

PRANEŠIMAS APIE TYRIMO

„MOKYMOŠI VISĄ GYVENIMĄ ĮSTAIGŲ DARBO EFEKTYVUMO IR SĄSAJŲ SU VERSLO APLINKA TOBULINIMAS LATVIJOS IR LIETUVOS PASIENIO REGIONUOSE”

REZULTATUS

PROJEKTO LLIII-175 „COOP EDU-SHIP” RĖMUOSE

UŽSAKOVAS: ŽIEMGALOS PLANAVIMO REGIONAS

VYKDYTOJAS: DEA BALTIKA

2012 M. BIRŽELIS

TURINYS

SUTRUMPINIMAI.....	4
ĮVADAS	5
1. MOKYMO SI VISĄ GYVENIMĄ PASIŪLOS TYRIMAS	7
1.1. Metodologijos aprašas	7
1.2. Mokymosi visą gyvenimą programų ir paslaugų pasiūla projekto teritorijoje	13
1.2.1. Aukštasis išsilavinimas.....	16
1.2.2. Profesinis rengimas.....	22
1.2.3. Suaugusiųjų švietimas	27
1.3. Į projektą įtrauktos mokymosi visą gyvenimą institucijos.....	32
1.3.1. Bendrosios veiklos įvertinimas.....	32
1.3.2. Vieta švietimo rinkoje.....	39
1.3.3. Bendradarbiavimas su verslininkais ir vietinio bei regioninio verslo aplinkos poreikių atitikimas.....	43
1.3.4. Rinkodara	46
1.3.5. Pasienio bendradarbiavimas ir darbas su projektais.....	50
1.4. Užsienio šalių „gerosios praktikos“ pavyzdžiai.....	53
1.4.1. Bendradarbiavimo tinko „gerosios praktikos“ pavyzdys	53
1.4.2. Regioninės politikos „gerosios praktikos“ pavyzdys	54
1.5. Pasiūlymai.....	57
1.5.1. Bendrieji pasiūlymai mokymosi visą gyvenimą įstaigoms projekto teritorijoje dėl veiksmingumo didinimo ir bendradarbiavimo su verslininkais gerinimo	57
1.5.2. Pasiūlymai žiemgalos ir kuržemės planavimo regionams dėl dokumentų paruošimo mokymosi visą gyvenimą plėtros užtikrinimui.....	59
1.5.3. Patarimai, kaip pagerinti darbą į projektą įtrauktoms institucijoms.....	62
2. VERSLO APLINKOS PAKLAUSOS TYRIMAS.....	66
2.1. Metodikos aprašymas.....	66
2.2. Verslo aplinkos analizė	69
2.2.1. Bendrosios verslo veiklos regiono perspektyvų charakteristikos.....	69
2.2.2. Verslo aplinkos regioninės perspektyvos analizė	75
2.2.2.1. Infrastruktūros prieinamumas ir kokybė.....	75
2.2.2.2. Darbo jėgos pasiūla ir kokybė.....	85
2.2.2.3. Finansavimo galimybės.....	88
2.2.2.4. Verslo reguliavimas ir parama.....	90
2.3. Esami dominuojantys verslo sektoriai regionuose	97
2.3.1. Kuržemės regionas	102
2.3.2. Žiemgalos regionas	106
2.3.3. Šiaulių regionas.....	111
2.3.4. Kauno regionas	114
2.3.5. Panevėžio regionas	116
2.4. Įmonių veiklos perspektyvos pagal regionų sektorius	118
2.4.1. Kuržemės regionas	118
2.4.2. Žiemgalos regionas	119
2.4.3. Šiaulių regionas.....	120
2.4.4. Kauno regionas	121
2.4.5. Panevėžio regionas	121
2.5. Regionų verslo aplinkos įvertinimas.....	122
2.6. Verslumo mokymosi visą gyvenimą rinkos apibūdinimas - regionų sektorių ekonominio augimo prognozės.....	124
2.7. Viešojo sektoriaus parama verslui - mokymosi visą gyvenimą paslaugų verslas.....	134

2.8.	Rekomendacijos.....	135
2.8.1.	Priemonės ir rekomendacijos, skirtos verslo aplinkos gerinimui Projekto teritorijoje ..	135
2.8.2.	Rekomendacijos administracinio krūvio mažinimui administracinio krūvio mažinimas Latvijos verslo aplinkoje.....	138
3.	PRIEDAI.....	139
3.1.	Projekte dalyvaujančių institucijų profiliai.....	139
3.1.1.	Duobelės Suaugusiųjų švietimo centras / Žiemgala.....	139
3.1.2.	Jelgavos rajono taryba / Žiemgala.....	140
3.1.3.	Rundalės rajono taryba/ Žiemgala	142
3.1.4.	Liepojos Universiteto mokymosi visą gyvenimą skyrius / Kuržemė.....	142
3.1.5.	Ventspilio aukštoji mokykla / Kuržemė.....	144
3.1.6.	Talsų rajono Suaugusiųjų švietimo centras / Kuržemė.....	146
3.1.7.	Kuldygos rajono tarybos Suaugusiųjų švietimo centras / Kuržemė	148
3.1.8.	Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras / Lietuva	150
3.1.9.	Šiaulių regiono plėtros agentūra / Lietuva.....	151
3.1.10.	Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras / Lietuva.....	152
3.1.11.	Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras / Lietuva	153
3.1.12.	Pakruojo verslo informacijos centras / Lietuva	155
3.1.13.	Kauno Technologijos universitetas / Lietuva	155
3.2.	Mokymosi visą gyvenimą paslaugų žemėlapis Latvijos regionuose	157
3.3.	Mokymosi visą gyvenimą paslaugų žemėlapis Lietuvos regionuose	158
3.4.	Verslininkų apklausos anketa.....	159

SUTRUMPINIMAI

AMĮ	Aukštoji mokymo įstaiga
AIKOS	Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema
ESF	Europos Socialinis fondas
IES	<i>Implementing Employment Service</i> - projektas „Įdarbinimo paslaugų diegimas”
ŠĮ	Švietimo įstatymas
ŠKVT	Švietimo Kokybės valstybės tarnyba
ISCED	<i>International Standard Classification of Education</i> - Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija
ŠMM	Švietimo ir mokslo ministerija
KK	Kauno kolegija
KTU	Kauno Technologijos Universitetas
LLU	Latvijos Žemės Ūkio universitetas
MO	Mokymosi visą gyvenimą organizatorius
EVRK	Ekonominės veiklos rūšių klasifikacija
NSŠĮ	Neformaliojo švietimo įstatymas (Lietuvoje)
LVUA	Latvijos valstybinė užimtumo agentūra
PIC	Suaugusiųjų švietimo centras
PMĮstaiga	Profesinio mokymo įstaiga
PMĮstatymas	Profesinio mokymo įstatymas
PR	Planavimo regionas
RTU	Rygos technikos universitetas
ŠU	Šiaulių universitetas
TS	Techninė specifikacija
ŽPR	Žiemgalos planavimo regionas

ĮVADAS

Tyrimas apie „Mokymosi visą gyvenimą įstaigų darbo efektyvumo ir sąsajos su verslo aplinka tobulinimas Latvijos ir Lietuvos pasienio regionuose“ atliktas pagal Žiemgalos planavimo regiono užsakymą, siekiant padidinti į Projektą įtrauktų Latvijos Žiemgalos ir Kuržemės regionų ir Lietuvos Panevėžio, Šiaulių, Kauno regionų mokymosi visą gyvenimą įstaigų veiksmingumą ir sustiprinti jų ryšius su praktinio verslo aplinka. Tyrimo pamatas yra 2012 m. gegužės 10 d. tarp UAB DEA Baltika (toliau – Tyrimo autorius) ir Žiemgalos planavimo regiono (toliau – ZPR) pasirašyta Paslaugų sutartis Nr. 12/1-14.2/43 Latvijos – Lietuvos pasienio bendradarbiavimo programos Projekto LLIII-175 „*Competitive Entrepreneurship by Lifelong Learning and Business Cooperation*“ (toliau – Projektas) ribose.

Tyrimo ribose ieškota atsakymų į klausimus, kurie įtraukti į Techninės specifikacijos (toliau – TS) darbų užduotis. Pranešimas apibendrina tyrimo rezultatus – gautus duomenis ir informaciją, jų pagrindu atliktą analizę ir gautas išvadas apie mokymosi visą gyvenimą įstaigų pasiūlą ir paklausą, o taip pat ir pasiūlymus, kaip padidinti mokymosi visą gyvenimą įstaigų veiksmingumą, bendradarbiavimą su verslininkais, bei patarimus, kaip pagerinti verslo aplinką. Kadangi gauti duomenys ir informacija yra vientisi, todėl, kur tik buvo įmanoma, rezultatai tiriama ir aprašomi lyginant situaciją Latvijos ir Lietuvos regionus. Tuo atveju, kai to nebuvo galima padaryti, duomenys pateikti apie kiekvieną šalį atskirai.

Tyrimą sudaro dvi pagrindinės dalys:

1. Mokymosi visą gyvenimą pasiūlos tyrimas ir pasiūlymai, kaip ją pagerinti;
2. Verslo aplinkos paklausos tyrimas, o taip pat ir mokymosi visą gyvenimą paklausa bei pasiūlymai, kaip ją pagerinti.

Kiekvienos dalies įvade aprašyta naudota metodologija, o pasiūlymai bei patarimai pateikti dalies pabaigoje. Tyrimas turi penkis priedus, kuriuose pateikta esminė pranešimo rezultatus papildanti informacija.

Tyrimo kontekste yra svarbu suvokti, kad „mokymasis visą gyvenimą“ yra konceptuali sąvoka, o ne išsilavinimo rūšis. Mokymasis visą gyvenimą apima visas išsilavinimo rūšis, pradedant nuo pradinio išsilavinimo ir baigiant suaugusiųjų švietimu, kuris dažnai profesionalų vartojamas kaip sąvokos „mokymosi visą gyvenimą“ sinonimas. Šiame tyrime didžiausias dėmesys skirtas būtent suaugusiųjų švietimui kaip mokymosi visą gyvenimą ir žmogiškųjų išteklių svarbiai daliai.

Žmogiškųjų išteklių plėtra ir konkurencingumo didinimas yra kiekvienos savivaldybės plėtros politikos sudedamoji dalis. Per paskutinį dešimtmetį ši sritis įgavo didelę svarbą ir pasaulyje, ir Europoje. Tai susiję su greitėjančios globalizacijos daroma įtaka ekonomikai, judėjimui ir socialinei apsaugai. Norėdami prisitaikyti prie kintančios darbo rinkos, suaugusieji per gyvenimą kelis kartus keičia savo darbą ir profesiją, o taip atsiranda greito ir šiuolaikinio suaugusiųjų švietimo poreikis.

Latvija yra įsipareigojusi iki 2020 m. pasiekti asmenų (25-64) 15% metinį skaičių iš atitinkamos amžiaus grupės, kuri nuolat nuolat įtraukta į mokymosi procesą (per paskutines keturias savaites įsisavino žinias ir gebėjimus formaliojo ar neformaliojo švietimo ribose). Dabar šis rodiklis yra 9% 2010 m., lyginant su ES, 2010 m. jos rodiklis buvo 12.5%. Šiais skaičiais remiantis galima prognozuoti, kad suaugusiųjų švietimo vaidmuo mokymosi visą gyvenimą rinkoje tikrai didės, taip pat tikėtina, kad kartu augs ir ES finansavimas mokymuisi visą gyvenimą, o jei ir neaugs, tuomet nors išliks dabartinio dydžio.

Nors ir iš TS darbo uždavinių jaučiamas noras analizuoti mokymosi visą gyvenimą pasiūlą pagal verslo aplinkos paklausą, vis dėlto reikia pažymėti, kad realybėje toks tiesioginis pasiūlos ir paklausos sąlytis yra labai retas, t.y. verslininkai, ypač regionuose, patys nedažnai perka mokymosi visą

gyvenimą įstaigos paslaugas. Dažniausiai už mokymosi visą gyvenimą paslaugas atsiskaito koks nors trečiasis asmuo – valstybė, savivaldybė, projektas ir t.t. Tiksliau reikėtų kalbėti apie rinką tarp viešojo sektoriaus, kaip pirkėjo, ir mokymosi visą gyvenimą įstaigų, kaip pardavėjo, bet kadangi daugeliu atveju pastarųjų savininkai yra iš visuomeninio sektoriaus, tuomet dingsta ir tam tikras rinkos objektyvumas, t.y. nebegalima patikrinti, ką verslininkas pirktų, jei reikėtų mokėti patiems, ir kiek išvis būtų pasiruošę mokėti. Aišku, tam tikra visuomeninio sektoriaus paklausos mokymosi visą gyvenimą įstaigoms dalis pagrįsta verslininkų poreikiais, tačiau iki rinkos – pirkimo visa tai nueina ne iš karto, o praėjus tam tikram laikui, ir, galimas daiktas, neatitinkant tikros būtinybės.

Pagal TS, kurių pamatas susiformavo Projekto ruošimo metu, tyrimo teritoriją sudaro du regionai Latvijoje – Žiemgala ir Kuržemė – ir trys Lietuvos regionai – Panevėžio, Šiaulių ir Kauno.

Kuržemės regioną sudaro šių rajonų savivaldybės: Aizputės (Aizputes), Alsungos (Alsungas), Bruocėnų (Brocēnu), Dundagos (Dundagas), Durbės (Durbes), Gruobinės (Grobiņas), Kuldigos (Kuldīgas), Mērsrago (Mērsraga), Nycos (Nīcas), Paviluosto (Pāvilostas), Priekulės (Priekules), Ruojos (Rojas), Rucavos (Rucavas), Saldus (Saldus), Skrundos (Skrundas), Talsų (Talsu), Vainiudės (Vaiņodes) ir Ventspilio (Ventspils), o taip pat Liepojos (Liepājas) ir Ventspilio (Ventspils) miestų savivaldybės.

Žiemgalos regioną sudaro šių rajonų savivaldybės: Aizkrauklės (Aizkraukles), Aknystės (Aknīstes), Aucės (Auces), Bauskės (Bauskēs), Duobelės (Dobeles), Iecavos (Iecavas), Jaunjelgavos (Jaunjelgavas), Jekabpilio (Jēkabpils), Jelgavos (Jelgavas), Kuoknesės (Kokneses), Krustpilio (Krustpils), Neretos (Neretas), Uozuolniekų (Ozolnieku), Pliavinių (Pļaviņu), Rundalės (Rundāles), Salos (Salas), Skryverų (Skrīveru), Tērvetės (Tērvetes), Vecumniekų (Vecumnieku) ir Viesytės (Viesītes), kā arī Jekabpilio (Jēkabpils) ir Jelgavos (Jelgavas) miestų savivaldybės.

Nuo projekto paruošimo Lietuvos administracinis teritorinis skirstymas yra pasikeitęs ir apskritys kaip administracinis vienetas yra panaikintos nuo 2010 m. kovo mėnesio. Tyrimo informacija yra apie žemiau minėtas savivaldybes, kurias teritorinės reformos sudarė Šiaulių, Kauno ir Panevėžio rajonų savivaldybės.

Kauno apskritis: Birštono savivaldybė, Jonavos rajono savivaldybė, Kaišiadorių rajono savivaldybė, Kauno miesto savivaldybė, Kauno rajono savivaldybė, Kėdainių rajono savivaldybė, Prienų rajono savivaldybė, Raseinių rajono savivaldybė.

Panevėžio apskritis: Biržų rajono savivaldybė, Kupiškio rajono savivaldybė, Panevėžio miesto savivaldybė, Panevėžio rajono savivaldybė, Pasvalio rajono savivaldybė, Rokiškio rajono savivaldybė.

Šiaulių apskritis: Akmenės rajono savivaldybė, Joniškio rajono savivaldybė, Kelmės rajono savivaldybė, Pakruojo rajono savivaldybė, Radviliškio rajono savivaldybė, Šiaulių miesto savivaldybė, Šiaulių rajono savivaldybė.

DEA Baltika dėkoja visiems Žiemgalos ir Kuržemės regionų ir buvusiems Lietuvos Panevėžio, Šiaulių ir Kauno apskričių atstovams, kurie padėjo įgyvendinti šį tyrimą ir duodami interviu, ir atsakydami į klausimus. Už indėlį į šį tyrimą ypatingai dėkojam ZPR atstovei Ingai Bėrziņai (Ingai Bērziņai), Kuržemės planavimo regiono atstovei Ievai Briedei (Ievai Briedei), Ingai Sokolovai (Ingai Sokolovai) iš Talsų Suaugusiųjų Švietimo centro, Brigitai Tivčai (Brigitai Tivčai) iš Duobelės Suaugusiųjų švietimo ir verslo centro, Ludmilai Knuokai (Ludmilai Knokai) iš Rundalės apylinkės tarybos, Ingai Lukšaitėi – Samaitienei iš Joniškio turizmo ir verslo informacijos centro, Daliai Valskieniėi iš Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centro, Agnetai Sinickaitei iš Šiaulių regiono plėtros agentūros ir Laurai Vilutienei iš Kauno Technologijos universiteto.

1. MOKYMOŠI VISĄ GYVENIMĄ PASIŪLOS TYRIMAS

1.1. METODOLOGIJOS APRAŠAS

Mokymosi visą gyvenimą tyrimo pagrindą sudaro TS svarbiausiasis uždavinys „Mokymosi visą gyvenimą institucijų veiklos tyrimas ir pasiūlymai, kaip padidinti darbo veiksmingumą ir verslo aplinkos sėkmingumą“, ir kitos užduotys, kurios įvykdytos žemiau aprašytų metodų pagalba (kad būtų patogiau, po metodologijos aprašo išsaugota TS užduoties numeracija):

1.1. Į projektą įtrauktą 13 mokymosi visą gyvenimą institucijų pasiūlytų programų ir paslaugų inventorizacija ir lyginimas su įmonių poreikiais:

1.1.1. Įvertinti kiekvienos į Projektą įtrauktos mokymosi visą gyvenimą institucijos bendrąją veiklą

Į Projektą įtrauktos 13 mokymosi visą gyvenimą institucijos (toliau – Projekto institucijos). Tyrimo ribose analizuotos šios Žiemgalos regiono mokymosi visą gyvenimą institucijos:

- Duobelės Suaugusiųjų švietimo ir verslo paramos centras;
- Jelgavos apylinkės tarybos suaugusiųjų švietimo centras;
- Rundalės apylinkės taryba.

Kurzemės regione analizuota:

- Liepojos Universitetas;
- Ventspilio Aukštoji mokykla;
- Talsu apylinkės Suaugusiųjų švietimo centras;
- Kuldygos apylinkės tarybos suaugusiųjų švietimo centras.

Lietuvos Panevėžio apskrityje analizuota:

- Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras.

Šiaulių apskrityje ištirta:

- Šiaulių regiono plėtros agentūra;
- Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras;
- Joniškių turizmo ir verslo informacijos centras;
- Pakruojo verslo informacijos centras.

Kauno apskrityje:

- Kauno Technologijos Universitetas.

Projekto institucijų veiklos ir ypač teikiamų švietimo paslaugų inventorizacija atlikta remiantis šiais duomenų šaltiniais: viešai prieinama informacija internete, institucijų siūsta ar ir tiesiogiai pateikta dokumentacija ir pokalbiai su Projekto institucijų atstovais – vadovais ir/ar mokymosi visą gyvenimą specialistais. Interviu parengtos pagal prieš tai paruoštą klausimus. Iš viso įvyko 13 interviu su 16 Projekto institucijų atstovų. Vieną kartą atsakymai į pokalbio klausimus gauti raštu. Visą apklaustų asmenų sąrašą žr. Priede.

Remiantis gauta informacija, kiekvienai Projekto institucijai parengtas jos profilis (žr. Priedą 3.1.), kuris lentelės pavidalu apibendrina informaciją apie:

- įstaigos veiklai iškelta tikslą/tikslus ir pagrindines tikslines grupes – *Tikslas/tikslinės grupė*;
- reikšmingas programų pasiūlymą 2012 m. gegužei – *Reikšmingas programų pasiūlymas (2012)*;
- tolesnio švietimo programų pasiūlymus laikotarpiui nuo 2007-01-01 iki Projekto atlikimo – *Programų plėtra (2007-2012)*;
- tolesnio švietimo programų absolventų apklauso anketas apie nuomonę dėl apmokymų, jei tokios yra prieinamos – *Klientų nuomonė/vertinimas*;
- kitą informaciją apie tolesnio švietimo programų absolventus, pavyzdžiui apie jų pasiekimus darbo rinkoje, jei tokia yra prieinama, - *Klientų pasiekimai po paslaugos gavimo*;
- pagrindinius tolesnio švietimo programų finansavimo modelius – *Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai*;
- įstaigos materialinį techninį aprūpinimą – *Materialinis techninis aprūpinimas*;
- dalyvavimą projektuose, ypač ES pasienio bendradarbiavimo projektuose – *Dalyvavimas projektuose*.

Projekto mokymosi visą gyvenimą institucijų vertinimų trumpas apibendrinimas, tarpusavio palyginimas ir išvados pateiktos tyrimo 1.3.1. skyriuje.

1.1.2. Tirti į Projektą įtrauktų mokymosi visą gyvenimą institucijų vietą švietimo rinkoje

Projekto institucijų vieta švietimo rinkoje nustatyta po mokymosi visą gyvenimą rinkos pasiūlos tyrimo, atliko pagal 1.2. užduotį „Tirti visų mokymosi visą gyvenimą institucijų programų ir paslaugų pasiūlą Projekto teritorijoje“. Buvo įvertinta kokias apmokymų programas ir paslaugas iš bendros pasiūlos teikia apžvelgiamos institucijos, o taip pat pastarųjų paklausos užtikrintumas pagal darbo jėgos reikalingumą regione vyraujančiose ir daugiausiai galimybių siūlančiose ekonomikos šakose, kurios nustatytos 2 skyriuje „Verslo aplinkos paklausos tyrimas“.

Pagal Latvijos Respublikos Švietimo įstatymą „Suaugusiųjų švietimas ir asmenų įvairiapusio išsilavinimo procesas, kuris per visą žmogaus amžių užtikrina asmens vystymąsi ir konkurencingumą darbo rinkoje.“ Todėl tyrime dėmesys kreiptas į taip, kaip suaugusiųjų švietimas papildo ir kompensuoja trūkumus aukštojo iš profesionaliojo švietimo pasiūloje, kurių tikslas yra suteikti pirmą profesionalią kvalifikaciją.

Tam, kad būtų galima tiksliau apibūdinti Projekto institucijų vietą bendrojoje mokymosi visą gyvenimą pasiūloje, tyrime taip pat panaudotos nuomonės ir informacija, kuri gauta per apvaliojo stalo diskusijas su Projekto institucija bei kitų mokymosi visą gyvenimą suinteresuotų pusių atstovais iš Tyrimo teritorijos. Latvijoje diskusija įvyko 2012 m. birželio 18 d. Talsuose, o Lietuvoje - 2012 m. birželio 15 d. Šiauliuose. Į apvaliojo stalo diskusiją Latvijoje susirinko 19 dalyvių, o į diskusiją Lietuvoje – 6 dalyviai.

Projekto institucijų vietos švietimo rinkoje tyrimo rezultatai apibendrinti skyriuje 1.3.2.

1.1.3. Analizuoti į Projektą įtrauktų mokymosi visą gyvenimą institucijų dabartinio bendradarbiavimo ryšius su įmonėmis, paramą vietinės ir regioninės verslo aplinkos plėtros poreikius

Darbo užduoties įvykdymui reikalinga informacija gauta iš iš jau minėtų pokalbių su Projekto institucijų atstovais, ir iš pokalbių su verslininkais, ir iš verslininkų apklausų.

Iš viso Latvijoje įvyko 17 pokalbių su verslininkais. Pokalbiams verslininkai parinkti iš įvairių liaudies ūkio šakų proporcingai iš kiekvieno Projekte atstovaujamo regiono. Apklaustų verslininkų skaičius nustatytas proporcingai dirbančiųjų skaičiui konkrečioje šakoje. Apklaustos šių šakų įmonės: 6 perdirbimo įmonės (EVRK kodas C), 3 prekybos šakos (EVRK kodas G), 2 žemės ūkio šakos (EVRK kodas A), 3 kreditinių įstaigų (EVRK kodas K) atstovai ir po vieną atstovą iš statybos (EVRK kodas F), transporto (EVRK kodas H) ir maitinimo (EVRK kodas I) šakų.

Lietuvoje įvyko 21 pokalbis su verslininkais. Taip pat kaip ir Latvijoje, verslininkai parinkti iš įvairių liaudies ūkio šakų proporcingai iš kiekvieno Projekte atstovaujamo regiono. Apklaustų verslininkų skaičius nustatytas proporcingai dirbančiųjų skaičiui konkrečioje šakoje, tad apklausti: 5 perdirbimo įmonių (EVRK kodas C), 4 transporto (EVRK kodas H), 3 prekybos (EVRK kodas G), 3 žemės ūkio (EVRK kodas A), 1 maitinimo (EVRK kodas I) šakos ir 5 kreditinių įstaigų (EVRK kodas K) atstovai.

Verslininkų apklausa atlikta kompiuterinės programos Question Pro pagalba interneto tinkle sukuriant dvi tiesiogines apklausos anketas su tokiais pačiais klausimais latvių ir lietuvių kalbomis. Žr. Apklausos anketą Priede 3.4. Apklausa sudaro trys klausimų paketai:

1. žinios apie pateikėją;
2. klausimai apie verslo aplinką;
3. klausimai apie darbo jėgą.

Latvijoje pateikėjai apklausai išrinkti pagal EVRK klasifikatoriaus šakas proporcingai darbininkų skaičiui jose. Lietuvoje pritaikytas atsitiktinės atrankos (random) principas, nes nuodugni vėlesnė negu 2009 m. statistika apie verslo šakas bei regionus nėra prieinama.

Iš viso Latvijoje apklausti 500 pateikėjų Kuržemėje ir 500 pateikėjų Žiemgaloje. Lietuvoje apklausti 385 pateikėjai buvusioje Kauno apskrityje, 375 pateikėjai buvusioje Panevėžio ir 348 pateikėjai buvusioje Šiaulių apskričių teritorijose. Prie apklaustųjų verslininkų – apklausos pateikėjų buvo pridėti ir Projekto partnerių pasiūlytieji.

Kvietimą dalyvauti apklausoje, naudojant paruoštą kreipimąsi su nuoroda į atitinkamą apklausą, verslininkams nusiuntė šie Projekto partneriai:

- Kuržemės regiono verslininkams: Kuržemės planavimo regionas;
- Žiemgalos regiono verslininkams: Žiemgalos planavimo regionas;
- Kauno apskrities verslininkams: Kauno Technologijos universitetas;
- Šiaulių apskrities verslininkams, išskyrus Joniškio rajoną: Šiaulių regiono plėtros agentūra;
- Joniškio rajono verslininkams: Joniškio Turizmo ir verslo informacijos centras;
- Panevėžio apskrities verslininkams: Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras.

Latvijoje atsakyti į apklausos klausimus iš viso pakviesti 1052 verslininkai, 426 pateikėjai buvo atidarę anketą, 295 buvo pradėję ją pildyti, iš jų 175 pabaigė pildyti ir pateikė. Anketos pildymui pateikėjai skyrė vidutiniškai 15 minučių. Projekto partnerio Rundalės apylinkės tarybos atstovė Liudmila Knuoka atspausdino anketas ir papildomai apklausė dar devynis verslininkus. Iš viso Žiemgalos ir Kuržemės regionuose gautos 184 verslininkų nuomonės.

Lietuvoje atsakyti į apklausos klausimus iš viso pakviesti 1197 verslininkai, 194 pateikėjai buvo atidarę anketą, 94 buvo pradėję ją pildyti, 60 iš jų anketą pabaigė pildyti ir pateikė. Lietuvoje taip pat anketos pildymui pateikėjai skyrė vidutiniškai 15 minučių.

Abiejose šalyse su verslininkais vyko apvaliojo stalo diskusija apie tai, ko jie lauktų iš mokymosi visą gyvenimą įstaigų. Latvijoje diskusijoje dalyvavo 4 verslininkai, o Lietuvoje – 2.

Pagrindinis metodas duotųjų klausimų išvadų sudarymui yra į tyrimą įtrauktų ekspertų nuomonės. Tyrimo rezultatai apibendrinti tyrimo skyriuje 1.3.3.

1.1.4. Tyrinėti į Projektą įtrauktų mokymosi visą gyvenimą institucijų rinkodaros strategiją

Projekto institucijų rinkodara tyrinėta pagal 4 P principą: *Price* – kaina; *Place* – vieta; *Product* – produktas ir *Promotion* – rinkos kryptis. Kainos tyrimas atliktas lyginant kelių švietimo programų vidutines kainas tam, kad būtų lengviau įsivaizduojamos galimos išlaidos, reikalingos Projekto institucijų pasiūlos gerinimui. Vieta nebuvo tiriama kaip tam tikros Projekto institucijos geografinė buvimo vieta, bet kaip patalpų prieinamumas visiems galimiems klientams. Vietos tyrimas atliktas remiantis Projekto institucijų atstovų apklausomis. Produkto tyrimas apima Projekto institucijų siūlomų švietimo programų tyrimą, t.y. 2010 m. gegužės mėnesio reikšmingą pasiūlymą. *Promotion* arba rinkos kryptis tirta vertinant Projekto institucijų įgyvendintą rinkodaros komunikaciją, kuri yra pagrindinis krypties elementas. Pastaroji remiasi informacija, gauta iš pokalbių su Projekto institucijų atstovais, o taip pat ir mokymosi visą gyvenimą įstaigų internetiniame puslapyje pateiktos informacijos vertinimu.

Rinkodaros strategijas turėjo tik nedaugelis Projekto institucijų, tarp jų tos mokymosi visą gyvenimą įstaigos, kurios dirba kokiose didesnėse organizacijose, pavyzdžiui aukštosios mokyklos ribose, vadovaujasi bendra organizacijos strategija. Vis dėlto nei viena Projekto institucija nenorėjo sutikti su strategijos analize todėl, kad nepablogintų savo konkurencingumo sąlygų. Taigi šių strategijų įgyvendinimas vertintas „iš šono“, t.y. kaip galimas susidomėjęs klientas, norintis rasti kaip galima smulkesnę informaciją apie siūlomus apmokymus.

Tyrimo rezultatai apibendrinti 1.3.4. skyriuje.

1.1.5. Tirti į Projektą įtrauktų mokymosi visą gyvenimą institucijų pasienio bendradarbiavimą ir darbą su Projektais

Pagrindiniai informacijos šaltiniai, reikalingi atlikti šiai užduočiai, buvo institucijų internetiniai puslapiai arba Projekto internetiniame puslapyje prieinama informacija, o taip pat ir į Projektą įtrauktų mokymosi visą gyvenimą institucijų atstovų apklausose pateikta informacija.

Analizuotas minėtų institucijų dalyvavimas pasienio bendradarbiavimo projektuose duotuoju planavimo laikotarpiu, t.y. 2007 – 2013 m, ir vertinta, į kiek ir kokius Projektus pagal

finansavimo dydį Projekto institucija yra ištraukusi, kokius darbus yra nudirbusi ir kokie buvo jos pasiekimai, o taip pat ir kokio dydžio finansavimą institucija yra įsisavinusi. Pagrindinė informacija patalpinta institucijos profilyje, o analitinis aprašas apibendrintas šio tyrimo 1.3.5. skyriuje.

1.1.5. Įtraukti užsienio valstybių „gerosios praktikos“ pavyzdžio (-ių) aprašą, rodant sėkmingus pavyzdžius, kaip mokymosi visą gyvenimą centrai dirba užtikrindami galimų verslininkų paramą ir aprūpinimą mokymosi visą gyvenimą paslaugair darba su Projektais

Dviejų užsienio „gerosios praktikos“ pavyzdžių parinkimą lėmė (1) į Projektą įtrauktų institucijų apklausose išreikštas noras sužinoti mokymosi visą gyvenimą institucijų bendradarbiavimo pavyzdžius, o taip pat ir (2) mokymosi visą gyvenimą apvaliojo stalo diskusijoje išreikštas noras labiau įtraukti regioną į mokymosi visą gyvenimą rinkos gerinimą, ypač gerovės bei darbo kontekste.

Pasiūlyti pavyzdžiai yra (1) bendradarbiavimas tarp Estijos ir Suomijos ir (2) platesnis požiūris į galimą regionų įtraukimą į darbo politikos įgyvendinimą Italijoje, Ispanijoje ir Vokietijoje, o taip pat ir į aktyvumą mokymosi visą gyvenimą srityje. Pavyzdžiai pateikti tyrimo 1.4. dalyje.

1.1.7. Paruošti pasiūlymus darbo veiksmingumo gerinimui į Projektą įtrauktose mokymosi visą gyvenimą įsitaigose, pasiūlymus dėl programų ir paslaugų pasiūlos, darbo metodų, rinkodaros strategijos, vadybos, pasienio bendradarbiavimo, darbo su verslininkais, kaip įstaigai dirbti, kaip verslas remia centrą tam, kad būtų centrinis punktas verslo skatinimui savo paslaugos teritorijoje.

Įvykdžius 1.1.1. – 1.1.6. ir 1.2. užduotis padarytos pagrindinės išvados apie kiekvieną užduoties klausimą. Remiantis šiomis išvadamis ir Tyrimo 2 skyriuje apibendrintomis žiniomis apie mokymosi visą gyvenimą paklausą iš verslininkų, atliktas pasiūlos ir paklausos tyrimas, įvardinant galimą darbo jėgos augimą tam tikrose ekonomikos šakose ir būtiną atitinkamą išsilavinimą. Šis vertinimas ir kiekybiškai, ir pagal teoriškai būtinus igūdžius bei žinias, kurias ne visą laiką garantuoja aukštesnis ir profesinis išsilavinimas, Projekto institucijų mokymosi visą gyvenimą institucijoms reiškia naujus klientus ir paslaugų nišas. Remiantis šiuo tyrimu, paruošti pasiūlymai mokymosi visą gyvenimą pasiūlos ir verslo paklausos sujungimui.

1.2. Tirti visą mokymosi visą gyvenimą programų ir paslaugų pasiūlą Projekto teritorijoje.

Mokymosi visą gyvenimą programų ir paslaugų pasiūla Projekto teritorijoje tirta pagal mokymosi visą gyvenimą paslaugos tipą (formalųjį ar neformalųjį švietimą), sritį (formaliųjų ir neformaliųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų gerinimas) ir lygius – aukštasis, profesinis ir suaugusiųjų švietimas.

Latvijos švietimo rinkos apibūdinimui apie aukštąjį išsilavinimą panaudoti šie duomenys – „Aukštojo mokslo kokybės vertinimo centro“ skelbti duomenys ir Latvijos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM) skelbta statistika apie aukštąjį išsilavinimą Latvijoje. Apie profesinį išsilavinimą paprašyta ir gauta informacija iš LR ŠMM, apie mokymosi visą gyvenimą pasiūlą panaudota LR Valstybinės darbo agentūros (toliau – VDA) informacija ir LR Mokslo Kokybės

Valstybinė Tarnyba (toliau – MKVT) duomenų bazės. Apie pasiūlą iki 2010 m., taip pat ir ne švietimo įstaigų pateiktų apmokymų programas, informacija paprašyta iš 42 regionų savivaldybių¹, iš kurių gauti 25 atsakymai, tarp jų septyni atsakymai – sąrašai su savivaldybių licencijuotomis švietimo programomis. Taip pat buvo nusiųstas kvietimas 218 Latvijos Respublikos MKVT duomenų bazėje registruotoms suaugusiųjų švietimo institucijoms, iš kurių aštuonios pateikė savo vertinimą apie mokymosi visą gyvenimą rinką Latvijoje, o taip pat ir apibūdino savo švietimo programų pasiūlą.

Lietuvos švietimo rinkos apibūdinimui apie aukštąjį ir profesinį išsilavinimą gauti iš AIKOS – Atviros informacinės, konsultacinės ir orientacinės sistemos, kuri šiuos duomenis apibendrina pagal Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymą. Duomenys taip pat gauti iš Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenų bazių. Duomenys apie mokymosi visą gyvenimą centrus Lietuvoje gauti iš Lietuvos Respublikos ŠMM „Ugdymo plėtotės centras“. Be to, apvaliojo stalo diskusijoje dalyvavo viena nuolatinio išsilavinimo institucijų, nesanti Projekto partnerė, ir pateikė savo požiūrį apie mokymosi visą gyvenimą rinkos plėtrą.

Tyrimo rezultatai apibendrinti pagal švietimo lygmenis – aukštąjį, profesinį ir suaugusiųjų švietimą tyrimo skyriuje 1.2. „Mokymosi visą gyvenimą institucijų programų ir paslaugų pasiūla Projekto teritorijoje“. Tam, kad informacija būtų aiškesnė, yra parengtas Projekto teritorijos mokymosi visą gyvenimą paslaugų žemėlapis. Žr. Priedą 3.2. apie Latvijos regionus ir Priedą 3.3. apie Lietuvos regionus.

Analizuojant aukštojo išsilavinimo pasiūlą, atlikta siūlomų programų bendroji analizė pagal įsisavinamus gebėjimus, o taip pat dalant juos į šakas. Regionai apibūdinti taip pat ir pagal studentų skaičių, vis dėlto atsižvelgiant į pasiekiamą informaciją, metodologijoje yra esminių skirtumų tarp Latvijos ir Lietuvos regionų. Latvijoje pagal gyvenamąją vietą žinomi visi studijuojantys, taip pat yra žinoma, kiek jaunuolų iš Žiemgalos ir Kuržemės studijuoja visoje Latvijoje ir Lietuvoje. Lietuvoje žinomas konkrečiuose regionuose esančių aukštųjų mokyklų absolventų skaičius. Pagal tai galima ištirti ir tai, kiek studentų vidutiniškai baigia kiekvieną iš programų.

Tiriant profesinio išsilavinimo pasiūlą, atliktas visų siūlomų programų bendrasis tyrimas pagal įgyjamus gebėjimus, taip pat dalant juos į šakas. Tyrimas apie profesinių studijų absolventų skaičių ekonomikos perspektyviausiose šakose ir perdirbimo įmonių didžiausiuose sektoriuose yra randama tyrimo 2.6. skyriuje „Verslo aplinkai būtinas mokymosi visą gyvenimą rinkos aprašas. Informacija apie profesinių studijų absolventų skaičių buvo prieinama tikrai Latvijoje.

1.3. Sugalvoti pasiūlymus, kaip mokymosi visą gyvenimą įstaigoms padidinti darbo veiksmingumą Projekto teritorijoje, ir kaip pagerinti bendradarbiavimą su verslininkais.

Remiantis atliktu mokymosi visą gyvenimą pasiūlos ir paklausos tyrimu, suformuoti bendri pasiūlymai regiono mokymosi visą gyvenimą įstaigoms.

1.4. Sugalvoti pasiūlymus ir veiksmus Žiemgalos ir Kuržemės planavimo regionų planavimo dokumentams, kaip užtikrinti mokymosi visą gyvenimą plėtrą.

Remiantis atliktu mokymosi visą gyvenimą pasiūlos ir paklausos tyrimu, o taip pat kompetencijos padalinimu tarp valstybės, regionų ir savivaldybių švietimo bei socialinėje sferoje, Žiemgalos ir

¹ Iki 2010 m. kovo fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie nėra viešojo švietimo įstaiga

Kuržemės planavimo regionų planavimo dokumentams sugalvoti pasiūlymai ir veiksmai, kaip užtikrinti mokymosi visą gyvenimą plėtrą. Pasiūlymai sugalvoti atsižvelgiant į Švietimo įstatyme ir įstatyme Dėl savivaldybių nustatytas savivaldybių funkcijas.

1.2. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PROGRAMŲ IR PASLAUGŲ PASIŪLA PROJEKTO TERITORIJE

Iš pat pradžių tyrime yra svarbu „nubrėžti tiriamo ploto ribas“. Vykdamas TS darbo uždavinius yra aišku, kad dvi pagrindines ribas brėžia: (1) mokymosi visą gyvenimą suvokimas, t.y. kas yra ir/ar laikoma mokymosi visą gyvenimą ir (2) verslo aplinkos paklausa arba darbo jėgai būtini įgūdžiai, profesijos ir t.t.

2000 m. spalio 30 d. Briuselyje buvo pasirašytas Europos Tarybos Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, kuris reiškė naują galimybę visą gyvenimą siekti išsilavinimo. Pagal ES politiką, 2007-02-23 Latvijoje nustatyti Mokymosi visą gyvenimą politikos pagrindiniai principai 2007-2013 m., o Lietuvoje 2008-10-15 patvirtinta Mokymosi visą gyvenimą strategija.

„Mokymosi visą gyvenimą“ apibrėžimas Lietuvoje: Mokymasis visą gyvenimą – yra visa švietimo veikla, trunkanti visą gyvenimą, kurios tikslas yra vystyti individualų, pilietinį ir profesionalų išmanymą. (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija).

Mokymosi visą gyvenimą sritį Latvijoje reguliuoja Švietimo įstatymas (1998) (toliau – ŠĮ); Bendrojo išsilavinimo įstatymas (1999), Profesinio mokymo įstatymas (1999) (toliau – PMI) ir Aukštųjų mokyklų įstatymas (1995). Lietuvoje reguliuoja: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (toliau – ŠĮ) (1991; 2003); Profesinio mokymo įstatymas (1997; 2007) (toliau – PMIstatymas); Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas (1998) (toliau – NSSŠĮ); Aukštojo mokslo įstatymas (2000).

Abiejų šalių Švietimo įstatymuose nėra paminėta sąvoka „mokymasis visą gyvenimą“. Mokymosi visą gyvenimą sąvokos Latvijos ir Lietuvos įstatymuose skiriasi. Esminis skirtumas yra sąvokų „suaugusiųjų švietimas“ ir „profesinis tobulinimas“ supratime. Latvijoje skiriama atskira sąvoka „suaugusiųjų švietimas“, kuri suprantama ir kaip neformalus, ir kaip formalus švietimas: profesinį tobulinimas ir tolesnis profesinis išsilavinimas, o Lietuvoje suaugusiųjų švietimas atskirai apibrėžiamas tiksliai neformalaus švietimo kontekste. Terminas „tolesnis profesinis švietimas“ Lietuvoje suvokiamas ir kaip profesinis tobulėjimas esamos kvalifikacijos ribose, ir kaip tolesnis profesinis lavinimas – naujos kvalifikacijos gavimas, o tai Latvijoje suprantama kaip su du skirtingi švietimo programų rūšys, kaip tai parodo Lentelė 1.

Lentelė 1 Esminių terminų sąvoka mokymosi visą gyvenimą kontekste Latvijoje ir Lietuvoje

Definicija Latvijoje	Definicija Lietuvoje
Formalusis švietimas — sistema, kuri apima pradinio, vidurinio ir aukštojo išsilavinimo lygius, kurių programų įsisavinimą patvirtina valstybės pripažintas išsilavinimo ir (arba) profesinės kvalifikacijos dokumentas. (ŠĮ)	Formalusis švietimas įgyvendinamas įstatymų nustatyta tvarka registruotų programų rėmuose, kurias baigiant išduodamas pradinį, vidurinį, aukštąjį mokslą ir (arba) kvalifikaciją bei darbui reikalingas, teisėkūroje reglamentuotas kompetencijas, patvirtinantis dokumentas. (ŠĮ)
Neformalusis švietimas – už formaliojo švietimo ribos organizuota interesams ir poreikiams atitinkama švietimo veikla. (ŠĮ)	Neformalusis švietimas – švietimas, kuris atitinka įvairiems švietimo poreikiams, pagal kvalifikacijos kėlimo ir papildomos

Definicija Latvijoje	Definicija Lietuvoje
	kompetencijos igijimo programas, išskyrus formalųjį švietimą. (ŠĮ)
Suaugusiųjų švietimas –įvairiapusis asmens švietimo procesas, kuris per visą žmogaus gyvenimo trukmę užtikrina asmeninį tobulėjimą ir konkurencingumą darbo rinkoje. (ŠĮ) Suaugusiųjų švietimas apima tiek formalųjį tiek neformalųjį švietimą.	Neformalusis suaugusiųjų švietimas yra asmeniniams ir visuomenės poreikiams atitinkamas mokymas, tobulinimas arba studijos, kurias baigiant asmeniui neišduodamas valstybės pripažintas dokumentas, patvirtinantis tam tikro išsilavinimo lygio arba atskirai reglamentuoto modulio baigimą arba kvalifikacijos igijimą. (NPMĮ)
Profesinis mokymas – praktinis ir teorinis pasiruošimas veiklai konkrečios profesijos rėmuose, profesinės kvalifikacijos igijimui ir tobulinimui. (ŠĮ)	Profesinis mokymas – yra švietimas pagal profesinio mokymo programą. (ŠĮ)
Tęstinis mokymas — anksčiau įgyto išsilavinimo tęsinys ir profesinių igūdžių tobulinimas pagal tam tikrus profesijos reikalavimus. (ŠĮ) Profesinis tęstinis mokymas — profesinio mokymo ypatinga rūšis, kuri suaugusiems, turintiems išsilavinimą ir profesinę patirtį, suteikia galimybę įgyti tam tikro lygio profesinę kvalifikaciją. (PMĮ)	Profesinis tęstinis mokymas – profesinis mokymas, kurio pagalba siekiama tobulinti kvalifikaciją ar įgyti kitą kvalifikaciją. (PMĮ)
Profesinis tobulinimas — profesinio mokymo ypatinga rūšis, kuri asmeniui, nepriklausomai nuo amžiaus, išsilavinimo arba profesinės kvalifikacijos, suteikia galimybę įgyti darbo rinkos reikalavimams atitinkamas sistematizuotas profesines žinias ir igūdžius. (PMĮ)	Nėra apibrėžta. Turiniškai yra įtraukta į termino „ Profesinis tęstinis mokymas “ sąvoką.

Tiriant Latvijos ir Lietuvos mokymosi visą gyvenimą normatyvinę bazę galima daryti išvadas, kad iš esmės švietimo paslaugas apibūdina šie parametrai:

- formalusis ar neformalusis išsilavinimas;
- bendrasis ir akademinis ar profesinis išsilavinimas;
- pagrindinis, po pagrindinio gaunamas, vidurinis, po viduriniojo gaunamas, aukštasis, po aukštojo gaunamas išsilavinimas.

Švietimo paslaugų rinkos pasiūlos pusę kuria prieš tai minėtų parametų kombinacija. Tyrimo daugiausiai dėmesio, tiriant švietimo rinką, reikalauja Projekto institucijų pasiūla, į kurią įtrauktas formalusis profesinis tobulėjimas ir tolesnis profesinis išsilavinimas, kurį gauna suaugusieji su pagrindiniu išsilavinimu, po vidurinio ar profesinio išsilavinimo, bei neformalusis suaugusiųjų išsilavinimas. Ne mažiau esminis veiksnys yra ryšiai su verslu, todėl Tyrime apžvelgtos ir tos švietimo rinkos dalys, kurios teikia iš esmės tokią pačią paslaugą ir garantuoja profesinę kvalifikaciją, t.y. apmoko darbo jėgą verslininkams, tačiau dirba kitame rinkos „skyriuje“, pavyzdžiui, akademiniam švietime. Žr.Lentelė 2.

Lentelė 2 Tyrimo fokusas švietimo rinkoje

	Pagrindinis	Igyjamas po pagrindinio	Vidurinis	Igyjamas po vidurinio	Aukštasis	Igyjamas po aukštojo
Bendrasis / akademinis		N		N		
Neformalusis švietimas						
Profesinis	N					N

	Tyrimo tiesioginis objektas – švietimo rinkos dalys, kuriose vykdo veiklą Projekto institucijos
	Tyrimo netiesioginis objektas – švietimo rinkos dalys, kuriose Projekto institucijos nevykdo jokios veiklos, bet kurios siūlo identišką produktą - darbo jėgos kvalifikaciją
N	Netaikomas

Verslo aplinkos paklausa tyrime apžvelgta šiomis dviem kryptimis:

- pagal profesijų klasifikatoriaus pagrindines grupes – vadovai, vyresnieji specialistai, tarnautojai, paslaugų ir prekybos darbuotojai, kvalifikuoti žemės ūkio, miškų ūkio ir žvejybos ūkio darbuotojai, kvalifikuoti darbininkai ir amatininkai, įrenginių ir mašinų operatoriai ir įrenginių montuotojai bei paprastosios profesijos. Laikoma, kad į tris pirmas pagrindines grupes pasiskirsto bendrąjį ir akademinį ar aukštąjį išsilavinimą turintys švietimo rinkos klientai, o mokymosi visą gyvenimą klientai kuriame nors savo gyvenimo etape gali būti visų pagrindinių grupių atstovais.
- pagal įgūdžių tipus – tam, kad palygintų mokymosi visą gyvenimą pasiūlą su verslininkų paklausa, Vykdytojas apibūdina trijų tipų įgūdžius, kurie, viena vertus, pateikiami mokymosi visą gyvenimą pasiūloje ir, kita vertus, reikalaujami įmonėse darbų vykdymui;
  - tiesioginiai įgūdžiai – profesiniai įgūdžiai, būtini tiesioginiam darbo atlikimui;
  - bendrieji įgūdžiai² – įgūdžiai, kurie palengvina, gerina bet kurio darbo atlikimą, pavyzdžiui užsienio kalbų mokėjimas, naudojimosi kompiuteriu, laiko planavimo ir ryšių įgūdžiai;
  - asmeniniai įgūdžiai – iš pirmo žvilgsnio nesusiję su darbų vykdymu, tačiau tai yra esminis darbuotojo motyvacijos ir lyderystės pamatas. Šie įgūdžiai nusako darbuotojo nusimanymą, susidomėjimą, saviraišką, atsakomybę ir t.t.

Skyriuje apie verslo aplinkos paklausą yra nustatytos daugiausiai žadančios verslo šakos tyrimo teritorijoje ir, atliekant mokymosi visą gyvenimą rinkos tyrimą, apžvelgiama prognozuota šioms šakoms reikalingos darbo jėgos pasiūla.

² Iš anglų kalbos „*transversal skills*“ – įgūdžius apibūdinantis terminas minėtas EP 2006-12-18 pasiūlyme 2006/962/EC „Pagrindiniai įgūdžiai (*key competences*) nuolatiniame mokymesi: pavyzdžiui: „*The transversal nature of key competences makes them essential*“ ir Europos Profesinio apmokymo centro leidimuose: „Įgūdžiai Europos atečiai: Numatant darbo įgūdžių poreikius“ (2009), kur minėti pagrindiniai (*generic*) ir bendrieji įgūdžiai (*transversal*) ir „Įgūdžių pasiūla ir paklausa Europoje: vidutinio termino prognozės iki 2020“ (2010), kur nustatyta, kad įgūdžių vystymuisi būtina specifinė profesinių įgūdžių ir bendrųjų įgūdžių (*transversal*) kombinacija. Nor sir minėto EP pasiūlymo latvių kalbos vertime (2007) vartojamas terminas „pagrindiniai įgūdžiai“, Tyrime šiems įgūdžiams apibrėžti vartojamas terminas bendrieji įgūdžiai, nes tai tiksliau ir teisingiau nusako sąvokos reikšmę.

Skyriuje apie mokymosi visą gyvenimą institucijų programų ir paslaugų pasiūlą Projekto teritorijoje yra apibendrinti tyrimo rezultatai apskritai apie švietimo rinką, kuri verslininkams garantuoja galimos darbo jėgos išsilavinimą ir kvalifikaciją, pabrėžiant tas apmokymų programas, kurios yra palyginamos su Projekto institucijų programomis.

1.2.1. AUKŠTASIS IŠSILAVINIMAS

Kuržemėje iš viso yra akredituotos 11 aukštojo mokslo įstaigų – valstybės ir juridinių asmenų įkurti universitetai, aukštosios mokyklos ar jų skyriai ir koledžai. Aukštąjį išsilavinimą galima gauti penkiose savivaldybėse: Liepojoje, Kuldygoje, Saldus, Talsus ir Ventspilyje. Žr.Lentelė 3.

Lentelė 3 Aukštojo mokslo įstaigos Kuržemėje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Programų skaičius
1.	Baltijos psichologijos ir vadybos aukštoji mokykla	Liepoja	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	1
2.	Tarptautinė Baltijos akademija	Liepoja	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	6
3.	Apskaitos ir finansų kolegija	Kuldyga, Saldus, Ventspilis	Juridinio asmens įsteigta kolegija	5
4.	Teisės kolegija	Liepoja, Ventspilis	Juridinio asmens įsteigta kolegija	8
5.	Liepojos jūreivystės kolegija	Liepoja	Valstybinė kolegija	4
6.	Liepojos universitetas	Liepoja	Valstybinis universitetas	45
7.	Rygos mokytojų rengimo ir švietimo vadybos akademija	Kuldyga, Ventspilis	Valstybinė aukštoji mokykla	16
8.	Rygos Stradinio universitetas	Liepoja	Valstybinis universitetas	4
9.	Rygos technikos universitetas	Liepoja, Ventspilis	Valstybinis universitetas	22
10.	UAB "Verslo aukštoji mokykla Turība"	Liepoja, Talsai	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	12
11.	Ventspilio aukštoji mokykla	Ventspilis	Valstybinė aukštoji mokykla	12
Iš viso:				135

Žiemgaloje yra akredituotos devynios aukštojo mokslo įstaigos - valstybės ir juridinių asmenų įkurti universitetai, aukštosios mokyklos ar jų skyriai ir koledžai. Aukštąjį išsilavinimą galima gauti keturiose savivaldybėse: Aizkrauklėje, Bauskėje, Jekabpilyje ir Jelgavoje. Žr.Lentelė 4.

Lentelė 4 Aukštojo mokslo įstaigos Žiemgaloje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Programų skaičius
1.	Baltijos psichologijos ir vadybos aukštoji mokykla	Jekabpilis, Jelgava	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	6

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Programų skaičius
2.	Tarptautinė Baltijos akademija	Jekabpilis, Jelgava	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	5
3.	Daugavpilio universitetas	Jelgava	Valstybinis universitetas	2
4.	Apskaitos ir finansų kolegija	Jelgava, Aizkrauklė	Juridinio asmens įsteigta kolegija	4
5.	Informacijos sistemų vadybos aukštoji mokykla	Aizkrauklė	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	1
6.	Jekabpilio agroverslo kolegija	Jekabpilis	Valstybinė kolegija	4
7.	Latvijos žemės ūkio universitetas (toliau – LŽŪU)	Jelgava	Valstybinis universitetas	71
8.	Rygos mokytojų rengimo ir švietimo vadybos akademija	Bauskė, Jekabpilis	Valstybinė aukštoji mokykla	19
9.	UAB "Verslo aukštoji mokykla Turība"	Bauskė, Jekabpilis	Juridinio asmens įsteigta aukštoji mokykla	12
Iš viso:				124

Iš viso Kuržemėje ir Žiemgaloje aukštąjį išsilavinimą siūlo 259 aukštojo mokslo programos, iš kurių:

- 79 1 lygio profesinės studijų programos;
- 5 2 lygio profesinės studijų programos;
- 28 bakalauro studijų programos;
- 60 profesinio bakalauro studijų programos;
- 21 magistro studijų programos;
- 29 profesinio magistro studijų programos;
- 18 profesinių studijų programų ir
- 19 doktorantūros studijų programų.

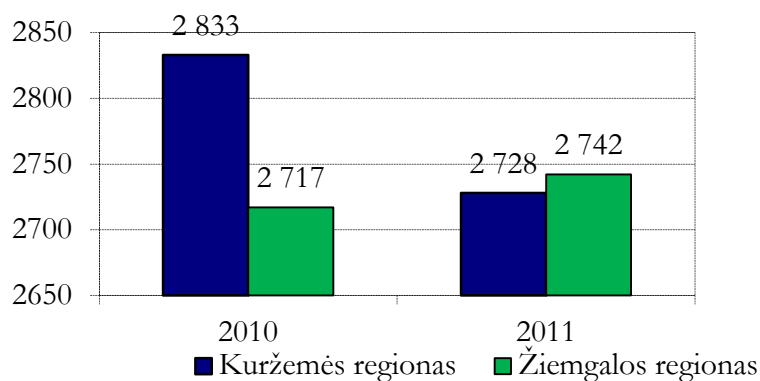
Tiriant Kuržemėje ir Žiemgaloje siūlomas aukštojo mokslo programas pagal jų suteikiamą kvalifikaciją verslo aspektu, t.y. atitinkamai tiesioginiams profesiniams ir bendriesiems įgūdžiams, padarytos išvados, ka $\frac{1}{4}$ **dalis iš mokymo programų pasiūlos arba 63 programos yra priskiriamos prie bendrųjų įgūdžių**, pavyzdžiui: verslo vadyba, personalo vadyba, įstaigų ir įmonių užsienio ryšiai; verslo ir įmonės valdymas, prekyba ir t.t.

Kitos aukštojo išsilavinimo programos regionuose teikia **specifinius įgūdžius ir žinias arba tiesioginius įgūdžius – 169 programos**. Iš tiesioginių įgūdžių programų 28% arba 55 programos ruošia specialistus regionuose galimai perspektyvioms šakoms: pramonei (EVRK kodai nuo B iki E) – 33 programos, žemės ūkiui ir miško ūkiui (EVRK kodas A) – 17 programų, prekybai, transportui ir maitinimui (EVRK kodas nuo G iki I) – penkios švietimo programos. Verslininkų apklausoje kaip trečiai perspektyviausiai liaudies ūkio šakai Žiemgaloje: sveikatai ir socialiniam aprūpinimui (EVRK kodas Q) ruošiami specialistai 4 programose: 2 – Jelgavoje ir 2 – Jekabpilyje – socialinio darbo ir socialinės pagalbos organizatoriaus programose.

Perdirbimo pramonės (EVRK kodas C) svarbiausiuose sektoriuose didžiausia pasiūla yra maisto perdirbimo sektoriuje – 10 švietimo programų ruošia aukštos kokybės specialistus, viena programa

nukreipta į tekstilės pramonę, trys – į medienos ir medžio perdirbimą, tačiau nei viena programa nėra nukreipta į metalo perdirbimą.

Aukštojo mokslo pasiūlą kiekybiškai apibūdina studijuojančių skaičius: Kuržemės regione 2011 m. buvo 27278 aukštojo mokslo studentai, o tai yra maždaug 4% mažiau negu 2010 m., kuomet buvo 2833 studentai. Žiemgaloje aukštojo mokslo studentų skaičius 2011 m. padidėjo nepilnu 1%, lyginant su 2010 m., kuomet buvo 2717 studentai. Žr. Paveikslas 1. Statistikos duomenys apie studentus pateikti pagal jų gyvenamąją vietą, t.y. į bendrąjį skaičių įtraukti ir kituose regionuose studijuojantys ir gali nebūti įtraukti visi studijuojantys Kuržemės ir Žiemgalos regiono aukštosiose mokyklose ir koledžuose.

Paveikslas 1 Aukštose mokyklose, kolegijose, pagrindinėse studijose užimtų studentų paskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Galima daryti išvadas, kad Kuržemės ir Žiemgalos regionuose aukštojo išsilavinimo pasiūla yra vienoda, šveitimo programų skaičius skiriasi tik 11 (135 programos Kuržemėje; 125 Žiemgaloje). O studijuojančių skaičius 2011 m. skiriasi tiksliai 14 (2743 studentai Žiemgaloje; 2728 studentai Kuržemėje).

Kauno apskrityje yra 12 aukštojo mokslo įstaigų – valstybiniai universitetai ar aukštosios mokyklos ir kolegijos, taip pat juridinių asmenų įkurta kolegija. Žr. Lentelė 5.

Lentelė 5 Aukštojo mokslo įstaigos Kauno apskrityje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Aukštojo mokslo programų skaičius
1.	Kauno Technologijos Universitetas	Kauno miestas	Valstybinis universitetas	148
2.	Lietuvos kūno kultūros akademija	Kauno miestas	Valstybinė aukštoji mokykla	29
3.	Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	Kauno miestas	Valstybinis universitetas	100
4.	Vytauto Didžiojo universitetas	Kauno miestas	Valstybinis universitetas	118
5.	Aleksandro Stulginskio universitetas	Kauno rajonas	Valstybinė kolegija	59
6.	Kauno kolegija	Kauno	Valstybinė kolegija	43

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Aukštojo mokslo programų skaičius
		miestas		
7.	Kauno technikos kolegija	Kauno miestas	Valstybinė kolegija	10
8.	Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija	Kauno rajonas	Valstybinė kolegija	6
9.	VšĮ Vilniaus kooperacijos kolegijos Kauno skyrus	Kauno miestas	Juridinio asmens įsteigta kolegija	3
10.	V. A. Graičiūno aukštoji vadybos mokykla	Kauno miestas	Juridinio asmens įsteigta kolegija	6
11.	VšĮ Kolpingo kolegija	Kauno miestas	Juridinio asmens įsteigta kolegija	7
12.	Šv. Ignaco Lojolos kolegija	Kauno rajonas	Juridinio asmens įsteigta kolegija	1
Iš viso:				530

Panevėžio apskrityje yra dvi aukštojo mokslo institucijos: valstybinio universiteto skyrius ir kolegija. Žr.Lentelė 6.

Lentelė 6 Aukštojo mokslo įstaigos Panevėžio apskrityje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Aukštojo mokslo programų skaičius
1.	Kauno Technologijos universiteto Panevėžio institutas	Panevėžio miestas	Valstybinis universitetas	18
2.	Panevėžio kolegija	Panevėžio miestas	Valstybinė kolegija	27
Iš viso:				45

Šiaulių apskrityje yra trys aukštojo mokslo institucijos: valstybinio universiteto skyrius ir dvi kolegijos. Žr.Lentelė 7.

Lentelė 7 Aukštojo mokslo įstaigos Šiaulių apskrityje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Aukštojo mokslo programų skaičius
1.	Šiaulių universitetas	Šiaulių miestas	Valstybinis universitetas	91
2.	Šiaulių valstybinė kolegija	Šiaulių miestas	Valstybinė kolegija	30
3.	VšĮ Šiaurės Lietuvos kolegija	Šiaulių miestas	Juridinio asmens įsteigta kolegija	6

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Suskirstymas	Aukštojo mokslo programų skaičius
Iš viso:				127

Iš viso Kauno, Šiaulių ir Panevėžio apskrityse galima pasirinkti 702 įvairias aukštojo mokslo programas, iš jų:

- 135 profesinio bakalauro studijų programos (studijos kolegijoje);
- 258 bakalauro studijų programos;
- 281 magistro studijų programos;
- 5 profesinio magistro studijų programos;
- 12 profesinių studijų programų (akademiniis laipsnis nesuteikiamas), o taip pat
- 11 rezidentūros studijomis.

Tiriant Kauno, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse siūlomas aukštojo mokslo programas pagal jų suteikiamas žinias verslo aspektu, t.y. atitinkanti tiesiuosius ir bendruosius įgūdžius, padarytos išvados, kad **Lietuvos apskrityse tikrai 9,7% arba 68 švietimo programos yra siejamos su bendraisiais įgūdžiais (Kuržemėje ir Žiemgaloje šis skaičius siekia 25%)**. Be to, Projekto teritorijoje Lietuvos pusėje taip pat pastebima ir didesnis specializacijos sutelktumas bendriesiems įgūdžiams, pavyzdžiui siūlomos tokios vadybos programos, kaip: žemės ūkio verslo vadyba, kūrybinės technologijos, verslo paslaugų administravimas, bioverslo vadyba, maisto pramonės verslo vadyba, logistikos verslo vadyba ir maitinimo verslo veiklos vadyba.

Kitos švietimo programos – **634 yra siejamos su įvairių specifinių tiesioginių įgūdžių gerinimu**, iš jų:

- 66 siejamos su pramonės šakomis (EVRK kodas B iki E);
- 48 programos siejamos su žemės ūkiu ir miškų ūkiu (EVRK kodas A);
- 16 programų siejamos su prekyba, transport ir maitinimu (EVRK kodas G iki I).

Perdirbimo pramonės (EVRK kodas C) didžiausiuose sektoriuose didžiausia program pasiūla yra maisto perdirbimo sektoriuje – 8 švietimo programos, 7 programos yra orientuotos į tekstilės pramonę, trys – į medienos ir medžio perdirbimą, tačiau nei viena programa nėra orientuota į metalo perdirbimą.

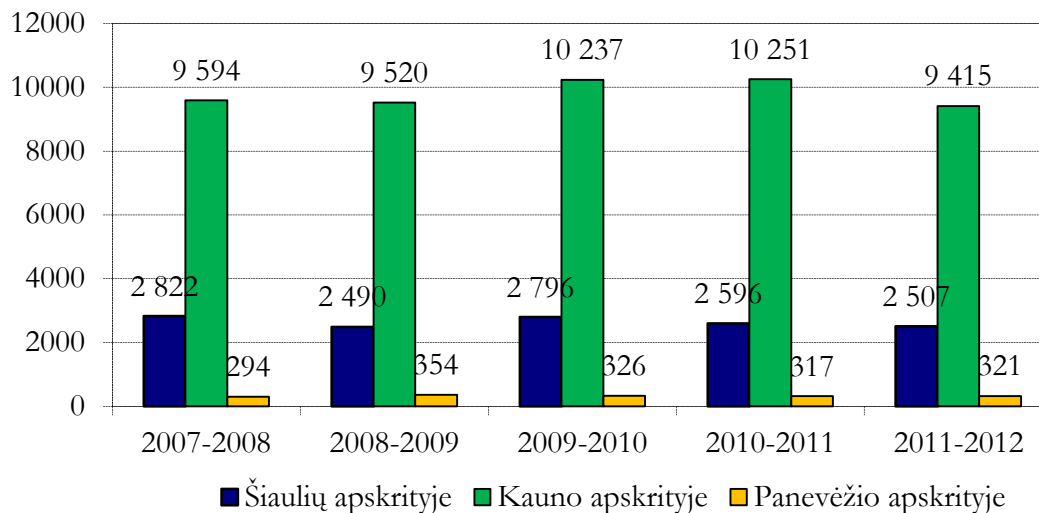
Šiaulių verslininkų apklausoje apie vieną iš perspektyviausių šakų minima šaka: sveikatos ir socialinio aprūpinimo – specialistai ruošiami 9 aukštojo mokslo programose Šiaulių apskrityje.

Kiekybiškai palyginant Latvijos ir Lietuvos aukštojo mokslo pasiūlą Projekto teritorijoje galima daryti išvadas, kad **Lietuvoje 2011/2012 m. pasiūlytas tris kartus didesnis programų skaičius** (702 programos) negu Latvijos pusėje (259 programos). Palyginus tarpusavyje, programų pasiūla yra panaši ir Kuržemėje (135 programos), ir Žiemgaloje (124 programos), tačiau Lietuvoje aiškiai skiriasi – Kauno apskrityje siūloma mažiausiai dešimt kartų daugiau (530 programų) aukštojo mokslo programų negu Panevėžio apskrityje (45 programos).

Kiekybiškai palyginus aukštojo mokslo programų pasiūlą 2011/2012 m., galima daryti išvadas, kad Projekto teritorijos **Lietuvos dalyje siūlomos programos yra žymiai labiau specializuotos**.

Latvijos pusėje jos yra bendresnės – tai liudija ir bendrųjų įgūdžių (vadybos ir rinkodaros sričių programos) persvara, ir siūlomų mokslo programų visapusiškumas. Antras esminis skirtumas – tekstilės pramonės sektoriuje yra pastebimai didesnė aukštojo mokslo pasiūla: Latvijoje siūloma tikrai viena mokslo programa: rūbų ir tekstilės technologija (RTU skyrius Liepojoje, profesinio bakalauro studijų programa), o Lietuvoje šioje srityje siūlomos septynios įvairios mokslo programos: aprangos inžinerija (ŠU, bakalauro programa); aprangos inžinerija ir dizainas (KTU, bakalauro programa); tekstilės dizainas ir technologija (KTU, bakalauro programa); tekstilės inžinerija (KTU, magistro programa); siuvimo dizainas ir technologija (KTU, magistro programa); aprangos inžinerija ir dizainas (KTU, magistro programa); ir aprangos dizainas (KK, profesinio bakalauro programa).

Apžvelgiant studijų absolventų skaičius pokyčius Projekto teritorijos Lietuvos pusėje nuo 2007/2008 mokslo metų, galima daryti išvadas, kad jis yra padidėjęs 9% tikrai Panevėžio apskrityje, - 2011/2012 mokslo metais buvo 321 absolventas, o 2007/2008 mokslo metais – 294. Abiejuose kituose Projekto teritorijos Lietuvos apskrityse 2011/2012 mokslo metais, lyginant su 2007/2008 mokslo metais, skaičius mažėjo – 2% Kauno ir 11% Šiaulių apskrityse. Žr. Paveikslas 2.

Paveikslas 2 Universitetinių studijų absolventų skaičius Šiaulių, Kauno ir Panevėžio apskrityse

Siejant studijų absolventų skaičių su siūlomų programų skaičiumi 2011/2012 metais, galima daryti išvadas, kad Šiaulių apskrityje yra didžiausias programų skaičius, Šiaulių universiteto siūlomą 91 programą iš viso baigė 2 507 studentai, t.y. vienai programai vidutiniškai tenka po 28 studentus. Kauno apskrityje vienai programai tenka 21 studentas – 439 programos baigė 9 415 studentai. Panevėžyje 18 siūlomų programų baigė 321 studentas, t.y. vienai programai vidutiniškai tenka 18 studentų. Nežiūrint į palyginti mažą programų pasiūlą ir jų mažą „produktyvumą“ (mažiau programų, mažiau studentų), Panevėžio apskrities bendrasis studentų skaičius, priešingai nei kitų apskričių, kuriose ir programų pasiūla, ir produktyvumas yra didesnis, yra padidėjęs.

Projekto teritorijoje Lietuvos dalyje skiriasi regionų programų pasiūla – 530 programų Kauno apskrityje, Šiauliuose – 127 arba ¼ dalis Kauno apskrityje siūlomų programų skaičiaus, o Panevėžio apskrityje – 45 programos arba tik 8% Kauno pasiūlos. Šiose apskrityse skiriasi ir darbingų žmonių skaičius – Šiaulių apskrityje yra tik 50% Kauno darbingų žmonių skaičiaus, o Panevėžio apskrityje – tikrai 40%. Tačiau, atsižvelgiant į šį proporcingą skirtumą, pastebimas nevienoda aukštojo mokslo pasiūla apskrityse, t.y. Kauno apskrityse pasiūla akivaizdžiai didesnė – 2,3% daugiau gyventojų, lyginant su gyventojų skaičiumi, turi aukštojo mokslo diplomą negu Šiaulių apskrityje, kur skaičius yra per pusę mažesnis: 1,2% ir Panevėžio apskrityje, kur yra tikrai 0,2%, taip pat programų pasiūla

Kauno apskrityje, lyginant su darbingų gyventojų skaičiumi (0.13%), yra du kartus didesnė negu Šiaulių apskrityje (0.06%) ir keturis kartus negu Panevėžio apskrityje (0.03%). Žr.Lentelė 8.

Lentelė 8 Aukštojo mokslo pasiūlos palyginimas Šiaulių, Kauno ir Panevėžio apskrityse

Aukštojo mokslo absolventai ir programos	Apskritis	Skaičius	Darbingo amžiaus gyventojai	Proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų
absolventai	Šiaulių apskrityje	2507	208001	1.2
	Kauno r apskrityje	9415	408771	2.3
	Panevėžio apskrityje	321	168432	0.2
programos	Šiaulių apskrityje	127	208001	0.06
	Kauno apskrityje	530	408771	0.13
	Panevėžio apskrityje	45	168432	0.03

Apie aukštojo mokslo pasiūlą Projekto apskrityse padarytos tokios išvados:

- Projekto teritorijoje Lietuvos pusėje siūlomas tris kartus didesnis programų skaičius negu Latvijoje;
- aukštojo mokslo programų pasiūla Kuržemės ir Žiemgalos regionuose yra tarpusavyje panaši;
- lyginant apskritis tarpusavyje, Kauno, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse aukštojo mokslo prieinamumas yra akivaizdžiai nevienodas;
- Projekto teritorijoje Lietuvos dalyje aukštojo mokslo programų pasiūla perspektyviose ekonomikos šakose ir perdirbimo pramonės sektoriuose yra įvairesnis ir labiau specializuotas negu Latvijoje;
- Projekto teritorijoje Latvijos dalyje yra geresnis aukštojo mokslo teritorinis prieinamumas – daugelyje savivaldybių, tuo tarpu Lietuvoje jis prieinamas tik regionų centruose.

1.2.2. PROFESINIS RENGIMAS

Kuržemėje iš viso yra 18 profesinio rengimo įstaigos. Profesinį išsilavinimą galima gauti septyniose savivaldybėse: Aizputės, Kuldygos, Saldus, Skrundos, Talsų rajone, taip pat Liepojoje ir Ventspilyje. Žr.Lentelė 9.

Lentelė 9 Lentelė profesinio mokymo įstaigos Kuržemėje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
1.	Ciravos profesinė mokykla	Aizputės kraštas	6
2.	Kuldygos Technologijos ir turizmo profesinė vidurinė mokykla	Kuldygos kraštas	7
3.	Laidzės profesinė vidurinė mokykla	Talsų kraštas	3
4.	Profesinio mokymo kompetencijos centras "Liepojos Valstybinis technikumai"	Liepoja	17
5.	Saldus Profesinė vidurinė mokykla	Saldus kraštas	5
6.	Skrundos profesinė mokykla	Skrundos kraštas	4
7.	Šiaurinės Kuržemės Profesinio mokymo	Ventspilis	8

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
	kompetencijos centras "Ventspilio Profesinė vidurinė mokykla"		
8.	Liepojos Jūreivystės kolegija	Liepoja	1
9.	Emilio Melngailio Liepojos muzikos vidurinė mokykla	Liepoja	7
10.	Liepojos meno vidurinė mokykla	Liepoja	11
11.	Ventspilio muzikos vidurinė mokykla	Ventspilis	8
12.	Lažos specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Aizputės kraštas	1
13.	Liepojos specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Liepoja	2
14.	Mazirbės specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Dundagos kraštas	2
15.	Pelču specialioji internatinė pagrindinė mokykla-ugdymo centras	Kuldygos kraštas	6
16.	Purmsatų specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Priekulės kraštas	2
17.	Rubos specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Saldus kraštas	2
18.	Stiklų specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Ventspilio kraštas	2
Iš viso:			94

Žiemgaloje iš viso yra 16 profesinio rengimo įstaigų. Profesinį išsilavinimą galima gauti septyniose savivaldybėse: Aizkrauklės, Duobelės, Jelgavas, Rundalės ir Kuoknesės rajonuose, taip pat Jelgavoje ir Jekabpilyje. Žr.

Lentelė 10.

Lentelė 10 Lentelė profesinio mokymo įstaigos Žiemgaloje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
1.	Aizkrauklės Profesinė vidurinė mokykla	Aizkrauklės kraštas	6
2.	Apguldės profesinė mokykla	Duobelės kraštas	2
3.	Vakarų Žiemgalos profesinio mokymo kompetencijos centras "Jelgavos vidurinė profesinė mokykla"	Jelgava	9
4.	Saulainės profesinė vidurinė mokykla	Rundalės kraštas	5
5.	Vecbebrų profesinė vidurinė mokykla	Kuoknesės kraštas	4
6.	Zalienieku profesinė mokykla	Jelgavos kraštas	7
7.	Jekabpilio agroverslo kolegija	Jekabpilis	3
8.	Jelgavos muzikos vidurinė mokykla	Jelgava	7
9.	Duobelės amatų ir bendrojo lavinimo vidurinė	Duobelės	4

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
	mokykla	kraštas	
10.	Jelgavos amatų vidurinė mokykla	Jelgava	7
11.	Berzupės specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Duobelės kraštas	1
12.	Antūžų specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Krustpilio kraštas	2
13.	Jelgavos specialioji pagrindinė mokykla	Jelgava	2
14.	Kuoknesės specialiojoje internatinėje pagrindinėje mokykloje - ugdymo centre įgyvendina specialiojo ugdymo programas:	Kuoknesės kraštas	2
15.	Pamūšos specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Bauskės kraštas	2
16.	Zalytės specialioji internatinė pagrindinė mokykla	Iecavos kraštas	2
Iš viso:			65

Iš viso Kuržemėje ir Žiemgaloje siūloma 131 profesinio rengimo programa. Pasiūloje 40% programų nukreiptos į perspektyviausias regiono šakas (smulkesnę informaciją apie perspektyviausias regiono šakas žr. Pranešimo 2.4. skyriuje):

- trys programos ruošia specialistus žemės ūkiui ir miškų ūkiui (EVRK kodas A);
- 31 programa – pramonei (EVRK kodas B iki E) ir
- 17 programų – didmeninei prekybai ir mažmeninei prekybai, transportui ir maitinimui (EVRK kodas G iki I).

Didžiausiuose perdirbimo pramonės (EVRK kodas C) sektoriuose plačiausia pasiūla yra:

- maisto perdirbimo sektoriuje 14;
- medienos ir medžio perdirbime 9 programos;
- metalo perdirbime 5;
- tekstilės pramonėje 3.

Verslininkų apklausoje kaip trečiajai perspektyviausiai liaudies ūkio šakai Žiemgaloje: sveikatai ir socialinei globai (EVRK kodas Q) nėra atitinkamos profesinio parengimo programos.

Ir programų, ir jas studijuojančių skaičius (2011/2012 mokslo metais) yra didesnis Kuržemėje – 4 789 – negu Žiemgaloje – 3 283.

Kauno apskrityje yra 16 profesinio parengimo mokyklos šešiose savivaldybėse: Jonavos rajone, Kaišiadorių ir Kauno rajone, Kėdainių ir Raseinių rajone, taip pat Kaune. Žr. Lentelė 11.

Lentelė 11 Profesinio mokymo įstaigos Kauno apskrityje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
----------	-----------------------	-------------	-------------------

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
1.	Jonavos politechnikos mokykla	Jonavos rajonas	43
2.	Kaišiadorių technologijų ir verslo mokykla	Kaišiadorių rajonas	46
3.	Kauno buitinių paslaugų ir verslo mokykla	Kaunas	36
4.	Kauno maisto pramonės ir prekybos mokymo centras	Kaunas	44
5.	Kauno ryšininčių mokykla	Kaunas	16
6.	Kauno socialinių paslaugų ir statybos verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	Kaunas	31
7.	Kauno statybininkų rengimo centras	Kaunas	78
8.	Kauno taikomosios dailės mokykla	Kaunas	14
9.	Viešoji įstaiga Kauno apskrities darbo rinkos mokymo centras	Kaunas	35
10.	Viešoji įstaiga Kauno Dainavos darbo rinkos mokymo centras	Kaunas	55
11.	Viešoji įstaiga Kauno mechanikos mokykla	Kaunas	24
12.	Viešoji įstaiga Kauno paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras	Kaunas	100
13.	Vilkijos žemės ūkio mokykla	Kauno rajonas	54
14.	Kėdainių profesinio rengimo centras	Kėdainių rajonas	95
15.	Viešoji įstaiga Raseinių technologijos ir verslo mokykla	Raseinių rajonas	66
16.	Viešoji įstaiga Vitalijos Pavilionienės buhalterių mokymo centras	Kaunas	5
Iš viso:			742

Panevėžio apskrityje yra 8 profesinio parengimo mokyklos penkiose savivaldybėse: Biržų, Kupiškio, Pasvalio ir Rokiškio rajonuose, Panevėžyje. Žr. Lentelė 12.

Lentelė 12 Profesinio mokymo įstaigos Panevėžio apskrityje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
1.	Biržų technologijų ir verslo mokymo centras	Biržų rajonas	91
2.	Kupiškio technologijos ir verslo mokykla	Kupiškio rajonas	106
3.	Panevėžio Margaritos Rimkevičaitės technologinė mokykla	Panevėžys	28
4.	Panevėžio prekybos ir paslaugų verslo mokykla	Panevėžys	52
5.	Viešoji įstaiga Panevėžio profesinio rengimo centras	Panevėžys	168
6.	Viešoji įstaiga Panevėžio darbo rinkos mokymo centras	Panevėžys	122
7.	Joniškėlio Igno Karpio žemės ūkio ir paslaugų mokykla	Pasvalio rajonas	61
8.	Rokiškio technologijos, verslo ir žemės ūkio	Rokiškio	47

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
	mokykla	rajonas	
Iš viso:			675

Šiaulių apskrityje 7 profesinio parengimo mokyklos šešiose savivaldybėse: Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Radviliškio ir Šiaulių rajonuose, taip pat Šiaulių mieste. Žr.Lentelė 13.

Lentelė 13 Profesinio mokymo įstaigos Šiaulių apskrityje

Eil. Nr.	Institucija/ filialas	Savivaldybė	Programų skaičius
1.	Joniškio žemės ūkio mokykla	Joniškio rajonas	44
2.	Viešoji įstaiga Kelmės profesinio rengimo centras	Kelmės rajonas	77
3.	Žeimelio žemės ūkio mokykla	Pakruojo rajonas	23
4.	Radviliškio technologijų ir verslo mokymo centras	Radviliškio rajonas	61
5.	Šiaulių profesinio rengimo centras	Šiauliai	189
6.	Viešoji įstaiga Šiaulių darbo rinkos mokymo centras	Šiauliai	120
7.	Viešoji įstaiga Kuršėnų politechnikos mokykla	Šiaulių rajonas	50
Iš viso:			564

Iš viso Projekto teritorijoje Lietuvos dalyje siūlomos 1 981 profesinio parengimo programos, iš kurių 57% arba 1 119 programos nukreiptos į perspektyvias šakas:

- 139 programos ruošia specialistus žemės ūkiui ir miškų ūkiui (EVRK kodas A);
- 741 programos - pramonei (EVRK kodas B iki E) ir
- 422 programos - didmeninei prekybai ir mažmeninei prekybai, transportui ir maitinimui (EVRK kodas G iki I).

Perdirbimo pramonės (EVRK kodas C) didžiausiuose sektoriuose plačiausia programų pasiūla yra:

- tekstilės pramonės sektoriuje 149 programos;
- medienos ir medžio gaminių gamyboje 115 programų;
- maisto perdirbimo sektoriuje 163 programos;
- metalo perdirbime 75 programos.

54 programos nukreiptos į bendrųjų verslo įgūdžių vystymą: į verslo ir prekybos vadybos sritį.

Šiaulių verslininkų apklausoje apie vieną iš perspektyviausių šakų minima šaka: sveikatos ir socialinio aprūpinimo – specialistai ruošiami 1 profesinio rengimo programoje Šiaulių apskrityje.

Programų pasiūla yra vienodai plati visose trijose apskrityse. Lyginant su gyventojų skaičiumi, Panevėžio apskrityje pasiūla yra didžiausia: 675 programos 168 433 darbingiems gyventojams arba 0,40/100, o Kauno apskrityje santykis yra 0,18/100, Šiaulių – 0,27/100.

Statistika apie studijuojančiųjų ir absolventų skaičių Projekto teritorijoje Lietuvos dalyje nėra prieinama.

Lyginant Projekto teritorijos Latvijos ir Lietuvos dalis, galima daryti išvadas, kad **Lietuvoje siūlomas platesnis pasirinkimas**: 1 1981 programos Lietuvoje, o Latvijoje – 131 programa.

Lyginant programas pagal turinį, taip pat **galima konstatuoti, kad Lietuvoje ir kokybiškai yra didesnė pasiūla**: siūlomos tokios programos kaip arklīninkystės programa (šešios) ir batsiuvystės programos (septynios).

1.2.3. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMAS

Suaugusiųjų švietimo teikėjai yra Latvijos ir Lietuvos įstatymų leidyboje nustatyta tvarka registruoti mokymų centrai, kuriuose teikia šias suaugusiųjų švietimo programas:

- profesinio parengimo programos: Latvijoje – profesinio tobulinimo ir tolesnio profesinio švietimo programos, o Lietuvoje – profesinio tobulinimo programos. Iš esmės tai yra programos, kurios įsisavinamos tam, kad būtų profesiskai tobulėjama esamos kvalifikacijos ribose, ar tam, kad būtų gauta papildoma kvalifikacija. Į šią savoką neįeina pirminės kvalifikacijos gavimas.
- neformalusis švietimas, nukreiptas ir į profesinius įgūdžius: tiesioginius, būtinus profesijai, ir bendruosius įgūdžius, kurie būtini daugeliui profesijų (kalbų mokėjimas, vadybos ir planavimo įgūdžiai, naudojimasis kompiuteriu, ryšiai ir komunikacija), ir į asmeninius, gyvenimo kokybę bendrai veikiančius įgūdžius.

Kuržemėje ir Žiemgaloje suaugusiųjų švietimą turi teisę teikti prieš tai buvusiuose skyriuose minėti aukštojo ir profesinio parengimo paslaugų teikėjai ir MKVT registruotos įstaigos. Kuržemėje suaugusiųjų profesinio parengimo teikėjai MKVT registruoti 11 savivaldybių. Žr. Lentelė 14. Tai yra 63 organizacijos, iš kurių 56 yra prekybinės, 5 viešosios įstaigos, taip pat 2 NVO.

Lentelė 14 ŠKVT registruoti suaugusiųjų švietimo teikėjai Kuržemėje

Savivaldybė	Profesinio tęstinio mokymo ir tobulinimo švietimo įstaigos	Suaugusiųjų neformalaus švietimo įstaigos	Iš viso
Aizputė	2		2
Alsunga	1		1
Brocenai	3		3
Grobina	2		2
Kuldyga	15		15
Liepoja	32	1	33
Roja	1		1
Saldus	13		13
Skrunda	1		1
Talsai	10		10
Ventspilis	24		24
Iš viso	104		105

Žiemgaloje suaugusiųjų profesinio parengimo teikėjai MKVT registruoti 14 savivaldybių. Žr.Lentelė 15. Tai yra 65 organizacijos, iš kurių 47 yra prekybinės, 8 viešosios įstaigos, taip pat 10 NVO.

Lentelė 15 ŠKVT registruoti suaugusiųjų švietimo teikėjai Žiemgaloje

Savivaldybė	Profesinio tęstinio mokymo ir tobulinimo švietimo įstaigos	Suaugusiųjų neformalaus švietimo įstaigos	Iš viso
Aizkrauklė	11	1	12
Aucė	3		3
Bauskė	12		12
Dobelė	12		12
Iecava	1		1
Jelgava	33	2	35
Jekabpilis	27	2	29
Kuoknesė	1		1
Krustpils	1		1
Ozolnieki	4		4
Rundalė	1		1
Salos	1		1
Skryverų		1	1
Viesytė	1		1
Iš viso	108	6	114

Iki 2010 m. kovo fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie nėra valstybės ar savivaldybių įkurtos švietimo įstaigos, tam, kad teiktų suaugusiųjų neformaliojo švietimo paslaugas, buvo būtina savivaldybės licencija. Per laikotarpį nuo 2007 m. iki 2010 m. Žiemgalos savivaldybėje buvo licencijuota 151 programa, o Kuržemėje – 697 programos³. Žr.Lentelė 16.

Lentelė 16 Nuo 2007 iki 2010 m. Kuržemės ir Žiemgalos regionuose registruotos suaugusiųjų švietimo programos

Savivaldybė	Skaičius	Savivaldybė	Skaičius
Kuržemėje		Žiemgaloje	
Liepoja	427	Aizkrauklės kraštas	61
Ventspilis	270	Aucės kraštas	34
		Bauskės kraštas	15
		Salos kraštas	22
		Jekabpils kraštas	19
Iš viso	697	Iš viso	151

Po 2010 m. kovo minėtose savivaldybėse (žr.Lentelė 17) licencijuots 201 suaugusiųjų neformalaus švietimo programa. Iš jų 7 suaugusiųjų neformalaus švietimo programos licencijuotos Jekabpilyje, tarp jų atstovauta ir tiesioginius įgūdžius, ir bendruosius įgūdžius, ir asmeninius įgūdžius lavinančios

³ Informacija apie pasiūlymą iki 2010 m buvo paprašyta iš 42 apskričių savivaldybių, iš kurių 25 pateikė atsakymus, o septynios – sąrašus su savivaldybių licencijuotomis švietimo programomis.

programos. 57 suaugusiųjų neformalaus švietimo programos licencijuotos Liepojoje, tarp jų ir tiesioginius igūdžius lavinančios programos, ir bendruosius igūdžius. Ventspilyje 23 švietimo programos – ir tiesioginius, ir bendruosius, ir asmeninius igūdžius lavinančios programos. Bauskėje licencijuotos 10 suaugusiųjų neformalaus švietimo programos, mokančios užsienio kalbos, Kuoknesėje – 5 apsaugos mokymų programos, Aucėje 28 daugiausiai su bendrais igūdžiais susijusios neformalaus švietimo programos, o Jelgavoje 5 ir su tiesioginiais igūdžiais, ir su bendraisiais igūdžiais susijusios neformaliojo švietimo programos. Salos apylinkėje licencijuotos 22 neformaliojo švietimo programos, susijusios su tiesioginių ir bendrųjų igūdžių vystymu.

Lietuvoje suaugusiųjų švietimą (Lietuvoje tai yra „tolesnis profesinis švietimas“ ir „neformalusis suaugusiųjų švietimas“) tiekia ankstesniuose skyriuose minėtos aukštojo ir profesinio parengimo įstaigos, taip pat AIKOS registruotos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigos. Kauno apskrityje tokių yra dvidešimt, Panevėžio apskrityje – penkios, Šiaulių apskrityje - šešios. Žr. Lentelės žemiau.

Lentelė 17 AIKOS registruoti suaugusiųjų švietimo teikėjai Kauno apskrityje

Eil. Nr.	Savivaldybė	Įstaiga	Statusas
Kauno apskrityje			
1.	Kaišiadorių rajonas	Kaišiadorių rajono švietimo ir kultūros paslaugų centras	Savivaldybės įstaiga
2.	Kauno miestas	Kauno pedagogų kvalifikacijos centras	Savivaldybės įstaiga
3.	Kauno rajonas	Kauno rajono švietimo centras	Savivaldybės įstaiga
4.	Kėdainių rajonas	Kėdainių švietimo pagalbos tarnyba	Savivaldybės įstaiga
5.	Prienų rajonas	Prienų švietimo centras	Savivaldybės įstaiga
6.	Raseinių rajonas	Raseinių rajono švietimo centras	Savivaldybės įstaiga
7.	Kauno miestas	Uždaroji akcinė bendrovė "Šviesa"	NVO
8.	Kauno miestas	Kolpingo mokymo centras	NVO
9.	Kauno rajonas	D. ir Z. Kalesinskių liaudies amatų mokykla	NVO
10.	Kauno miestas	Viešoji įstaiga "Nauja kvalifikacija"	NVO
11.	Kauno miestas	Viešoji įstaiga Vilniaus kooperacijos kolegijos Suaugusiųjų švietimo centras	NVO
12.	Kauno miestas	Uždaroji akcinė bendrovė "Kauno Petrašiūnų darbo rinkos mokymo centras"	NVO
Panevėžio apskrityje			
1.	Biržų rajonas	Biržų rajono pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Savivaldybės įstaiga
2.	Kupiškio rajonas	Kupiškio rajono pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras	Savivaldybės įstaiga
3.	Panevėžio miestas	Panevėžio pedagogų švietimo centras	Savivaldybės įstaiga
4.	Panevėžio miestas	Panevėžio rajono pedagogų švietimo centras	Savivaldybės įstaiga
5.	Rokiškio rajono Savivaldybė	Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras	Savivaldybės įstaiga

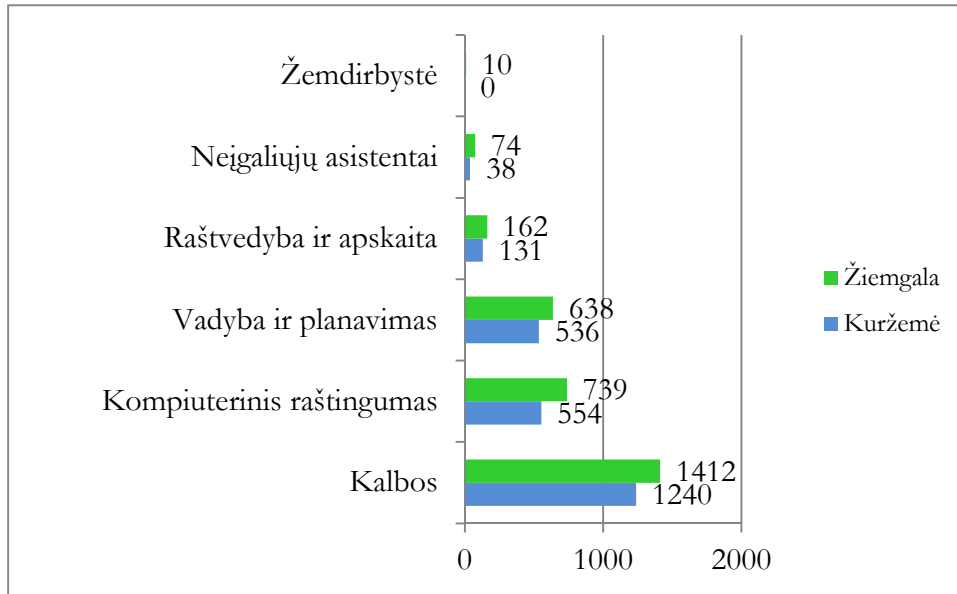
Eil. Nr.	Savivaldybė	Istaiga	Statusas
Šiaulių apskrityje			
1.	Joniškio rajonas	Joniškio rajono švietimo centras	Savivaldybės istaiga
2.	Joniškio rajonas	Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras	Savivaldybės istaiga
3.	Pakruojo rajonas	Pakruojo verslo informacijos centras	Savivaldybės istaiga
4.	Šiaulių miestas	Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras	Savivaldybės istaiga
5.	Šiaulių rajonas	Šiaulių rajono savivaldybės švietimo centras	Savivaldybės istaiga
6.	Šiaulių rajonas	Šiaulių regiono plėtros agentūra	

Profesinio tobulinimo ir tolesnio išsilavinimo pasiūlos turinį geriausiai apibūdina mokymų teikėjų siūlymai VDA įgyvendintuose projektuose: „Bedarbių ir ieškančių darbo apmokymai Latvijoje – 2” ir „Mokymosi visą gyvenimą kursai dirbantiems asmenims“.

Profesinio tobulinimo programos Kuržemėje yra 267, Žiemgaloje – 267. **Maždaug 85% šių programų susietos su tiesioginiais profesiniais įgūdžiais.** Ištyrus programų pasiūlą pagal atitinkamą perspektyviausioms liaudies ūkio šakoms, kurios nustatytos tyrimo 2.4. skyriuje, galima sakyti, kad **žemės ūkio (EVRK kodas A) programos siūlomos tik Žiemgaloje – 1, o Kuržemėje nesūdoma nei viena programa.** Kuržemėje pramonės programų (EVRK kodas B iki E) siūdoma 46, Žiemgaloje – 55 programos, iš jų didesnioji dalis – tekstilės pramonės sektoriuje – Kuržemėje 26 ir Žiemgaloje 34, likusios maisto perdirbime – Kuržemėje 12, o Žiemgaloje 14. Šios programos prieinamos 9 savivaldybėse Kuržemėje ir 6 savivaldybėse Žiemgaloje. Didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir maitinimo programos (EVRK kodas G iki I) – Kuržemėje 32 ir Žiemgaloje 42. Verslininkų apklausoje kaip trečiajai perspektyviausiajai liaudies ūkio šakai Žiemgaloje: sveikatai ir socialiniai rūpybai (EVRK kodas Q) siūdomos 25 profesinio tobulinimo programos, pusė iš vaikų rūpybos ir pusė – socialinės rūpybos programos.

Tolesnio profesinio švietimo pasiūla: Kuržemėje yra 452, Žiemgaloje – 473 programos. Iš jų daugiausiai susieta su rūpybos šakomis (EVRK kodas B iki E): Kuržemėje 194 ir Žiemgaloje 249. Didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir maitinimo programos (EVRK kodas G iki I) – Kuržemėje 60 ir Žiemgaloje 48. Pramonės sektoriuje didžiausia pasiūla ir tekstilės pramonėje: Kuržemėje 60 programų ir Žiemgaloje 61, taip pat metalo apdirbime – Kuržemėje 76 ir Žiemgaloje 56. Maisto apdirbimo sektoriuje pateikiamos 16 programų Kuržemėje ir 14 Žiemgaloje. Sveikatos ir socialinės rūpybos šakoje (EVRK kodas Q) nesūdomos tolesnio profesinio švietimo programos.

Neformaliojo švietimo pasiūla (Kuržemėje 2499 programos ir Žiemgaloje 3056 programos) yra sietas daugiausiai su bendrųjų įgūdžių vystymu, tiksliai nedidelė dalis – maždaug 2% yra švietimo programos asmenims asistentams, turintiems invalidumą (113 programų, iš jų 66 Žiemgaloje, atitinkančios Sveikatos ir socialinės rūpybos šaką (EVRK kodas Q)) ir atskiros programos (10), susietos su žemės ūkio veikla (EVRK kodas A) (Žiemgaloje – UAB Latvijos žemės ūkio konsultacijų centras). 44% programų moko įvairių kalbų: 1240 Kuržemėje ir 1412 Žiemgaloje. Žr. Paveikslas 3.

Paveikslas 3 Neformalaus švietimo programų skaičius Žiemgaloje ir Kuržemėje pagal įgūdžių formavimo sritį

Nors ir Kuržemės bei Žiemgalos suaugusiųjų švietimo pasiūla pagal turinį tarpusavyje yra vienoda, pagal ŠMM duomenis 2009 m. „Žiemgalos regionas pranešė apie aštuonis kartus didesnę finansinę paramą suaugusiųjų neformaliajam švietimui negu Kuržemės regionas“⁴, 2010 m. Kuržemės regionas pranešė apie 1,8 kartus didesnę finansinę paramą iš savivaldybės biudžeto suaugusiųjų neformaliajam švietimui negu Žiemgalos regionas⁵. **Šie skirtumai ir nenuosekli finansinė parama leidžia daryti išvadą, kad Kuržemėje ir Žiemgaloje trūksta mokymosi visą gyvenimą ar suaugusiųjų švietimo politikos paramos.**

Iš bendro tiekėjų skaičiaus privačios institucijos – uždarnosios akcinės bendrovės teikia savo suaugusiųjų švietimo paslaugas abiejuose regionuose, keliuose savivaldybėse, tuo tarpu savivaldybių ir valstybinės įstaigos – tikrai savame regione, savose savivaldybėse. Organizatoriniu požiūriu tai **sumažina konkurencingumą**, nes yra atitinkamai didesnės išlaidos, bet antra vertus – tai **gerina teikiamos paslaugos specializaciją ir atitikimą realiai situacijai besimokančiojo gyvenamojoje vietoje.**

Profesinio tobulinimo pasiūlą Kauno, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse sudaro 1379 programos, iš jų 1214 yra sietos su tiesioginiais profesiniais įgūdžiais, o 153 – su bendraisiais įgūdžiais. Profesinius įgūdžius lavinančių programų skaičius bendrame skaičiuje yra labai mažas ir sietas su perspektyviomis šakomis: 42 programos sietos su pramonės sektoriais (EVRK kodas B iki E), 33 programos su žemės ūkiu ir 234 programos su didmenine ir mažmenine prekyba, transportu ir maitinimu (EVRK kodas G iki I). Sveikatos ir socialinės rūpybos šakoje (EVRK kodas Q) Šiaulių apskrityje siūlomo 20 suaugusiųjų švietimo profesinio tobulinimo programų.

Profesinio tobulinimo programos, sietos su bendrųjų įgūdžių vystymu, daugiausiai liečia ryšių ir komunikacijos klausimus, taip pat naudojimosi kompiuteriu įgūdžius. Planavimo srities programų yra 6, kalbų mokymo – 2 programos. Kitos dvi profesinio tobulinimo programos daugiau siejamos su

⁴ Informacinis pranešimas „Nuolatinio mokymosi politikos pagrindinės idėjos 2007-2013 metams įgyvendinimo eiga 2009 ir 2010 m.“

⁵ Tyrimas „Suaugusiųjų neformaliojo švietimo įgyvendinimas savivaldybėse 2010 m.“

gyvenimo kokybės igūdžiais: (1) profesinės savitarnos psichologiniai aspektai ir (2) stresas ir susivaldymo pagrindai.

Neformaliųjų programų Kauno, Šiaulių ir Panevėžio apskrityse yra tikrai 12, jos visos sietos su bendraisiais igūdžiais – naudojimosi kompiuteriu igūdžių vystymu.

Palyginus projekto teritorijos Latvijos dalį su Lietuvos galima daryti išvadas, kad, taip pat kaip ir profesinio švietimo srityje, taip ir suaugusiųjų švietime Latvijoje trūksta žemės ūkio, miškų ūkio ir žvejybos ūkio švietimo programų, o štai Lietuvoje siūlomas ir tokios netradicinės žemės ūkio švietimo programos kaip arklininkų apmokymo programa ir žirgų kanopų priežiūra ir kaustymas. Apžvelgus situaciją suaugusiųjų švietimo srityje, galima daryti išvadas, kad:

- Kuržemės ir Žiemgalos regionuose profesinio tobulinimo ir tolesnio švietimo pasiūlą sudaro palyginti nedidelis skaičius programų, kurios būtų siejamos su žemės ūkio, miškų ūkio ir žvejybos ūkio (EVRK kodas A) sritimi, kuri šiuose regionuose yra daug žadanti.
- Neformaliojo švietimo pasiūla Kuržemės ir Žiemgalos regionuose siejama praktiškai tik su bendrųjų igūdžių vystymu, plačiausia pasiūla čia yra kalbų mokyme. Tačiau pasak mokymosi visą gyvenimą institucijų atstovų, besimokantieji itin dažnai pasinaudoja kalbos mokymo programa tam, kad nors minimaliai pramoktų kalbą darbui užsienyje, o toks besimokantis dingsta iš vietinės darbo rinkos mažiausiai keleriems metams;
- Kuržemėje ir Žiemgaloje yra plati įmonių „multiplikuotų“⁶ švietimo paslaugų pasiūla, tačiau viešosios institucijos teikia paslaugas daugiausiai savo regione.

1.3. Į PROJEKTĄ ĮTRAUKTOS MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ INSTITUCIJOS

1.3.1. BENDROSIOS VEIKLOS ĮVERTINIMAS

Apžvelgiamos Projekto institucijos yra viešosios įstaigos – savivaldybės arba valstybės, kurios teikia suaugusiųjų švietimo paslaugas kaip savo pagrindinę ar papildomą paslaugą. Į Projektą įtraukta 13 mokymosi visą gyvenimą institucijų, kurios pagal savo organizatorinį tipą yra:

1. Savivaldybių Suaugusiųjų švietimo centrai (toliau – SŠC);
2. Aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai;
3. Mokymosi visą gyvenimą organizatoriai.

Savivaldybių SŠC yra savivaldybių įstaigos, kuriose dirba atskiros organizacijos su savo materialine ir technine baze ir pasiekiamais žmogiškaisiais ištekliais. Aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai yra daugiau ar mažiau autonominiai – „skyriniai“ ar „centrai“ aukštojo mokslo įstaigų ribose, kurių pamatas yra sava materialinė ir techninė bazė bei pasiekiami žmogiškieji ištekliai, o taip pat papildomai yra prieinami kiti aukštosios mokyklos ištekliai. Mokymosi visą gyvenimą organizatoriai yra savivaldybių darbuotojai, kaip tai yra Latvijoje, ar savivaldybių institucijos, kaip tai yra Lietuvoje, kurių bendrosios darbo pareigos telpa į mokymosi visą gyvenimą kursų organizaciją, bet: (1) mokymosi visą gyvenimą paslaugos nėra jų vienintelė ir pagrindinė darbo funkcija; (2) jų teikimui nėra nuolatinių patalpų, skirtų tik šiam tikslui, ir (3) jie neturi savų žmogiškųjų išteklių – dėstytojų paslaugos visuomet yra perkamos. Kiekvienos Projekto institucijos tipą parodo Lentelė 18.

---

⁶ Viena ir ta pati švietimo programa teikiama keliose savivaldybėse, abiejuose regionuose.

Lentelē 18 Projekto instituciju organizaciju tipai

Projekto partneris	SŠC	Aukštųjų mokyklų padaliniai	Organizatoriai
Duobelės Suaugusiųjų švietimo ir verslo paramos centras	X		
Jelgavos krašto tarybos suaugusiųjų švietimo centras			X
Rundalės krašto taryba			X
Liepojos universitetas		X	
Ventspilio aukštoji mokykla		X	
Talsų krašto Suaugusiųjų švietimo centras	X		
Kuldygos krašto tarybos suaugusiųjų švietimo centras	X		
Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras	X		
Šiaulių regiono plėtros agentūra			X
Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras	X		
Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras			X
Pakruojo verslo informacijos centras			X
Kauno Technologijos Universitetas		X	
Iš viso organizacijų skaičius	5	3	5

Kiekvieną atskirą mokymosi visą gyvenimą institucijos tipą apibūdina jos galimybės teikti švietimo paslaugas ir gyventojams, ir verslininkams.

Iš materialinės-techninės ir žmogiškųjų išteklių pusės, didžiausios galimybės teikti mokymosi visą gyvenimą paslaugas turi aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai, savivaldybių SŠC yra arčiau gyventojų ir verslininkų, juos geriau pažįsta ir taip gali geriau reaguoti į verslo paklausą, o tai yra pagrindinė šio tyrimo tema.

Tuo pačiu mokymosi visą gyvenimą organizatorių darbo pobūdis yra akivaizdžiai skirtingas ir tai nusako faktas, kad jos nėra atskiros specifinės institucijos, bet esamų institucijų darbuotojų papildomas krūvis, kuris tik neseniai sudarytas. Taip pat it materialinė-techninė bazė daugiausiai dar yra kūrimo stadijoje, komplektuojama iš kilnojamos įrangos taip, kad apmokymai galėtų vykti kaip įmanoma arčiau besimokančiųjų.

SŠC vaidmuo mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikime yra tiesiogiai susijęs su savivaldybės, t.y. gyventojų ir verslininkų poreikiais. Didžioji dalis SŠC dirba jau mažiausiai 10 metų ar net ilgiau. Jie turi nemažą patirtį, sukurta apmokymų teikimo bazė ir ištekliai, sukurtos suaugusiųjų švietimo programos ir nusistovėjęs bendradarbiavimas su dėstytojais.

Aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai – skyriai ar centrai – turi didesnę ar mažesnę apsisprendimo laivę dėl prisijungimo prie didesnės organizacijos – aukštosios mokyklos. Pastaroji suteikia profesūros išteklius, priėjimą prie aukštosios mokyklos žinių kapitalo, patalpas, materialinę-techninę įrangą ir klientus, nes dalis tų paslaugų teikiama esamiems ir buvusiems studentams.

Į Projektą įtraukti mokymosi visą gyvenimą organizatoriai Latvijoje – Jelgavos ir Rundalės apylinkių tarybų ir savivaldybių darbuotojai, kurių šiai veikali skirtas laiko išteklius yra 0,2 krūvio. Be to, organizatorių etatai sukurti palyginti neseniai – per paskutinius du metus. Mokymosi visą gyvenimą

organizatoriai turi ribotas galimybes kurti savo programas, bet kartu jie yra lankstesni ir turi daugiau laisvės programų pasiūlos kūrimui už kitose vietose pasiekiamus išteklius, o taip pat gali programą „priartinti“ prie kliento. Problema, kurią pripažįsta mokymosi visą gyvenimą organizatoriai, neseniai pradėję veiklą Žiemgaloje, yra informacijos apie regione esančias suaugusiųjų švietimo programas, dėstytojus ir specifiką, kurią apibūdintų organizatoriams prieinami atsiliepimai, trūkumas.

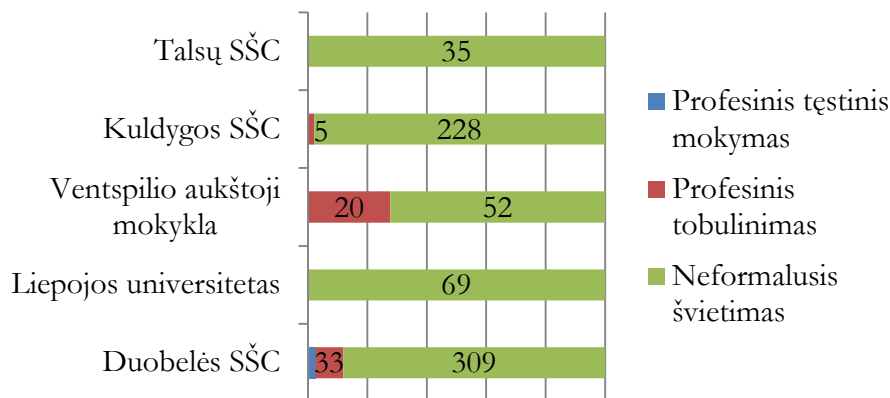
Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą organizatoriai yra savivaldybių institucijos, kurių pareigose, šalia kitų funkcijų, yra ir mokymosi visą gyvenimą paslaugų organizavimas, kuris užima maždaug 0,2 bendrojo darbo krūvio – tiek pat, kiek Latvijoje. Pokalbiuose su nuolatinio mokymo organizatoriais išreikštas poreikis pritraukti suaugusiųjų švietimo programų iš išorinių išteklių. Todėl yra labai svarbus informacijos prieinamumas apie rajone, artimiausioje apylinkėje ir regione esančias programas. Organizatoriai daugiausiai yra tarpininkai tarp SŠC – suaugusiųjų švietimo teikėjų ir rajono gyventojų – švietimo paslaugos klientų. Teoriškai verslininkai taip pat gali būti jų klientai.

Materialinis-techninis įrenginiai Projekto institucijose dažniausiai yra išvystyti panaudojant ES finansavimą. Ir šio Projekto, ir kitų panašių projektų ribose nupirkti šiuolaikiniai įrenginiai, taip pat suremontuotos patalpos. Daugiau apie Projekto institucijų dalyvavimą ES ir ypač pasienio bendradarbiavimo projektuose žiūrėti skyriuje 1.3.5. „Pasienio bendradarbiavimas ir darbas su projektais“.

Kitų Projektų partnerių aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai skiriasi tuo, kad yra labai priklausomos nuo aukštųjų mokyklų aktyvumo įsisavinant ES lėšas, taip pat nuo pačios aukštosios mokyklos materialinių-techninių įrenginių, kuris būtinai turi būti prieinamas ir mokymosi visą gyvenimą centrui.

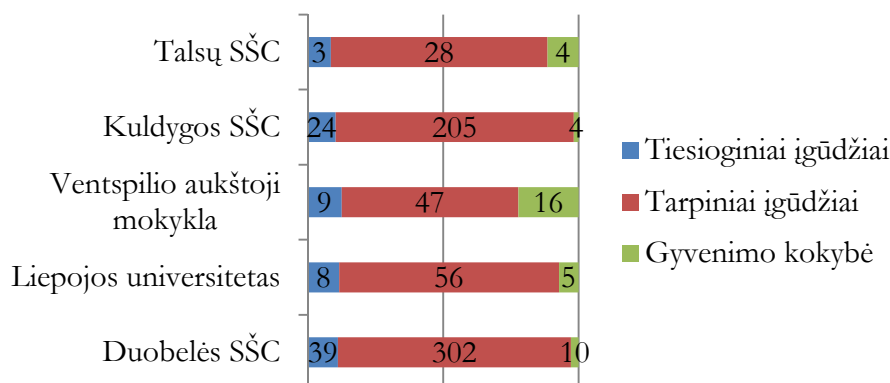
Visų kitų Projekto institucijų įsigyti/prieinami materialiniai-techniniai išteklių daugiausiai pritaikyti tikrai socialinių mokslų ir komunikacijos technologijų įsisavinimui. Daugelis Projekto institucijų neturi tokios išteklių bazės, kuri būtų būtina specifinių profesinių įgūdžių vystymui gamtos mokslų srityje, pavyzdžiui, metalo apdirbimo ar autoremontu, ar darbui su gamybos įranga. Išimtis yra Kauno Technologijos universitetas, kuriame teikimas aukštasis mokslas atitinka srities specifiką. Prieinami materialiniai-mechaniniai išteklių ir žmogiškieji išteklių didele dalimi nusako projekto partnerių švietimo programų pasiūlą.

Projekto institucijos Latvijoje daugiau siūlo neformalų švietimą: 35 programos Talsų SŠC, 228 programos Kuldygos SŠC, 52 programos Ventspilio aukštojoje mokykloje, 69 programos Liepojos Universitete, 309 programos Duobelės SŠC. Žr. Paveikslas 4. Tikrai Duobelės SŠC siūlo tolesnio profesinio lavinimo programas: apdailininkas; informacijos įvedimo specialistas; floristas; buhalteris; manikiūrininkas; raštvedys; socialinis darbuotojas; mažmeninės prekybos parduotuvės pardavėjas ir kambarių tvarkytojas.

Paveikls 4 Suaugusiju švītimo pasiūla pagal programu tipu Projektu institucijose Latvijoje

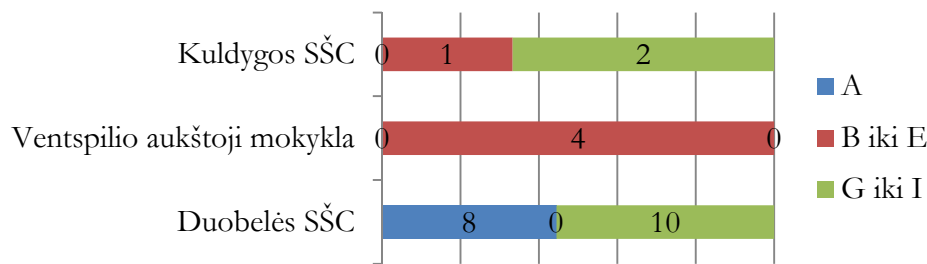
Projektu instituciju Latvijoje pasiūla daugiausiai orientuota i bendruju igudziu vystymu: 28 programos Talsu SŠC, 205 programos Kuldygos SŠC, 47 programos Ventspīlio augstskole, 56 programos Liepājas Universitete, 302 programos Dubelē SŠC. Ņr.Paveikls 5.

Paveikls 5 Suaugusiju švītimo pasiūla pagal programu tipu Projektu institucijose Latvijoje

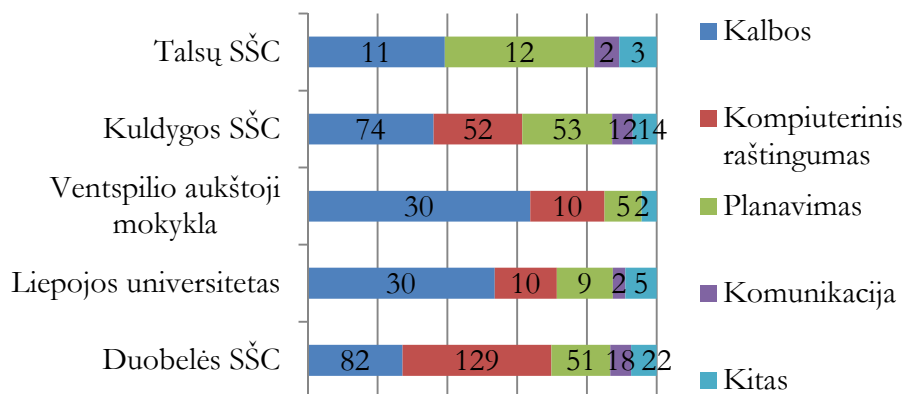
Atskiros švītimo programos sietos su tiesioginiu igudziu lavinimu, iš visu Projektu instituciju Latvijoje – 83 programos arba 11% bendros pasiūlos. Apžvelgus lavinamus igudzius galima teigti, kad yra ir su perspektyviomis liaudies ūkio šakomis sietos triju instituciju programos. Dubelē SŠC teikia išsilavinimą žemės ūkio, miškų ūkio ir žvejybos ūkio šakoje (EVRK kodas A) – 8 programos, o didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir sandėliavimo, maitinimo šakoje (EVRK kodas Giki I): 10 programos. Kuldygos SŠC siūlo vieną programą, kuri ruošia galimą darbo jėgą perdirbimo pramonės šakai (EVRK kodas B iki E), konkrečiai maisto perdirbimo pramonėje: Minimalios higienos reikalavimai dirbantiems su maistu, gera higienos praktika, gera gamybos praktika, savikontrolė ir darbo jėgos parengimas mažmeninei prekybai, didmeninei prekybai, transporto ir sandėliavimo, maitinimo šakoms (EVRK kodas G iki I), konkrečiai – transporto šakoje Moderno Citroen automobiliu remontas; 2 tokios programos. Ventspīlio augstskola lavina tiesioginius darbo jėgos igudzius, kurie būtini pramonės šakoje (EVRK B iki E), konkrečiai tekstilės perdirbimo

pramonėje: 4 programos: tekstilės darbų tradiciniai ir netradiciniai sprendimai šiuolaikinėje aprangoje ir interjere. Žr.Paveikslas 6.

Paveikslas 6 Suaugusiųjų švietimo pasiūla Projekto institucijose Latvijoje perspektyviausiose srityse

Bendrųjų įgūdžių pasiūloje Projekto institucijose Latvijoje dominuoja kalbų mokymas: 11 programų Talsų SŠC, 74 programos Kuldygos SŠC, 30 programų Ventspilio aukštojoje mokykloje, 30 programų Liepojos Universitete, 82 programos Duobelės SŠC, taip pat naudojimosi kompiuteriu mokymai ir planavimo įgūdžiai, į kuriuos įeina projektų valdymas, verslo vadyba, laiko planavimas ir rinka. Žr.Paveikslas 7.

Paveikslas 7 Suaugusiųjų švietimo pasiūla Projekto institucijose Latvijoje pagal tarpinius įgūdžius

Projekto institucijose Lietuvoje daugiausiai teikiamos profesinio tobulinimo programos, iš jų daugiausiai - Kauno Technologijos universitete (469) ir Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centre (153). Taip pat kaip ir Latvijoje, yra palyginti nedaug tolesnio profesinio lavinimo programų. Žr. Lentelė žemiau.

Lentelė 19 Projekto institucijų teiktos švietimo programos Lietuvoje pagal rūšį

	Joniškio TVIC	Kauno Technologijos Universitetas	Pakruoj o VIC	Rokiškio SŠC	Šiaulių miesto SŠC	Šiaulių regiono plėtros agentūra	Iš viso
Profesinio tobulinimo	15	469	2	26	153	39	704
Profesinio	0	9	0	0	0	0	9

	Joniškio TVIC	Kauno Technologijos Universitetas	Pakruoj o VIC	Rokiškio SŠC	Šiaulių miesto SŠC	Šiaulių regiono plėtros agentūra	Iš viso
tęstinio mokymo							
neformalaus ir poreikio švietimo programos	2	0	0	4	9	0	15
Iš viso	17	478	2	30	162	39	728

Taip pat kaip ir Latvijoje, Lietuvoje Projekto institucijų programos nukreiptos daugiausiai, net 78%, į bendrųjų įgūdžių įsisavinimą – 572 programos iš 730. Žr. Lentelė žemiau.

Lentelė 20 Projekto institucijų teiktos švietimo programos Lietuvoje pagal įgūdžius

	Joniškio TVIC	Kauno TU	Pakruoj o VIC	Rokiškio SŠC	Šiaulių miesto SŠC	Šiaulių regiono plėtros agentūra	Iš viso
Profesiniai įgūdžiai	5	204	0	8	47	2	206
Tarpiniai įgūdžiai	10	265	2	18	97	32	424
Gyvenimo įgūdžiai	2	0	0	4	18	5	38
Iš viso	17	478	2	30	162	39	728

Iš 113 suaugusiųjų švietimo programų, sietų su profesinių įgūdžių lavinimu, 95 yra nukreiptos į perdirbimo pramonės šaką (EVRK kodas B iki E), visas siūlo Kauno Technologijos universitetas, iš jų 5 – maisto perdirbimo, 3 – tekstilės pramonė. Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras siūlo vieną programą žemės ūkio, miškų ūkio ir žvejybos ūkio šakoje (EVRK kodas A). Žr. Lentelė žemiau. Dar reiktų priminti, kad Šiaulių miesto SŠC teikia 6 apmokymų programas sveikatos ir socialinės rūpybos šakoje (EVRK kodas Q).

Lentelė 21 Projekto institucijų teiktos švietimo programos Lietuvoje pagal veiklos rūšys

	Kauno Technologijos Universitetas	Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras	Šiaulių regiono plėtros agentūra	Iš viso
Žemės ūkis	0	2	0	2

	Kauno Technologijos Universitetas	Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras	Šiaulių regiono plėtros agentūra	Iš viso
Pramonė, įskaitant:	95	0	0	95
Maisto produktų perdirbimas	5	0	0	5
Tekstilės pramonė	3	0	0	3
Medienos apdirbimas	0	0	0	0
Metalo apdirbimas	0	0	0	0
Prekyba, transportas, apgyvendinimas, maitinimas	6	0	1	7

Projekto institucijose Lietuvoje yra mažesnė kalbų mokymo pasiūla negu Latvijoje – tik 7 programos, bet didesnė planavimo srityje – 147 programos, taip pat ir naudojimosi kompiuteriu srityje yra didesnė pasiūla – 104 programos. Žr. Lentelė žemiau.

Lentelė 22 Projekto institucijų Lietuvoje teiktos tarpinių įgūdžių švietimo programos

	Joniškio TBIC	Kauno TU	Pakruoj o BIC	Rokiški o SŠC	Šiaulių miesto SŠC	Šiaulių regiono plėtros agentūra	Iš viso
Kalbos	1	6	0	0	0	0	7
Kompiuterinis raštingumas	1	59	0	2	40	2	104
Planavimas	4	112	0	4	15	12	147
Komunikacija	0	48	0	2	13	16	79
Kitas	4	40	2	10	29	2	87
Iš viso	10	265	2	18	97	32	424

Projekto institucijos Latvijoje ir Lietuvoje yra daugiau orientuotos į bendrųjų įgūdžių, o ne į tiesioginių įgūdžių lavinimą, kurių bendrajame skaičiuje Latvijoje pirmauja kalbų mokymas, o Lietuvoje – kompiuterinių įgūdžių įsisavinimas.

Kiekvienos Projekto institucijos profilį žr. Priedas 3.1.

Jau prieš tai minėta, kad ir iš pokalbių su Projekto institucijomis galima daryti išvadas, kad:

- Projekto institucijų teikiamoje švietimo paslaugų pasiūloje dominuoja bendrieji įgūdžiai: kalbų, kompiuterinius ir planavimo įgūdžius lavinančios programos ir yra palyginti mažai į tiesioginius įgūdžius orientuotų programų, kurie yra svarbiausi verslo paklausai;

- matoma tendencija, kad stipresni suaugusiųjų švietimo centrai yra tie, kuriuos remia savivaldybė ne tik finansiškai, bet ir politiškai ir administratoriškai – tie, kurių savivaldybė mano, kad miesto, rajono gyventojams mokymasis visą gyvenimą yra svarbus.
- Projekto institucijos savo veikloje, kuri nukreipta į verslą, daugiausiai remiasi vadovų ir darbuotojų užsidegimu ir ryšiais, o tai yra geras dalykas, vis dėlto dažnai galima jausti, kad trūksta nusimanymo ir motyvacijos, kad galėtų lygiaverčiai dirbti su verslininkais.

1.3.2. VIETA ŠVIETIMO RINKOJE

Mokymosi visą gyvenimą kontekste Suaugusiųjų švietimas papildo ir kompensuoja trūkumus aukštojo mokslo ir profesinio parengimo pasiūloje. Suaugusiųjų švietimas, atsižvelgiant į besikeičiančius ekonominius, technologinius procesus, senėjančią visuomenę, yra esminis instrumentas kvalifikuotos darbo jėgos užtikrinimui.

Suaugusiųjų švietimo pasiūla Latvijos rinkoje, t.y. aukštojo išsilavinimo ir profesinio rengimo bendram vaizdai švietimo įstaigoms pateiktas „Mokymosi visą gyvenimą paslaugų žemėlapis“– Priedas 3.2.. Kaip matoma minėtame žemėlapyje, ir aukštojo mokslo, ir profesinio rengimo pasiūla Žiemgaloje ir Kuržemėje yra teritoriškai plati, be to ją dar papildo suaugusiųjų švietimo pasiūla ir periferinėse teritorijose.

Iš viso suaugusiųjų švietimo centrų, kuriuose aktyviai dalyvauja paslaugų teikime Žiemgaloje ir Kuržemėje, yra maždaug 100. Ši skaičių sudaro didžioji dalis ŠKVT registruotų suaugusiųjų profesinio rengimo ir neformaliojo švietimo teikėjų, tačiau yra patikslinta pagal siūlomus VDA projektus, kurie šiuo metu parodo suaugusiųjų švietimo rinkos situaciją. Be to, šiame VDA įgyvendinamame projektų pasiūlyme atstovaujamos ir aukštojo mokslo bei profesinio rengimo įstaigos, kurios pagal Latvijos Respublikos įstatymų leidybą gali teikti suaugusiųjų švietimo paslaugas net ir neprisiregistravusios MKVT. Šalyje nėra vieningos sistemos, kurioje būtų pateikiama informacija apie visus suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjus ir jų programas. Atliekant tyrimą padarytos išvados, kad didžioji dalis aktyviausių suaugusiųjų švietimo teikėjų – 66 yra privačios kompanijos, 12 yra bendrovės ir 22 yra viešojo sektoriaus įstaigos, o taip pat ir Projekto institucijos. Analizuojant pasiūlą pagal programų krūvį ir jų teritorinį išsidėstymą VDA projektų ribose, padarytos išvados, kad aktyviausios yra privačios kompanijos, kurios daugiausiai siūlo visų tipų (profesinis tobulinimas, tolesnis profesinis tobulinimas ir neformalusis švietimas) programas abiejuose regionuose, ne vienoje savivaldybėje. Kaip didžiausieji „žaidėjai“ suaugusiųjų švietimo rinkoje minimi: UAB „Biznesa augstskola Turība“ Profesinio vystymosi centras; UAB „BUTS“. UAB „Latvijas neatkarīgā inspekcija” mokymų centras; UAB „MBR”; UAB „DRMC” „Darba resursu mācību centrs”; UAB „Pieaugušo apmācības centrs” ir t.t.

Kaip pripažįsta apklaustieji Projekto institucijų atstovai ir Mokymosi visą gyvenimą apvaliojo stalo diskusijos dalyviai, Projekto institucijos, taip pat kaip „mažieji” suaugusiųjų švietimo rinko žaidėjai – bendrovės ir mažesnės firmos nepajėgia konkuruoti su minėtomis įmonėmis. Tai yra susiję ir su programų kūrimo bei užtikrinimo išlaidomis, ir su nepajėgumu padėti indėlius į prekybą. Antra vertus „didieji” žaidėjai siūlo suvienodintas programas, nesigilina į tikslinės auditorijos psecifiką. Todėl Projekto institucijos jau atradusios savo nišas ir nesistengia konkuruoti su didžiosiomis įmonėmis. Pavyzdžiui, kaip jau buvo minėta, Liepojos universitetas teikia suaugusiųjų švietimo paslaugas pedagogams, o štai Kuldygos SŠC neteikia tokių paslaugų, nes savivaldybėje šioje nišoje yra didelė Rygos mokytojų rengimo ir švietimo vadybos akademija skyriaus pasiūla. Projekto institucijų pranašumas yra lankstumas ir geras rinkos ir klientų poreikių išmanymas.

Projekto institucijoms pagal savo organizatoriškas formas yra lygios ir kitos savivaldybių ir šalies įstaigos – SŠC, aukštojo mokslo ir profesinio parengimo įstaigos, kurios teikia suaugusiųjų švietimo paslaugas.

Kuržemėje Projekto institucijoms atstovauja vienintelės aukštojo mokslo įstaigos, kurios teikia suaugusiųjų švietimo paslaugas: Ventspilio aukštoji mokykla ir Liepojos Universitetas. Ventspilio aukštosios mokyklos specifinė niša yra užsienio kalbų mokymas, Liepojoje – pedagogų apmokymai.

Abi įstaigos teikia ir bendrųjų įgūdžių – planavimo ir gyvenimo kokybės įgūdžių lavinimo paslaugas. Be minėtų SŠC ir aukštojo mokslo įstaigų, kurios taip pat yra ir Projekto institucijos, suaugusiųjų švietimo paslaugas teikia septynios viešojo sektoriaus institucijos – profesinio parengimo įstaigos. Žr. Lentelė 23.

Lentelė 23 Profesinio mokymo įstaigų suaugusiųjų švietimo pasiūla Kuržemėje

Įstaiga	Suaugusiųjų švietimo pasiūla
Kuldygos Technologijos ir turizmo profesinė vidurinė mokykla	Pasiūla atitinka vidurinės mokyklos profiliui, pvz., mokymai staliaus kvalifikacijai įgyti
Liepojos turizmo ir tekstilės profesinė mokykla	Pasiūla atitinka mokyklos profiliui maisto apdirbimo ir tekstilės pramonės srityje. Papildomai yra programa „Medienos ruošą“.
Valstybinis Liepojos technikumai	Kalbos, planavimo srities įgūdžiai: komunikacija ir verslas, taip pat matematika ir gamtos mokslai
Ventspilio 3 vidurinė mokykla	Kalbos, kompiuterinis raštingumas. Programa „Kultūros išraiškų esmė“
Ventspilio skaitmeninis centras	Kompiuterinis raštingumas
Ventspilio Profesinė vidurinė mokykla	Kalbos
Skrundos profesinė mokykla	Kalbos, kompiuterinis raštingumas, socialiniai įgūdžiai, maisto apdirbimas

Lyginant Projekto institucijų pasiūlą su kitų viešųjų valdymo institucijų pasiūla Kuržemėje galima daryti išvadą, kad jos sutampa minimaliai – kiekviena institucija teikia savo profilį atitinkančias paslaugas ir papildomai – kalbos ir darbo kompiuterių įgūdžius. Vienintelė Liepojos turizmo ir tekstilės mokykla papildomai siūlo programą „miško apdorojimas“, kuri nukreipta į nepakankamą pasiūlą žemės ūkio, miškų ūkio ir žvejybos ūkio šakoje (EVRK kodas A).

Žiemgalos regione iš Projekto institucijų dirba Duobelės SŠC ir Jelgavos bei Rundalės tarybos. Paskutiniai du projekto partneriai ir organizatoriai savarankiškų programų pasiūlymų dar nepateikė, jos šiuo metu dar tik vystomos, todėl smulkesnė lyginamoji analizė (*benchmarking*) atlikta tik apie Duobelės SŠC.

Žiemgaloje, kaip jau minėta, savivalbės gyventojų suaugusiųjų švietimui skiriama kelis kartus daugiau lėšų negu Kuržemėje, todėl Žiemgaloje pastebima ir didesnė savivaldybių SŠC (penki) pasiūla negu Kuržemėje (du).

Lentelė 24 Savivaldybių SŠC Žiemgaloje ir jų suaugusiųjų švietimo pasiūla

Įstaiga	Suaugusiųjų švietimo pasiūla
---------	------------------------------

Įstaiga	Suaugusiųjų švietimo pasiūla
Aizkrauklės Suaugusiųjų švietimo ir inovacijų paramos centras	Kalbos, kompiuterinis raštingumas, verslo tarpiniai įgūdžiai: komercinė veikla, vadyba, marketingas. Taip pat tiesioginių įgūdžių programos: suvirinimo ir „neįgaliųjų asistentas”
Aucės krašto Suaugusiųjų švietimo ir informacijos centras	Kalbos, kompiuterinis raštingumas, verslo vadybos įgūdžiai
Jekabpilio Tęstinio mokymo ir informacijos Technologijos centras	Kalbos, kompiuterinis raštingumas ir verslo tarpiniai įgūdžiai: komercinė veikla, vadyba, marketingas. Taip pat tiesioginių įgūdžių programa „neįgaliųjų asistentas”
Žiemgalos regiono kompetencijos ugdymo centras	Kalbos, kompiuterinis raštingumas ir verslo tarpiniai įgūdžiai: komercinė veikla, vadyba, marketingas. Taip pat tiesioginių įgūdžių programa „neįgaliųjų asistentas”

Kaip matoma Lentelė 23 ir Lentelė 24, savivaldybių SŠC daugiausiai siūlo vienodas švietimo programas, kurios iš esmės siejamos su bendrųjų įgūdžių vystymu.

Palyginus su kitomis savivaldybių SŠC Žiemgaloje, Duobelės SŠC, dėl išsilavinimo ir verslo funkcijų sujungimo, teikia labiau specializuotas, prie vietinio verslo pritaikytas švietimo programas, pavyzdžiui vaisių, uogų auginimo kursai.

Lentelė 25 Aukštojo mokslo ir profesinio mokymo įstaigų suaugusiųjų švietimo pasiūla Žiemgaloje

Įstaiga	Suaugusiųjų švietimo pasiūla
Aizkrauklės Profesinė vidurinė mokykla	Tarpiniai įgūdžiai: kalbos, kompiuterinis raštingumas
Duobelės amatų ir bendrojo lavinimo vidurinė mokykla	Tiesioginių įgūdžių programos – automobilių šaltkalvis remontininkas, siuvėjas
Jekabpilio Agroverslo kolegija	Tarpiniai įgūdžiai: kalbos, kompiuterinis raštingumas, vadyba
Latvijos Žemės ūkio Universitetas	Specializuoti tarpiniai įgūdžiai: Kompiuterinis projektavimas ir vizualizacijų kūrimas; kompiuteriniai įgūdžiai interjero dizaino srityje; oratoriaus meistro dirbtuvė; komercinė veikla sodininkystėje; verslas žemės ūkyje; komercinė veikla bitininkystėje; komercinė veikla sodų dizaino srityje; komercinė veikla floristikoje; komercinė veikla žirgininkystėje; augalininkystės ir gyvulininkystės produkcijos gamyba ekologiniame žemės ūkyje; komercinė veikla avininkystėje ir t.t.

Iš bendros Žiemgalos suaugusiųjų švietimo rinkos Projekto partneris Duobelės SŠC ir projekte neatstovaujama įstaiga – Žemės ūkio universitetas siūlo suaugusiųjų švietimo programas būtent vietinės auditorijos poreikiams – žemės ūkio verslui.

Bet kurią rinką bendrai apibūdina jos klientai, kurie, mokėdami už produktą ar paslaugą, įvertina ją, parodo savo žinojimą. Paprastai švietimo rinkoje klientai ir mokėtojai yra su skirtingi subjektai. Šiame tyrime Projektų institucijų vieta bendroje mokymosi visą gyvenimą pasiūloje vertinama pagrindu imant jos veiklą ES Struktūrinių fondų ribose įgyvendintuose projektuose, nes būtent ES

fondai yra pagrindiniai mokymosi visą gyvenimą paslaugų apmokėtojai. Jie apmoka vidutiniškai 80% visų Projekto institucijų teikiamų paslaugų. Likusius 20% apmoka valstybė, savivaldybė, rečiau verslininkas ar pats individas.

Atskirais atvejais Projekto institucijų klientas arba mokėtojas yra pas besimokantis, savivaldybė ar įmonė, tačiau dabar, pagal Projekto institucijų išreikštą nuomonę, šių klientų dalis bendrajame finansavime sudaro ne daugiau kaip 20% pajamų. Šiuose užsakymuose dominuoja tiesioginiai ir decentralizuoti ryšiai tarp Projekto institucijų ir klientų. Kuriama/keičiama/parenkama švietimo programa atitinkanti konkretaus kliento norus.

Klientų – besimokančių grupės yra šios:

- Bedarbiai;
- Dirbantys asmenys;
- Ūkinės veiklos vykdytojai (ūkininkai, verslininkai);
- Pedagogai ir švietimo srities darbuotojai (psichologai ir t.t.).

Projekto teritorijoje Lietuvos dalyje yra pastebimai platesnė profesinio parengimo pasiūla negu Latvijos dalyje. Todėl suaugusiųjų centrų pasiūla ir proporcingai mažesnė negu Latvijoje, lyginant profesinio parengimo prieinamumą regione.

Kauno apskrities suaugusiųjų švietimo įstaigoms Projekte atstovauja Kauno Technologijos universitetas. Iš viso Kauno apskrityje suaugusiųjų išsilavinimą galima gauti 7 suaugusiųjų švietimo centruose – neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigose, taip pat 6 aukštojo mokslo įstaigose ir 8 profesinio parengimo įstaigose.

Aukštojo mokslo įstaigų grupėje Kauno Technologijos universitetas, taip pat kaip Vytauto Didžiojo universitetas, teikia specialius apmokymus savo pagrindinės veiklos srityje. Žr. Lentelė 26. Pavyzdžiui Vaisių ir daržovių perdirbimo technologijos ir biochemija, mados stilstika ir dau kitų specializuotų programų. Tarp jų praktiškai yra tik į tiesioginius praktinius įgūdžius orientuotos programos, išskyrus atskiras darbo su kompiuteriu programas, kurios tiesiogiai nukreiptos į konkrečias liaudies ūkio šakas.

Lentelė 26 Aukštojo mokslo įstaigų suaugusiųjų švietimo pasiūla Kauno apskrityje

Įstaiga	Suaugusiųjų švietimo pasiūla
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto podiplominių studijų centras	Biomedicinos srities kvalifikacijos kėlimo kursai
Vytauto Didžiojo universitetas	Pedagogų kvalifikacijos kėlimo programos
Vytauto Didžiojo Universiteto tęstinių studijų centras	Suaugusiųjų švietimo programos atitinkamai fakultetų specializacijai – informatikos, socialinių mokslų, teologijos, humanitarinių mokslų ir meno srityse
Kauno technikos kolegija	Suaugusiųjų švietimo programos atitinkamai fakultetų specializacijai – chemijos, dizaino ir technologijų, ekonomikos ir vadybos, elektronikos ir inžinerijos, gamtos mokslų, humanitarinių mokslų, informatikos, mechanikos ir mechatronikos, socialinių mokslų, statybos ir architektūros, tekekomunikacijų ir elektronikos, tarptautinių studijų srityse.

Istaiga	Suaugusiųjų švietimo pasiūla
V. A. Graičiūno aukštosios vadybos mokyklos Suaugusiųjų studijų centras	Kompiuterinių įgūdžių ir finansinės apskaitos švietimo programos

Šiaulių apskrities suaugusiųjų švietimą teikia 6 neformaliojo švietimo įstaigos, 2 aukštojo mokslo įstaigos ir 6 profesinio parengimo įstaigos. Projekto partneriai – Šiaulių regiono plėtros agentūra, Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras, Pakruojo verslo informacijos centras, Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras sudaro didesnę dalį neformaliojo švietimo teikėjų. Du kiti Joniškio rajono švietimo centras ir Šiaulių rajono savivaldybės švietimo centras teikia profesinio tobulinimo programas pedagogams.

Projekto partnerių specializacija yra bendrieji įgūdžiai, kompiuteriniai įgūdžiai, vadyba, tik viena kalbos mokymo programa. Išimtis yra Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras, kuris specializuojasi pedagogų profesiniame tobulinime.

Panevėžio apskrities suaugusiems švietimą teikia 5 neformaliojo švietimo įstaigos, 1 aukštojo mokslo įstaiga, 3 profesinio rengimo įstaigos. Neformaliojo mokslo įstaigoms atstovaujamas Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras, kuris teikia apmokymus ir bendrųjų įgūdžių įsisavinimui: kompiuteriniai įgūdžiai ir kalbos, ir į pedagogų profesinį tobulinimą orientuotus apmokymus. Ištyrus Projekto institucijų vietą mokymosi visą gyvenimą rinkose galima daryti išvadas, kad:

- institucijos dirba savo regionuose ir tarpusavyje dėl programų pasiūlų nekonkuruoja, tačiau yra ryški konkurencija su didžiaisiais privačiais suaugusiųjų švietimo teikėjais;
- jų pranašumas yra lankstumas ir galimybė pateikti vietinę situaciją atitinkančias paslaugas, vis dėlto yra sunku konkuruoti su didžiaisiais privačiais suaugusiųjų švietimo teikėjais, ypač dėl teritorijos ir rinkodaros;
- priešingai nei aukštasis mokslas ir profesinis parengimas, kurie Kuržemėje ir Latgaloje prieinami vienodai gerai, suaugusiųjų švietimas daugiau prieinamas Žiemgaloje, kur yra daugiau SŠC;
- visos mokymosi visą gyvenimą įstaigos yra labai priklausomos nuo išorinio finansuotojo, kuris dažnai diktuoja savas sąlygas, kurios ne visuomet atitinka vietinių, o ypač – verslininkų, poreikų;
- Projekto partnerių įstaigos daugiausiai lavina bendruosius įgūdžius;
- aukštojo mokslo įstaigos teikia tokias suaugusiųjų švietimo programas, kurios darytų tiesioginę ir didesnę įtaką verslui ir tautinio ūkio plėtrai, o ne Projekto partnerių pasiūlymams.

1.3.3. BENDRADARBIAVIMAS SU VERSLININKAIS IR VIETINIO BEI REGIONINIO VERSLO APLINKOS POREIKIŲ ATITIKIMAS

Verslo aspektu rinka yra pasiūla ir paklausa, pagal šį Tyrimą analizuojamos nuolatinio mokymo įstaigos kuria dalį bendrosios mokymosi visą gyvenimą pasiūlos apžvelgiamuose regionuose, kur verslininkai ir rinkos švietimo paslaugos teoriškai sueina į klasikinį paklausos ir pasiūlos kreivės susikirtimo tašką. Reikia pažymėti, kad realybėje toks tiesioginis pasiūlos ir paklausos sąlytis yra labai retas, t.y. verslininkai, ypač regionuose, patys nedažnai perka mokymosi visą gyvenimą įstaigos

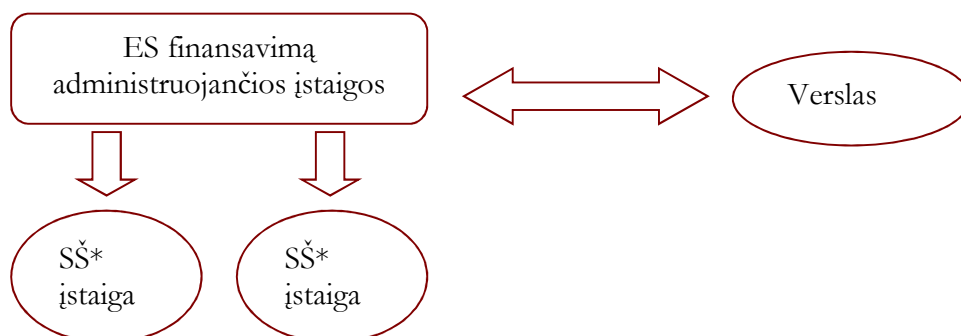
paslaugas. Dažniausiai už mokymosi visą gyvenimą paslaugas atsiskaito koks nors trečiasis asmuo – valstybė, savivaldybė, projektas ir t.t. Tiksliau reikėtų kalbėti apie rinką tarp viešojo sektoriaus, kaip pirkėjo, ir mokymosi visą gyvenimą įstaigų, kaip pardavėjo, bet kadangi daugeliu atveju pastarųjų savininkai yra iš visuomeninio sektoriaus, tuomet dingsta ir tam tikras rinkos objektyvumas, t.y. nebegalima patikrinti, ką verslininkas pirktų, jei reikėtų mokėti patiems, ir kiek išvis būtų pasiruošę mokėti. Aišku, tam tikra visuomeninio sektoriaus paklausa mokymosi visą gyvenimą įstaigoms dalis pagrįsta verslininkų poreikiais, tačiau iki rinkos – pirkimo visa tai nueina ne iš karto, o praėjus tam tikram laikui, ir, galimas daiktas, neatitinkant tikros būtinybės.

Atskiri projekto partneriai – Duobelės SŠC ir Joniškio Turizmo ir verslo informacijos centras dirba ne tik suaugusiųjų švietimo srityje, į jų funkcijas įeina ir verslo skatinimas. Sujungę šias funkcijas abu projekto partneriai įgyvendino kelis projektus, kurių metu teikė apmokymus verslininkams, pavyzdžiui Duobelės SŠC: apmokymų kursas „Vaisių, uogų auginimas ir perdirbimas“, „Vietinės produkcijos plėtra vidurio Baltijoje“, kurių ribose apmokyti namudininkai ir t.t. Joniškio Turizmo ir verslo informacijos centras projekto „Atnaujintų autodirbtuvių paslaugų teikimas“ ribose užtikrino patirties įgavimo – kvalifikacijos kėlimo keliones automobilių remonto paslaugų sektoriaus MVĮ darbuotojams, projekto „Nuo verslo pradžios iki eksporto plėtros“ ribose – apmokymus eksporto srityje. Abu minėti partneriai yra įgyvendinę ir bendrą bendradarbiavimo projektą: „Pasienio bendradarbiavimas verslo paramos sistemos plėtrai Duobelės ir Joniškio rajonuose“, kurio ribose įvyko verslininkų apmokymai.

Projekto institucijų atstovai pokalbiuose pamini atskirus bendradarbiavimo su verslininkais kaip su suaugusiųjų švietimo paslaugų apmokėtojais, kai paslauga teikta jų darbuotojams, epizodus. Tačiau šie atvejai reti, tik su retomis išimtimis ir dar taip vadinamais „nekriziniais metais“.

Daugiausiai paklausą nusako trečioji pusė – visuomeninis sektorius – ES fondus administruojančios įstaigos. Visos projekto institucijos Latvijoje ir dalis Lietuvoje, pavyzdžiui, Šiaulių regiono plėtros agentūra, 2007 m. rodė didžiausią aktyvumą, taip pat didžiausią klientų skaičių, kuriems suteiktos švietimo paslaugos apmokėtos iš ES struktūrinių fondų.

Tyrime klientas yra verslininkas ir įmonėse dirbantys asmenys. Iki šiol Projekto institucijų patirtis rodė, kad klientas – paslaugos vartotojas yra besimokantis, o klientas – mokėtojas dažniausiai yra ES fondus administruojančios įstaigos. Taigi šiame Tyrime klientas – verslininkas pasiekiamas ne iš karto. Žr. Piešinys žemiau. ES fondus administruojančios įstaigos išsiaiškina verslininkų poreikius ir pagal planuoja ES fondus.

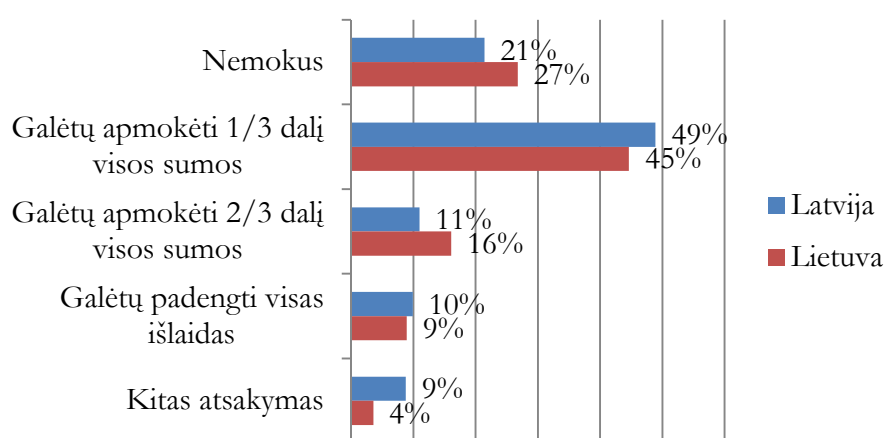
Paveikslas 8 SŠC ir verslininkų bendradarbiavimo schema 80 proc. rinkos

* SŠ Suaugusiųjų švietimo (įstaigos)

Žvelgiant iš šio Tyrimo pusės, ši schema (Paveikslas 8) turi du esminius trūkumus:

- suaugusiųjų švietimo įstaigos raginamos konkuruoti tam, kad atitiktų suvienodintiems reikalavimams/kriterijams, o ne bendradarbiautų tam, kad pasiūlos būtų skirtingos;
- verslininko poreikiai sužinomi bendrajame lygmenyje ir iki Projekto institucijos nueina ne iš karto.

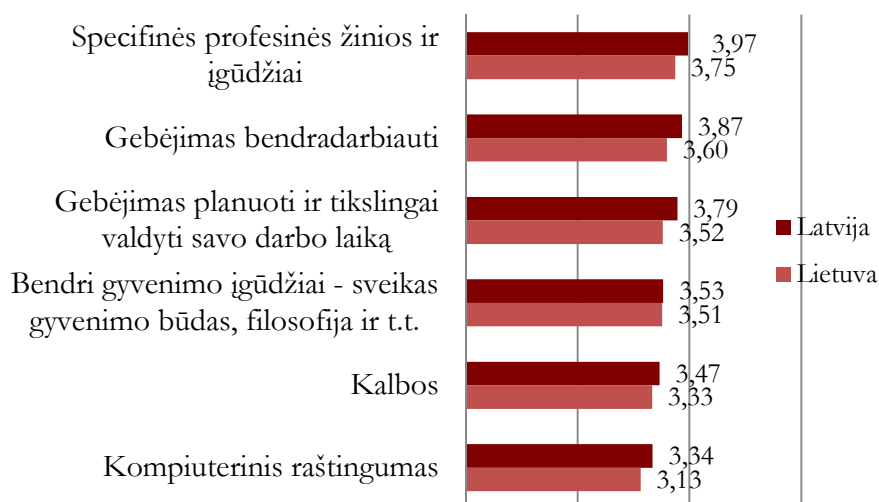
Tam, kad būtų ištirtas verslininkų pasiruošimas įsijungti į mokymosi visą gyvenimą rinką, savo darbininkams apmokant suaugusiųjų švietimo paslaugas, į Tyrimą įtrauktas klausimas „Ar ir kiek Jūs būtumėte pasirėngęs mokėti už Jūsų esamų ir/ar būsimų darbuotojų apmokymus, kurie būtų būtini darbo vykdymui Jūsų įmonėje?“ Ketvirtadalis – 21% pateikėjų Projekto teritorijoje Latvijos dalyje ir 27% pateikėjų Projekto teritorijoje Lietuvos dalyje atsakė, kad nemokėtų už savo darbuotojų apmokymus. Beveik pusę pateikėjų – 49% Latvijoje ir 45% Lietuvoje nurodė, kad galėtų mokėti dalį sumos – 1/3 paslaugos kainos. Tikrai 9% pateikėjų Lietuvoje ir 10% Latvijoje atsakė, kad būtų pasiruošę visiškai apmokėti savo darbuotojų apmokymus. Žr. Paveikslas 9.

Paveikslas 9 Verslininkų pasiruošimas mokėti už darbuotojų švietimo paslaugas

Iš viso 70% pateikėjų Projekto teritorijoje Latvijos pusėje ir 70% Lietuvos pusėje parodė pasirėngimą daugiau ar mažiau apmokėti savo darbuotojų mokymus – tai yra paklausa, kuriai šiuo metu nėra pasiūlos.

Į klausimą, kuriuos įgūdžius darbuotojams reiktų gerinti, atsakyta, kad svarbiausios yra specifinės profesinės žinios ir įgūdžiai: projekto teritorijoje Latvijos pusėje jos įvertintos 3,97 iš 5 balų, o Lietuvos – 3,75 balo. Tokie pat aktualūs buvo komunikacijos įgūdžiai – 3,87 balo Latvijoje ir 3,60 Lietuvoje. Nors ir bendrieji gyvenimiškieji įgūdžiai nėra tiesiogiai susijusios su verslu, bet ir jas pateikėjai nurodė kaip būtinus gerinti – 3,53 Latvijoje ir 3,51 balo įvertinimas Lietuvoje. Žr. Paveikslas 10.

Paveikslas 10 Aktualumas pagerinti įgūdžius

Mokymosi visą gyvenimą apvaliojo stalo diskusijos dalyviai nurodė, kad yra labai svarbu formuoti švietimo pasiūlą ne kokrečiai įmonei, bet orientuoti ją į darbuotojo imlumą, t.y. „mokyti dirbti ne prie konkretaus darbo stalo, bet su darbo fizika kaip tokia apskritai“. Verslininkams svarbu išmokyti darbuotoją dirbti su jo konkrečios įmonės darbo technika. Taip pat, pasak mokymosi visą gyvenimą apvaliojo stalo diskusijos dalyvių, yra svarbu, kad darbuotojas žino įmonės veiklos principus ir valdymo esmę, nor sir verslininkai nepripažįsta, kad tai yra reikalinga. Tad, lyginant pasiūlą su verslininkų paklausa, reikia atsižvelgti ir į šiuos veiksnius – t.y. kaip motyvuoti darbuotoją, kad jis norėtų tobulėti dėl savęs, o ne tikrai dėl konkretios įmonės poreikių.

Esminės išvados apie bendradarbiavimą ir ryšius su įmonėmis:

- toms Projekto institucijoms, kurios be švietimo atlieka ir verslo skatinimo funkcijas, kaip yra mažosiose savivaldybėse, yra geriau, nes jos yra arčiau verslininkų, gali tiksliau atspėti jų poreikius ir prie jų prisitaikyti, vis dėl to su retomis išimtimis Projekto institucijų suvokimas apie tai, kas verslininkams svarbu, yra palyginti silpnas, tą patį galima pasakyti ir apie institucijų norą tai išsiaiškinti;
- suaugusiųjų švietimo rinkai didelę įtaką daro ES fondų administruojanti sistema ir suaugusiųjų švietimo įstaigų pasiūlos bei verslininkų paklausa klasikinėje rinkos sampratoje nesusikerta – įmonės retai kada pačios perka paslaugas;
- 70% apklaustųjų įmonių yra pasiruošę daugiau ar mažiau padengti savo darbuotojų apmokymus.

1.3.4. RINKODARA

Platesnė rinkodaros samprata analizuojama pagal 4 P principą: *Price* – kaina; *Place* – vieta; *Product* – produktas ir *Promotion* – veržimasis.

Tiriant mokymosi visą gyvenimą institucijų kainas tampa aišku, kad joms nedaro įtakos klasikinis rinkos pasiūlos (šiuo atveju - mokymosi visą gyvenimą institucijų) ir paklausos (šiuo atveju – verslininkų) susikirtimo taškas. Kainų nustatymo politika nėra aiškiai apibrėžta nei vienoje Projekto institucijoje, jai daugiausiai daro įtaką galimas pritraukiamas finansavimo dydis, kas, žinoma, nėra rinkos kaina. Tai retai atvejais, kuomet pirkėjas yra verslininkas, kaina bus nustatyta tarpusavyje susitarus, o tai taip pat neatspindi tikrosios rinkos kainos.

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu didžioji dalis suaugusiųjų švietimo paslaugų apmokamos iš ES finansuojamų projektų lėšų, kaip rinkos kainos rodiklis nurodomos didžiojo igyvendinto VDA projekto „Bedarbių ir darbo ieškančių apmokymai Latvijoje – 2” kainos.

Profesinio tobulinimo švietimo programų išlaidos vidutiniškai yra 280,00 LVL už 160 valandų trukmės apmokymus ir už 320 valandų trukmės apmokymus, t.y. imant ilgesnius apmokymus kaina už valandą mažėja. Kainų pasirinkimas yra didesnis – nuo 250 LVL (projektų vadyba, prekybinė veikla ir kitos bendrųjų igūdžių programos) iki 302 LVL (šiluminių tinklų aptarnavimas) ir 412 LVL (socialinė rūpyba). Žemesnės kainos yra profesinio tobulinimo mokymų ir bendrųjų igūdžių programų, aukštesnės – tiesioginių igūdžių. Tolesnio švietimo programų kainos už 480 valandų apmokymus svyruoja nuo 370,00LVL už klientų aptarnavimo operatorių paruošimą, 390,00 – siuvėjų iki 1087,50 LVL už suvirintojų paruošimą. Vidutinė kaina: 536, 25 LVL už staliaus padėjėją, baldų paruošimo operatoriaus paruošimą, 476,25 LVL už betonuotojo, mūrینinko ir statybininko išsilavinimą. Palyginti didelės išlaidos yra neformaliajame švietime, kur pasiūloje dominuoja kalbų mokymas ir naudojimosi kompiuteriu igūdžiai: 250 LVL už 100 ir 150 valandų trukmės kursas. Galima daryti išvadas, kad profesinės kvalifikacijos apmokymai, kuriuos verslininkai nurodė kaip pačius būtiniausius, nekainuoja brangiau (LVL/h) negu šiuo metu suaugusiųjų švietimo pasiūloje paklausiausi kalbų bei naudojimosi kompiuteriu igūdžius lavinančios programos, bet net ir mažiau. Pavyzdžiui suvirintojo kursai (brangiausi tolesnio profesinio švietimo kursai – 1057 LVL už 480 valandų kursas) kainuoja 2,2 LVL/h, o anglų kalbos kursai (neformalusis švietimas, 100 valandų už 250 LVL) – 2,5 LVL/h. Siuvėjų kursai kainuoja (pigiausi tolesnio profesinio švietimo kursai) 0,20 LVL/h. Deja, šios kainos neįvertinamos nuo jų ekonominio grąžinimo, t.y. nuo gauto pelno iki apmokymams išleisto finansavimo.

Kalbant apie vietą, visų Projekto institucijų dalyviai pripažįsta, kad jų švietimo įstaigos patalpos yra gerai prieinamos savivaldybės gyventojams, o atskirais atvejais net geriau negu rajono tarybos pastatai. Rundalės ir Jelgavos rajonų tarybos ir Pakruojo verslo informacijos centro atstovai, kure yra mokymosi visą gyvenimą organizatoriai, informavo, kad jų tikslas yra teikti švietimo paslaugas kaip galima arčiau gyventojų, t.y. taip, kad paslaugos būtų prieinamos ir mažiau apgyventose teritorijose, stengtis savo pasiūla ne plėsti pačią suaugusiųjų švietimo pasiūlą, bet plėsti ją perkeliant iš centro į periferiją. Po tokio apibrėžimo šios mokymosi visą gyvenimą įstaigos save pateikia kaip judrius vienetus, kuriems būtina įranga tam, kad apmokymus galėtų teikti bet kurioje savo rajono vietoje, kaip įmanoma arčiau gyventojų.

Vietiniame kontekste Projekto institucijų atstovai pripažįsta bendradarbiavimo svarbą net tarp pačių klientų – keli klientai, pasidalinę mokesčių už benzina, lanko ir toliau nuo jų gyvenamos vietos vykstančius kursus, taip pat, jei nėra gerai sutvarkytas vežimėlių takas, su kitų pagalba į kursus gali nuvykti ir žmonės, turintys judėjimo sunkumų. Taip bendradarbiavimas didina švietimo paslaugų prieinamumą.

Projekto institucijų apklausose buvo išsiaiškinta, kad produkcija yra tas rinkodaros elementas, kurį šios institucijos mielai tobulintų, t.y. kurtų naujas švietimo programas, plėstų auditorijas, plėtotų naują metodologiją. Teikiamų paslaugų ar produkcijos tyrimas yra ir šio tyrimo pagrindinis tikslas, analizuojant esamą mokymosi visą gyvenimą pasiūlą. Todėl pasiūlymai produkcijos plėtimui yra išdėstyti pasiūlymų skyriuje.

Galiausiai grįžtat prie 4 P – *promotion* – veržimasis į rinką arba rinkodara, tai iš visų 13 į Projektą įtrauktų mokymosi visą gyvenimą institucijų savo nepriklausomą rinkodaros planą turi tik Duobelės SŠC. Aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai laikosi aukštųjų mokyklų ar net miesto rinkodaros strategijos.

Vertinant rinkodaros komunikaciją reikia pabrėžti, kad visose institucijose įgyvendinti renginiai yra panašūs. Dažniausiai informacija patalpinama institucijos tinklapyje arba kur kitur – miesto tinklapiuose, vietiniuose laikraščiuose ir viešosiose erdvėse: bibliotekose, savivaldybėse ir t.t. Žr. Lentelė žemiau.

Lentelė 27 Įgyvendinamos marketingo priemonės

Projekto partneris	Savo svetainė	Kiti internetiniai puslapiai	Socialinės medijos	Laikraščiai	Savivald. patalpos	TV, radijas	Tiesioginis kontaktas
Duobelės Suaugusiųjų švietimo ir verslo paramos centras	√			√	√		√
Jelgavos krašto tarybos suaugusiųjų švietimo centras	√				√		√
Rundalės krašto taryba	√			√			√
Liepojos universitetas	√	√	√	√			√
Ventspilio aukštoji mokykla	√		√				√
Talsų krašto Suaugusiųjų švietimo centras	√	√				√	√
Kuldygos krašto tarybos suaugusiųjų švietimo centras	√	√		√		√	√
Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras	√						√
Šiaulių regiono plėtros agentūra	√	√		√	√		√
Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras	√	√		√	√		√
Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras	√			√			√
Pakruojo verslo informacijos centras	√			√			√
Kauno Technologijos Universitetas	√	√	√	√			√
Iš viso organizacijų skaičius	13	6	3	9	4	2	13

Nors ir visos institucijos turi savo tinklapius ar dažniau – skyrelį didesniuose tinklapiuose, informacijos kokybė akivaizdžiai skiriasi. Kaip draugiškiausi tinklapiai vartotojui, klientui, minimi Ventspilio aukštosios mokyklos Mokymosi visą gyvenimą skyriaus tinklapis Latvijoje ir Kauno Technologijos universiteto tinklapis Lietuvoje, kuriuose informacijos pateikiamas kiekis yra pakankamas, taip pat kviečiantis ir drąsinantis susidomėjusį tapti šių įstaigų klientu, t.y. įsigyti jų paslaugą. Tinklapiuose panaudoti paprasti ir veiksmingi tinklapio komunikacijos pagrindiniai principai:

- informacija pateikta aiškiai, lengva joje susigaudyti;
- informacija greitai peržiūrima – t.y. nereikalaujama atidaryti milžinišku PDF ar kitus dokumentus;
- kalba yra paprasta, trumpi sakiniai;
- pakankamas kiekis vizualios medžiagos – paveikslėlių, jie pažvairina tekstą ir nevargina;
- aiškios sąlygos – nurodytas valandų skaičius, gaunamas pažymėjimas, dėstytojas ir kaina;
- pateikti klientų atsiliepimai, po vieną kiekvienam kursui (tik Ventspilio aukštojoje mokykloje);
- panaudoti ne daugiau kaip trys skirtingi formatavimai, naudojant tą patį šriftą.

Ventspilio aukštosios mokyklos rinkodaros pasiekimų pagrindas yra geras rinkodaros specialistės darbas, kurį atliko Mokymosi visą gyvenimą skyriaus vedėja, bendradarbiaudama su studentais, kurie per savo praktiką atnaujino šį tinklapį.

Atsižvelgiant į tai, kad Projekto institucijų teiktos švietimo paslaugos yra socialinių mokslų srities, į kurią įeina ir rinkodaros, ir komunikacijos aspektai, ir IT srities, institucijoms daugiau ar mažiau būti ištekliai (galimi praktikos vadovai ir praktikantai – besimokantys) pagal galimybes įgyvendinti tokią praktiką ir savo institucijose su tinklapio platformų bazės pagalba. Atnaujinant tinklapiuose esančią informaciją pagal anksčiau minėtus tinklapio komunikacijos pagrindinius principus, tinklapis galėtų pasitarnauti kaip įrankis rinkodarai gerinti.

Aukštųjų mokyklų struktūriniai vienetai – mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikėjai, naudoja ir socialines medijas. Šio komunikacijos pobūdžio populiarumą konkrečiose institucijose diktuoja klientų specifiška – tarp studentų ir jaunuolių socialinės medijos yra populiareesnės negu tarp vyresnių žmonių. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad bendravimas socialinėse medijose atima daug laiko, dirbantiesiems jos bus tikrai mažiau prieinamos negu studentams ir bedarbiams.

Kaip vienareikšmiškai veiksmingiausias komunikacijos kanalas pripažintas asmeninė komunikacija. Visi apklaustieji Projekto institucijų atstovai pripažįsta, kad tai patvirtina žinomas grįžtamasis ryšys, t.y. klientai atsakymuose į klausimą „kur sužinojote apie kursus?“ dažniausiai mini asmeninius ryšius, informacijos sužinojimą per pažįstamus.

Švietimo procese tiesioginis kontaktas tarp dėstytojų ir besimokančiųjų yra labai svarbus. Švietimo procesas iš esmės yra asmeninis kontaktas. Tai paaiškina, kodėl asmeninis kontaktas kaip komunikacijos įrankis yra nepakeičiamas konkrečioje suaugusiųjų švietimo srityje – nuolatiniam mokyme.

Be to, reikia atsižvelgti į tai, kad dauguma suaugusiųjų švietimo paslaugų iki šiol teikiamos įvairių ES fondų finansuojamų projektų ribose. Kaip nurodė viena iš apklaustųjų Projekto institucijų atstovių, klientai, rinkdamiesi net plačiausiai reklamuotus suaugusiųjų švietimo pasiūlos aprašus su ilgais švietimo programos pavadinimais, atsiliepimais apie Programą, projekto pavadinimu, jo anglišku vertimu ir projekto numeriu, kuris yra būtinas rekvizitas ES fondų vizualinių pagrindinių linijų

laikymuisi, nesuvokia visos šios sudėtingos informacijos kaip susijusios su juo, t.y. netapatina su savimi. Gaudamas informaciją per pokalbį su savivaldybės darbuotoju, klientas supranta, ką jam reiškia tokios sąvokos kaip „įmlumas“, „kompetencija“ ar „socialinio atskirtumo mažinimas“, ir ką visa tai suteiks jo gyvenimui, darbui ir pajamoms.

Todėl visos Projekto institucijos rinkodaros komunikacijoje pirmenybę suteikia asmeninei komunikacijai, t.y. klientų duomenų saugojimui, konkrečių poreikių užsirašymui ir asmeniškam, tikslingam pokalbiui. Šio metodo pagalba pasiektas didžiausias besimokančiųjų klientų skaičius. Tačiau tinklapis internete yra esminis komunikacijos įrankis platesniam informacijos paskleidimui tik su sąlyga, kad tinklapyje informacija pateikiama klientui lengvai suprantama forma.

1.3.5. PASIENIO BENDRADARBIAVIMAS IR DARBAS SU PROJEKTAIS

Septynios į projektą įtrauktos Latvijos mokymosi visą gyvenimą institucijos per laikotarpį nuo 2005 m. pritraukė daugiau negu 30 milijonų latų. Smulkesnis kiekvienos Projekto institucijos įgyvendintų projektų sąrašas randamas institucijų profilyje tyrimo Priede 3.1. Žemiau pateiktas projektų santraukos.

Šiuo metu visos septynios Projekto institucijos kaip partneriai dalyvauja projekto „Konkurencingas verslas per mokymosi visą gyvenimą ir verslininkų bendradarbiavimą“ (COOP EDU-SHIP) įgyvendinime su bendru 508 293,80 latų finansavimu. COOP EDU-SHIP projekto bendruosius tikslus – skatinti verslo konkurencingumą Latvijos ir Lietuvos pasienio regionuose, taigi kartu pašalinti kliūtis jo vystymuisi, aktyvinti verslo aplinką ir užtikrinti ilgalaikį Latvijos ir Lietuvos pasienio mokymosi visą gyvenimą institucijų bendradarbiavimą – planuojama pasiekti vykdant šiuos veiksmus: (1) Verslo parama struktūros, infrastruktūros ir įrenginių vystymuisi, (2) Mokymosi visą gyvenimą įstaigų motyvacijos ir vaidmens didinimas verslo paramos srityje ir (3) Mokymosi visą gyvenimą įstaigų ir įmonių bendradarbiavimo veiksmai inovacinio verslo ir verslo aplinkos skatinimui.

Bendradarbiaujant su VDA, pritraukiant Europos Socialinio fondo lėšas, penkios Projekto institucijos – Duobelės Suaugusiųjų švietimo ir verslo plėtros centras (Dobele SŠVPC), Liepojos Universitetas, Ventspilio Aukštoji Mokykla, Kuldygos SŠC ir Talsų SŠC kaip tiekėjai siūlo ir neformaliojo švietimo programas ieškantiems darbo, dirbančiųjų profesiniam tobulėjimui, o galimiems bedarbiams programos pasitarnaus išvengiant bedarbystės. Kuldygos ir Talsų Suaugusiųjų švietimo centrai siūlo neformaliojo švietimo programas tik dirbantiesiems, o Jelgavos ir Rundalės rajonų tarybos, būdamos nuolatinio mokymo organizatorėmis, nebendradarbiauja su VDA ir tokių paslaugų neteiki.

Aktyviausiai fondus ir finansavimą naudoja šios Projekto institucijos: Ventspilio Aukštoji Mokykla, Liepojos universitetas ir Jelgavos rajono taryba, įgyvendinusios atitinkamai 16, 11 ir devynis projektus su bendru 28 milijonų latų finansavimu.

Ventspilio Aukštosios Mokyklos projektai daugiausiai nukreipti į studijų programų atnaujinimą ir keitimą, dėstytojų kvalifikacijos kėlimą ir tarptautinio bendradarbiavimo skatinimą bei studentų paramą skiriant stipendijas, taip pat aukštosios mokyklos infrastruktūrų modernizavimą. Gautas finansavimas trijų tyrimų centrų įkūrimui: (1) Informacijos, komunikacijų ir signalų apdorojimo technologijų valstybinės reikšmės tyrimo centrui, (2) Jungtinių aukštųjų technologijų tyrimo ir mokymo centrui ir (3) Įgūdžių ir apmokymų centro formavimas produktų paruošimui – Estijos ir Latvijos mechatronikos skyriaus kompetencijos kėlimui (Įgūdžių centras). Įgyvendinus projektą „Mokymosi visą gyvenimą pasienio .....“, paskatinta žmogiškųjų išteklių plėtra sukuriant veiksmingą mokymosi visą gyvenimą sistemą Kuržemėje ir šiaurės rytų Lietuvos pasienio teritorijoje,

suformuoti trys verslo apmokymo kursai, įkurtas inžinerinių mokymų centras, kompiuterinė bei multimedijų laboratorijos, inžinerinių įgūdžių mokymų laboratorija bei Mokymosi visą gyvenimą centras aprūpinti įranga. Projekto „KoGloss“ ribose perkuriamas, išbandomas ir dokumentuojamas kalbos mokymų programos metodas.

Verslo paramai sukurtas mažo inovatyvaus verslo paramos tinklas, skirtas būtinųjų žinių ir paramos užtikrinimui būsimiesiems verslininkams, kuris yra svarbus idėjos ir jos įgyvendinimo laikotarpiu, bei apmokymų moduliai būsimiesiems verslininkams, kurie padės jiems pasiruošti sėkmingam atėjimui į verslo aplinką ir prisitaikymui joje, taip pat yra sukurta metodologija, kaip apmokyti jaunos verslininkus darbui su investitoriais būtinąjo pradinio kapitalo pritraukimui. Bendrasis pritrauktas finansavimas projektų įgyvendinimui 2009- 2014 metams yra nedaug didesnis negu 17 milijonų latų.

Liepojos universiteto įgyvendinti projektai daugiausiai nukreipti į suaugusiųjų švietimo skatinimą, mokymų proceso tobulinimą ir tarptautinio bendradarbiavimo skatinimą.

Bendradarbiaujant su Liepojos Universitetu šiuo metu įgyvendinami regioniniai projektai magistrantūros ir doktorantūros studijų paramai, pedagogų tolesnio švietimo skatinimui ir Inovatyvaus bei praktika paremto pedagoginio išsilavinimo gavimui ir pedagogų padėjėjų profesiniam tobulinimui, kurių ribose studentams atitinkamai skiriamos stipendijos, organizuojamas pedagogų kvalifikacijos kėlimas ir naujų studijų programų kūrimas ir įdiegimas, taip pat universiteto infrastruktūros ir mokymų įrangos atnaujinimas. Liepojos Universitetas kaip partneris dalyvauja kelių tarptautinių projektų įgyvendinime, kaip, pavyzdžiui, projekte, kuris numato sukurti logopedų progresinio parengimo pavyzdinį standartą, pagal kurį būtų apibrėžiami šiai profesijai būtini bendrieji ir specifiniai įgūdžiai (NetQues projektas), ir projekte, kuris skatina laisvą pedagoginį procesą ir kalbų mokymosi bei lingvistikos įvairiapusiškumą (TRAM – *transitions and multilingualism*).

Jelgavos rajono taryba nuo 2008 m. yra gavusi 2 milijonų latų finansavimą devyniems su mokymusi visą gyvenimą ir verslu susijusiems projektams. Vienas iš didžiausių įgyvendintų projektų yra „Amatininkystės tinklas kaip priemonė gerinti Latvijos ir Lietuvos pasienio patrauklumą“, kurio ribose organizuoti užsiėmimai amatininkystės šakos populiarinimui ir vystymuisi. Darbo praktikos užtikrinimui savivaldybėse ir darbo įgūdžių įgavimui ir išlaikymui bei verslo skatinimui Žiemgalos regiono pasienio teritorijose pritrauktas nepilno milijono latų finansavimas.

Pedagogų konkurencingumo skatinimui suteikta parama pedagogų profesiniam ir sektoriniam mobilumui, būtinajai persikvalifikacijai, švietimo kokybės kėlimui, taip pat pedagogų veiklos kokybės sistemos kūrimui ir įdiegimui.

Švietimo proceso plėtrai įgyvendinti projektai mokymų įstaigų infrastruktūrų gerinimui ir vesti mokymai apie IT naudojimą mokymo procese. Pabrėžiant naujovių svarbą, kurios yra vienas ir verslo kertinių akmenų, organizuoti patirties mainų išvykos, teiktos konsultacijos ir skatintas naujų projektų kūrimas.

Duobelės SŠVPC pritraukė daugiau kaip 650 tūkstančių latų finansavimą verslo paramos ir suaugusiųjų mokymo skatinimo projektams.

Šiuo metu įgyvendinamas projektas, kurio ribose vietinės produkcijos plėtrai apmokomi Vidurio Baltijos namudininkai ir kuriamas žaliojo turgaus tinklas, kurį sudarys septyni turgūs. Mokymo proceso vystymuisi įgyvendinti dėstytojų apmokymų projektai, įtraukiant mokymus apie IKT įrankius, kūrybinę poziciją suaugusiųjų mokyme ir motyvacijoje – ir dėstytojų, ir besimokančiųjų. Pagal verslininkų norus, 2009-2010 m. buvo organizuoti veiksmingos verslo vadybos mokymai, rinkodarą ir bendradarbiavimo reikšmę, taip pat teiktos verslo konsultacijos. Žiemgalos planavimo

regiono mokymosi visą gyvenimą paramos sistemos kūrimui ir motyvacijos stiprinimui parengtas projektas už 90 tūkstančių latų.

Talsų rajono SŠC dalyvauja projektu „Konkurencingas verslas per mokymosi visą gyvenimą ir verslininkų bendradarbiavimą“ ir „Kuržemės planavimo regiono paramos sistemos kūrimas ir motyvacijos stiprinimas mokymosi visą gyvenimą sistemos įvedime“ įgyvendinime, organizavo renginį „Mokymosi visą gyvenimą savaitė Talsų rajone“, taip pat dalyvavo tarptautinio projekto kartu dialogo kūrimo ir IT srities mokymuose ir jaunajai, ir senajai kartai, kurio ribose kurta videomedžiaga apie atitinkamą temą.

Bendradarbiaudamas su Latvijos Technologijų Centru, dalyvauja tarptautiniame projekte apie verslo programų ir metodologijų kūrimą (CB ENTREINT) ir, bendradarbiaudamas su Kuržemės planavimo regionu, BASIS projekto ribose, SŠC teikia konsultacijas verslininkams, ieškantiems partnerių projekto valstybėse partnerėse, taip pat siūlo apmokamus patirties mainų išvykas pirmųjų ryšių užmezgimui.

Rundalės rajono taryba šiuo metu vykdo verslo aplinkos kūrimo verslininkams projektą „Verslo paramos biblioteka“, kurio metu įmanoma vienoje vietoje gauti konsultacijas apie įmonės kūrimą, veiklą, kur prieinamos internetinės paslaugos, vykdomi mokymai, seminarai ir pagalbos programos, taip pat bus vykdomi dideli verslo paramos ir skatinimo renginiai. Kaip vienas didžiausių Rundalės rajono įgyvendintų projektų minimas „Žiemgalos regiono savivaldybių institucinių galimybių stiprinimas ekonominio aktyvumo skatinimui bendradarbiaujant su Norvegijos institucijomis“. Nuo 2008 m. Rundalės rajono taryba prieš tai minėtų projektų vykdymui pritraukė maždaug 406 tūkstančius latų.

Kuldygos apylinkėje įvykdyti 14 projektų – „Nuotaikinga mokykla“, kurio ribose kelta pedagogų profesinė motyvacija, įsisavintas IT galimybių panaudojimas mokymo proceso užtikrinime, vesti mokymai užsienio kalbų ir darbo kompiuterių įgūdžių įsisavinimui, įrengtos amatų dirbtuvės ir išmintinga mokykla; „Žemo intelekto jaunimo ir neigaliųjų mokymai verslo ir individualios veiklos pradžiai Kuldygoje“, „Motyvacijos programų kūrimas ir pritaikymas gyvenimo kokybės gerinime ir darbo paieškoje“ ir „Verslo pradininkų apmokymai, konsultacijos ir finansinės paramos programos“ įvedimas. Kuldygos rajono taryba dalyvavo keliuose tarptautiniuose projektuose: trijuose Grundtvig mokymų partnerystės projektuose ir viename projekte Nordplus programos ribose.

Penkios į Projektą įtrauktos Lietuvos mokymosi visą gyvenimą institucijos nuo 2006 m. įvykdė 36 projektus ir pritraukė daugiau kaip 4 870 latų finansavimą. **Projekto institucija, kuri aktyviausiai įsisavina fondų lėšas ir pritraukia finansavimą, yra Kauno Technologijos universitetas**, kuris nuo 2007 m. projektams pritraukė 4 854 milijonų latų finansavimą.

Kauno Technologijos universitetas nuo 2006 m. įvykdė 23 projektus, kurie skirti švietimo kokybės gerinimui, inovacijų ir verslo plėtrai, bei tarptautiniam mobilumui. 2007-2013 m. itin aktyviai dalyvavo Mokymosi visą gyvenimą programos projektų LEONARDO DA VINCI ir GRUNDTVIG vykdyme, kurių ribose pritrauktos didžiausios pinigų sumos. Projekto „StartupSpace“ ribose atidarytas Inovacijų ir verslo centras, kuris tarnauja kaip verslo idėjų gimimo ir įgyvendinimo vieta. Projekto „Elos-CFEC ir šalies švietimo pirmenybės“ ribose kuriamas šalies ir regioninės svarbos profesinio parengimo ir aukštojo mokslo įstaigų tinklas. Informatikos specialistams sukurta modulinė švietimo sistema – bakalauro ir magistrantūros lygiai, paruoštos studijų programos: Kompiuterių inžinerija; Programinės įrangos kūrimas ir Informacijos ir privačių duomenų sauga, o įmonių vadovams sukurta neprofesinių įgūdžių vystymo programa.

Joniškio turizmo ir verslo informacijos centras įvykdė penkis projektus už 7,6 milijonus latų. Bendradarbiaujant su Jelgavos rajono taryba, įgyvendinamas projektas „Amatininkystės tinklas kaip priemonė gerinti Latvijos ir Lietuvos pasienio patrauklumą“, kurio ribose buvo skaitinama tradicinių amatų šakos vystymasis, su Duobelės SŠVPC dirbama prie projekto „Pasienio bendradarbiavimas verslo paramos plėtrai Duobelės ir Joniškio rajonuose“ vykdymo.

Naujų verslininkų paramai įkurtas verslo skaitinimo fondas ir teikti mokymai bei konsultacijos įvairiomis, jauniems verslininkams esminėmis, temomis. Lietuvos verslininkų konkurencingumo vystymuisi ruošti mokymai eksporto skatinimui, projekto ribose mokyta apie rinkos tyrimą, tarptautinės prekybos plėtrą ir pardavimą, organizuoti patirties mainų kelionė į Švediją. Automobilių remonto paslaugų sektoriaus plėtrai, pasinaudojant gerąja ES patirtimi ir organizuojant patirties mainų keliones į Vokietiją ir Austriją, organizuoti darbuotojų kvalifikacijos kėlimo kursai.

Šiaulių regiono plėtros agentūra įvykdė 13 projektų už penkis milijonus litų. Projektai skirti žmogiškųjų išteklių įgūdžių ir išmanymo plėtrai, skatinant pasienio bendradarbiavimą.

Atsižvelgiant į darbo rinko poreikius, šiuo metu vykdomas profesinio rengimo gerinimo projektas, kurio ribose organizuojami mokymai, seminarai, konferencijos, patirties mainų kelionės ir vyksta mokymų vietų infrastruktūrų atnaujinimas siekiant kelti švietimo lygį ir skatinti studentų skaičiaus augimą pasienio profesinio rengimo įstaigose. Gyventojų konkurencingumo darbo rinkoje kėlimui ir informacijos pritaikymui visuomenėje vykdomas projektas, kurio ribose organizuojami darbo kompiuteriu kursai.

Kūrybinių industrijų plėtrai sukurtas tinklas ir bendra Lietuvos ir Latvijos strategija, projekto ribose organizuojami mokymai, seminarai, konferencijos, patirties mainų kelionės ir stovyklos. Tarpkultūrinio bendradarbiavimo skatinimui pasienio regione, vystant kultūrinį švietimą ir vykdant bendrus kultūrinius renginius, įgyvendinamas projektas „Kultūrinis bendradarbiavimas Latvijos-Lietuvos pasienio regione“. Dailininkų verslo ir konkurencingumo skatinimui įkurtas Šiaulių meno inkubatorius.

Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras nuo 2007 m. septynių projektų įvykdymui pritraukė keturis milijonus litų. Įgyvendinti projektai skirti pedagoginės kompetencijos vystymui, mokymo proceso gerinimui, kūrybos skatinimui ir švietimo šakos darbuotojų bendradarbiavimui.

Pakruojo verslo informacijos centras pritraukė finansavimą verslo paramos sistemos tobulinimui Pakruojo rajone 2006-2007 m., kurio ribose įsigyta aparatūra ir sukurtas tinklapis, kuris naudojamas kai platforma verslo informacijos straipsnių kūrimui.

1.4. UŽSIENIO ŠALIŲ „GEROSIOS PRAKTIKOS“ PAVYZDŽIAI

Siūlomi du atskiri užsienio šalių gerosios praktikos pavyzdžiai, kurie atitinka Projekto partnerių poreikiams: Centrinės Baltijos Interreg4A programos bendrai finansuotas projektas „LEMON“ vysto mokymosi visą gyvenimą institucijų bendradarbiavimo tinko kūrimą, Interreg4A programos bendrai finansuotas projektas „IES“ yra sutelktas į regioninės politikos gerinimą darbo srities vystymuisi, įtraukiant mokymosi visą gyvenimą ir verslo ryšių klausimus.

1.4.1. BENDRADARBIAVIMO TINKO „GEROSIOS PRAKTIKOS“ PAVYZDYS

Projektą „Modernaus, atviro suaugusiųjų švietimo bendrija“ LEMON (*Learning Communities of Modern Liberal Adult Education*) (toliau – LEMON) įgyvendino Turku universitetas iš Turku miesto Suomijoje,

bendradarbiaudamas su dar 12 suaugusiųjų švietimo įstaigomis Estijoje ir Suomijoje.

LEMON projektą bendrai finansavo Centrinės Baltijos Interreg4A programa pietų Suomijos-Estijos programos trečio pirmumo „Viliojanti ir besikeičianti visuomenė“ paramos krypties „Socialinė apsauga ir įvairių visuomenės grupių gerovė“ ribose.

LEMON kreipia dėmesį į informacinės visuomenės galimybes, mokymus bendradarbiavimo tinkle (*network*) ir lanksčią tiesioginę (*online*) komunikaciją.

Tam, kad atidaryti suaugusiųjų švietimo centrai geriau atitiktų gyventojų ir organizacijų poreikiams, jie buvo atnaujinti, sukurta interneto platforma, kuri padeda kontaktuoti su klientais, vystyti vietines ir pasienio partnerystes, pritaikyti naujus metodus, sukurti ir bandyti naujas mokymų programas.

LEMON ribose atidarytų suaugusiųjų švietimo centrų darbuotojai dalyvauja praktiniuose mokymuose, išleista knyga apie socialinių medijų ateities perspektyvas suaugusiųjų švietime Estijoje ir Suomijoje. Projekte dalyvauja ir didelis studentų skaičius, kurie baigė LEMON ribose rengtus mokymų kursus.

LEMON sukurta komunikacijos platforma randama <http://lemonproject.ning.com>. Informacija apie projektą gauta Centrinės Baltijos programos ir LEMON tinklapiuose.

Patariama pasinaudoti LEMON „gerąja praktika“ – rengiant bendrus mokymus darbuotojams, bendradarbiaujant („susijungiant“) ŠŠC tarpusavyje – tokiu būdu mažinamos išlaidos. Taip pat įmanoma mokytis iš LEMON patirties: interneto platformos sukūrimas būtų veiksmingas įrankis ne tik tuo atveju, jei personalas jį aktyviai naudotų. LEMON sukurtojoje interneto platformoje paskutiniai įrašai padaryti 2011 m. pabaigoje, t.y. platforma šiuo metu nėra aktyvi, taip pat projekto metu padaryti įrašai nesulaukė dėmesio – keliems iš jų parašyti 1-4 komentarai, tačiau beveik pusei nėra nei vieno atsakymo. Kaip rodo ir kitų projektų patirtis, interneto platformos tampa mažiau aktyvios po projektų pasibaigimo. Todėl yra svarbu suprasti platformos tikslą – jeigu tai yra bendradarbiavimas, apsikeitimas informacija ir darbas su bendra medžiaga – tuomet interneto platformą atstoja dokumentai tinkle, naudojant „Google“ ar „Dropbox“ programas, kurios yra nemokamos. Tačiau jeigu tikslas yra naujų klientų pritraukimas – tuomet galima naudoti esamas populiarias medijas, pavyzdžiui, LinkedIn, sukūriant jose savo grupę taip pat nemokamai.

1.4.2. REGIONINĖS POLITIKOS „GEROSIOS PRAKTIKOS“ PAVYZDYS

Interreg4A programa skirta regioninės politikos gerinimui. Projektas „Aprūpinimo darbu paslaugų teikimas“ IES (*Implementing Employment Service*) (toliau – IES) skirtas aprūpinimo darbu paslaugų gerinimą regionuose, įtraukiant socialinius ir švietimo klausimus, t.y. tai pateikia platesnį suaugusiųjų švietimo rinkos ryšio su verslu vaizdą. IES gavo bendro finansavimo pirmumo teises „Inovacijos ir mokslo ekonomika“ ribose.

Projekto partnerystę sudaro 10 įvairių įstaigų, tarp kurių yra ir regionų administracijos, aprūpinimo darbu agentūros ir švietimo įstaigos, iš viso iš šešių Europos šalių: Austrijos, Vokietijos, Italijos, Ispanijos, Rumunijos ir Slovėnijos. Vadovaujantis partneris – Sardinijos autonominis regionas (Italija). Projekto tikslas yra regioninių aprūpinimo darbu agentūrų darbo gerinimas ir taikomų metodų įvairinimas.

IES ribose palyginti (benchmarking) projekto teritorijoje naudojami aprūpinimo darbu politikos įrankiai, sugrupuojant juos į penkias temas:

1. Vadyba;
2. Pasirinkimo nustatymas;
3. Darbo jėgos paklausa-pasiūla;
4. Žemesnio konkurencingumo asmenys darbo rinkoje;
5. Individualaus aprūpinimo darbu skatinimas.

IES metu buvo sukurtas didelis (daugiau nei 1600 lapų) veikalas – elektroninė knyga. Joje apraštas IES įgyvendinimas, taip pat lyginant tarpusavyje nustatyti aprūpinimo darbu politikos įrankiai bei praktinė patirtis.

IES projekto partneriai apibendrinę 47 regioninės politikos įrankių pavyzdžius, juos kategorizavo pagal 10 įvairių intervencijos tipų: mokymai, duomenų bazės, bendradarbiavimo tinklai/partnerystė, švietimo programos, rinko/renginiai, aprūpinimo darbu projektai, apmokymas, praktika ir konsultacijos, paramos, organizacija/struktūra/vadyba ir komunikacija ir rinkodara. Iš visų buvo išrinkti „gerosios praktikos“ pavyzdžiai, kurie apibendrinti lentelėje žemiau. Nurodyti įvairūs instrumentai pagal jų esmę, nenurodant konkrečių IES partnerių, naudojančių tuos pavyzdžius. Smulkesnė informacija tinklapyje www.ies-employment.eu.

Lentelė 28 Gera praktika išvardytomis temomis

Vadyba	Pasirinkimo nustatymas	Darbo jėgos paklausa-pasiūla	Žemesnio konkurencingumo asmenys darbo rinkoje	Individualaus užimtumo skatinimas
Profesinio užimtumo planai	Mokymai, „koučingas“ ir konsultacijos	Duomenų bazė Darbo biržoje	Užimtumo darbo grupės (<i>workshop</i>)	Kvalifikacijų departamento įdiegimas
Bendradarbiavimo tinklai	Užimtumo tinklai	Duomenų bazė – kvalifikacijos barometras	Individualus konsultantas (<i>case manager</i>)	Užimtumo projektai
Mokymai, „koučingas“ ir konsultacijos	Profesinio orientavimo kursas	Švietimo programa su privalomu įdarbinimu	Mokymai, „koučingas“ ir konsultacijos	Formalusis švietimas bedarbiams

Iš IES projekte tyrinėtų „gerosios praktikos“ pavyzdžių, smulkiau panagrinėti du, skatinantys darbo jėgos paklausos ir pasiūlos suartėjimą:

1. aprūpinimo darbu grupės (*workshop*), konkretus pavyzdys – „darbo mugė“;
2. duomenų bazė – kvalifikacijos barometras, konkretus pavyzdys – „aprūpinimo darbu kompasas“.

Darbo mugė

Aprūpinimo darbu grupės (*workshop*) gerasis pavyzdys yra darbo mugė „Workey“. Tai yra kasmetinis regioninis renginys, vykstantis dvi dienas. Renginio organizavimo dalys:

1. Maždaug 500 įmonių ir valstybinių institucijų informuojamos apie galimybę nemokamai dalyvauti darbo mugėje, papasakoti apie save ir pritraukti darbuotojų naudojant darbuotojų atrankos paslaugas, kiekvienai nusiunčiamas laiškas;
2. Planavimas: vietos pasirinkimas, komunikacijos planas, konferencijos ir darbo grupės planas;
3. Organizavimas:
  - a. Svečių priėmimas;
  - b. Vadybos procesai;
  - c. Tinklapio atnaujinimas;
  - d. Darbo atostogų apibendrinimas.

Šis renginys buvo organizuotas Ispanijos regione, pasinaudojant „gerąją praktiką“. Pasiękti rezultatai: darbdaviai: 58; lankytojai: 6000; atstovauta 30 institucijoms, taip pat ir suaugusiųjų mokymų teikėjai, gauta 5000 darbo paraiškų, 131 darbuotojas rado darbo vietą, pradėta 40 apmokymų darbo vietoje/praktikos; 100 institucijų dalyvavo mugės kūrimo.

IES projekto elektroninė knyga rodo smulkų planavimo laiko grafiką, būtinųjų išteklių ataskaitą ir išlaidas. Patariama pasinaudoti šia patirtimi planuojant savus būsimus suaugusiųjų švietimo pasiūlos ir verslininkų paklausos suartinimo renginius. Pavyzdžiui, nurodyti žmogiškieji ištekliai, būtini šios mugės organizavimui: vyriausiasis vadovas; finansų vadovas, keturi aprūpinimo darbu ir profesijos nustatymo sričių specialistai, IT specialistas; du apsaugininkai, du atstovai iš kiekvienos dalyvaujančios institucijos; 1 PR specialistas, 1 fotografas. Renginio bendrosios išlaidos – 30 tūkstančių eurų.

Aprūpinimo darbu kompasas

Aprūpinimo darbu kompasą kuria paprasta greita anketa – testas, kurios užpildymui reikia maždaug 20 minučių. Anketa leidžia pildytojui įvertinti savo galimybes ir pomėgius ir palyginti juo su darbo ir profesinio parengimo galimybėmis regione ar šalyje. Aprūpinimo darbu kompasas naudoja gautą informaciją tam, kad palygintų pildytojo profilį su maždaug 800 darbo aprašų.

Aprūpinimo darbu kompasą sukūrė Austrijos aprūpinimo darbu agentūra, bendradarbiaudama su privačiu partneriu. Šio įrankio naudojimas leidžia aprūpinimo darbu konsultantui kalbėti tik apie esminius reikalus ir negaišti laiko bandant gauti pagrindinę informaciją.

Tam, kad perimtų Austrijos „gerąją patirtį“ - aprūpinimo darbu kompasą – Italijos partneris sukūrė jo bandomąją versiją su 300 darbo aprašų; pasirinko 300 darbo aprašų iš savo regiono užklausejū; pritaikė vizualų aprūpinimo darbu kompasas išdėstymą ir sąvokas. Austrijoje aprūpinimo darbu kompasas turi dvi versijas – bendrajai ir specifinei jaunuolių tikslinei grupei pritaikyta, Italijos partneris, perindamas „gerąją praktiką“ išsirinko tik bendrąją versiją.

Aprūpinimo darbu kompasas yra autorinių teisių objektas ir reikia atsižvelgti į jo perėmimo išlaidas – autorinį atlyginimą. IES nenurodo šios „gerosios praktikos“ išlaidų, tačiau yra detalizuoti pritaikymo etapai ir barjerai, o taip pat ir jų nugalėjimo patirtis.

Patariama apsvaistyti regioniniu lygmeniu, bendradarbiaujant su suaugusiųjų švietimo įstaigomis, šalies aprūpinimo darbu agentūra ir darbdavių atstovais, bei skatinti šio aprūpinimo darbu kompasas sukūrimą esamų duomenų bazių pamatu – įtraukiant ne tik darbo ieškančius ir darbdavius, kaip daroma personalo atrankos kompanijose, bet ir informaciją apie suaugusiųjų švietimo galimybes. Galima sukurti alternatyvų kompasą – įtraukti tik regionuose prieinamo suaugusiųjų švietimo informaciją, kuri siūloma klientui po anketos užpildymo pagal jo patirtį, esamą kvalifikaciją,

pomėgius, tikslus ir gyvenamosios vietos artumą, naudojant Tyrimo apibendrintą informaciją apie suaugusiųjų švietimo programas Projekto teritorijoje – žemėlapyje.

1.5. PASIŪLYMAI

1.5.1. BENDRIEJI PASIŪLYMAI MOKYMOSEI VISĄ GYVENIMĄ ĮSTAIGOMS PROJEKTO TERITORIJOJE DĖL VEIKSMINGUMO DIDINIMO IR BENDRADARBIAVIMO SU VERSLININKAI GERINIMO

1. **Savivaldybėms svarbu žinoti –mogiškųjų išteklių plėtros reikšmę** ir tai, kad be konkurencingų žmogiškųjų išteklių jos pamažu gali išnykti. **Savivaldybės turi priiimti aktyvų vaidmenį mokymosi visą gyvenimą pasiūlos kūrime ir pritaikyme prie vietinės situacijos**, nes yra arčiau poreikių ir tam reikalingų išteklių. Be to, būsimajame ES finansavimo planavimo laikotarpyje šiai sričiai numatoma daug lėšų.
2. **Kiekvienai savivaldybei svarbu užtikrinti žmogiškųjų išteklių plėtros politikos įgyvendinimą** atskiro specialisto, suaugusiųjų švietimo centro ar mokymosi visą gyvenimą organizatoriaus atžvilgiu. Toks specialistas vai SŠC būtų atsakingas už bendrąjį mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, o taip pat už visos savivaldybės darbuotojų mokymų planavimą ir užtikrinimą, o tai pastebimai sumažintų savivaldybės išlaidas ir pagerintų jos darbą.
3. Tam, kad būtų pagerinta mokymosi visą gyvenimą paslaugų kokybė, yra **svarbu užtikrinti informacijos apyvartą** tarp visuomeninio sektoriaus suaugusiųjų švietimo įstaigų apie jų veiklą, paruoštas programas, sėkmės pasakojimus ir t.t. Tai būtų galima **organizuoti su formalaus ar neformalaus tinklo (networking) pagalba ir realiai, ir virtualiai**, pavyzdžiui sukuriant grupę socialiniame tinkle LinkedIn. Tai leistų pamatyti, kokiomis gerosiomis praktikomis pasinaudota kitose įstaigose ir ką galima perimti ar kuo pasinaudoti. Toks bendravimas taip pat teiktų žinias apie galimų apmokymų tiekėjus – dėstytojus – duotų galimybę organizatoriams išsirinti labiausiai tinkamus dėstytojus jų suaugusiųjų švietimo paslaugos teikimui konkrečiai auditorijai.
4. **Bendradarbiaudamos mokymosi visą gyvenimą įstaigos galėtų ir kurti naujas programas, ir keistis esamomis, taip pat pritaikyti jau įgyvendintas programas**, taip perimti gerą patirtį, kuri sukaupta kitose įstaigose. Tai ypač galėtų skatinti profesinio parengimo pasiūlos formavimąsi, nes 2012 m. rudenį Latvijoje laukiamas naujas Profesinio parengimo įstatymas parems pasiūlos formavimąsi. Profesinio parengimo programas numatoma struktūrizuoti į modulių pavidalą, kur modulius tos pačios profesinės kvalifikacijos gavimui ar tobulinimui tarpusavyje bendradarbiaujant galės parengti dvi ar daugiau mokymosi visą gyvenimą įstaigų.
5. **Bendradarbiaudami su region institucijomis, savivaldybių žmogiškųjų išteklių specialistai, SŠC ir mokymosi visą gyvenimą organizatoriai galėtų susitarti dėl bendros pozicijos darbe su verslininkais**, perimdami gerą patirtį iš tų savivaldybių ir savivaldybių įstaigų, kurios turi tvirtą ryšį su verslininkais, pavyzdžiui Duobelės SŠC. Galvojant apie pasiūlos pritaikymą verslui reikia elgtis aktyviai – reikia eiti pas verslininkus ir aiškintis jų poreikius, reikia palaikyti nuolatinį ryšį ir stebėti ekonominę situaciją. Reikia įgauti verslininkų pasitikėjimą ir jų aktyvumą kelti ir savivaldybės, ir mokymosi visą gyvenimą įstaigos reputaciją.

6. Jei norima dirbti su verslininkais, tuomet **mokymosi visą gyvenimą turi aiškiai pristatyti save kaip regiono/rajono verslininkų padėjėjai ir suformuotą pasiūlą aktyviai kreipti į rinką.** Rinkodaros ir komunikacijų renginiai turi būti atitinkamai pritaikyti taip, kad savo paslaugas būtų galima parduoti verslininkams ar galimiems darbo ėmėjams. Čia kaip pavyzdys galėtų būti Ventspilio Aukštosios mokyklos profesionaliai sukurtas tinklapių skyrius apie nuolatinį mokymąsi, kuriame informacija yra labai aiškiai išdėstyta, lengvai suprantama ir kviečianti. Grįžtant prie mokymosi visą gyvenimą įstaigų tinklapių, labai patariama, ypač tose įstaigose, kur rinkodara vykdoma ir tinklapis kuriamas pasinaudojant dėstytojų kompetencija, juos atitinkamai sutvarkyti.
7. Kartu bendradarbiaujant ir derinant savo veiklą, reikėtų apsvarstyti **esamų mokymo programų įvairumą**, taip pat naujų mokymo programų, daugiau skirtų tiesioginiams profesiniams įgūdžiams, ypač tokioms šakoms kaip žemės ūkis, medžio apdirbimas, metalo apdirbimas, tekstilė ir rūbų gamyba Latvijoje, kūrimą ir pritaikymą. Kur tik įmanoma ir būtina išlaidų požiūriu, šias programas būtų galima kurti bendradarbiaujant su profesinio parengimo įstaigomis, kurios turi pritaikytą materialinę-techninę bazę. Iš Lietuvos kolegų būtų galima patyrinėti ir perimti specifinę profesinių programų mokymus, pavyzdžiui „batsiuvystė“, kuri niekur Latvijoje niekur nesiūloma.
8. **Mokymosi visą gyvenimą įstaigos galėtų prisiimti vis didesnę vaidmenį suvedant darbdavius su darbo ieškančiais**, užtikrinti, kad galimas darbuotojas, prieš pradėdamas darbą, gauna visas darbdaviui būtinas žinias ir įgūdžius. Mokymosi visą gyvenimą įstaigos bendradarbiaudamos su savivaldybėmis galėtų užsiimti individualesniu darbo rinkos pasiūlos ir paklausos suvedimu konkrečioje teritorijoje. Čia pavyzdžiu būtų galima imti minėto Projekto „Aprūpinimo darbu paslaugų pritaikymas“ IES (*Implementing Employment Service*) individualaus konsultanto (*case manager*) gerą patirtį.
9. Aišku, kad per artimiausius metus mokymosi visą gyvenimą įstaigos turi išaugoti savo lankstumą ir galimybes gretai prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos sąlygų. Tuo pačiu, tarpusavyje bendradarbiaujant su planavimo regionu, jos galėtų **nustatyti pagrindines vystymosi kryptis taip, kad tarpusavyje ne konkuruotų su panašiomis mokymo programomis, bet pabrėžtų jų skirtingumą ir kryptingą profesinių įgūdžių užtikrinimą**, remiantis vietinio verslo paklausa.
10. Mokymosi visą gyvenimą įstaigoms jau dabar yra **svarbu informuoti visuomenę ir savo galimus klientus apie savo teigiamą patirtį ir praktiką.** Būtų gerai, jei pastebėtų savo klientų pasisekimą darbo rinkoje po kursų baigimo, taip pat skelbtų sėkmingas istorijas bent jau savo tinklapyje.
11. **Bendradarbiaudamos tarpusavyje mokymosi visą gyvenimą įstaigos galėtų įgyvendinti didelius rinkodaros užmojus**, kurie leistų geriau konkuruoti su didžiosiomis privačiosiomis regiono mokymosi visą gyvenimą įstaigomis.
12. Daugiausiai būdamos mažos ir lanksčios, **mokymosi visą gyvenimą įstaigos galėtų būti aktyvesnės įvairių naujų ir galbūt iš pat pradžių nereikalingais laikytų, įgūdžių įsisavinime.** Jos galėtų atviriau priimti įvairias naujas idėjas, taip pat išbandant, pavyzdžiui, į tinklapių kūrimo kursą įtraukti puslapiui atnaujinti pasiūlymų konkursą ar organizuoti renginius, kuriuose ne tik dėstytojas moko besimokančius, bet ir pastarieji gali siūlytis pamokyti vienas kitą ar dėstytoją to, ką jis/ji išmano.

13. **Išplēsti veiklos ribas taip, kad kaip įmanoma daugiau atitiktų mokymosi visą gyvenimą įstaigos esmę**, t.y. mokymosi visą gyvenimą ir galvoti apie tai, kad, pavyzdžiui, (1) tuo metu, kuomet tėvai yra kokiuose nors kursuose, jų vaikams galima pasiūlyti jų amžių atitinkančią programą arba (2) kompiuterių ir/ar kalbų mokymą tėvams galima siūlyti kartu su vaikais, ypač tokiems, kurie jau turi kompiuterinių įgūdžių ir gali pamokyti savo tėvus;
14. Visų minėtų pasiūlymų įgyvendinimui galima **pritraukti starptautinį finansavimą**, dažiausiai projektų pavidalu.

1.5.2. PASIŪLYMAI ŽIEMGALOS IR KURŽEMĖS PLANAVIMO REGIONAMS DĖL DOKUMENTŲ PARUOŠIMO MOKYMO SI VISĄ GYVENIMĄ PLĖTROS UŽTIKRINIMUI

Pasiūlymai yra paruošti remiantis Latvijos Respublikos Švietimo įstatymu ir įstatyme Dė savivaldybių nustatytomis savivaldybių funkcijomis, taip pat Latvijos Respublikos Aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos „Sričių politikų pagrindinėms linijoms, savivaldybėms“. Mokymosi visą gyvenimą plėtros užtikrinimui siūlomas šis modelis. Žr.Paveikslas 11.

Siūlomas modelis yra sukurtas atsižvelgiant į tai, kad (1) Latvijoje trūksta bendrosios mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimo struktūros; (2) didesnė dalis mokymosi visą gyvenimą finansavimo (ESF Latvijos valstybinės užimtumo agentūros įgyvendinti projektai) įsisavinta centralizuotai, prieš pasiekiant savivaldybių lygį, kurios geriausiai supranta verslo ir darbo jėgos esamas problemas; (3) panašiai ESF LVUA įgyvendintų mokymosi visą gyvenimą projektų rėmuose savivaldybių išteklius - SŠC, kurie pagal teisės aktus teikia suaugusiųjų švietimo paslaugas, yra naudojamas neefektingai, neproduktyviai konkuruojant su privačiu sektoriumi, o ne bendradarbiaujant su juo; (4) esamas mokymosi visą gyvenimą dabartinis pasiūlymas turėtų būti tobulinamas, siekiant patenkinti verslininkų poreikius, visų pirma daugiau dėmesio skiriant profesiniams įgūdžiams. Nors planavimo regionai (toliau - PR) būtų tinkamiausia administracinė institucija mokymosi visą gyvenimą pasiūlos ir verslininkų paklausos sąsajai, dabar joms trūksta tiek žmogiškųjų išteklių, kad galėtų atlikti tokias funkcijas, tiek finansavimo mokymosi visą gyvenimą programų kūrimui ir užtikrinimui. Siekiant įgyvendinti siūlomą modelį yra **būtina sukurti regiono žmogiškųjų išteklių planavimo struktūrinį vieneta PR ir žymiu mastu perduoti jiems ESF kitą programavimo laikotarpio fondų įsisavinimo funkcijas mokymosi visą gyvenimą užtikrinimui.**

Siūlomame modelyje regioninėms institucijoms – planavimo regionams (toliau – PR) numatoma atitinkamos teritorijos mokymosi visą gyvenimą plėtros politikos planavimas ir koordinacinis vaidmuo, kuris užtikrintų politikos vientisumą. Aukštojo mokslo, profesinio ugdymo ir suaugusiųjų švietimo įstaigoms už mokymosi visą gyvenimą turinį ir kokybę atsakingi yra žmogiškųjų išteklių plėtros specialistai, mokymosi visą gyvenimą organizatoriai ar SŠC, jie būtų tie, kurie žino ir koordinuoja vietinę situaciją. Jų veiklai metodiškai vadovautų PR.

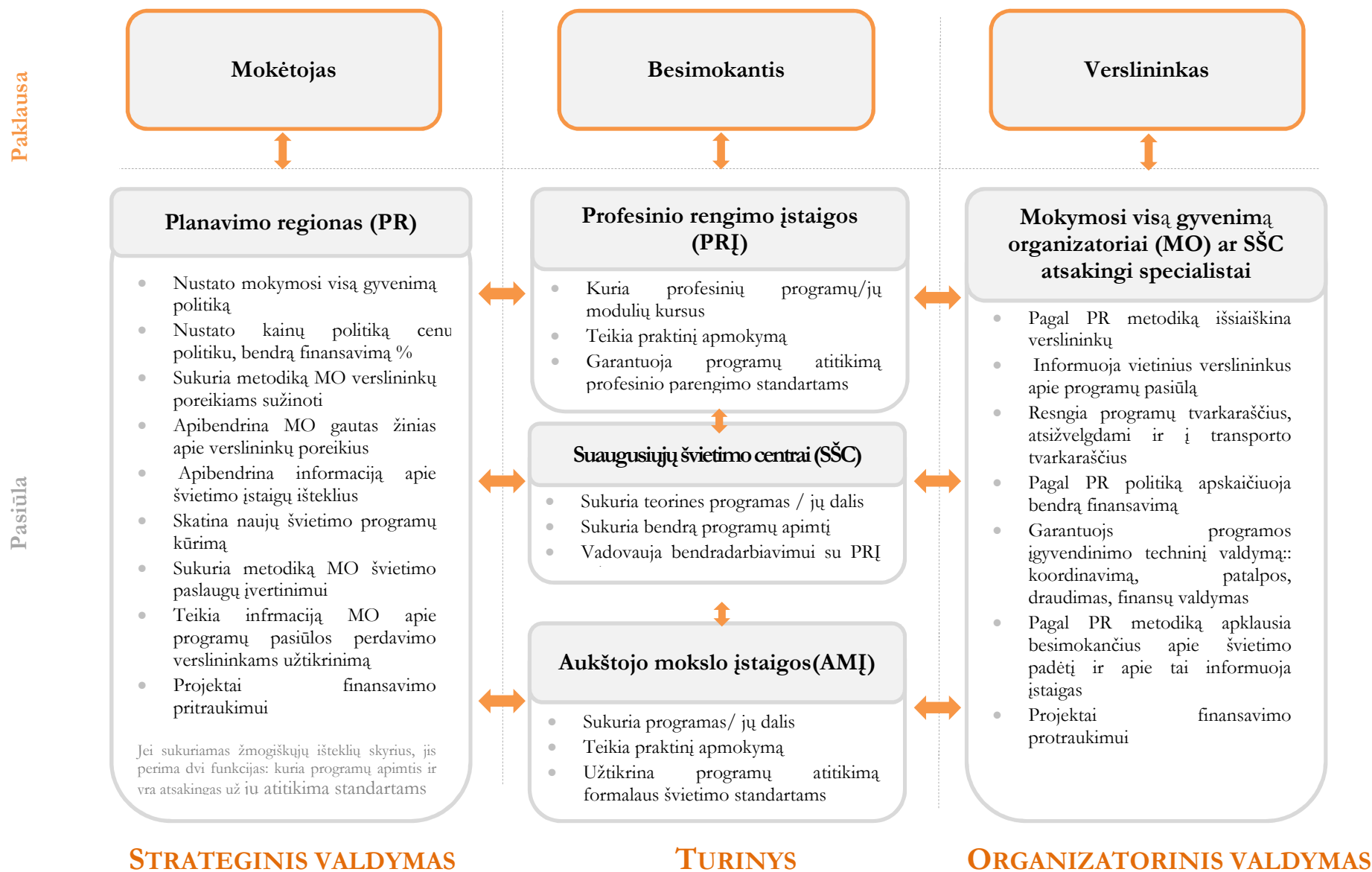
Papildant modelį pateikta informacija ir nurodytomis funkcijomis, siūloma dar:

1. **Formuluoti konkrečią politiką suaugusiųjų švietimo paslaugų organizavimui ir apmokėjimo principams.** Pirmiausia suprantant, ar viešai bendrai finansuotas suaugusiųjų švietimas yra investicija į asmens ūkinę veiklą, ar tik parama sunkiu metu? Ar jis yra prieinamas visiems savivaldybės gyventojams, ar tik esantiems bėdoje? Tyrimo autoriai, taip pat ir Mokymosi visą gyvenimą diskusijos dalyviai, pataria likti prie pirmojo varianto – t.y. pritaikyti savo „de minimis“ principą suaugusiųjų švietimo užtikrinime, suteikti galimybes visiems gyventojams gauti savivaldybės paramą išsilavinimo tobulinime. Viena vertus tai kelia suaugusiųjų švietimo vertę, kita vertus – motyvuoja gyventojus. Šiuo metu Latvijoje nemokamą suaugusiųjų švietimą gali gauti tik bedarbiai. Politika turi būti vieninga ir visame regione, ir atskirose savivaldybėse, kurios padeda verslininkais ir gyventojams suvokti

savivaldybės lėšas ir jomis pasinaudoti. Šią politiką taip pat reikėtų suderinti tarp regionų susiderinant bendrąją nuomonę.

2. **Aktyvus individualus darbas su verslininkais** informuojant juos apie regione siūlomą suaugusiųjų švietimą ir jo gavimo sąlygas. Kelti regiono ir įstaigų gerą nuomonę verslininkų akyse, parodyti galimybes ir pagalbą darbo jėgos ruošime, pasiekti to, kad verslininkams, kuriam yra būtini darbuotojų, kreiptųsi į savo artimiausią SŠC.
3. **Įvairinti savivaldybių teikiamą socialinę pagalbą ir kitas paslaugas**, motyvojant jos gavėjus pasinaudoti savivaldybių mokymosi visą gyvenimą įstaigų siūlomomis švietimo paslaugomis tam, kad būtų galima greičiau grįžti į darbo rinką. Kurti sistemą, kurioje nuokatinio mokymosi įstaigos bendradarbiaudamos su savivaldybėmis, įgyvendintų individualesnį darbo rinkos pasiūlos ir paklausos susikirtimą konkrečioje teritorijoje, kaip motyvacija pasinaudojant skirtinga socialine parama.
4. Esant tokiai rinkos situacijai, kuomet privačios organizacijos yra konkurcingesnės už viešosios valdžios suaugusiųjų švietimo įstaigas, remti savo savivaldybių nuolatinio švietimo įstaigas, **sukuriant vieną interneto tinklą** (pavyzdžiui skyrių regiono tinklapyje) **apie regiono ribose viešųjų institucijų siūlomą suaugusiųjų švietimą**.
5. **Sukurti profesionalios orientacijos „kompasą“**, kuris būtų internete – testas, kurio pagalba po 20 klausimų ir atsakymų besidomintis galėtų gauti sau tinkantį ir įdomų suaugusiųjų švietimo pasiūlymą savo regione. Tai galėtų būti ypač naudinga tuomet, kai besidomintis kuriame nors savo gyvenimo etape nori vėl mokytis, bet tiksliai nežino, kur tai galima daryti. Šis kompasas galėtų būti ir regiono tinklapyje ir tokios IT priemonės įdiegimui būtų galima pritraukti ES fondų lėšas. Kaip pavyzdį Latvijoje būtų galima minėti Šalies švietimo plėtros agentūros sukurtą Nacionalinio švietimo galimybių duomenų bazės karjeros pasirinkimo testą http://www.niid.lv/tests/testi_sakums.htm.
6. **Rengti kasmetines Darbo muges kiekviename regione**, kur kartu būtų galima suburti ir darbdavius – verslininkus, ir galimus darbuotojus, ir suaugusiųjų švietimo įstaigas, pabrėžiant, kad jų paslaugas perka ne tik bedarbiai, bet ir dirbantys žmonės, ieškantys naujų galimybių savo profesijoje, t.y. kreipti savivaldybės funkcijas į suaugusiųjų švietimo užtikrinimą, kur svarbus yra žmogaus noras tobulėti, o ne tai, ar jis yra bedarbis, ar ne.
7. **Skatinti NVO sektoriaus plėtrą suaugusiųjų švietimo užtikrinimui** – kurti/remti tautinių mokyklų įkūrimą savivaldybėse. Viešojo sektoriaus įstaigoms bendradarbiaujant tarpusavyje galima įkurti tautines mokyklas, pavyzdžiui perimant bendrijos „Mālpils tautskola” patirtį, kurią įkūrė Malpilio rajono taryba, Malpilio vidurinė mokykla, Malpilio kultūros namai, Malpilio biblioteka, Malpilio muzikos ir meno mokykla, Malpilio pradinės mokyklos švietimo įstaiga, Sidgundas pradinė mokykla, taip pat trys individualūs nariai. Taip paraleliai formaliojo savivaldybių švietimo pasiūlai kurti neformalesnę ir atviresnę mokymosi visą gyvenimą aplinką, įtvirtinti tradiciją gyventojams mokytis visą gyvenimą, skatinti į švietimą įtrauktų įvairių suinteresuotų pusių (daugiausiai įvairių mokyklų, taip pat ir pradinių mokyklų) bendradarbiavimą pasiūlos formavime.

Paveikslas 11 Siūlomas modelis mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimui regione

8. **Aktyviai atstovauti savo interesus būsimojo periodo planavime**, konkrečiai ESF finansavimo padalinime tokiems renginiams, kurie yra tolygūs šiuo metu VDA įgyvendinamiems: „Mokymai ruošiant darbdaviui reikalingą specialistą“; „Renginiai konkrečioms asmenų grupėms“; „Bedarbių ir dirbančiųjų apmokymai Latvijoje – 2“. Atsižvelgiant į tai, kad finansavimas suaugusiųjų švietimui tik augs, reikia savarankiškai dalyvauti jo planavime, pagal teisėtą savivaldybių funkciją „skatinti ūkinę veiklą ir rūpintis nedarbo sumažinimu“ ir pasinaudoti savivaldybių suvokimu apie esamą ūkinę veiklą ir bedarbius savivaldybėje.
9. **Kuržemės regionui patariama pergaltoti būtinybę ir galimybes kurti savivaldybių SŠC – verslo aplinkos skatinimo centrus**, tokius, kokie yra Talsų ir Kuldygos savivaldybėse, taip pat Liepojoje ir Ventspilyje. Ventspilyje tai įgyvendinti gali Ventspilio aukštosios mokyklos pagrindu, pritraukiant daugiau žmonių, o Liepojoje SŠC gali būti įkurta kaip atskira įstaiga ar bendradarbiaujant su Liepojos profesinio parengimo įstaigomis: Liepojos tekstilės mokykla ar Liepojos Valstybiniu technikum. Kaip bendradarbiavimo forma galimas ir NVO įkūrimas.

1.5.3. PATARIMAI, KAIP PAGERINTI DARBĄ Į PROJEKTĄ ĮTRAUKTOMS INSTITUCIJOMS

Duobelės SŠC

- Išjungiant į mokymosi visą gyvenimą įstaigų tinklą, perduoti savo gerą patirtį/*know how* bendradarbiavimui su verslininkais, nes iš visų Latvijos Projekto institucijų tik Duobelės SŠC pagrindinėse funkcijose yra darbas su verslininkais.
- Dalintis patirtimi su kitomis mokymosi visą gyvenimą įstaigomis, gauti žinių apie tokias mokymosi programas, kurių šiuo metu pasiūloje nėra, ypač apie žemės ūkio ir pramonės programas. Perduoti patirtį apie geriausias IT ir verslo programas, t.y. „kaip parduoti“, o sužinoti apie tai, kaip „pagaminti tai, ką galima parduoti“.
- Padaryti tinklą lengviau suprantamą, patrauklesniu ir labiau kveičiančiu. Pašalinti forumą, kuriuo niekas nesinaudoja.
- Pagalvoti apie profesinių programų pasiūlos populiarinimą: (1) pirmiausia bendradarbiaujant su vietiniais verslininkais, kaip konkrečios pasiūlos nustatytojais, ir LLU ar kitomis Latvijos ar net Lietuvos mokslo įstaigomis, populiarinti kurią nors žemės ūkio, miško apdirbimo ir pramonės šaką ar (2) gausinti informacinių technologijų programas, pavyzdžiui siūlant darbo kompiuteriu įgūdžius ne tik vartotojo lygmeniu, bet ir sistemų administravimo ir programavimo lygmenimis.
- Siūlyti bendradarbiauti rajono verslininkams, sukurti profesinę programą, atitinkančią jų poreikius.
- Išlaikyti esamus pasiekimus, paskatą dirbti. Pasinaudojant artimu bendravimu su verslininkais ir toliau būti jų poreikius atitinkančia įstaiga.

Jelgavos rajono savivaldybė ir Rundalės rajono taryba

- Aktyviai organizuoti nuolatinį mokymąsi savo rajonuose – būti reikalingomis ir verslininkams, ir darbo ieškantiems, patenkinti jų poreikius esamomis programomis, kurti naujas.
- Suaugusiųjų švietimas vidutinio ir žemesnio lygio specialistams žemės ūkio šakoje yra labai ribotas. Rundalės taryba galėtų plėtoti savo veiklą minėta kryptimi ir bendradarbiauti su Saulainės žemės ūkio technikum.
- Atsižvelgiant į Jelgavos rajono artumą tokioms pajėgioms mokymosi visą gyvenimą įstaigoms kaip Žiemgalos reigiono Kompetencijų plėtros centras ir Duobelės SŠC, taip pat Jelgavos ir

Rygos mokymo įstaigoms, Jelgavos rajono savivaldybė turėtų susitelkti į platesnių programų kūrimą, ieškoti būdų, kaip jau esančias programas priartinti prie besimokančiųjų, arba besimokančius prie mokymosi vietų, t.y. „multiplikuoti“ jau esančias programas ir praktika.

- Abiejų rajonų savivaldybių į Projektą įtrauktos mokymosi visą gyvenimą įstaigos galėtų perduoti savo išmanymą apie MO uždavinius ir jų atitikimą Siūlomam mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimo regione modeliui.
- Ir toliau aktyviai dalyvauti verslo mokymo projektų kūrimo ir įgyvendinimo, parodyti galimybes gyventojams ir darbuotojams.

Liepojos Universiteto Mokymosi visą gyvenimą skyrius

- Šiuo metu Liepojos Universiteto Mokymosi visą gyvenimą skyrius neturi jokių ryšių su verslininkais. Skyrius daugiausiai specializuojasi pedagogų mokymuose. Universitetui būtų svarbu priimti strateginį sprendimą, ar orientuosis į verslo apmokymų sektorių. Įvertinti centro pajamas iš verslo aplinkos auditorijos mokymų: savivaldybės, rajono, miesto, centro, gyventojų lygmeniu. Jei pajamos yra pakankamos ir sprendimas teigiamas, tuomet reikėtų sukurti skyriaus koncepciją darbui su verslo sektoriumi ir patvirtinti ją universitetiniu lygmeniu.
- Jei priimamas sprendimas vystyti verslo kryptį, tuomet reikėtų įdarbinti verslo mokymų vadovą. Šio darbuotojo pareigos: sužinoti, susipažinti, palaikyti ryšius su Talsų rajono verslininkais, išmanyti jų poreikius, pritraukti dėstytojus, kurti programas, atlikti mokymų pardavimus. Darbuotojui būtų būtina anglų kalba ir projektų rašymo patirtis.
- Teigiamos sprendimo atveju, Liepojos Universitetui reikėtų sukurti į verslo aplinką orientuotą Mokymosi visą gyvenimą tinklą.
- Neigiamos sprendimo atveju, tuomet skyrius testų pedagogų mokymus ir galėtų atverti galimybes (1) siūlyti savo žinias pedagogikoje, ypač suaugusiųjų mokymo metodologijoje, taip pat (2) bendrai tobulinti pedagogų verslo žinias, kurias jie galėtų perteikti savo mokiniais ir skaitintų moksleivių verslingumą.

Ventspilio Aukštosios mokyklos mokymosi visą gyvenimą centras

- Toliau tęsti bendradarbiavimą su savivaldybe ir universitetu.
- Su esamų ištklių pagalba toliau kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui, jei įmanoma – tekti kokas specifines paslaugas, bendradarbiauti su vietiniais partneriais, kurti savo originalią paklausą
- Apgalvoti atskirų aukštojo mokslo programų priskyrimą prie suaugusiųjų švietimo profesinių programų, pavyzdžiui pasiūlyti pagilinti darbo kompiuterių žinias, elektronikos, inžinerijos igūdžius.
- Nuolat kviesti žmones į visokius renginius, kurie nėra tiesiogiai susiję su mokymais, pavyzdžiui į seminarus, konkursus, kad tik kuo daugiau žmonių apsilankytų centre, jį pamatytų.
- Įdarbinti specialistą darbui su jaunimo auditorija – būsimais ar jau darbą pradėjusiais verslininkais.
- Aktyviai dalyvauti tarptautiniuose bendro finansavimo verslo mokymų projektuose.

Talsų rajono SŠC

- Įvertinti centro pajamas iš verslo aplinkos auditorijos mokymų: savivaldybės, rajono, miesto, centro, gyventojų lygmeniu ir nuspręsti šios krypties strateginę plėtrą. Jei sprendimas yra teigiamas, tuomet sukurti šios krypties vystymosi viziją, įvertinančią centro finansavimą ir galimą gražinimą. Ieškoti galimybių, kaip padidinti savivaldybės finansinę, moralinę ir techninę paramą, pavyzdžiui sukurti Rajono iniciatyvinį centrą.

- Įdarbinti žmogų, kuris dirbtų tiesiogiai su verslininkais. Iš pradžių tai galėtų būti verslo centro vadovas. Šio darbuotojo pareigos: sužinoti, susipažinti, palaikyti ryšius su Talsų rajono verslininkais, išmanyti jų poreikius, pritraukti dėstytojus, kurti programas, atlikti mokymų pardavimus. Darbuotojui būtų būtina anglų kalba ir projektų rašymo patirtis.
- Verslo seltoriaus programos reikėtų atskirti nuo bedarbių/darbo ieškančių programų ir sukurti atskirą rinką.
- Sukurti centro tinklą, orientuotą į verslo aplinką.
- Aktyviai dalyvauti tarptautiniuose bendro finansavimo verslo mokymų projektuose.

Kuldygos SŠC

- SŠC turi gerą paklausą tarp viešojo sektoriaus klientų, šią paklausą gali pasiūlyti ir kitoms savivaldybėms, bet šioje srityje yra stipri konkurencija su privačiomis mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikėjais.
- Ir toliau bendradarbiauti su klientais, partneriais ir savivaldybe, išlaikyti pasiektus rezultatus.
- Tobulinti internetinį tinklą pagal verslininkų poreikius.
- Pasinaudojant centro galimybėmis, rengti verslininkams neformaliuosius renginius, jei įmanoma – neformalaus bendradarbiavimo klubo forma, siekint pritraukti klientus.
- Su esamų ištklių pagalba toliau kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui, jei įmanoma – tekti kokas specifines paslaugas, bendradarbiauti su vietiniais partneriais, kurti savo originalią paklausą.
- Ir toliau dalyvauti tarptautiniuose projektuose ir vietiniuose pirkimuose.

Joniško turizmo ir verslo informacijos centras

- Pasinaudojant centro galimybėmis, rengti verslininkams neformaliuosius renginius, jei įmanoma – neformalaus bendradarbiavimo klubo forma, siekint pritraukti klientus.
- Sukurti centro plėtros programą, įtraukti rinkodaros planą.
- Ieškoti bendradarbiavimo partnerių nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje, dalyvauti tarptautiniame mokymosi visą gyvenimą projektų kūrimo.
- Išlaikyti esamus pasiekimus turizmo srityje ir remti turizmo verslą regione
- Teikti platesnę paslaugų pasiūlą, pavyzdžiui profesionalius vertimus.
- Patbulinti tinklapio turinį ir informacijos pateikimo būdą.

Kauno Technologijos universitetas

- Sukurti Suaugusiųjų švietimo centrą, kuris palengvintų Studijų tarybos ir Universiteto skyrių (fakultetų) veiklą, koordinuotų suaugusiųjų švietimą, projektų veiklą, tvarkytų ir rinktų informaciją apie darbo rinkos pasiūlą ir paklausą, apibendrintų mokymų dalyvių pateiktą informaciją.

Pakruojo verslo informacijos centras

- Pasinaudojant centro galimybėmis, rengti neformaliuosius renginius gyventojams, pritraukti klientus, skatinti aktyviai dalyvauti regiono socialiniame gyvenime, motyvuoti klientus išnaudoti mokymosi visą gyvenimą galimybes.
- Ieškoti būdų, kaip padidinti savivaldybės finansinę, techninę ir moralinę paramą, skatinti abipusį bendradarbiavimą.
- Ieškoti bendradarbiavimo partnerių nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje, dalyvauti tarptautiniame mokymosi visą gyvenimą projektų kūrimo

- Išlaikyti verslo paramos sukauptą patirtį ir vystyti verslo paslaugų pasiūlą, pavyzdžiui informacijos teikimo paslaugas, vertimų paslaugas.

Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centras

- Pasinaudojant centro galimybėmis, rengti verslininkams neformaliuosius renginius, jei įmanoma – neformalaus bendradarbiavimo klubo forma, siekint pritraukti klientus.
- Su esamų ištklių pagalba toliau kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui, jei įmanoma – tekti kokas specifines paslaugas, bendradarbiauti su vietiniais partneriais, kurti savo originalią paklausą.
- Strategiškai nuspręst, koku pajėgumu orientuosis į verslo sektoriaus naujas mokymų programas. Bendradarbiaujant su rajono verslininkų asociacija, kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui.
- Sukurti centro plėtros programą, įtraukti rinkodaros planą.
- Ieškoti bendradarbiavimo partnerių nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje, dalyvauti tarptautiniame mokymosi visą gyvenimą projektų kūrime.

Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras

- Pasinaudojant centro galimybėmis, rengti verslininkams neformaliuosius renginius, jei įmanoma – neformalaus bendradarbiavimo klubo forma, siekint pritraukti klientus.
- Su esamų ištklių pagalba toliau kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui, jei įmanoma – tekti kokas specifines paslaugas, bendradarbiauti su vietiniais partneriais, kurti savo originalią paklausą.
- Strategiškai nuspręst, koku pajėgumu orientuosis į verslo sektoriaus naujas mokymų programas. Bendradarbiaujant su rajono verslininkų asociacija, kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui.
- Sukurti centro plėtros programą, įtraukti rinkodaros planą.
- Ieškoti bendradarbiavimo partnerių nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje, dalyvauti tarptautiniame mokymosi visą gyvenimą projektų kūrime.

Šiaulių regiono plėtros agentūra

Pasinaudojant centro galimybėmis, rengti verslininkams neformaliuosius renginius, jei įmanoma – neformalaus bendradarbiavimo klubo forma, siekint pritraukti klientus.

- Su esamų ištklių pagalba toliau kurti naujas mokymų programas verslo sektoriui, jei įmanoma – tekti kokas specifines paslaugas, bendradarbiauti su vietiniais partneriais, kurti savo originalią paklausą.
- Sukurti centro plėtros programą, įtraukti rinkodaros planą.
- Ieškoti bendradarbiavimo partnerių nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje, dalyvauti tarptautiniame mokymosi visą gyvenimą projektų kūrime.
- Išlaikyti esamus pasiekimus.

2. VERSLO APLINKOS PAKLAUSOS TYRIMAS

2.1. METODIKOS APRAŠYMAS

Verslo aplinkos paklausos tyrimo pagrindą sudaro pagrindinė techninė užduotis (TS) „Latvijos ir Lietuvos verslo aplinkos analizė” ir sekančios užduotys, kurios buvo atliktos pagal toliau aprašytus metodus (Techninių sąlygų numeraciją lengvai rasite paspaudę žemiau esančias užduočių nuorodas):

2.1. Išanalizuoti regioninę verslo aplinkos perspektyvą, verslo įmonių rūšis, perspektyviausiais veiklos sritis ir t.t. projekto vykdymo teritorijoje, nurodant skirtumus tarp Latvijos ir Lietuvos verslo aplinkos.

Verslo aplinka didžiaja dalimi lemia verslo plėtrą. Ji susideda iš daugelio įvairių veiksnių, kurie įtakoja įmonių gebėjimą veikti tam tikrame regione. Kaip vieni iš svarbiausių tokių veiksnių, kurie analizuojami šiame tyrime, yra:

- Infrastruktūros prieinamumas ir kokybė – įskaitant komunikaciją, energetikos, kelių, paslaugų bei kitų sričių infrastruktūrą;
- Darbo jėgos prieinamumas ir kokybė – darbo jėgos amžiaus struktūra, išsilavinimo lygis, demografinė situacija, migracija ir kiti darbo jėgą apibūdinantys parametrai;
- Finansavimo galimybės – kredito įstaigų gebėjimas suteikti finansavimą ir verslo galimybes gauti kreditą reikalaujamomis sąlygomis;
- Verslo reguliavimo ir paramos veikla – vietinės ir regioninės valdžios paramos prieinamumas, biurokratinės kliūtys ir kiti darbo apribojimai konkrečiame regione.

Verslo aplinkos analizė buvo paremta Latvijos ir Lietuvos Respublikų statistikos tarnybų turimais duomenimis, įmonių apklausa ir pokalbiais, o taip pat gauta informacija iš duomenų bazių, kuriose yra talpinama informacija apie veiklos rezultatus, pvz., UAB „Lursoft”. Kur tik įmanoma, Latvijos ir Lietuvos regionų duomenys yra išanalizuojami kartu, jie yra palyginami ir atvaizduojami pateiktose schemose.

Kur tai buvo įmanoma, analizė apėmė laikotarpį nuo 2007 iki 2011 metų. Tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad Latvijos ir Lietuvos Centrinės statistikos valdybos dar nėra pilnai parengusios surinktų duomenų už 2011 metus, todėl jie yra naudojami tik orientaciniai. Kai kurie praėjusiais metais išnagrinėti statistiniai duomenys buvo naudojami 2009 metais, kadangi tyrimo eigoje Lietuvos Statistikos departamentas dar nebuvo pateikęs būtinų statistinių duomenų už 2010 metus, todėl atliekant tarp regioninę analizę reikėjo parengti bendrą atskirą laikotarpio tyrimą.

Papildomi statistiniai duomenys leidžia verslui susidaryti nuomonę apie perspektyviausius regionų sektorius. Buvo pateikti klausimyno priedo 14-17 klausimai, o taip pat verslininkams užduoti įvairūs klausimai apie verslo aplinką, infrastruktūrą ir kitus svarbius verslo aspektus liečiančius klausimus, tame tarpe apie darbo jėgą ir išsilavinimą.

Tyrimo rezultatai yra svarbus informacijos šaltinis, suteikiantis galimybę sukurti labiau patikimą ir tikroviškiau su verslo aplinka susijusią tiriamų regionų charakteristiką. Latvijos ir Lietuvos regionuose 2249 verslo įmonėms buvo išsiųsti elektroniniai kvietimai dalyvauti bendrame tyrime. Įmonės verslo aplinkos analizei buvo pasirenkamos proporcingai didžiausių pramonės šakų darbuotojų skaičiui, kuriam šiame tyrime yra skiriamas pagrindinis dėmesys. Kontaktiniai duomenys buvo gaunami iš Latvijos įmonės „Firmas.lv” duomenų bazės, o Lietuvoje iš įmonių internetinės

informacijos katalogo <http://www.info.lt/>, kuris priklauso UAB "Saulės Spektras". Į elektroninių laiškų gavėjų sąrašą buvo įtraukti ir Projekto institucijų pateikti verslo kontaktai. Iš viso atsakymus pateikė 359 verslo įmonių, kurių pateikti atsakymai yra vertinamos kaip tipiniai rodikliai.

Tyrimo rezultatus taip pat reikšmingai papildė pokalbiai su verslininkais. Iš viso buvo atlikta 17 pokalbių su Latvijos įvairių regionų įmonėmis ir 21 pokalbis su Lietuvos įvairių regionų įmonėmis, tame tarp ir su kredito atstovais.

Duomenys apie konkrečiame regione registruotas bendroves ir jų veiklos rezultatus per pastarųjų ketverių metų periodą laikotarpyje nuo 2007 iki 2010 metų buvo renkami naudojant analitinę sistemą. Kadangi tyrimo metu surinkti duomenys parodė, kad didelė dalis visų įmonių nebuvo pateikusios metinių ataskaitų už 2011 metus, buvo nuspręsta nenaudoti šių duomenų dėl mažo jų patikimumo.

Perspektyviausi verslo sektoriai regionuose buvo nustatyti remiantis dabartinėmis pagrindiniuose sektoriuose jau esančiomis tendencijomis, o taip pat apklausomis, pokalbiais su verslininkais bei kredito įstaigų vadovais. Tyrimo autoriai nustatė, kad kiekvienoje atskiroje regiono dalyje kaip potencialūs sektoriai buvo pasirinkta įvairios pramonės šakos, kurios taip pat charakterizuoja verslo aplinką ir galimos plėtros potencialą.

Šios analizės rezultatai yra apibendrinti 2.2 skyriuje "Verslo aplinkos analizė", kuris yra skirtas įvadui, ir 2.2.1. skirsnyje „Bendras ūkinės veiklos apibūdinimas“, kuriame yra pateikiama pagrindinių regionų ekonominių rodiklių situacijos ypatumų apžvalga. Tolimesniame 2.2.2. skirsnyje „Verslo aplinkos analizė regioniniu požiūriu“ yra nagrinėjamas kiekvienas iš pirmiau išvardytos veiklos veiksmų. 2.3. skyriuje „Esami, įskaitant dominuojančius pramonės regiono sektoriai“ yra pateikta pagrindinių regionų ekonominės veiklos analitinė apžvalga, 2.4. skyriuje „Verslo sektoriaus perspektyvos“ yra pateikiamos kiekvieno regiono ekonomikos potencialo būsimos prognozės.

Galiausiai 2.5. skyriuje „Regionų verslo aplinkos įvertinimas“ yra atsižvelgiama į regionų verslo aplinkos įvertinimą pagal Pasaulio Banko „doing business“ indekso punktus. Siekiant atlikti kiek įmanoma objektyvesnę įvairiais aspektais verslo aplinkos analizę, buvo sukurtas modelis, pagal kurį 50% įvertinimo regionas gauna remiantis statistiniais duomenimis, o kitus 50% regionas gauna remiantis tyrimo metu gautais verslininkų apklausos rezultatais apie įvairių specifinių verslo aplinkos kokybės aspektų.

2.2. Aprašyti ir analizuoti mokymosi visą gyvenimą paklausą, pakalpusos analizės programą.

Mokymosi visą gyvenimą sektoriaus paslaugų paklausa yra nustatoma remiantis 2.2. skyriuje aprašyta analize, numatant regionų sektorių ekonomikos augimo potencialą bei dirbančiųjų skaičių. Prognozės nustatomos įvertinant darbo jėgos pakalpusos pokyčius tam tikruose sektoriuose, bet neatsižvelgiant į jau esamą darbo jėgos pasiūlą.

Nustatant Latvijos darbo jėgos augimo prognozes yra atsižvelgta į Latvijos 2011-2014 metų⁷ konvergencijos programą, kurioje yra prognozuojama, kad nuo 2012 metų planuojamas Latvijos BVP augimas bus 4%, o Lietuvoje yra atsižvelgdama į 2011-2014 metų⁸ konvergencijos programą, pagal kurią Lietuvos BVP augimas per metus yra planuojamas yra nuo 3,7% iki 4,7%. Pokalbiuose su verslininkais buvo aptariamoms reikiamoms papildomoms darbo jėgos prognozėms. Maždaug 70% visų darbuotojų yra žemesnio ir vidutinio lygmens specialistai. Tai leis nustatyti

⁷ Šaltinis internete : www.mk.gov.lv/doc/2005/FMProg_21042011_LV_Konvergenc.1038.doc

⁸ Šaltinis internete: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/cp_lithuania_en.pdf

reikalingų specialistų lygmenį kiekvieno regiono svarbiausiose srityse iki 2015 metų. Šis skaičius Latvijoje ir toliau būtų siejamas su pagal specialybę suskirstytais profesinių mokyklų absolventais. Manoma, kad žemesnio ir vidutinio lygio specialistų švietimas įgijus profesinį išsilavinimą ir visą gyvenimą trunkantis mokymasis švietimo įstaigose suteiks jiems galimybę toliau lavinti savo įgūdžius, susijusius su gautu išsilavinimu. Iš bendro skaičiaus atmetus galimą profesinių mokslo įstaigų absolventų skaičių, nustatoma potenciali darbo jėga, kuri gali būti tikslinės grupės mokymosi visą gyvenimą potencialas. Lietuvoje ši paskutinė nuostata nebuvo atlikta, nes nebuvo pateikti duomenys apie profesinių mokyklų absolventus. Duomenys parodo bendrą darbo paklausos lygį nepriklausomai nuo to, kaip tai galėtų atitikti profesinį išsilavinimą.

Tyrime daroma prielaida, kad profesinis mokymas per ateinančius kelerius metus nesikeis ir bus nustatytas numatomas absolventų skaičius. Profesinių mokyklų absolventų skaičiaus vidurkio prognozės yra pagrįstos per pastaruosius 4 metus vidurinio profesinio mokslo kvalifikacijas įgijusių žmonių skaičiumi pagal sektorius.

Kita svarbi prielaida yra ta, kad tyrimo zona neapima mokyklos absolventų migracijos į kitus su tyrimais susijusius regionus ir atvirkščiai, ir nėra atsižvelgiama į aplinkybę, kad aukštųjų mokyklų absolventai į darbo rinką patenka kaip pradinio lygio specialistai.

Darbuotojų skaičiaus padidėjimo modeliavimas yra įmanomas tik žinant būtinų darbuotojų skaičių tam tikrame regione. Toks darbuotojų skaičiaus padidėjimas modeliuojamas remiantis prielaida, kad pramonės augimas vyksta be jų produktyvumo, taigi, be darbo jėgos dalyvavimo tam tikros konkrečios vertės kūrimo pokyčių.

Šios analizės rezultatai yra apibendrinami skyriuje 2.6.

2.3. Įvertinti ir išanalizuoti prieinamą viešąją infrastruktūrą, o taip pat viešojo sektoriaus paramą verslininkams įskaitant mokymosi visą gyvenimą paslaugą verslui.

Vadovaujantis techniniu pasiūlymu, viešosios infrastruktūros objektas yra aptartas šio tyrimo 2.2.2. skirsnyje ir skyriuje apie mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumą.

Viešojo parama verslininkams šio tyrimo kontekste yra vertinama kaip galiojanti nacionalinė ir Europos Sąjungos parama verslo mokymo programoms. Kadangi tyrimų šioje srityje dabartinio ES struktūrinių fondų programavimo laikotarpiu nuo 2007 iki 2013 metų dar nėra, todėl analizė yra grindžiama pokalbiais su verslo atstovais ir 2011 metų “ES struktūrinių fondų įnašo į užimtumo rėmimo priemones programavimo laikotarpiu nuo 2004 iki 2006 metų vertinimas ir šių investicijų poveikis” įvertinimo. Nors tai yra ankstesnio planavimo laikotarpis, vis dėlto atlikta analizė ir pateiktos išvados parodo tam tikru laikotarpiu verslininkų nuotaikas dėl suteiktos paramos. Viešosios paramos verslui rezultatų ir efektyvumo įvertinimas yra apibendrintas 2.7. skyriuje.

Šiame tyrime yra analizuojamos ES fondų programos, skirtos mokymosi visą gyvenimą institucijų, dalyvaujančių šiame projekte, rėmimui.

2.4. Parengti rekomendacijas dėl:

- 2.4.1. veiksmų ir rekomendacijų verslo aplinkos gerinimui projekto vykdymo srityje;
- 2.4.2. rekomendacijų kaip pagerinti verslo aplinką, informuoti atsakingas valdžios institucijas, politikos formuotojus parengimo;
- 2.4.3. rekomendacijų kaip sumažinti administracinę naštą Latvijos verslui.

Remiantis atlikta analizė yra parengtos rekomendacijos kaip pagerinti verslo aplinką projekto įgyvendinimo srityje, apie tai informuojant reguliuojančias institucijas ir politikos formuotojus.

Panašiai yra parengtos ir rekomendacijos kaip sumažinti administracinę naštą Latvijos verslui. Šios rekomendacijos yra apibendrinamos 2.8 skyriuje.

2.2. VERSLO APLINKOS ANALIZĖ

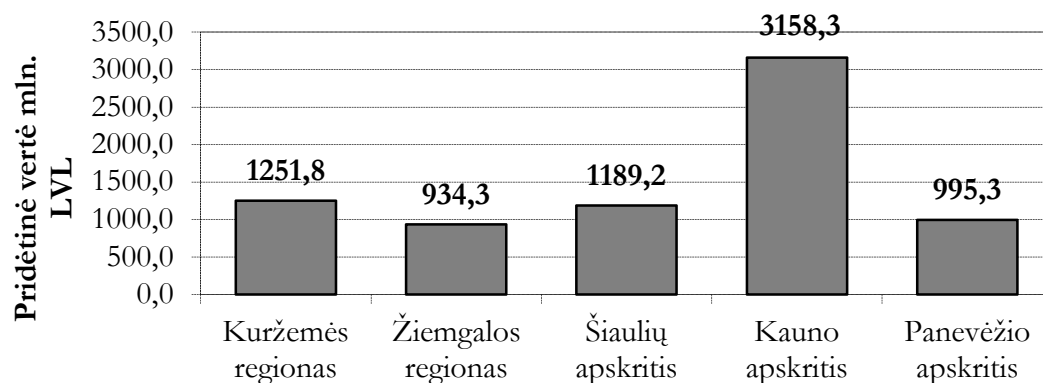
2.2.1. BENDROSIOS VERSLO VEIKLOS REGIONO PERSPEKTYVŲ CHARAKTERISTIKOS

Kaip pirmas būdingas regioninės plėtros ir augimo santykis yra įvardijama **gyventojų skaičius** ir jo pokyčiai konkrečiame regione. Srities studijų analizė parodė, kad Kauno regione yra aiškiai didžiausiais gyventojų skaičius ir 2011m. čia gyveno 650 tūkstančių gyventojų. Reikia pažymėti, kad Kauno mieste 2011 metais gyveno 310 tūkstančių gyventojų ir galima daryti išvadą, kad už Kauno miesto ribų esanti nagrinėjamo regiono teritorija pagal gyventojų skaičių atitinka kitus regionus, kur 2011 metais gyventojų skaičius svyruoja nuo 270 iki 330 tūkstančių.

Kiekvienais metais visuose regionuose gyventojų skaičius mažėja. Lietuvos regionuose pastebėtas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas – iki 2 - 3% per metus, o Latvijos regionuose gyventojų skaičius mažėja lėčiau vidutiniškai 0,5 - 1% per metus.

Kaip dar vienas svarbus regiono verslumo charakteristikos indeksas yra **bendrasis vidaus produktas** ir šios gautos vertės indeksas – šiame regione sukurta **pridėtinė vertė**.

Pridėtinės vertės analizė pagal regionus akivaizdžiai parodė, kad **visų tiriamų regionų pridėtinės vertės suma yra maždaug vienodo dydžio, kuri 2009 metais svyravo nuo 1,2 iki 0,9 mlrd. latų.** Kaip **išimtis** gali būti nurodomas **Kauno regionas**, kuriame sukurta pridėtinė vertė siekia **3,2 milijardus latų** – šis skaičius gali būti paaiškinamas tuo, kad regionas yra gana arti sostinės Vilniaus, ir Kauno mieste yra išsivysčiusi ekonomika ir 2011 metais jame gyveno 321 000 gyventojų. Kituose regionuose šis dydis nėra patarus miesto ekonominei veiklai.

Paveikslas 12 Regionuose sukurta pridėtinė vertė mln. LVL 2009 m.⁹

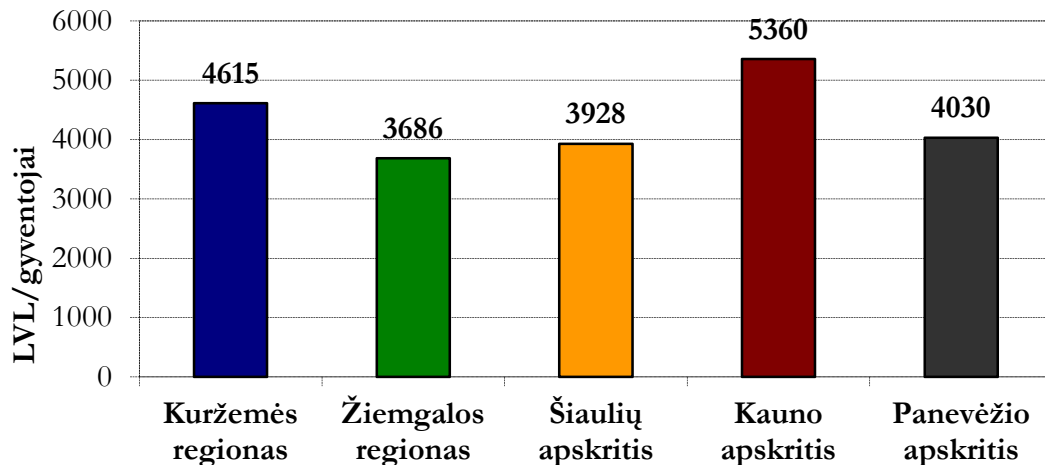
Visuose regionuose buvo stebimos panašios tendencijos, kad **bendroji pridėtinė vertė imtinai iki 2008 metų didėjo, tačiau ženkliai sumažėjo 2009 metais** dėl ekonominės krizės bei paklausos mažėjimo tiek vidaus, tiek ir užsienio rinkose.

Pagrindiniai skirtumai yra pridėtinės vertės sumažėjimo mastai Lietuvos ir Latvijos regionuose. Kuržemės regione nuo 2008 iki 2009 metų bendra pridėtinė vertė sumažėjo apie 16,5%, o Žiemgalos

⁹ Latvijos centrinės statistikos valdybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

regione per tą patį laikotarpį apie 13%. Tuo tarpu Kauno regione šis sumažėjimas sudarė 18,7%, Panevėžio apskrityje 19,7% ir Šiaulių regione apie 20%.

Taigi galima daryti išvadą, kad dėl ekonominio nestabilumo nukentėjusių regionų Lietuvoje yra daugiau ir jie patyrė didesnę nuosmukį nei tiriamieji Latvijos regionai.

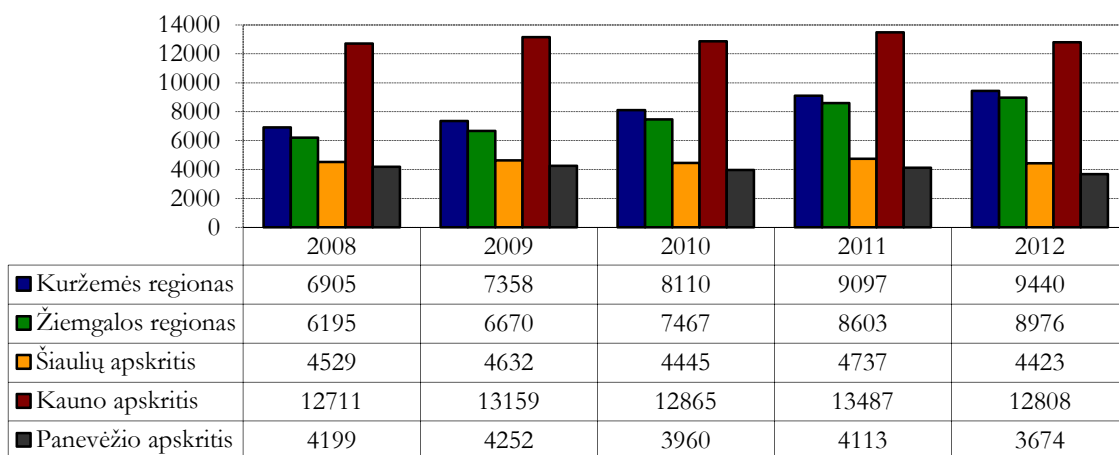
Paveikslas 13 Regionų BVP vienam gyventojui 2009 m. tūkst. LVL¹⁰

Tolimesnė **vienam gyventojui tenkančio bendrojo vidaus produkto** analizė rodo, kad 2009 m. BVP vienam gyventojui Kuržemės regione buvo didesnis nei Žiemgalos regiono rodikliai. Šio tyrimo metu buvo nustatyta, kad Lietuvos regionuose šis skaičius parodo aukštą Kauno regiono ekonominį augimą, kur BVP vienam gyventojui yra didesnis nei kituose Lietuvos regionuose, o taip pat didesnis nei Latvijos regionuose.

Apžvelgiant atliktus mokslinius tyrimus verslo srityje aiškėja, kad per pastaruosius dešimt metų **registruotų įmonių skaičius** visuose tyrimuose dalyvaujančiuose **Latvijos regionuose žymiai padidėjo. Lietuvos regionuose** per tą patį laikotarpį registruotų įmonių skaičius **išliko nepakitęs.**

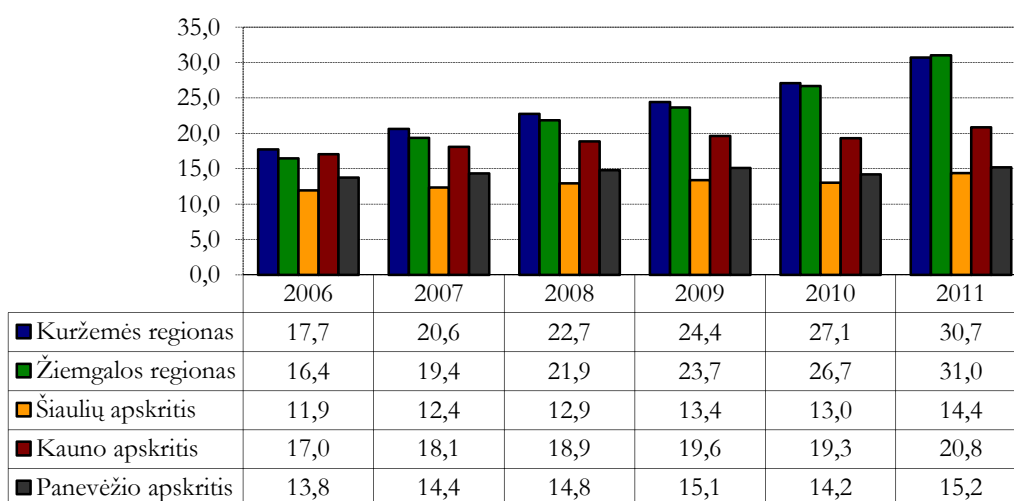
Toliau pateikiami duomenys apima tikrai įmones – uždariusias akcines bendroves ir akcines bendroves. Individualių įmonių statistiniai duomenys buvo paskirstyti siekiant gauti palyginamuosius duomenis, nes Lietuva šio tipo verslo subjektams daugeliu atvejų taiko supaprastintas ūkio subjektų registravimo procedūras. Tokiu būdu buvo gautas kiek įmanoma tikslesnis komercinės plėtros lyginamasis žemėlapis.

¹⁰ Latvijos centrinės statistikos valdybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

Paveikslas 14 Registruotų komersantų (UAB ir A/B) skaičius tyrimo regionuose

Tokiu būdu, keičiantis registruotų įmonių skaičiui keičiasi ir įmonių veikla. Visų pirma, remiantis prieš tai buvusia analizuojama informacija, Latvijos regionuose peržiūrėtas gyventojų aktyvumo skaičius per metus vidutiniškai sumažėjo 0,5-1%, o Lietuvos regionuose visos šalies **įmonių veiklos aktyvumas pagal gyventojų skaičių išaugo 2-3%**. Tokio augimo rodiklis yra nustatomas pagal registruotų įmonių skaičių tenkantį 1 000 gyventojų.

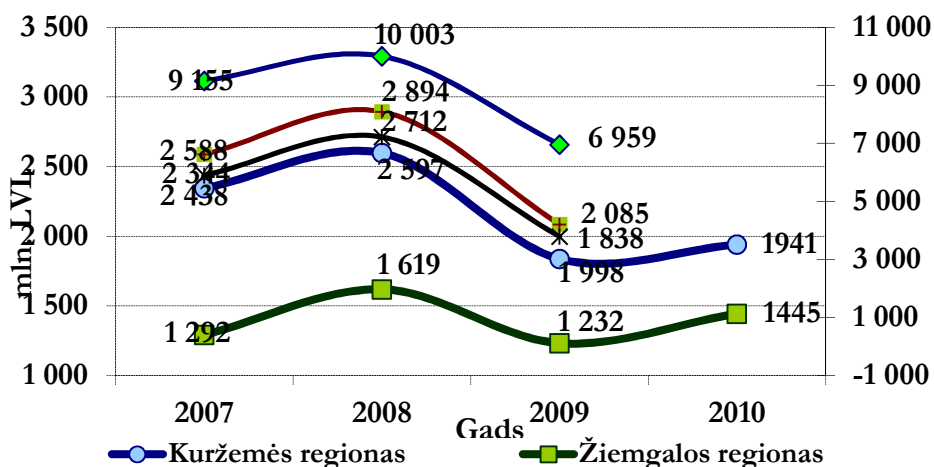

Paveikslas 15 Registruotų komersantų (UAB ir A/B) skaičius 1 000-ui gyventojų per laikotarpį nuo 2006 iki 2011 m.

Pažvelgus į registruotų įmonių, tenkančių 1 000 gyventojų skaičių, matysime, kad per pastaruosius penkerius metus įmonių aktyvumas Latvijos regionuose padidėjo daugiau nei dvigubai, iš esmės tai vyko dėka naujų įmonių, kurios buvo įsteigtos siekiant pradėti naują verslą. Tuo tarpu Lietuvos regionuose sparčiai mažėjant gyventojų skaičiui atitinkamai mažėja ir verslininkų skaičius, verslo aktyvumas yra padidėjęs tik labai nedaug.

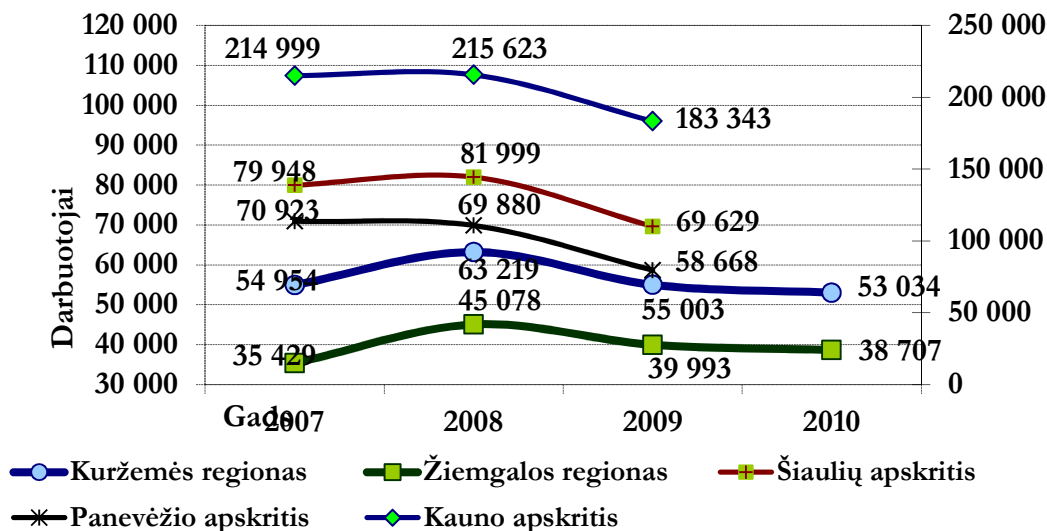
Svarbiu bendros ekonominės padėties rodikliu yra laikoma **ankstesnės apyvartos ir kaitos dinamikos** charakteristika. Apžvelgiant regionuose užregistruotus pokyčius yra aišku, kad ekonominis nestabilumas turėjo įtakos 2008-2009 metų laikotarpiui, kai visų regionų apyvarta buvo ženkliai sumažėjusi. Be to analizuojant Latvijos regionus matyti, kad Kuržemės

regione apyvarta mažėjo gana sparčiai – apie 29%, tuo tarpu Žiemgalos regione įmonių apyvarta sumažėjo apie 24%.

Paveikslas 16 Regionų komersantų neto apyvarta nuo 2007 iki 2010 m. Matavimo vienetas - mln. LVL¹¹

Kitas svarbus ekonominio aktyvumo lygį apibūdinantis rodiklis yra turimų žmogiškųjų išteklių užimtumas. Šiuo metu yra analizuojami duomenys apie regionuose įregistruotų įmonių darbuotojus. Apžvelgiant šiuos duomenis matomas jau nagrinėtas ekonomikos nestabilumas ir darbuotojų skaičiaus mažėjimo tendencija per 2008-2009 metų laikotarpį.

Paveikslas 17 Darbuotojų skaičius regionų įmonėse nuo 2007 m. iki 2010 m.

Kita įdomi tendencija yra pastebimas tolesnis darbuotojų skaičiaus mažėjimas 2009-2010 metų laikotarpiu Kuršmėje yra apie 3,6%, o Žemgaloje apie 3,2%. Deja, nėra jokių duomenų apie darbuotojų skaičiaus mažėjimą Lietuvoje 2010 metais.

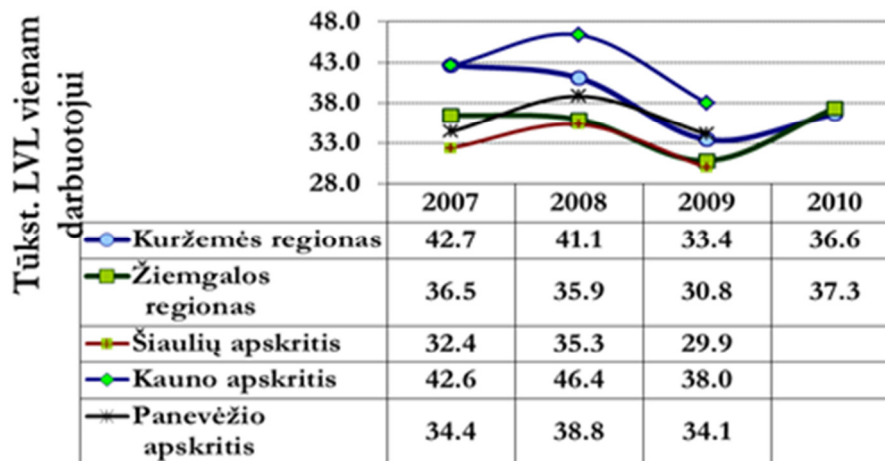
Tuo tarpu bendras verslo aktyvumas ir apyvarta per šį laikotarpį padidėjo. Galima daryti išvadą, kad įmonės, tikėtina, 2010 metais sumažino tikslines išlaidas ir optimizavo savo darbo

¹¹UAB "Lursoft" duomenų bazės ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

procesus ir taip galėjo skatinti pardavimų augimą esant mažesniai nei 2009 metais darbuotojų skaičiui.

Ši tendencija rodo didelę Latvijos makroekonomikos tikslo – verslo produktyvumo ir veiklos efektyvumo gerinimo – pažangą. Siekiant apžvelgti tiriamuosius regionus, toliau pateiktame grafike yra parodyti pokyčiai, susiję su **vienam darbuotojui tenkančia apyvarta**. Lietuvos rodiklių pokyčių 2009-2010 metų laikotarpiu, deja, įvertinti neįmanoma dėl duomenų trūkumo.

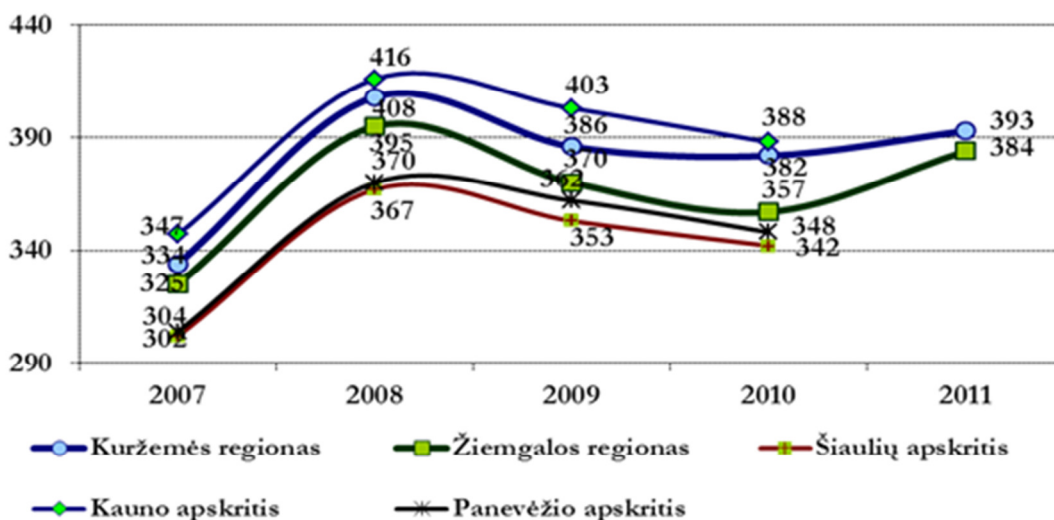
Paveikslas 18 Regionuose sukurta apyvarta vienam darbuotojui tūkst. LVL nuo 2007 m. iki 2010 m.¹²

Galima pastebėti, kad Latvijos ekonominio nestabilumo rezultatas Žiemgaloje yra geresnis nei Kuržemėje, ką parodo didesnė vienam darbuotojui tenkanti apyvarta. Taigi, galima daryti išvadą, kad pastaraisiais metais Žiemgaloje ypač aktyvi verslo plėtra buvo tuose sektoriuose, kuriuose reikalingas santykinai nedidelis darbuotojų skaičius norint pasiekti didesnę apyvartą ir daug greičiau pasiekti didesnę bendrą veiklos efektyvumą. Vis dėl to, kad būtų galima pateikti tokią išvadą, reikėtų dar porą metų tęsti tokius stebėjimus.

Stebint Lietuvos regionų situaciją akivaizdu, kad visuose regionuose iki ir įskaitant 2008 metus buvo pasiekta žymiai didesnė vienam darbuotojui tenkanti apyvarta ir 2008 metais aplenkusi Latvijos regionus. Tuo tarpu 2009 metais Lietuvos regionai patyrė staigų šio rodiklio kritimą.

Kitas svarbus rodiklis yra susijęs su **bendro darbo užmokesčio vidurkiu** regionuose, kuris atspindi vidutines darbo jėgos sąnaudas, taigi ir darbo pasiūlą bei paklausą tiriamuoju laikotarpiu.

¹²UAB "Lursoft" duomenų bazės ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

Paveikls 19 Vidutinis bruto darba ūmokestis reģionuose LVL no 2007 iki 2011 m.¹³

Galima pastebēti, ka spartus ekonomikas augimas 2007-2008 metū laikotarpiu visuose tīriamuose reģionuose ženklaī padidino bendro darba ūmokesčio vidurkī. Tuo tarpu ekonominis nestabilumas turējo ītakos ekonominiam nuosmukiui, kuris pasireiškē darba ūmokesčio mažējimu, kuris yra paaiškinamas darba jēgas paklausos mažējimu. Palyginus vienā su kitu Latvijas reģionus, matoma, ka Žiemgalos ekonominiam nestabilumui ītaka buvo didesnē nei šis rodiklis Kuržemēs reģione. Nuo 2011 metū atsinaujino bendro darba ūmokesčio vidurkis ir tokiu būdu daroma īšvada, ka īšaugus darba paklausai darba ūmokesčio lygis tīriamuose Latvijas reģionuose stabilizavosi.

Lietuvos reģionuose net iki 2010 metū taip pat vyko didesnis bendro darba ūmokesčio vidurkio mažējimas, kuris atspindējo toliau didējantī ekonomini nestabilumā su vis mažesne darba jēgas paklausa.

Paprastai verslo efektyvumo moksliniū tyrimū srityje yra būdingi tokie svarbiausi rodikliai ir tendencijos:

- Verslo īmoniū skaičius apskritai visuose reģionuose kasmet vidutiniškai didēja apie 10%;
- Verslo īmoniū skaičius tenkantis 1 000 gyventojū kiekvienais metais didēja didējant pirkējū skaičiui ir mažējant gyventojū skaičiui reģionuose;
- visi tīriami reģionai 2009 metais parodē apytiksliai vienodā pridētines vertēs sumā, kuri svyruoja nuo 1,2 iki 0,9 mlrd. LVL. Išimtis yra Kauno reģionas, kuriame pridētines vertēs suma sudaro 3,2 mlrd. LVL;
- ekonominio nestabilumo paveikti Lietuvos reģionai patyrē didesnī ekonomikas nuosmukī ir didesnī ekonomikas susitraukimā nei tyrime dalyvaujantys Latvijas reģionai;
- 2010 metais, kai Latvijas ekonomika stabilizavosi, Lietuvos ekonominis nestabilumas tēsēsī;
- Kuržemēs reģione īmoniū apyvarta mažējo sparčiau - apie 29%, tuo tarpu Žiemgalos reģiono apyvarta sumažējo apie 24%;
- Lietuvoje visū reģionū ekonomini nestabilumā lydējo panašus ekonomikas sumažējimas visuose reģionuose;

¹³Latvijas centrines statistikas valdybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

- Latvijas reģionu įmonės, tikėtina, 2010 metais mažino savo tikslines išlaidas ir optimizavo savo verslo procesus ir buvo pajėgios pasiekti pardavimų augimą net su mažesniu nei 2009 metais buvusiu darbuotojų skaičiumi;
- Ekonominio nestabilumo rezultatas Žiemgalos regione didesnis nei Kuržemės regione, tai parodo vienam darbuotojui tenkančios apyvartos dydis. Žiemgala pastaraisiais metais ypač aktyviai plėtė verslą tuose sektoriuose, kuriuose buvo reikalinga santykinai nedidelis darbuotojų skaičius, leidžiantis sukurti didesnę apyvartą ir greičiau padidinti bendrą įmonių efektyvumą;
- ribotas priėjimas prie reikalingų duomenų apie ekonominę padėtį Lietuvoje 2011 metais neleidžia pateikti galutinių išvadų apie jos reģionų ekonominio nestabilumo valdymą.

2.2.2. VERSLO APLINKOS REGIONINĖS PERSPEKTYVOS ANALIZĖ

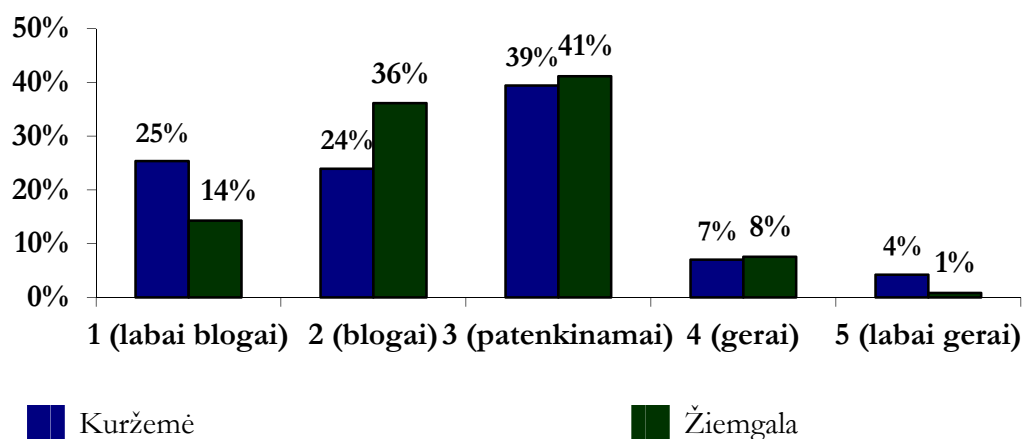
2.2.2.1. INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMAS IR KOKYBĖ

Infrastruktūra yra vertinama kaip svarbiausias verslo proceso veiksnys, kuris yra būtinas tam tikrame reģione, nes jo neįmanoma fiziškai perkelti iš gretimų teritorijų kaip pvz., darbo jėgos, o taip pat kaip neįmanoma pritraukti finansavimo iš atokesnių reģionų. Tokiu būdu, šis verslo aplinkos faktorius, kuris yra tiesiogiai susijęs su verslo įmonės buvimo vieta, yra svarbiausias verslo plėtros pagrindas.

Apžvelgiant pagrindinius reģiono infrastruktūros elementus kaip **kelių infrastruktūrą** ir analizuojant turimus statistinius duomenis, galima daryti išvadą, kad reģioniniu aspektu informacijos šioje srityje nepakanka. Nors yra identifikuota kelių ilgis ir pokyčiai, šis tyrimas neatspindi išsamios kelių infrastruktūros kaip sudėtinės verslo dalies. Todėl reģiono verslo tyrime buvo įtrauktas klausimas: „Kaip jūs vertinate kelių būklę jūsų veikiančios įmonės teritorijoje pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (puikiai)?“.

Gauti apklausos atsakymai aiškiai parodo, kad šioje srityje yra problemų, kadangi **49% Kuržemės respondentų ir 50% Žiemgalos respondentų dabartinę reģiono kelių būklę įvertino „bloga“ arba „labai bloga“**. 39% Kuržemės ir 41% Žiemgalos respondentų kelių būklę įvertino kaip „patenkinama“. Esamą kelių būklę balu „gerai“ arba „puikiai“ įvertino 11% Kuržemės ir 9% Žiemgalos verslo įmonių.

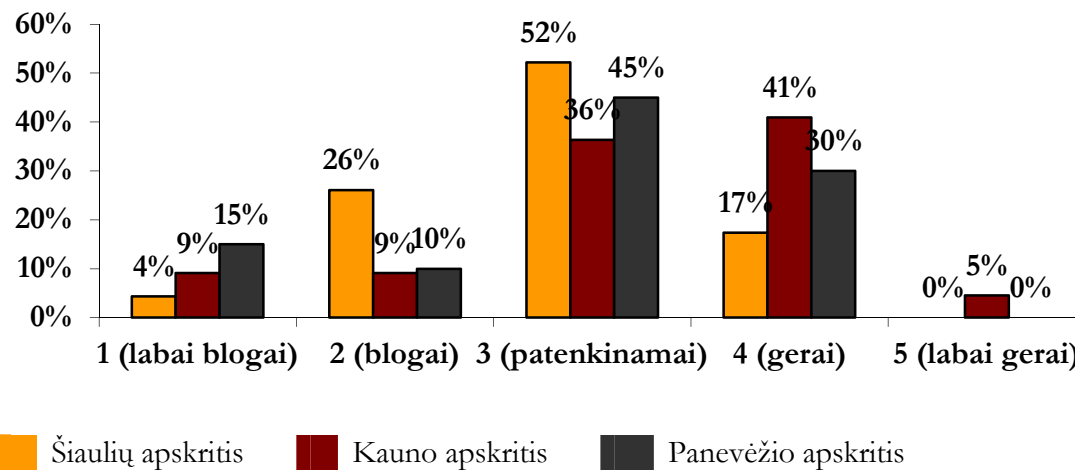
Taip pat yra akivaizdu, kad iš abiejų reģionų verslininkų gauti atsakymai yra panašūs ir todėl nėra pagrindo manyti, kad šiuose reģionuose yra didelių skirtumų.

Paveikslas 20 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: “ Kaip Jus vertinate kelių būklę Jūsų įmonės veiklos teritorijoje pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai)” Kuržemės ir Žiemgalos regionuose

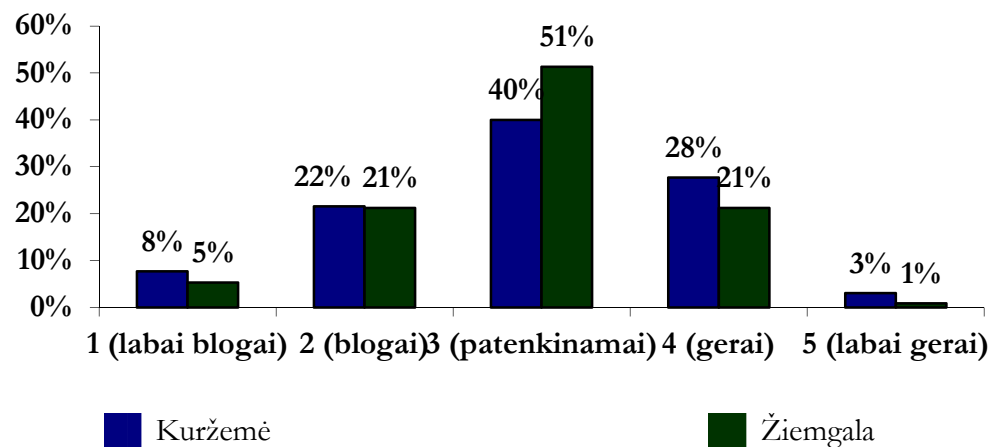
Lietuvos verslininkai esamą kelių būklę įvertino geriau nei Latvijos verslininkai ir atitinkamai **46% Kauno regiono, 30% Panevėžio ir 17% Šiaulių regiono respondentų regionų kelių sąlygas įvertino „gerai“ ir „puikiai“.**

Verslo įmonės, kurios santykinai neigiamai atsakė į šį klausimą, buvo iš Šiaulių regiono, kur 30% respondentų esamą kelių būklę įvertino „blogai“ arba „labai blogai“.

Paveikslas 21 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: “ Kaip Jus vertinate kelių būklę Jūsų įmonės veiklos teritorijoje pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai)” Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

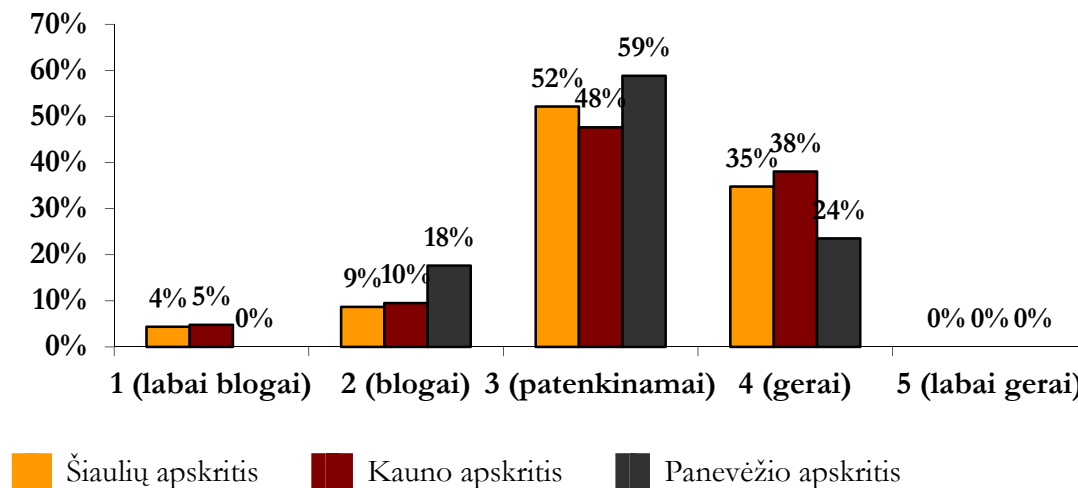
Verslininkai taip pat buvo apklausti ir dėl **elektros energijos galios padidinimo galimybės** verslui, jeigu to prireiktų. Buvo užduotas klausimas „ Prašome įvertinti jūsų galimybes (būtinai investicijas/finansinius pajėgumus) padidinti elektros energijos tiekimo pajėgumus, jeigu to reikia įmonei plečiant savo veiklą pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (puikiai)?”.

Paveikslas 22 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: “Prašome įvertinti savo galimybes (reikalingos investicijos /prieinami finansiniai ištekliai) padidinti elektros energijos tiekimą, jei to reikalautų įmonės veiklos plėtra pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai)” Kuržemės ir Žiemgalos regionuose

Į šį klausimą, įvertindami savo galimybes padidinti elektros energijos galias, 30% Kuržemės ir 26% Žiemgalos verslininkų atsakė „blogai” arba „labai blogai”. Tuo tarpu **„gerai” arba „puikiai” įvertino 31% Kuržemės ir 22% Žiemgalos respondentų.** Todėl įmonėms šis klausimas yra mažiau reikšmingas nei kelių infrastruktūros problema.

Lietuvos regionų verslininkai savo galimybes padidinti elektros energijos galias įvertino geriau nei Latvijos regionų verslininkai ir **35% Šiaulių regiono, 38% Kauno regiono ir 24% Panevėžio regiono respondentų tai įvertino kaip „gerai” arba „labai gerai”.** Kaip „blogai” arba „labai blogai” šis klausimas buvo įvertintas atitinkamai 13%, 15% ir 18% aukščiau išvardintų regionų verslininkų.

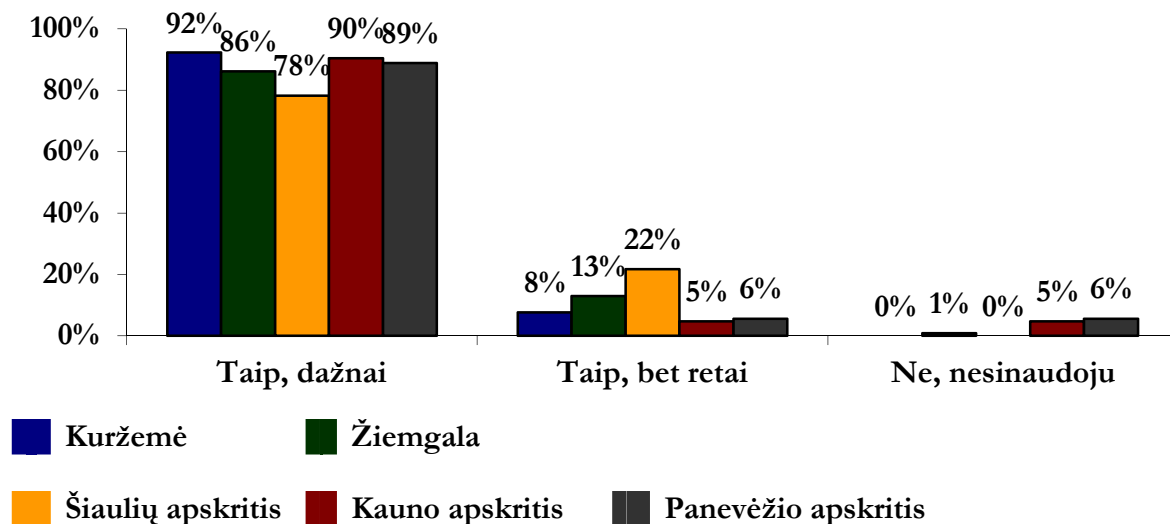
Paveikslas 23 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: „ Prašome įvertinti savo galimybes (reikalingos investicijos /prieinami finansiniai ištekliai) padidinti elektros energijos tiekimą, jei to reikalautų įmonės veiklos plėtra pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai)” Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Šiaulių, Kauno ir Panevėžio verslininkų atsakymai į tyrimo klausimą: „ Prašome įvertinti jūsų galimybes (būtinąs investicijas/finansinius pajėgumus) padidinti elektros energijos tiekimo pajėgumus verslui, jeigu to prireiktų, pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (puikiai).

Mūsų dienomis kaip esminis verslo aplinkos elementas yra internetinis ryšys ir jo naudojimas. Statistiniai duomenys rodo, kad daugiau kaip **90% verslininkų iš tyrime dalyvaujančių atitinkamų regionų naudojami internetu** ir galima pastebėti, kad internetas yra laikomas pagrindiniu verslo įrankiu, kuris yra plačiai prieinamas visų regionų verslininkams.

Deja, nėra informacijos apie internetinio ryšio naudojimą pagal įmonių tipus, bet analizuojami Latvijos Respublikos Statistikos departamento duomenys apie naujų ūkių prieigą prie interneto parodo, kad 2010 metais Kuržemėje plačiajuosčiu internetiniu ryšiu naudojosi 47,7%, o Žiemgalos regione 48,1% namų ūkių. Darant prielaidą, kad daugeliu atvejų įmonių skaičius yra proporcingas namų ūkių skaičiui ir kad namų ūkiai egzistuoja kaip finansinio saugumo ekvivalentai, galima daryti išvadą, kad ne mažiau nei 50% įmonių naudojami plačiajuosčio ryšio internetu, kuris užtikrina gana plačias interneto funkcijas.

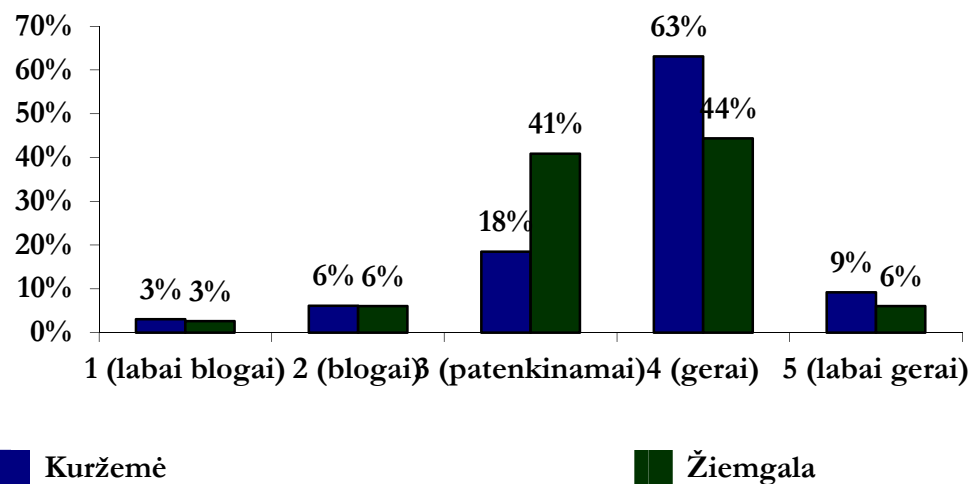
Apklausti Latvijos Kuržemės ir Žiemgalos verslininkai itin tikinamai atsakė (atitinkamai 92% ir 86%), kad sprendžiant įvairius verslo klausimus internetu naudojasi dažnai.

Paveikslas 24 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: “Ar naudojėtės internetu įvairiais verslo klausimais?” tyrimo regionuose

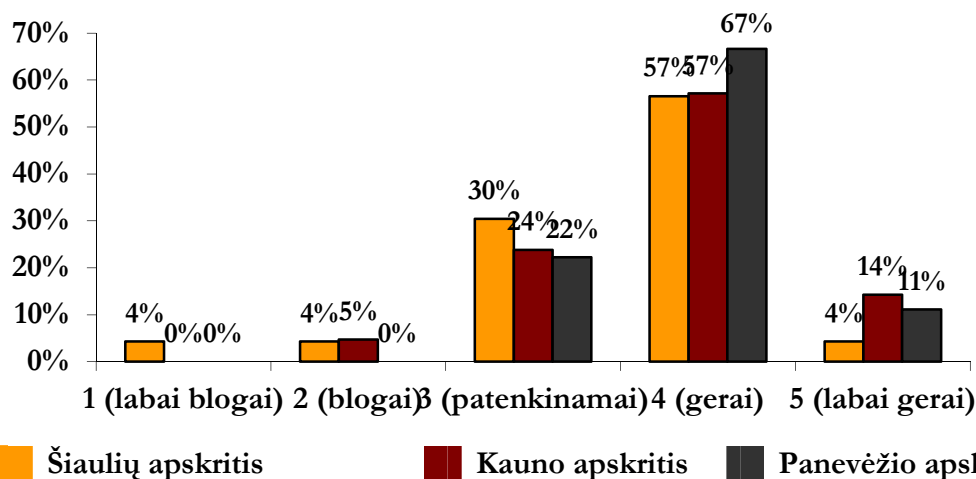
Nagrinėjamuose Lietuvos regionuose sprendžiant verslo klausimus palyginti nedažnai internetu naudojasi Šiaulių regiono verslininkai, o Kauno ir Panevėžio regionai ir tyrime aptariamieji Latvijos regionai yra lygiaverčiai interneto vartotojai.

Vertinant **turimo interneto kokybę**, požiūrių pasiskirstymo vaizdas yra netolygus. Nors **91% abiejuose regionuose apklaustų verslininkų mano, kad prieinamas internetinis ryšys skalėje yra vertinamas nuo “patenkinamai” iki “puikiai”**, Kuržemėje ženklus verslininkų skaičius (63%) internetinį ryšį laiko labai geru ir todėl galima daryti išvadą, kad nors abiejuose regionuose internetinis ryšys yra plačiai prieinamas, remiantis subjektyvia verslininkų nuomone, geresnės kokybės jis yra Kuržemės regione.

Paveikslas 25 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: “Kaip Jūs vertinate turimo interneto ryšio kokybę ir tinkamumą Jūsų įmonės poreikiams pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai)” Kuržemės ir Žiemgalos regionuose

Lietuvoje internetinio ryšio kokybė labiausiai teigiamai įvertinta **Kauno ir Panevėžio regionuose, kur atitinkamai 71% ir 78% respondentų jį įvertino „gerai” arba „puikiai”**. Šiaulių regione šis įvertinimą davė 61% respondentų.

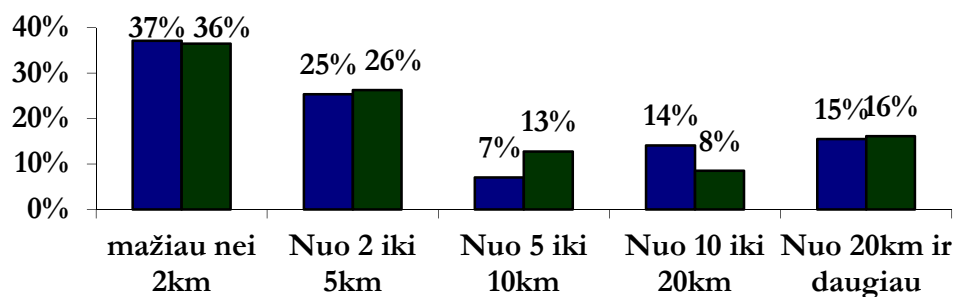
Paveikslas 26 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: “Kaip Jūs vertinate turimo interneto ryšio kokybę ir tinkamumą Jūsų įmonės poreikiams pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai)” Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Kaip labai svarbų turimos infrastruktūros aspektą reikia paminėti įvairius paslaugų tiekėjus, kurie, atsižvelgiant į atitinkamo regiono padėtį, atitinkamai gali padėti arba, priešingai, trukdyti verslo procesams tam tikruose regionuose. Kaip svarbiausi šiame tyrime analizuojami paslaugų tiekėjai buvo pasirinkti:

- Bankas arba jo skyriai;
- Valstybės pajamų tarnyba;
- Paštas;
- Žemėtvarkos skyrius.

Tyrime dalyvaujančioms įmonėms buvo užduotas klausimas „Kokie aukščiau išvardinti paslaugų tiekėjai yra išsikūrę netoli jūsų verslo buvimo vietos“. Svarbiausias šio tyrimo tikslas buvo nustatyti vienos verslo vietos atstumą iki artimiausio aptarnavimo centro, kur tos įstaigos yra, ir nustatyti su institucijų buvimo vieta susijusias problemas siekiant pateikti pasiūlymus dėl situacijos pagerinimo.

Įvertinant respondentų atsakymus dėl atstumo iš įmonės iki artimiausio banko arba jo skyriaus, daroma išvada, kad tiek Kuržemės, tiek Žiemgalos situacija yra panaši ir abiejuose regionuose 62% įmonių į artimiausią banką yra ne daugiau nei 5 km ir todėl galima manyti, kad **įmonėms bankų paslaugos yra pakankamai prieinamos ir suderintos.**

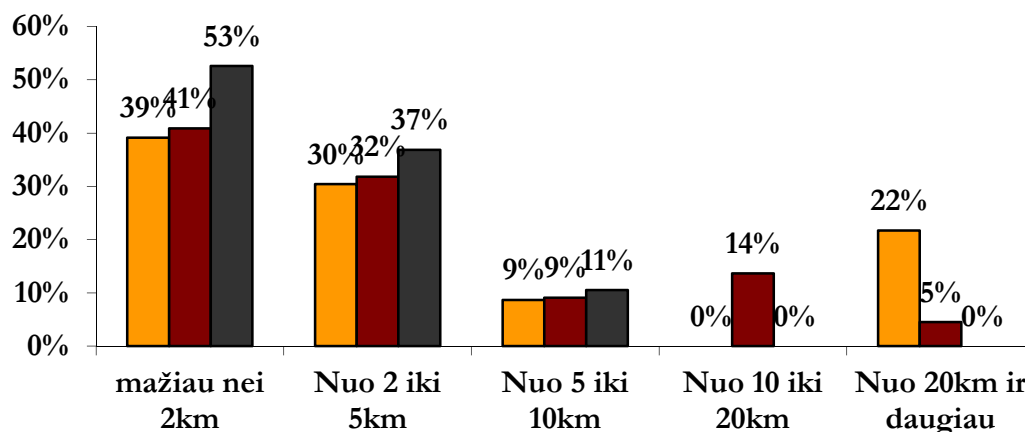
■ Kuržemė

■ Žiemgala

Paveikslas 27 Banko arba jo filialo atstumas nuo įmonės buveinės Kuržemės ir Žiemgalos regionuose

Lyginant tolimesnius atsakymus matome, kad Žiemgalos bankų skyriai yra šiek tiek arčiau arba respondentai yra arčiau šių paslaugų tiekėjų, Žiemgaloje 24% respondentų iki banko yra daugiau nei 10 km, o tuo tarpu Kuržemėje tokių įmonių yra 29%. Labiausiai tikėtina, kad tokios aplinkybės nesudaro nepatogumų nuotoliniu būdu bankininkystės paslaugas gaunančioms įmonėms.

Lietuvos bankų skyriai yra palyginti arti verslo ir daugiau kaip 70% visų apklaustųjų regiono verslininkų nurodė, kad bankų skyriai yra mažiau nei už 5 km nuo jų buvimo vietos.

■ Šiaulių apskritis

■ Kauno apskritis

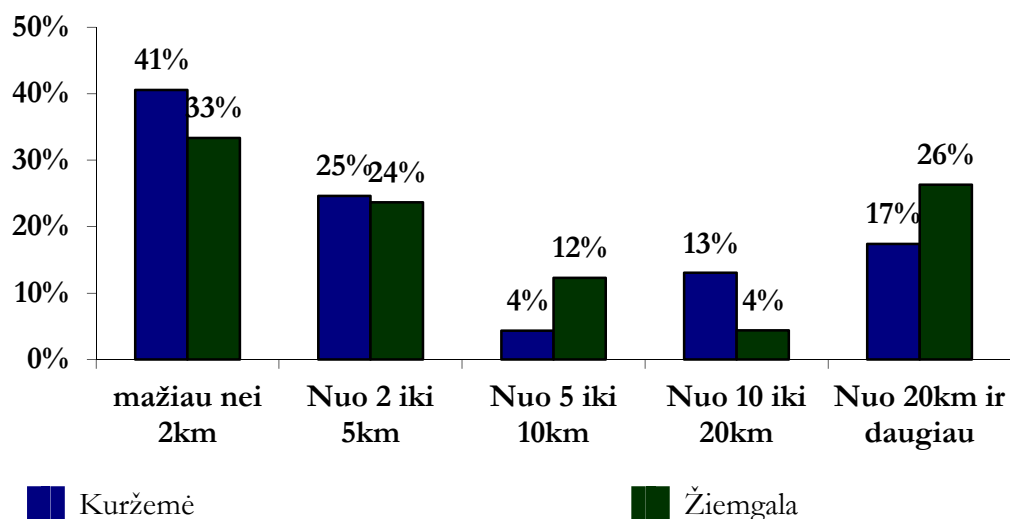
■ Panevėžio apskritis

Paveikslas 28 Banko arba jo filialo atstumas nuo įmonės buveinės Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Apžvelgiant LR valstybinės pajamų tarnybos atstumą iki verslo vietos matyti, kad šios įstaigos skyriai nuo įmonių yra nutolę maždaug tolygiai kaip ir banko skyriai. Kaip išimtį reikia paminėti Žiemgalos regioną, kuriame 26% respondentų yra nurodę, kad šios institucijos skyriai yra įsikūrę daugiau kaip už 20 km nuo jų buvimo vietos.

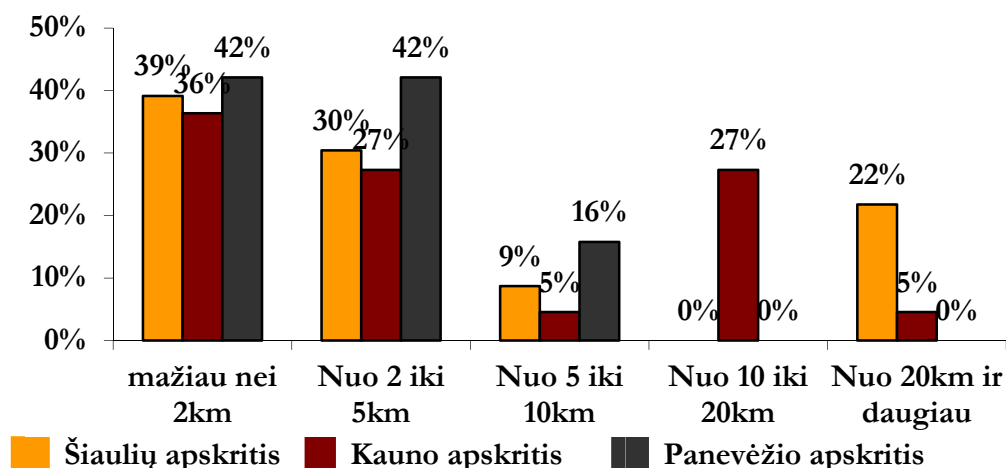
Įvedus elektroninio mokesčių deklaravimo sistemą ir turint plačias galimybes pasinaudoti internetu, manoma, kad šios institucijos skyrių padėtis nesudaro jokių didelių trūkumų.

Paveikslas 29 Latvijos Valstybės pajamų tarnybos skyriaus atstumas nuo įmonės buveinės Kurzėmės ir Žiemgalos regionuose

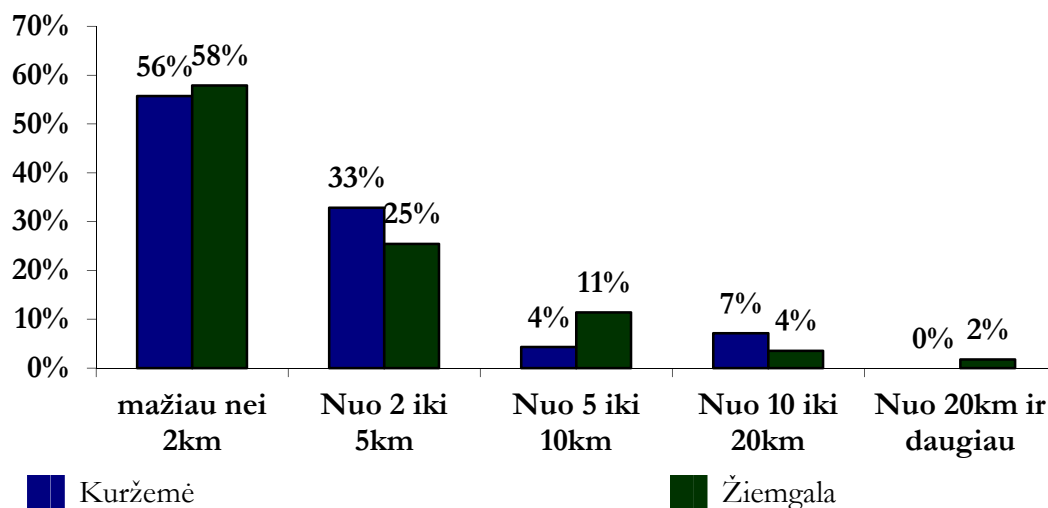
Apžvelgus Lietuvos regionus matyti, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos skyriai yra išsidėstę panašiai kaip ir Latvijoje ir vidutiniškai nuo 60% iki 84% regionų įmonių atsakė, kad tokios institucijos skyriai yra maždaug už 5 km nuo jų buvimo vietos.

Paveikslas 30 Valstybinės mokesčių inspekcijos skyriaus atstumas nuo įmonės buveinės Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

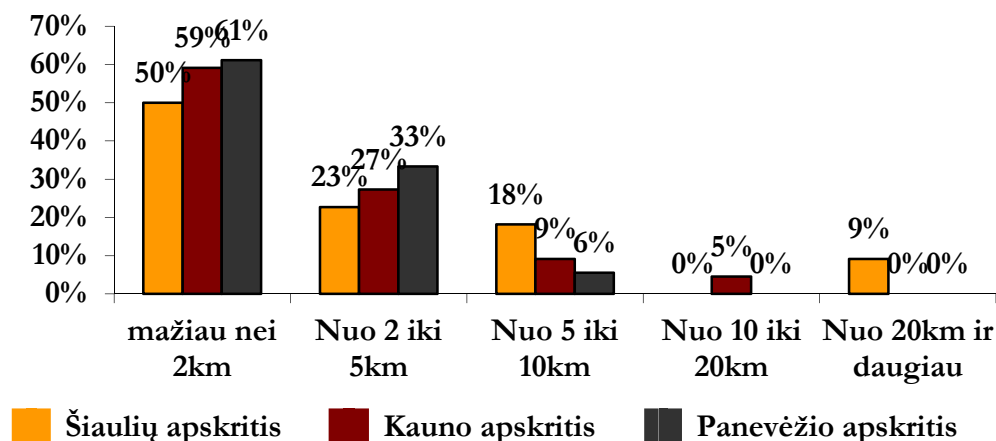
Tiriamuose Latvijos ir Lietuvos regionuose pašto tarnybos yra vertinamos pagal jų didžiausią tankumą ir šis faktorius yra labai svarbus įmonėms, kurios nuolat teikia oficialią informaciją, o tuo tarpu elektroninio parašo naudojimo sistema Latvijoje ir Lietuvoje nėra plačiai įgyvendinta.

Matome, kad 83% Žiemgalos respondentų ir 89% Kurzėmės respondentų į pašto skyrius vyksta ne daugiau nei 5 km atstumu, kas prisideda prie galimybės naudotis pašto paslaugomis.

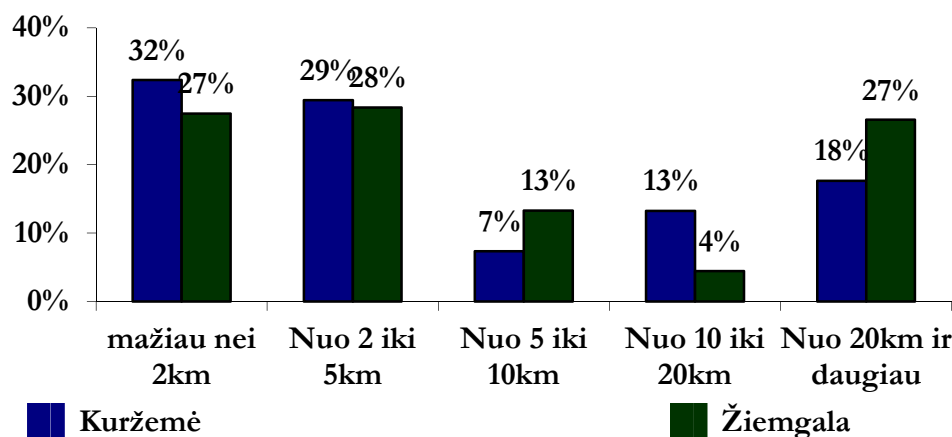
Paveikslas 31 Pašto skyriaus atstumas nuo įmonės buveinės Kuržemės ir Žiemgalos regionuose

Atitinkamai 73% Šiaulių regiono, 86% Kauno regiono ir 94% Panevėžio regiono apklaustųjų verslininkų pripažino, kad pašto skyriai nuo jų yra nutolę mažiau nei 5 km.

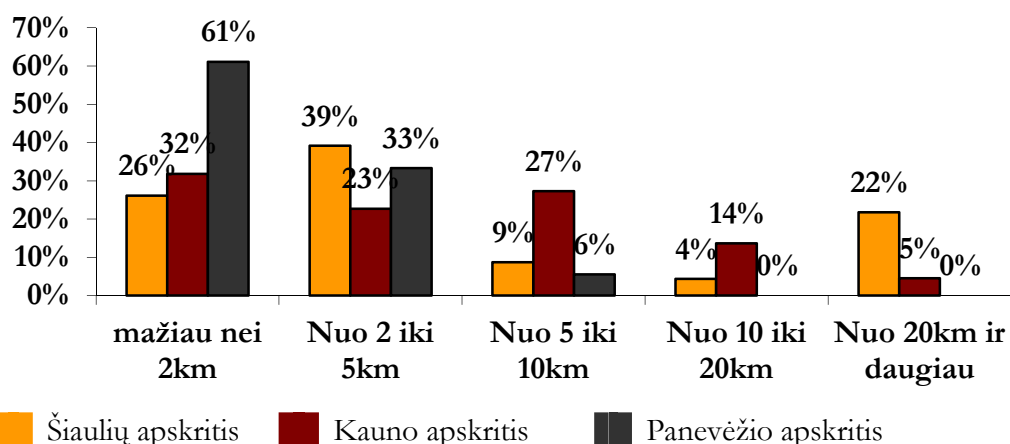
Paveikslas 32 Pašto skyriaus atstumas nuo įmonės buveinės Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Apžvelgiant žemės registro skyrių atstumus iki verslo buvimo vietų matyti, kad šios institucijos skyriai yra sąlyginai toliau nuo klientų ir 27% Žiemgalos bei 18% Kuržemės respondentų į šią instituciją vyksta daugiau nei 20 kilometrų.

Paveikslas 33 Žemės registro skyriaus atstumas nuo įmonės buveinės Kuržemės ir Žiemgalos regionuose

Lietuvos regionuose matoma panaši situacija ir žemės registro skyriai (Lietuva – Registrų centras) yra santykinai toliau nuo respondentų ir atstumas iki artimiausios registrų tarnybos yra panašus kaip ir atstumas iki valdžios institucijų Latvijos regionuose.

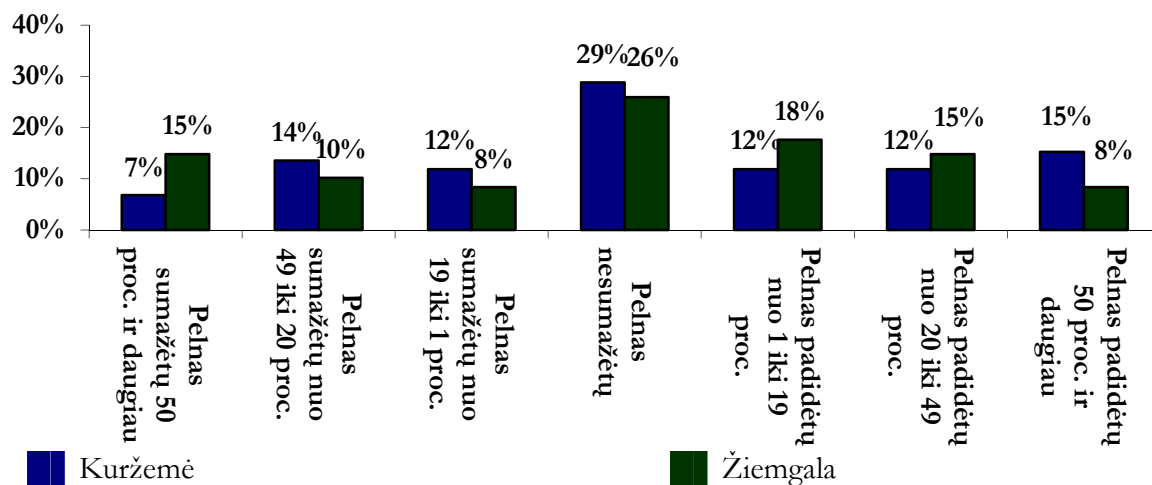
Paveikslas 34 Registrų centro skyriaus atstumas nuo įmonės buveinės Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Pagrindiniuose regionuose atlikto tyrimo apie verslo atstumą iki įvairių paslaugų tiekėjo išvados yra:

- Vidutiniškai 35% iki 40% į regionų paslaugų centrus nurodančių verslininkų, kurie naudojami aukščiau išvardintų institucijų paslaugomis, neturi naudojimosi tokiomis paslaugomis galimybių problemų;
- Vidutiniškai 15% iki 25% verslininkų yra santykinai nutolę nuo tokių paslaugų centrų ir turi stengtis skatinti nuotolinio interneto paslaugų vartojimą.

Galutiniame infrastruktūros tyrimo klausime buvo paprašyta atsakyti: „Kaip pasikeistų jūsų įmonės veiklos pelnas perkėlus į vietą su labiau išvystyta, bet brangesne papildomų paslaugų infrastruktūra, pavyzdžiui Rygą?“

Šis klausimas yra būdingas įmonių bendram pasitenkinimui savo veikla konkrečiame regione ir parodo, kaip įmonės vertina mažiau išvystytą infrastruktūrą siekiant santykinai sumažinti kitas verslo išlaidas.

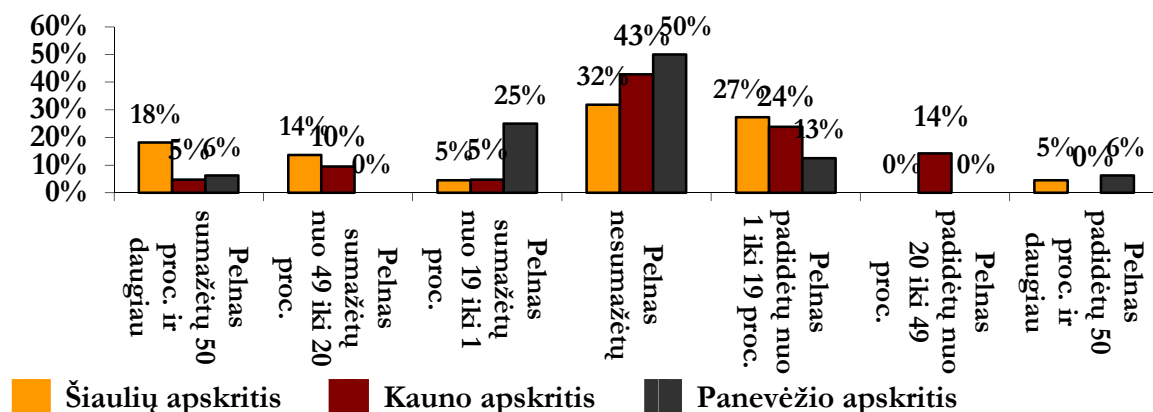

Paveikslas 35 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: „Ar pasikeistų Jūsų įmonės pelnas perkeltiant įmonės veiklą į vietą su geresne infrastruktūra, bet brangesnėmis, papildomomis paslaugomis, pavyzdžiui, į Rygą?“ Kuršėmės ir Žiemgalos regionuose

Nagrinėjant atsakymus akivaizdu, kad **labiausiai paplitęs atsakymas yra „pelnas nepasikeistų“**, kuris parodo, kad 29% Kuršėmės verslininkų ir 26% Žiemgalos verslininkų žino, kad jų veiklą perkėlus į kitą regioną, kuriame yra labiau išvystyta infrastruktūra, bet didesnės kitos veiklos sąnaudos, verslas nepatirs papildomų nuostolių.

Tuo pačiu metu yra pripažįstama, kad 39% apklaustų Kuršėmės ir 41% Žiemgalos regionų verslininkų mano, kad dėl tokio perkėlimo jų pelnas padidėtų. Be to, jeigu Žiemgalos verslininkai yra linkę tikėti, kad darbo užmokestis didėtų ne daugiau kaip 19%, tai Kuršėmės verslininkų bendruomenės populiariausiais atsakymais yra tas, kad pelnas turėtų augti 50% ir daugiau. Taigi, yra pagrindo manyti, kad per trumpą laikotarpį yra rizika, jog kai kurios įmonės gali persikelti į kitus regionus, įskaitant Rygą. Ten, kur jie tikisi didesnio pelno iš savo verslo, o tuo pačiu ir sėkmingo verslo.

Lietuvos verslininkams buvo užduotas klausimas „Kaip pasikeistų jūsų įmonės veiklos pelnas, perkėlus įmonę į vietą su labiau išvystyta, bet brangesne papildomų paslaugų infrastruktūra, pavyzdžiui Vilnių?“.

Paveikslas 36 Verslininkų atsakymai į apklausos klausimą: „Ar pasikeistų Jūsų įmonės pelnas perkeltiant įmonės veiklą į vietą su geresne infrastruktūra, bet brangesnėmis, papildomomis paslaugomis, pavyzdžiui, į Vilnių?“ Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Nagrinėjant atsakymus akivaizdu, kad **labiausiai paplitęs Lietuvos regionų atsakymas yra „pelnas nepasikeistų“**, kuris parodo, kad 32% Šiaulių regiono, 43% Kauno regiono ir 50% Panevėžio regiono verslininkų mano, kad jų veiklą perkeltiant į kitą regioną, jų pajamos nesikeis, nes padidėjusios pajamos tuo pat metu padidins ir išlaidas.

Antras populiarus tarp Lietuvos verslininkų atsakymas yra „Pelnas padidės nuo 1% iki 19%“, kurią atsakė 27% Šiaulių regiono ir atitinkamai 24% ir 13% Kauno bei Panevėžio regionų gyventojų.

Be to yra svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad pokalbių metu konkrečiose Latvijos ir Lietuvos įmonėse maždaug **90% apklaustųjų verslininkų teigė, kad pagrindinė priežastis, kodėl jie dirba tam tikrame regione, yra istorinė**, neparemta koku nors ekonominiu pagrįstumu arba išsamiais skaičiais, darbo ir (arba) išteklių prieinamumu.

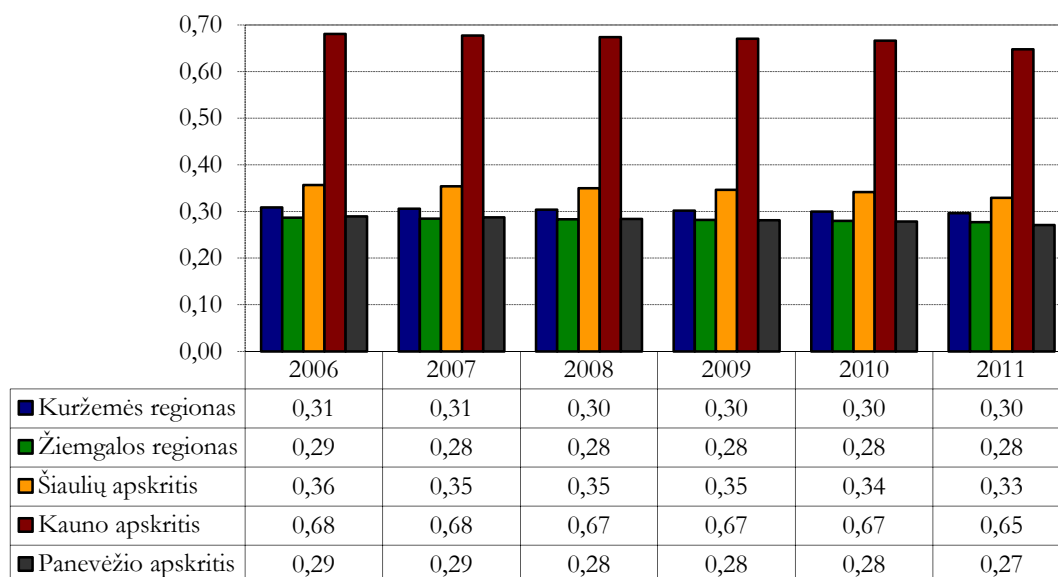
2.2.2.2. DARBO JĖGOS PASIŪLA IR KOKYBĖ

Kaip pirmas būdingas regioninis darbo jėgos kiekio santykis konkrečiame regione yra įvardijamas **gyventojų skaičius** ir jo pokyčiai.

Visuose regionuose yra pastebima gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencija. Spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas yra pastebimas Lietuvos regionuose, o tuo tarpu Latvijos gyventojų skaičius mažėja lėčiau.

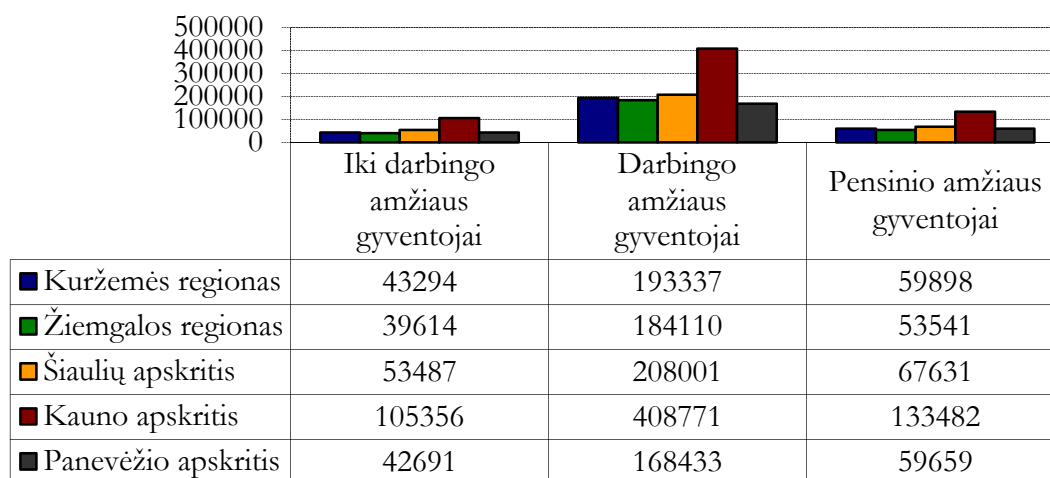
Analizuojant natūralaus gyventojų skaičiaus augimo normą, nagrinėjamą mokslinių tyrimų srityse, akivaizdu, kad visuose aptariamuose regionuose ji yra neigiama. Labai ženkliai gyventojų skaičius sumažėjo Kuržemės, Žiemgalos ir Panevėžio regionuose, kur 2011 metais natūralus gyventojų prieaugis buvo atitinkamai -0,48%, -0,50% ir -0,51% nuo bendro gyventojų skaičiaus. Šiaulių ir Kauno regionuose šis gyventojų prieaugis yra atitinkamai 0,31% ir 0,19% visų gyventojų.

Gyventojų skaičiaus mažėjimas regionuose vyksta dėl mechaninio gyventojų judėjimo, kuri dažniausiai lemia emigracija iš regionų. Regionai turi **darbo jėgos ir gyventojų skaičiaus mažėjimo polinkio tendenciją**, kuri ilgainiui turi neigiamą poveikį regioniniam ekonomikos potencialui.

Paveikslas 37 Regionų gyventojų skaičius mln. asmenų nuo 2006 iki 2011 m.¹⁴

Apžvelgiant darbo jėgos situaciją ir jos prieinamumą matome, kad visuose regionuose gyventojų struktūra yra panaši. 2011 metais Latvijos regionuose darbingo amžiaus žmonių buvo vidutiniškai 66% bendro gyventojų skaičiaus, tiriamuose Lietuvos regionuose vidutiniškai 63% visų gyventojų.

Paveikslas 38 Gyventojų skaičius ir procentinis santykis iki darbingo, darbingo ir pensinio amžiaus grupėse tyrimo regionuose 2011 m. pabaigoje¹⁵

Kaip pavojinga tendencija yra nurodoma ne tik bendras gyventojų skaičiaus mažėjimas, bet taip pat ir gyventojų struktūros pokyčiai. Kiekvienais metais **mažėja darbingo amžiaus žmonių skaičius, prieš tai mažėjant darbingumo amžiui ir didėjant darbingo amžiaus gyventojų.**

Latvijos regionuose darbingo amžiaus žmonių kasmet vidutiniškai sumažėja 1%, o Lietuvos tiriamuosiuose regionuose 2010-2011 metų laikotarpiu šis skaičiaus sumažėjimas Panevėžio regione

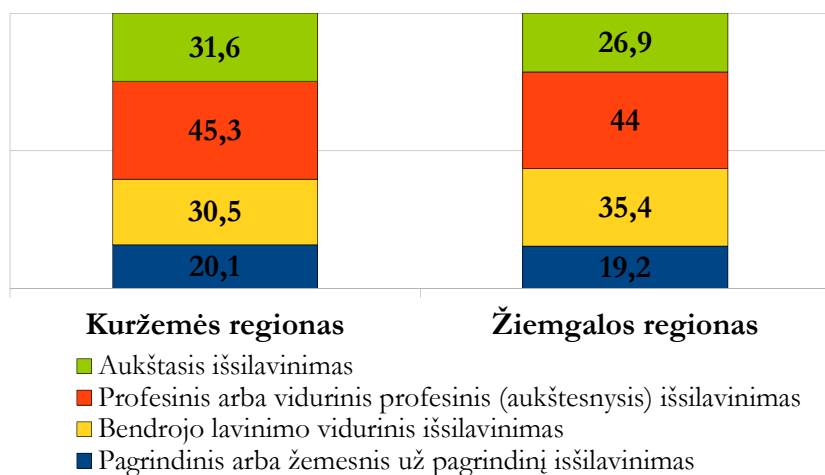
¹⁴ Latvijos centrinės statistikos valdybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

¹⁵ Ten pat

yra apie 3,3%, Kauno regione apie 4% ir Šiaulių regione apie 4,7%. Lietuvos regionai patiria didesnę darbingo amžiaus gyventojų nutekėjimą, kuris smarkia sumažina regionų ekonominį potencialą.

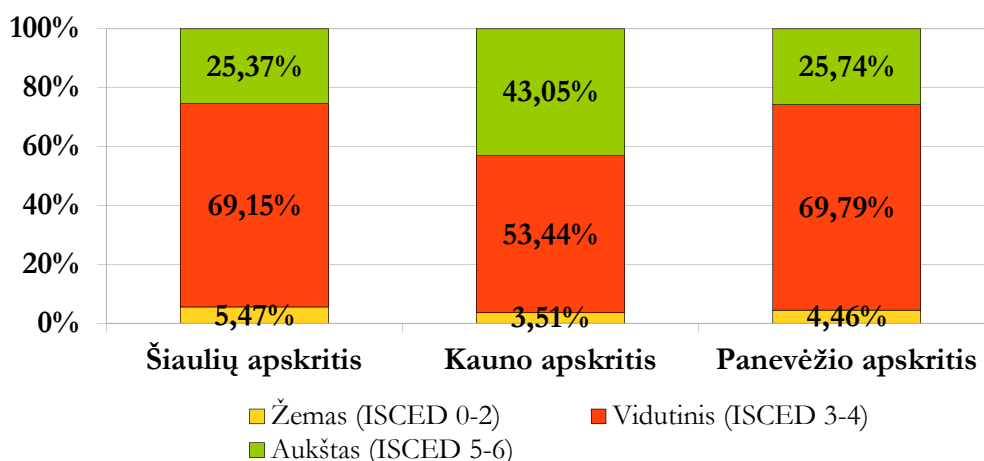
Taigi tuo pačiu metu sumažėja gyventojų skaičius ir yra didelis potencialios darbo jėgos sumažėjimas. Ilgainiui tokia tendencija gali sukelti darbo jėgos trūkumą, todėl pokalbio metu daugelis ūkio subjektų manė, kad **tyrimo metu yra nepakankamas kiekis darbo jėgos net paprastoms funkcijoms atlikti.**

Be to kaip darbo jėgos ir igūdžių kokybės esmė yra įvardijamas gyventojų išsilavinimo lygis. Kadangi šiame tyrime pagrindinis dėmesys yra skiriamas esamos darbo jėgos tyrimui, žemiau paveikslėlyje yra pateikiama informacija apie ekonomiškai aktyvių gyventojų švietimo lygį.

Paveikslas 39 Ekonomiškai aktyvių gyventojų pasiskirstymas pagal įgytą švietimo lygį Žiemgalos ir Kurzėmės regionuose 2011 m. Matavimo vienetas - tūkst. gyventojų¹⁶

Tarp regionų yra tam tikrų skirtumų. **Kurzėmės regione galime pastebėti gerokai didesnę ekonomiškai aktyvių gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičių nei Žiemgaloje.** Tuo pačiu Žiemgaloje yra daugiau vidurinių mokyklų negu Kurzėmės regione.

Paveikslas 40 Ekonomiškai aktyvių gyventojų pasiskirstymas pagal įgytą švietimo lygį Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose 2011 m. 4-ame ketvirtyje, proc. nuo apklausos respondentų – ekonomiškai aktyvių gyventojų skaičiaus¹⁷

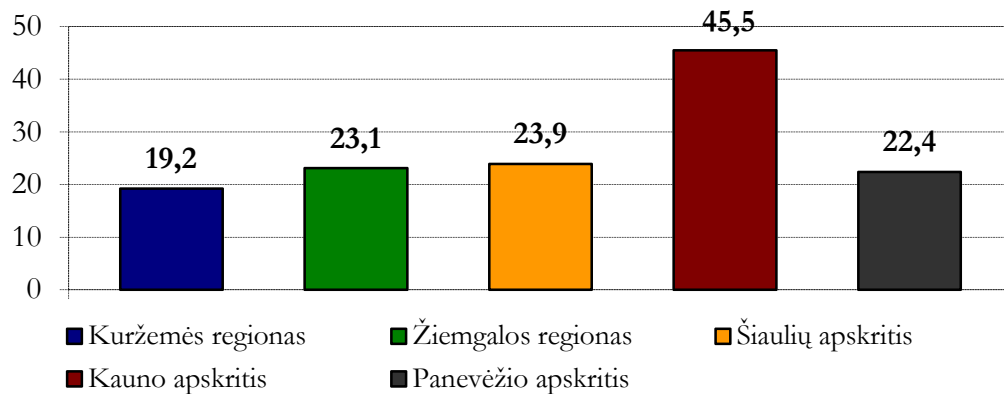
¹⁶ Latvijos centrinės statistikos valdybos duomenys

Išsilavinimo neįmanoma palyginti su Latvijos regionų lygmeniu, bet Lietuvos regionuose situacija yra pakankamai aiški.

Paaiškėjo, kad **Kauno regionas turi didelę populiaciją su aukštuoju išsilavinimu.** Yra santykinai mažesnis žmonių skaičius su nebaigtu viduriniu išsilavinimu. Šiaulių ir Panevėžio regionuose yra panašūs duomenys ir gyventojų pasiskirstymas pagal išsilavinimo lygį yra beveik tas pats.

Taigi, manoma, kad **visuose regionuose yra santykinai tokia pati darbo jėgos kvalifikacija.** Kaip pagrindinė išimtis yra minimas Kauno regionas, kuriame yra sukonzentruotas palyginti didelis gyventojų skaičius, turintis aukščiausią išsilavinimo lygį.

Yra svarbu apžvelgti regionuose bedarbių padėtį, identifikuojant esamą darbo jėgos pasiūlą, kas galėtų būti įtraukti į ūkinę veiklą ir kurti papildomą pridėtinę vertę tuose regionuose, kuriuose yra laisvos darbo jėgos.

Paveikslas 41 Bedarbių skaičius tyrimo regionuose 2011 m. Matavimo vienetas - tūkst. asmenų¹⁸

Visuose regionuose yra daug darbo ieškančių asmenų, kurie yra įtraukiami į įvairią veiklą, taip pat į mokymosi veiklą, teoriškai yra įmanoma numatyti papildomos darbo jėgos kiekį, kuris per ateinančius metus bus reikalinga sėkmingam regionų augimui.

2.2.2.3. FINANSAVIMO GALIMYBĖS

Nors finansavimas yra esminis verslo proceso aspektas, statistiniai duomenys apie gautas ir peržiūrėtas paraiškas verslo kreditams gauti, taip pat apie realių banko paskolų politiką bei įvairių Latvijos bendrovių finansavimą nėra viešai prieinami.

Siekiant gauti informaciją šio tyrimo tikslams buvo naudojami du informacijos šaltiniai:

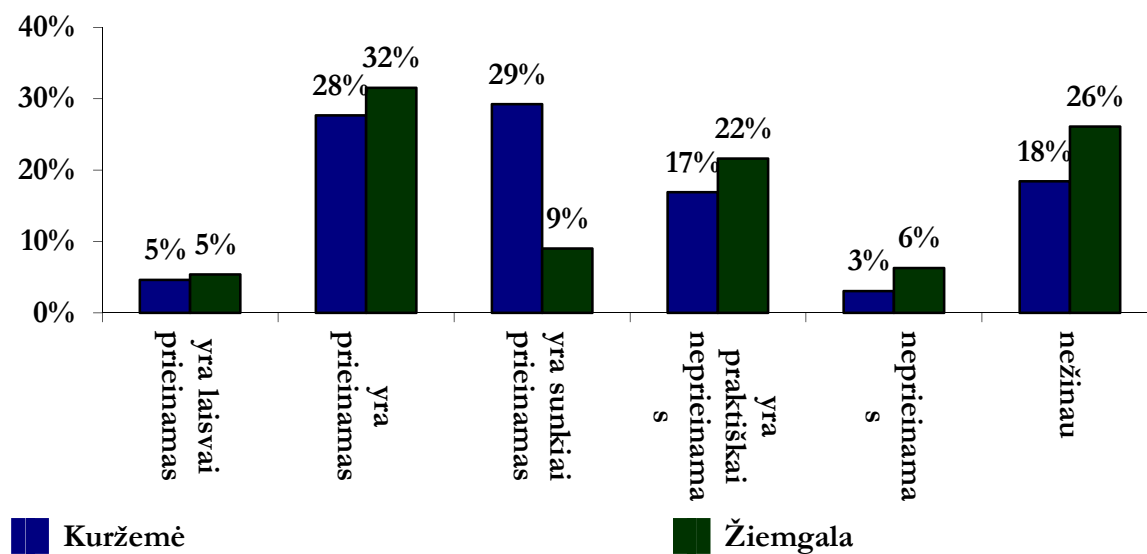
1. verslo apklausos klausimai/prašymas aprašyti regiono verslininkų finansinį prieinamumą;
2. interviu su kelių komercinių bankų atstovais, siekiant išsiaiškinti, kokios yra finansavimo galimybės verslui kreditų srityje.

¹⁷ Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento apklausa "Darbo jėgos apklausa" arba "Labour force survey"

¹⁸ Latvijos centrinės statistikos valdybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

Tarp apklaustųjų Žiemgalos verslininkų populiariausiais atsakymas apie kredito finansavimą buvo „yra prieinamas“, tuo tarpu tarp Kuržemės verslininkų pasitaikantis atsakymas buvo „yra sunkiai prieinamas“.

Paveikslas 42 Verslininkų atsakymas į apklausos klausimą: “Prašome įvertinti kredito įstaigų finansavimo prieinamumą įmonėms Jūsų regione” Kuržemėje ir Žiemgaloje

Iš viso 33% apklaustųjų Kuržemės verslininkų ir 37% apklaustųjų Žiemgalos verslininkų mano, kad finansavimas “yra laisvai prieinamas” arba “prieinamas”, tuo tarpu 20% Kuržemės ir 28% Žiemgalos verslininkų mano, kad finansavimas “yra beveik neprieinamas” arba “nepasiekiamas”.

Vedant pokalbius su keleto Kuržemės ir Žiemgalos banko skyrių atstovais, buvo gauta gana panaši informacija.

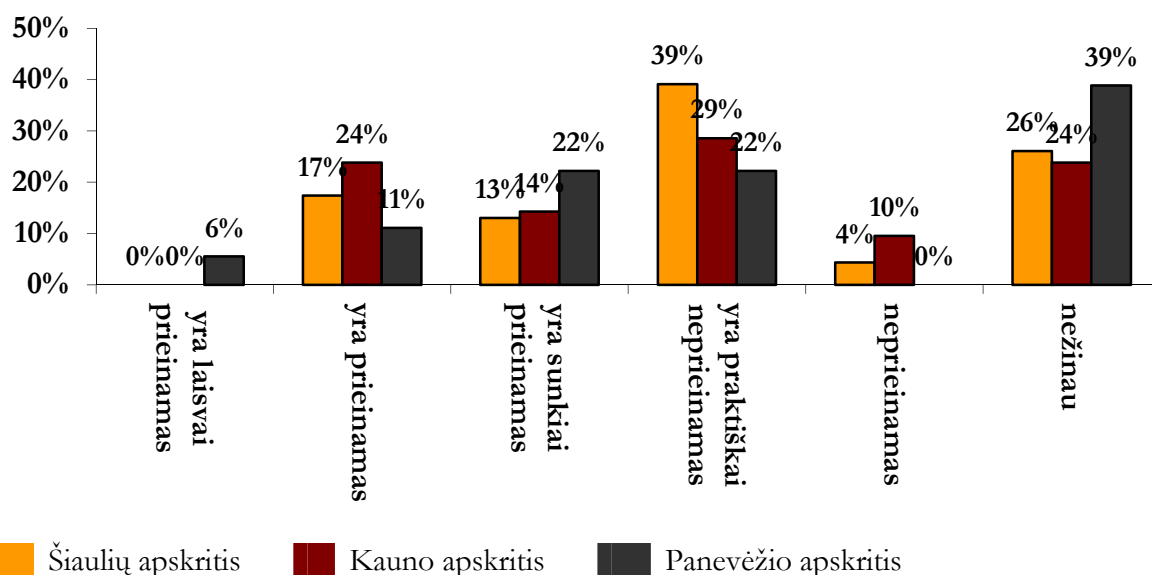
Kurzemės bankų skyrių atstovai informavo, kad iš visų verslininkų, suinteresuotų kredito gavimu, maždaug 70% pateikia paraiškas finansavimui gauti ir vidutiniškai 90% pagal tokias paraiškas finansavimas yra patvirtinamas – tai sudaro vidutiniškai 63% visų besidominčių finansavimo galimybėmis.

Tuo tarpu Žiemgalos bankų skyrių atstovai informavo, kad maždaug 50% visų suinteresuotų asmenų pateikė prašymus gauti paskolą, bet finansavimą gavo vidutiniškai 80% pateikusiųjų paraiškas – tai vidutiniškai sudaro 40% visų besidominčių finansavimo galimybėmis.

Kaip pagrindinį trūkumą kredito įstaigos Latvijos regionuose įvardija nenorą parodyti visas įplaukas ir pajamas kaip teisėtai gautas pajamas, todėl yra ne tiktaį pažeidžiamas įstatymas, bet ir sumažinamos galimybės gauti kreditą.

Taip pat esminė Latvijos verslininkų klaida yra laikomas įmonių nesugebėjimas planuoti kreditus ir noras gauti paskolą nesant bendrovėje konkrečios galimybės kredito grąžinimui.

Apibudinti Lietuvos regionų verslininkų finansavimo galimybes yra gana sunku. Tiktaį 30% Šiaulių, 38% Kauno ir 39% Panevėžio regiono apklaustų verslininkų yra nurodę, kad kredito finansavimas yra „yra laisvai prieinamas“, „prieinamas“ arba „sunkiaį prieinamas“. Latvijos regionuose šis skaičius svyruoja nuo 47% Žiemgalos iki 67% Kuržemės regionuose. **Galimybės gauti finansavimą Lietuvos regionuose yra apibūdinamos kaip blogesnės ir taį trukdo verslo teritorijų plėtrai.**

Paveikslas 43 Verslininkų atsakymas į apklausos klausimą: “Prašome įvertinti kredito įstaigų finansavimo prieinamumą įmonėms Jūsų regione” Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionuose

Lietuvos regionuose mažiau palankią skolinimosi padėtį patvirtino kredito įstaigų atstovai, kurie pokalbių metu teigė, kad finansavimą gauna vidutiniškai 30% suinteresuotų šalių.

Lietuvos kredito įstaigų atstovai pokalbių metu kaip pagrindines kliūtis gauti finansavimą paminėjo prastus finansinės veiklos rodiklius, įmonių negalėjimą laiku įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, o taip pat saugumo stoką bei ankstesnę blogą kredito istoriją, kuri neleidžia finansuoti gerų idėjų.

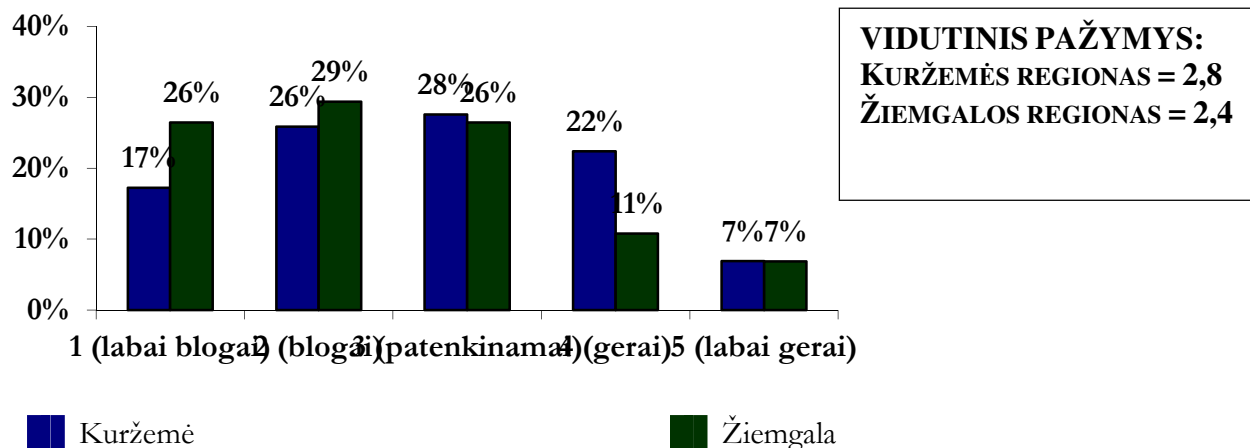
2.2.2.4. VERSLO REGULIAVIMAS IR PARAMA

Kitas svarbus aspektas verslo aplinkoje yra viešojo sektoriaus parama įvairioms veikloms orientuojantis į verslo supaprastinimą, aplinkos infrastruktūros derinimą, mokesčių naštos mažinimą arba suteikiant greitą ir efektyvų aptarnavimą įvairiose savivaldybėse ir valstybinėse institucijose.

Kadangi šis verslo aplinkos aspektas yra vertinamas tik subjektyviai, siekiant gauti reikiamą informaciją, verslo tyrimas apėmė keletą klausimų šia tema. Kadangi vietos valdžios yra pagrindinės institucijos, kurios gali suteikti įvairaus pobūdžio paramą verslininkams ir jos yra gana arti įmonių, šie klausimai iš esmės yra susiję su vietos savivaldos parama verslui.

Kuržemės ir Žiemgalos regionai

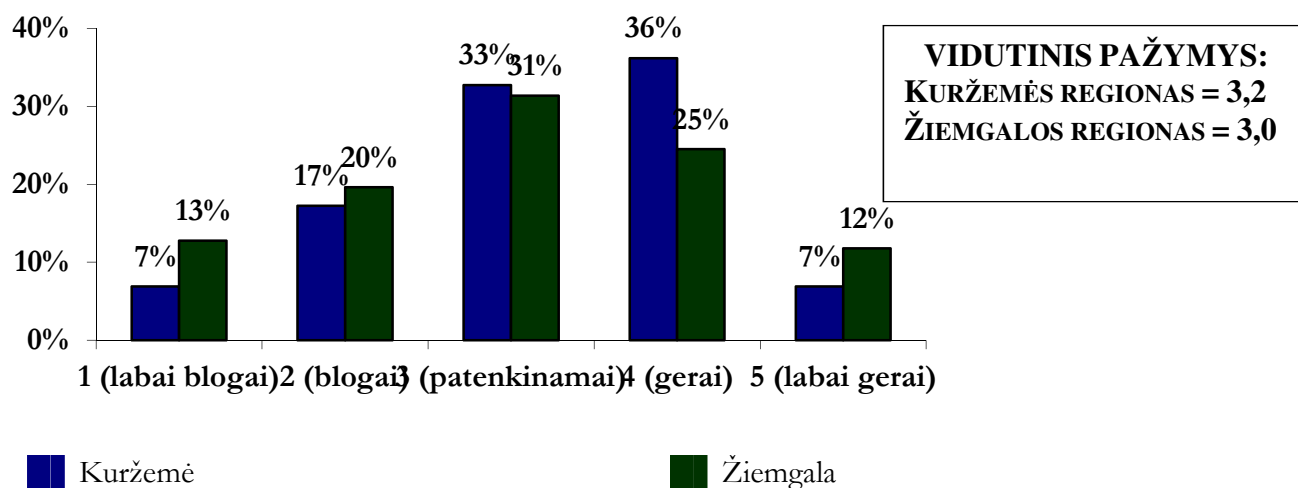
Vienas iš užduotų klausimų buvo susijęs su infrastruktūra ir tas suderinimas iš savivaldybių pusės paaikškina verslininkų požiūrį į savivaldybių dalyvavimą tiesiamų kelių ir kitų komunikacijų būklės gerinimą.

Paveikslas 44 Savivaldybės įsitraukimo į auto kelių ir kitų komunikacijų remonto veiklą įvertinimas

Pažvelgus į atsakymus matyti, kad Kuršmės regione verslui yra geriau vykdyti veiklą šioje srityje, tuo tarpu Žiemgaloje apklaustieji verslininkai yra nusiteikę daugiau skeptiškai. 57% apklaustųjų Kuršmės verslininkų savivaldybių kelių ir kitų komunikacijų išdėstymą įvertino skalėje nuo “patenkinamai” iki “puikiai”, kai tuo tarpu Žiemgaloje tokį atsakymą pateikė tik 44% apklaustųjų respondentų.

Didele dalimi verslo aplinkos svarbų vaidmenį vaidina geras susisiekimas su vietos valdžia, nes tai užtikrina greitą ir veiksmingą įvairių klausimų sprendimą. Todėl verslininkams buvo užduotas klausimas apie vietos savivaldos administracijos darbuotojų reakciją į įvairias susijusias problemas.

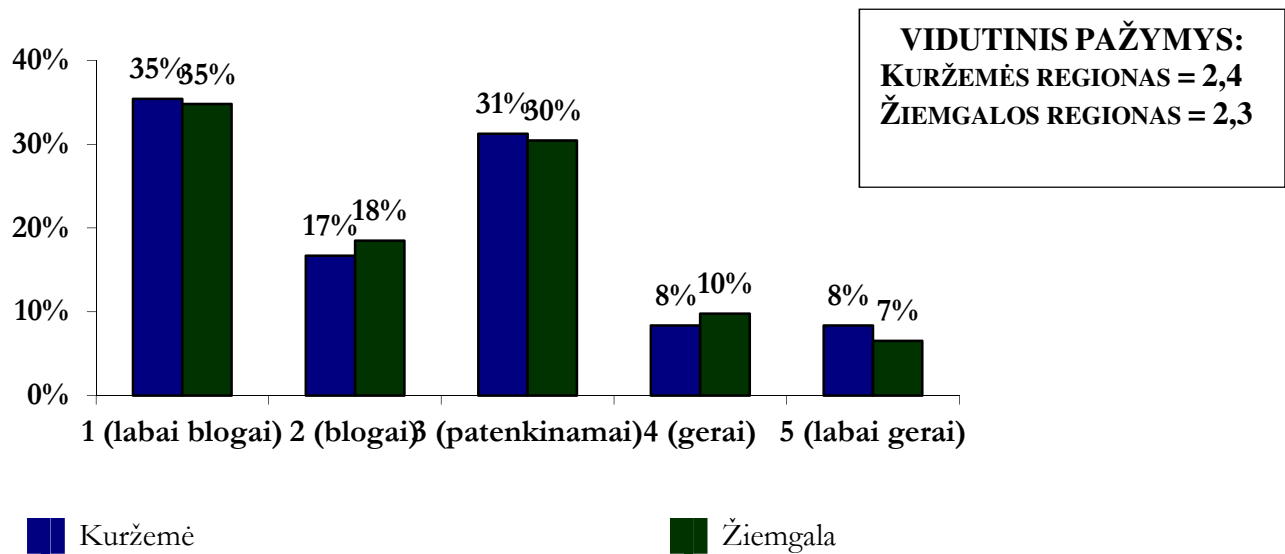

Paveikslas 45 Savivaldybių darbuotojų supratimo įvertinimas

Kuršmės regiono verslininkų atsakymai buvo labiau teigiami, nes 76% verslininkų savivaldybių darbuotojų požiūrį įvertino skalėje nuo “patenkinamai” iki “puikiai”, o Žiemgaloje tokius atsakymus pateikė tik 68% apklaustųjų respondentų. Tai yra klausimas, kuris parodo teigiamus rezultatus, ir tokiu būdu parodo, kad savivaldybės sugeba sutelkti profesionalių darbuotojų komandas, galinčias spręsti su verslo klausimais susijusias aktualijas.

Žinant, kad vietinė valdžia turi patalpų bei kitos infrastruktūros, kad šios infrastruktūros nuoma vietos verslininkams gali pasitarnauti kaip labai gera priemonė siekiant užtikrinti įmonės veiklą

konkrečios savivaldybės teritorijoje, įmonių buvo klausiama, kaip jie vertina valdžios sektoriaus veiklą šioje srityje.

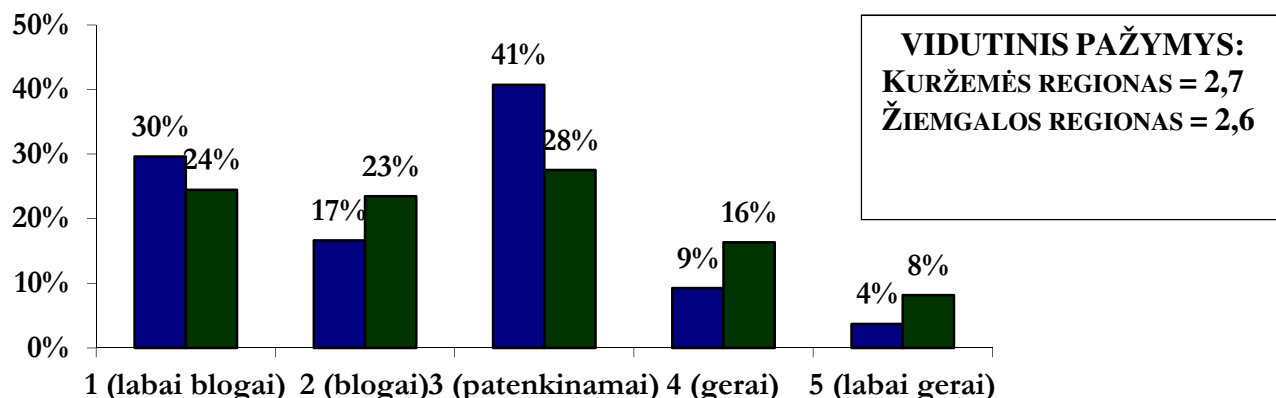

Paveikslas 46 Savivaldybių paramos įvertinimas, išnuomojant jai priklausančias patalpas ir kitą infrastruktūrą

Abiejų regionų verslininkų atsakymai buvo panašūs ir parodė, kad 35% abiejuose regionuose galimybė verslininkams išsinuomotuoti savivaldybei priklausančias patalpas yra labai neaktyvi ir labai bloga. Todėl yra manoma, kad turėtų būti reikalaujama, jog vietos valdžios institucijos peržiūrėtų turimos infrastruktūros sąrašus ir suorganizuotų aukcionus, pagal kuriuos verslininkai gautų nuomos teises į konkrečius objektus. Iš vienos pusės šis žingsnis sumažintų viešojo sektoriaus infrastruktūros išlaidas, papildomai uždirbtų pajamų, o iš kitos pusės pateiktų naujų verslo iniciatyvų regiono plėtrai.

Kaip viena iš svarbiausių priemonių, ką savivaldybės be įvairių teisinių ir formalų kliūčių turėtų imtis, yra vietos verslininkų mokymas ir konsultavimo paslaugos verslo įmonėms, siekiant padėti klestėti verslui susijusiose teritorijose.

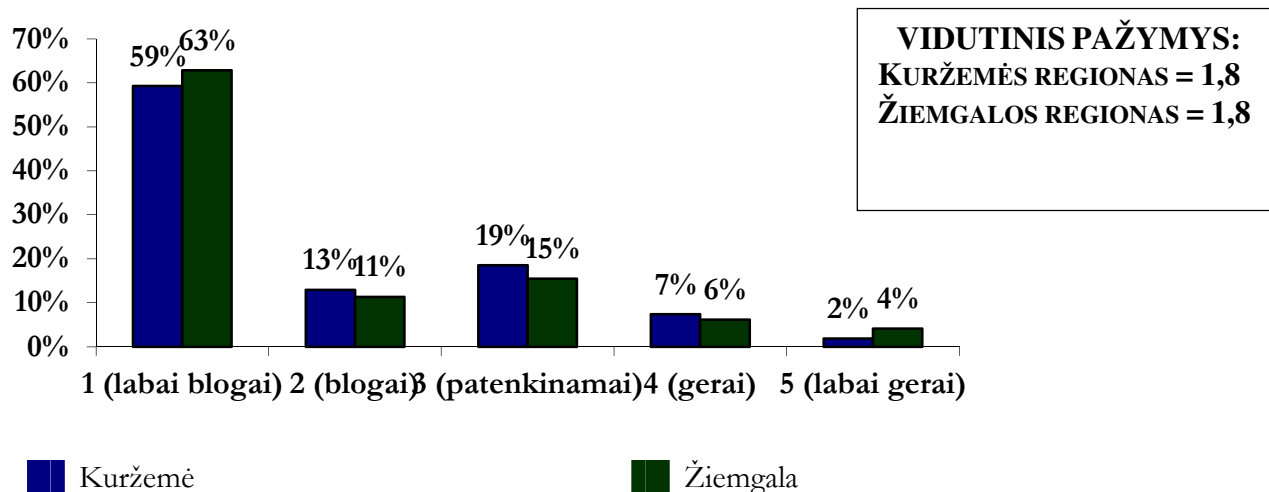
Kuršmės ir Žiemgalos verslininkų apklausos atsakymų apie dabartinę vietos valdžios institucijų veiklą šioje srityje, akivaizdu, nepakanka. Vietos valdžios institucijų veiklą šioje srityje skalėje nuo “patenkinamai” ir “puikiai” įvertino 54% apklaustųjų Kuršmės regiono verslininkų ir 52% Žiemgalos verslininkų.

■ Kuršmē ■ Žiemgala

Paveikls 47 Savivaldību konsultācijas ir švietimo paramas ivertinimas

Ņinānt, kad Latvijojē vietos valdžios teikiamos mokesťinēs lengvatos yra ribotos, reģionu verslininiku buvo klausiamā, ar yra taikomas imonēms vietos valdžios nekilnojamo turto nuolaidos, kurios pagal galiojānēus iřtatymus gali bti taikomas.

■ Kuršmē ■ Žiemgala

Paveikls 48 Savivaldības teiktos nekilnojamojo turto mokesťos nuolaidos

I ři klausimā buvo pateikta daģiausiai neigiamu atsakymu ir todē galima daryti iřvadā, kad valdžia jos teritorijojē veikianēios imonēms taikytinas nekilnojamo turto nuolaidas taiko nepakankamai plaēiai. Vadinasi, savivaldības turi ne tik turēti priemones verslo mokesťinēs nařtos sumažinimui. Tokia padētis greiēiausiai paaiškinama ribota savivaldību laisve plānuojānt biudžetā ir nuolātinio pajamū trūkumu vietinēms iřlaidoms padengti, daģiausiai dēmesio skiriam švietimo, socialinēms ir kitoms paslaugoms.

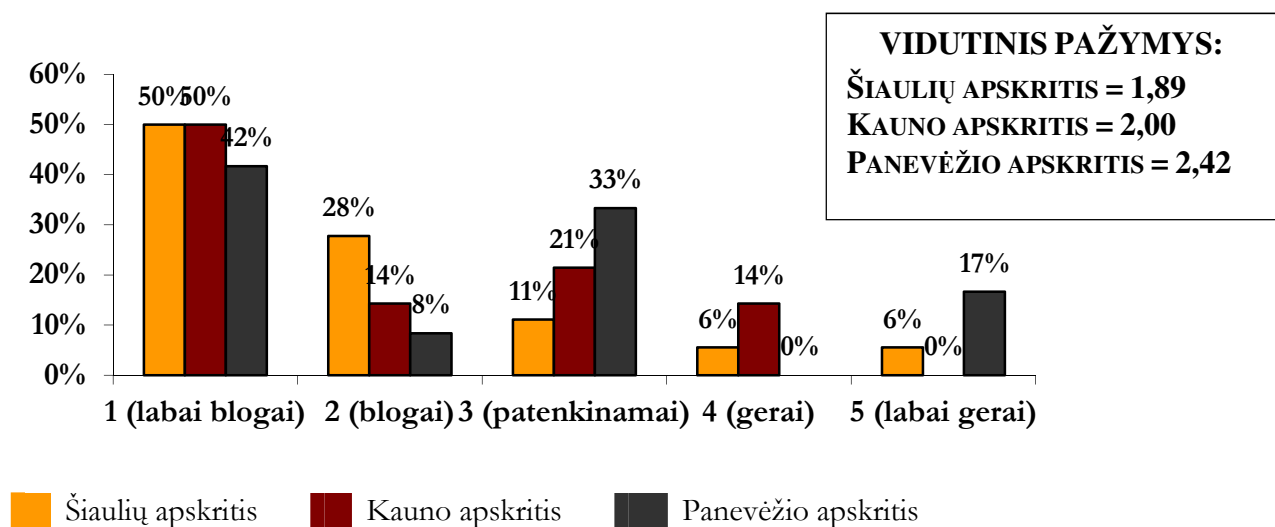
Daroma bendra iřvadā, kad Kuršmēs ir Žiemgalos reģionu imonēs šiuo metu esamā valdžios paramā verslui vertina kaip nepakankamā ir penkiu balu sistemojē vidutinis ivertinimas kiekvienam iř řiu reģionu yra toks:

- Kuršmēs reģions 2,7 balu;
- Žiemgalos reģions 2,6 balu.

Šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionai

Apžvelgiant Lietuvos regionų verslininkų gautus atsakymus apie esamą verslo reguliavimą ir paramą matyti, kad visų klausimų įvertinimas buvo žemesnis nei Latvijos regionų įvertinimas. Iš vienos pusės šie rezultatai gali būti paaiškinami kartu su Lietuvos operatorių charakteristika, bet greičiausiai šie rezultatai esamą situaciją parodo pakankamai tiksliai, užduoti klausimai skirtingų Latvijos ir Lietuvos regionų verslininkams buvo panašūs ir buvo naudojami vienodi duomenų rinkimo, paruošimo ir analizės metodai.

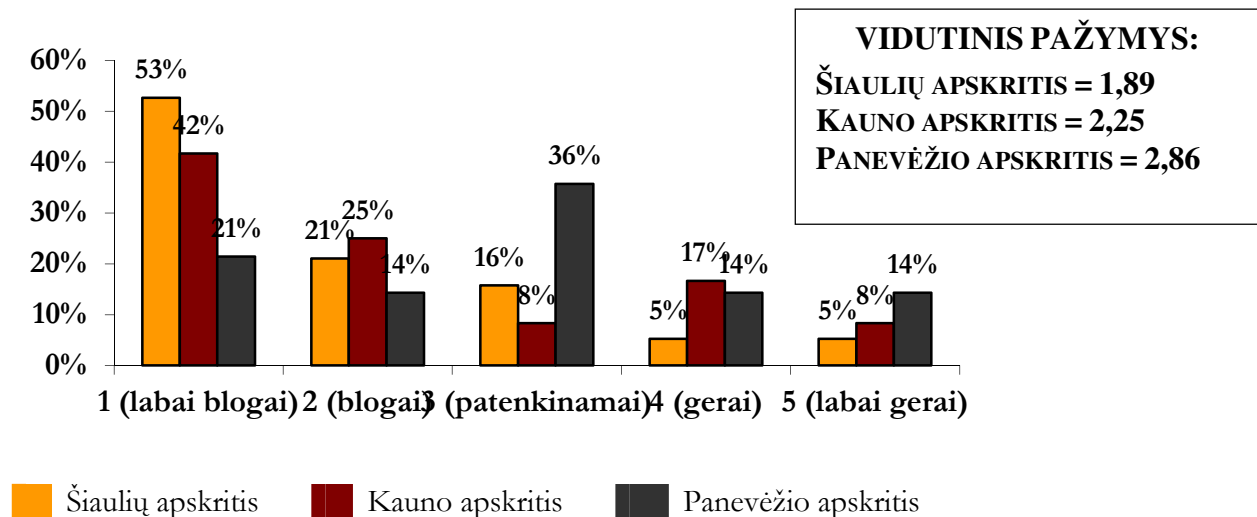
Vienas iš užduotų klausimų buvo susijęs su esamu vietos valdžios dalyvavimu įvairiose infrastruktūrose ir bendravimo gerinimu – tokiu būdu atsakyme yra apibūdinamas vietinės valdžios gebėjimas ir noras savo žinioje išlaikyti infrastruktūrą ir sukurti verslui patrauklią aplinką.

Paveikslas 49 Savivaldybės išitraukimo į auto kelių ir kitų komunikacijų remonto veiklą įvertinimas

Gauti atsakymai rodo, kad vidutiniškai 50% visų apklaustų Lietuvos regionų verslininkų valdžios dalyvavimą apibūdina kaip „labai blogai“. Labiausiai neigiamas atsakymas buvo pateiktas Šiaulių regione, kur beveik 78% respondentų savivaldybių veiklą apibūdina kaip „bloga“ arba „labai bloga“. Kiti 64% tokių atsakymų buvo gauta iš Kauno regiono ir santykinai daugiau teigiamų atsakymų buvo gauta iš Panevėžio regiono, kur tokių atsakymų gauta 50% nuo bendro apklaustųjų skaičiaus.

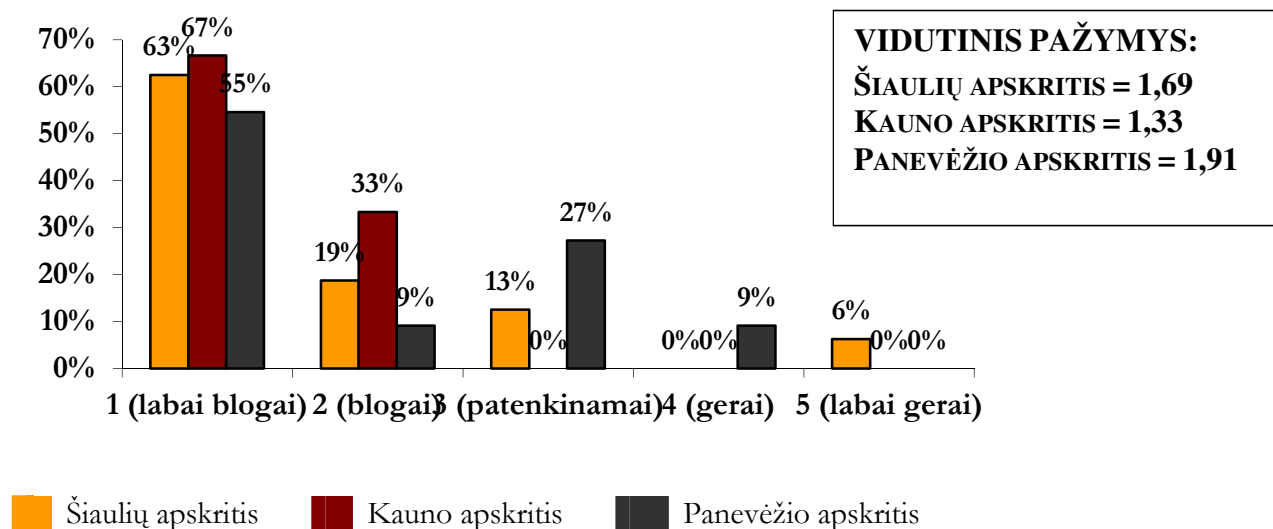
Be to Lietuvos verslininkų taip pat kaip ir Latvijos verslininkų buvo klausama apie savivaldybių darbuotojų reagavimą į įvairias susijusias problemas.

Paveikslas 50 Savivaldybių darbuotojų supratimo įvertinimas

Atsakymai į šį klausimą labiausiai teigiami buvo Panevėžio regione, 64% verslininkų įvertindami savivaldybių darbuotojų požiūrį atsakė skalėje „patenkinamai“ iki „puikiai“, tuo tarpu Kauno regione tokie atsakymai sudarė 33% ir Šiaulių regione tikrai 26% apklaustųjų verslininkų.

Žinant, kad Lietuvos valdžia turi patalpų bei kitos infrastruktūros, kad šios infrastruktūros nuoma vietos verslininkams gali pasitarnauti kaip labai gera priemonė siekiant užtikrinti įmonės veiklą konkrečios savivaldybės teritorijoje, įmonių buvo klausama, kaip jie vertina valdžios sektoriaus veiklą šioje srityje.

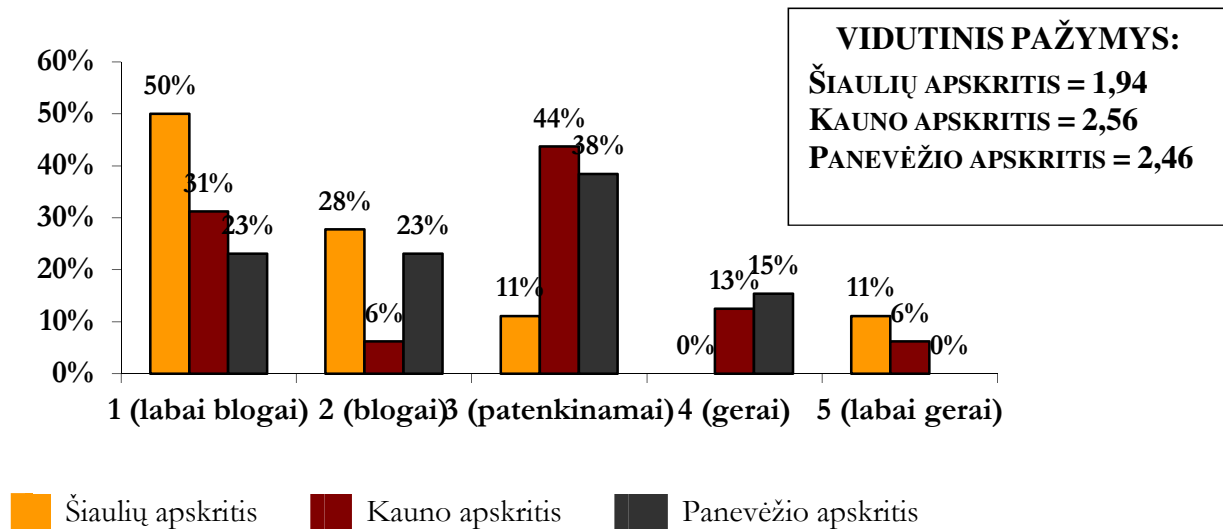

Paveikslas 51 Savivaldybių paramos įvertinimas, išnuomojant jai priklausančias patalpas ir kitą infrastruktūrą

Žiūrint visų tirtų Lietuvos regionų verslininkų atsakymus matyti, kad 82% Šiaulių regiono verslininkų, 100% Kauno regiono ir 64% Panevėžio regiono verslininkų vietinės valdžios darbą šioje srityje vertina „blogai“ ir „labai blogai“. Nors atsakymai į šį klausimą Panevėžio regione santykinai yra geriausi Lietuvoje, bendras rezultatų lygis šioje srityje yra gerokai žemesnis nei Latvijos regionuose.

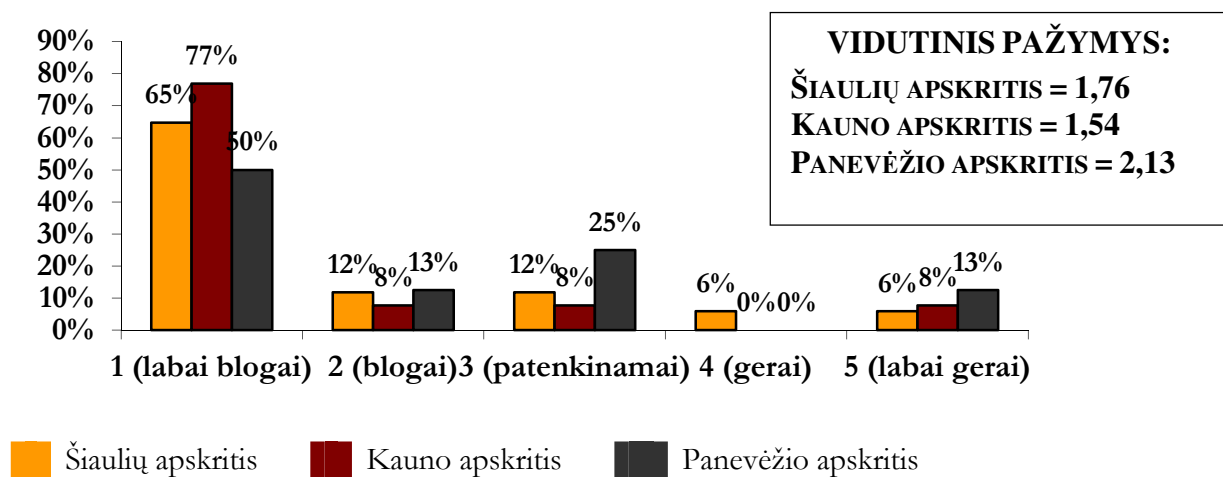
Kaip viena iš svarbiausių priemonių, ką savivaldybės be įvairių teisinių ir formalių kliūčių turėtų imtis, yra vietos verslininkų mokymas ir konsultavimo paslaugos verslo įmonėms, siekiant padėti klestėti verslui susijusiose teritorijose.

Šiuo atžvilgiu Lietuvos verslininkai buvo santykinai labiau pozityvūs. Konkrečiai 63% Kauno regiono verslininkų vietos valdžios paramą įvertino skalėje nuo „patenkinamai“ iki „puikiai“. 53% Panevėžio regiono respondentų pateikė tokius pat atsakymus. Šiaulių regione teigiamus atsakymus santykinai pateikė tik 22% apklaustųjų verslininkų. Tiesiogiai 50% šiaulių regiono respondentų vietos valdžios veiksmus šioje srityje įvertino kaip „labai bloga“.

Paveikslas 52 Savivaldybių konsultacinės ir švietimo paramos įvertinimas

Taip pat Lietuvos regionų verslininkų buvo klausama, kaip jie vertina savivaldybės veiksmus, taikant nekilnojamo turto nuolaidas vietos verslininkams.

Paveikslas 53 Savivaldybės teiktos nekilnojamojo turto mokesčio nuolaidos

Į šį klausimą Lietuvoje buvo gautas neigiamas atsakymas ir todėl galima daryti išvadą, kad valdžia jos teritorijoje veikiančioms įmonėms taikytinas nekilnojamo turto nuolaidas taiko nepakankamai plačiai.

Daroma bendra išvada, kad šiaulių, Kauno ir Panevėžio regionų įmonės šiuo metu esamą valdžios paramą verslui vertina kaip nepakankamą ir penkių balų sistemoje vidutinis įvertinimas kiekvienam iš šių regionų yra toks:

- Šiaulių regionas 1,53 balai;
- Kauno regionas 1,61 balai;
- Panevėžio regionas 1,96 balai.

2.3. ESAMI DOMINUOJANTYS VERSLO SEKTORIAI REGIONUOSE

Norint atlikti tiriamų regionų ekonominio potencialo problemų tyrimą ir šio sektoriaus perspektyvas, pirmiausia būtina detalizuoti ekonominę regiono padėtį, nustatyti pagrindinius regiono sektorius ir tokius gyvybiškai svarbius parametrus kaip darbuotojų skaičius, sukuriama apyvarta, pridėtinė vertė ir kiti parametrai.

Kadangi regionams yra atstovaujama visuose ekonominiuose sektoriuose, kad būtų galima pateikti vizualių vaizdą, toliau visos pramonės šakos yra žymimos pagal EVRK 2 klasifikatorių ir kiekvienai pramonės šakai yra suteikiami tam tikri ženklai – abėcėlės raidės, kaip parodyta toliau pareiktoje lentelėje.

Lentelė 29 Naudojami veiklos sričių kodai pagal EVRK 2 klasifikatorių

Kodas	Srities pavadinimas
A	Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė
B	Kasyba ir karjerų eksploatavimas
C	Apdirbamoji gamyba
D	Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas
E	Vandens tiekimas nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas
F	Statyba
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas
H	Transportas ir saugojimas
I	Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla
J	Informacija ir ryšiai
K	Finansinė ir draudimo veikla
L	Nekilnojamojo turto operacijos
M	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
N	Administracinė ir aptarnavimo veikla
O	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas
P	Švietimas
R	<u>Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla</u>
Q	Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
S	Kita aptarnavimo veikla

Visuose regionuose kaip viena iš svarbiausių ir tuo pat metu įvairiuose sektoriuose esantis yra C “Gamybos sektorius”. Siekiant išsamiai aprašyti kuo daugiau gamybos sektorių, šis tyrimas yra atskiras Latvijos regionų gamybos sektorių analizės objektas. .

Turima Lietuvos statistikos departamento informacija, jų klasifikavimas skiriasi nuo Latvijoje turimos informacijos ir didžioji dalis panašių pramonės šakų yra apjungta viename EVRK kode, o taip pat nėra detalesnės informacijos apie pramonę C „Apdirbamoji gamyba”, su visų regionų atlikta analize yra pateikiami mažiausiai išsamūs duomenys, kuriuos šiuo atveju pasiūlė Lietuvos statistikos departamentas.

Apžvelgiant tiriamų regionų **esamas pramonės šakas ir jų sukuriama pridėtinę vertę**, matyti, kad kiekvieno regiono ekonomikos profilis yra skirtingas ir pačiame regione dominuoja skirtingos pramonės šakos. Toks ekonominių profilių skirtumas yra paaiškinamas skirtingomis regionų išteklių bazėmis, kurios taip pat veikia jų plėtrą tam tikra kryptimi.

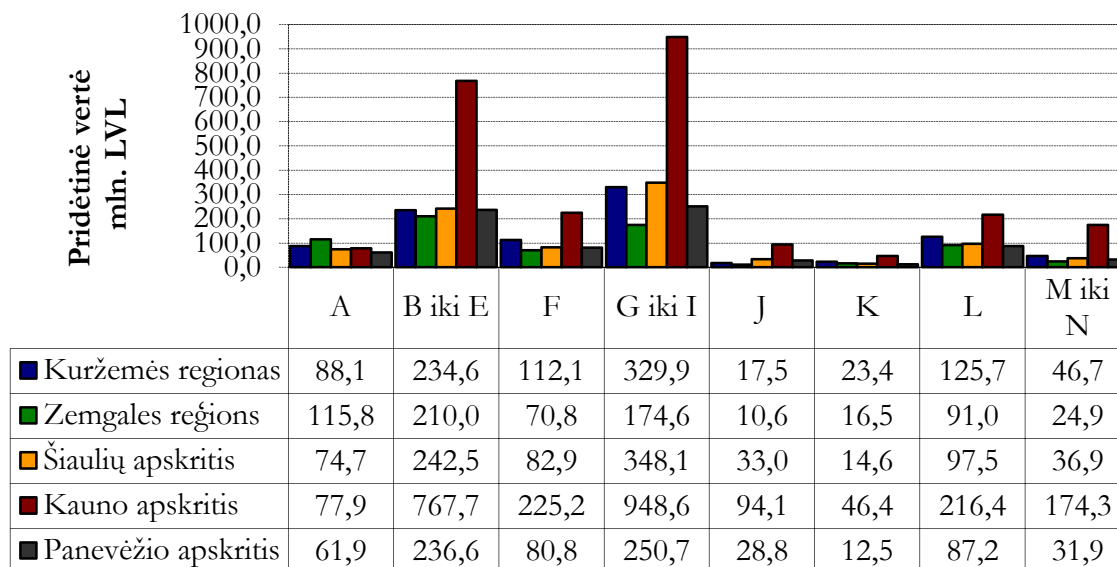
Kurzemės regionas lyderio poziciją užima dviejuose sektoriuose:

- C „Apdirbamoji gamyba” su 185,1 milijonų LVL pridėtine verte – ši pramonės šaka yra santykinai sukurta tiesiogiai dėka išvystyto metalo gamybos sektoriaus(A/S „Liepojos metalurgas”), o taip pat ir medienos sektorius, kuris buvo sukurtas dėka didelių miškų išteklių regione;
- H „Transportavimas ir sandėliavimas” su 181,1 milijonų LVL pridėtine verte – ši pramonės šaka buvo sukurta dėl regiono padėties prie Baltijos jūros ir Liepojos, Ventspilio ir kitų uostų operacijų bei logistikos infrastruktūros plėtros šalia esančių objektų.

Kurzemės regione svarbus yra G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba; automobilių ir motociklų remontas” su 132,5 milijonų LVL pridėtine verte, kuris praktiškai yra lygiavertis visuose tiriamuose regionuose ir skirtas vidaus vartojimui.

Apžvelgiant Žiemgalos regiono ekonomikos profilį matome, kad svarbiausia regiono pramonės šaka yra:

- C „Apdirbamoji gamyba” su 143,9 milijonų LVL pridėtine verte – ši pramonės šaka yra žymiai išplėtotą dėka maisto pramonės plėtros, kuri, labiausiai tikėtina, išsivystė dėl tolesnio regione gaunamų žemės ūkio produktų perdirbimo proceso;
- G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba; automobilių ir motociklų remontas” su 121,5 milijonų LVL pridėtine verte, kuris yra panašus į kitus regionus bei svarbus siekiant patenkinti vietos vartojimo poreikius;
- A sektorius „Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė” su 115,8 milijonų LVL pridėtine verte, yra trečiasis sektorius regione dėka pažangios žemės ūkio plėtros, kuri kaip tipinė Žiemgalos regiono pramonės šaka išvystyta dėka didelių derlingų žemės ūkio plotų ir tradicijų šioje srityje.

Sritis pagal EVRK 2

Paveikslas 54 Tyrimo regionuose veiklos sričių sukurta pridėtinė vertė pagal EVRK 2 klasifikatorių 2009 m. mln. LVL¹⁹

Šiaulių regiono ekonominis profilis parodo, kad šio regiono pagrindinės pramonės šakos yra:

- G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba”, kaip rodo H ir I pridėti 2009m. duomenys sukurta pridėtinė vertė yra 348,1 milijonų litų;
- C „Apdirbamoji gamyba” įtraukta į B, D ir E pramonės šakas su bendra 242,5 milijonų litų pridėtine verte i LVL;
- Gana svarbus pramonės sektorius regione yra L „Nekilnojamojo turto operacijos” ir F „Statyba”.

Kauno regionas, kaip jau minėta anksčiau, yra ypač plėtojamas Kauno miesto centre ir tuo remiantis paminėti svarbiausi sektoriai yra:

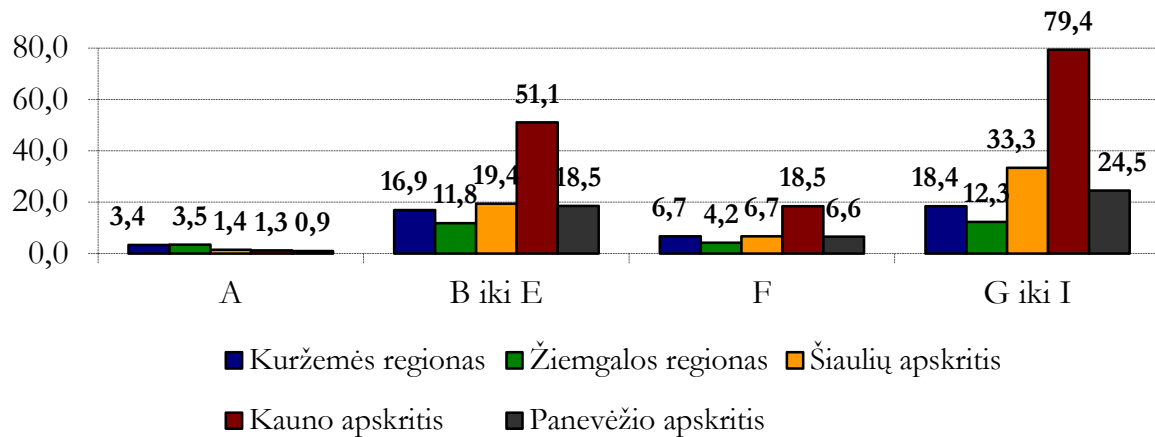
- G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba”, kaip rodo H ir I pridėti 2009m. duomenys sukurta pridėtinė vertė yra 948,6 milijonų LVL;
- C „ Apdirbamoji gamyba” įtraukta į B, D ir E pramonės šakas su bendra 767,7 milijonų LVL pridėtine verte;
- Gana svarbus pramonės sektorius regione yra L „Nekilnojamojo turto operacijos” ir F „Statyba”.

Panevėžio regione kaip labiausia išvystyti sektoriai yra minimi:

- G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba”, kaip rodo H ir I pridėti 2009m. duomenys sukurta pridėtinė vertė yra 250,7 milijonų LVL;
- C „ Apdirbamoji gamyba” įtraukta į B, D ir E pramonės šakas su bendra 236,6 milijonų LVL pridėtine verte;
- Gana svarbus pramonės sektorius regione yra L „Nekilnojamojo turto operacijos” ir F „Statyba”, o taip pat A sektorius „Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė”, tai yra būdinga šiam regionui.

¹⁹ Latvijos centrinės statistikos valdybos ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

Apžvelgiant regionų sektorius, suskirstytus pagal darbuotojų skaičių, matyti gana panašus pridėtinės vertės vaizdas su keletu svarbių išimčių:

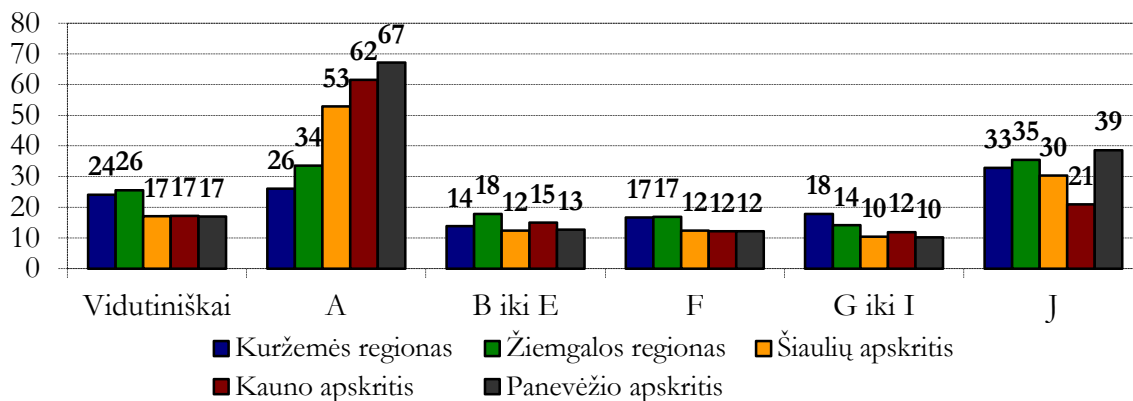
Paveikslas 55 Tyrimo regionuose dirbančiųjų veiklos srityse pagal EVRK 2 klasifikatorių 2009 m. Matavimo vienetas – tūkst. asmenų²⁰

- Kurzėmės regione gamybos pramonės sektoriuje C darbuotojų skaičius žymiai didesnis nei kituose regionuose esantis darbuotojų skaičius, esant lygiaverčiam pridėtinės vertės dydžiui, kuris, labiausia tikėtina, yra dėl santykinai mažesnės šio sektoriaus pridėtinės vertės, kuri yra būdinga metalo gamybos sektoriui;
- Kurzėmės ir Žiemgalos regionuose žemė ūkio sektoriuje A darbuotojų skaičius yra panašus, tuo tarpu pridėtinė vertė didesnė yra Žiemgalos regione, kuo paaiškinamas didesnis šio sektoriaus produktyvumas Žiemgalos regione;
- Kurzėmėje kaip santykinai neefektyvus yra minimas D sektorius, kuris daugiausiai apima šildymo paslaugas, šis pramonės šakos sektorius turi didesnį darbuotojų skaičių, tačiau sukuria mažesnę pridėtinę vertę nei Žiemgalos regionas;
- Kauno regionas yra aiškus lyderis pagal darbuotojų skaičių ir šiame regione yra ypač išvystytas G sektorius - didmeninė ir mažmeninė prekyba;
- Lietuvos regionuose darbo jėga yra labiau koncentruota prekybos sektoriuose, kai tuo tarpu tyrimai Latvijos regionuose rodo subalansuotą plėtrą, kur gamybos sektoriuje darbuotojų skaičius yra panašus į darbuotojų skaičių prekybos sektoriuje.

Norint gauti išsamesnę informaciją apie aukščiau nurodytus pagrindinius pridėtinės vertės skirtumus tarp regionų ir tam tikro pagalbinių darbuotojų skaičiaus, šiame tyrime yra pateikiamas apskaičiuotas indeksas – vienam gyventojui tenkanti sukurtos pridėtinės vertės suma tūkstančiais LVL.

Šis skaičius patvirtina visus minėtus skirtumus tarp regionų ir leidžia daryti išvadas apie galimus veiksmus regionuose didinant darbo našumą kai kuriuose ekonominiuose sektoriuose, kurie, papildomai prie būtinų žmogiškųjų išteklių įgūdžių gerinimo, užtikrintų darbo našumo padidėjimą.

²⁰ UAB „Lursoft“ ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

Paveikslas 56 Tyrimo regionuose sukurta pridėtinė vertė vienam darbuotojui veiklos srityse pagal EVRK 2 klasifikatorių 2009 m. tūkst. LVL²¹

Tai parodo, kad didžiausia 26 tūkst. LVL pridėtinė vertė, tenkanti vienam darbuotojui, yra Žiemgalos regione, o antroje vietoje su 24 tūkst. LVL pridėtinės vertės, tenkančios vienam darbuotojui, yra Kuržemės regionas. Visuose tiriamuose Lietuvos regionuose šis rodiklis yra mažesnis ir vienam darbuotojui tenkanti pridėtinė vertė sudaro 17 tūkst. LVL. .

Žemės ūkio sektoriuje A pridėtinės vertės, tenkančios vienam darbuotojui, išraiška didesnė yra Lietuvos regionuose, kur, matyt, yra efektyviau naudojamos gamybos technologijos. Šį aspektą taip pat patvirtina santykinai mažesnis darbuotojų skaičius Lietuvos regionuose lyginant su Latvijos regionais, kuriose yra sukuriama panaši pridėtinė vertė.

Pramonės sektoriuose B iki E pagrindinis vaidmuo dėl pridėtinės vertės, tenkančios vienam darbuotojui, tenka Žiemgalos regionui, į kurį yra panašūs Kauno ir Kuržemės regionai. Informacinių technologijų ir ryšių sektoriuje J pirmąją Panevėžio regionas, toliau seka Žiemgalos, Kuržemės, Šiaulių ir Kauno regionai.

Prekybos sektoriuje G pirmąją Latvijos regionai, sukuriantys didesnę vienam darbuotojui tenkančią pridėtinę vertę nei Lietuvos regionai.

Vėliau šiame tyrime atskirai nagrinėjama kiekvieno regiono svarbiausios pramonės šakos iš išsami gamybos sektorių plėtra. Šie duomenys yra paskirstomi atskirų regionų padalinių analizei, nes duomenys yra per dideli, kad galėtų būti tiriami kartu. Palyginamosios išvados apie regionų skirtumus yra įtrauktos į vėlesnius šio tyrimo skyrius.

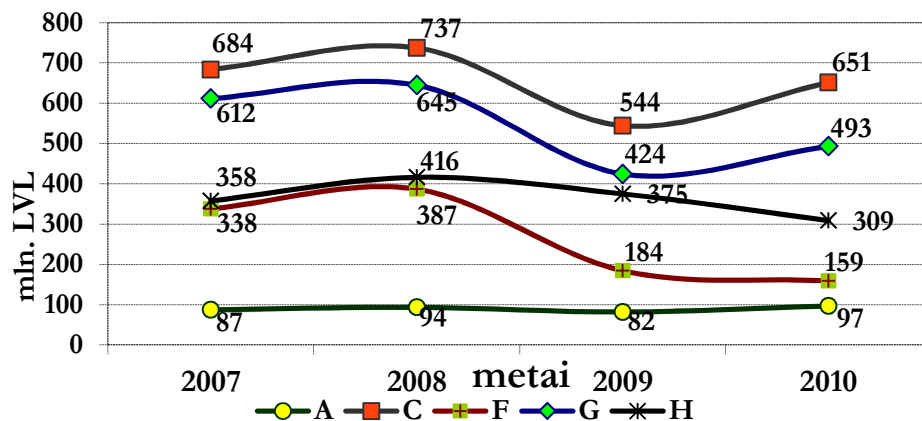
Šiame tyrime daugiausiai dėmesio yra skiriama statistinei analizei, kurios nėra kitų regionų planavimo ir ekonomikos skyrių pateiktuose dokumentuose. Svarbiausia informacija iš regionų yra analizuojama, įvertinamos įmonių apyvartos ir darbuotojų skaičiai pagal metines ataskaitas, gautas iš SIA „Lursoft“ ir Lietuvos statistikos departamento.

Reikia pažymėti, kad statistinė informacija iš Lietuvos regionų gamybinių sektorių nėra viešai prieinama, todėl ši analizė atskirai nėra pateikiama.

²¹ Latvijos centrinės statistikos valdybos, UAB „Lursoft“ ir Lietuvos statistikos departamento duomenys

2.3.1. KURŽEMĒS REGIONAS

Apzvelgiant Kurzemēs regiono ģimonu sukuriamā apyvarā akivaizdu, kad vedanċioji ūio regiono pramonēs ūaka pagal apyvarāto rodiklius yra C apdirbamoji gamyba. Nors 2009 metu ekonomines suirutēs ģtakoje jos veikla gerokai sumažējo, jau 2010 metais buvo pastebimas didelis augimas ir pramonē pasiekē 2007 metu lygi. Labiausia yra tikētina, kad ūis augimas tēsīs ir 2011 metais.

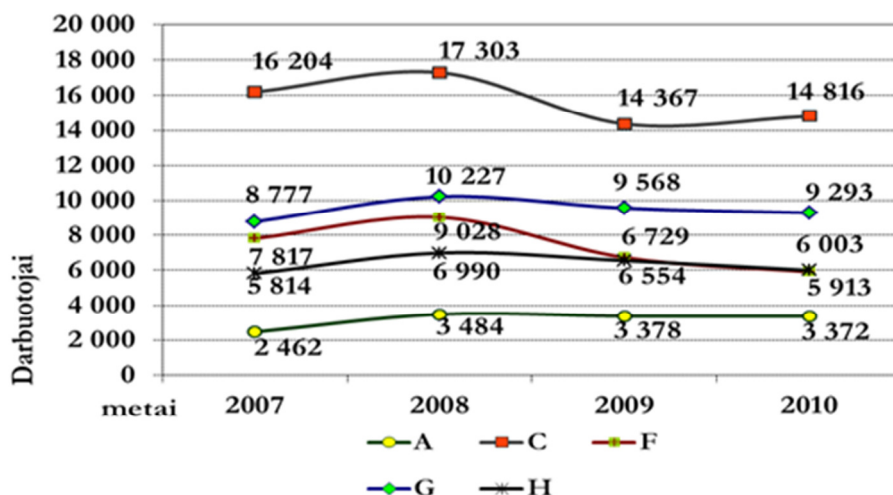

Paveikslas 57 Kurzemēs regiono penkios sritys, kuriose registruota didžiausia apyvarā mln. LVL nuo 2007 iki 2010 m.²²

Kaip antra svarbiausia pramonē regione yra ģvardijama G didmeninē ir maļmeninē prekyba su panaūia pastaruju metu tendencija, kuriai yra budinga kintanti ekonomine paklausa.

Pramonē, kurios ekonominis vaidmuo pastaraisiais metais sumažējo Kurzemēs regione, yra F statyba ir H transportavimas ir sandēliavimas.

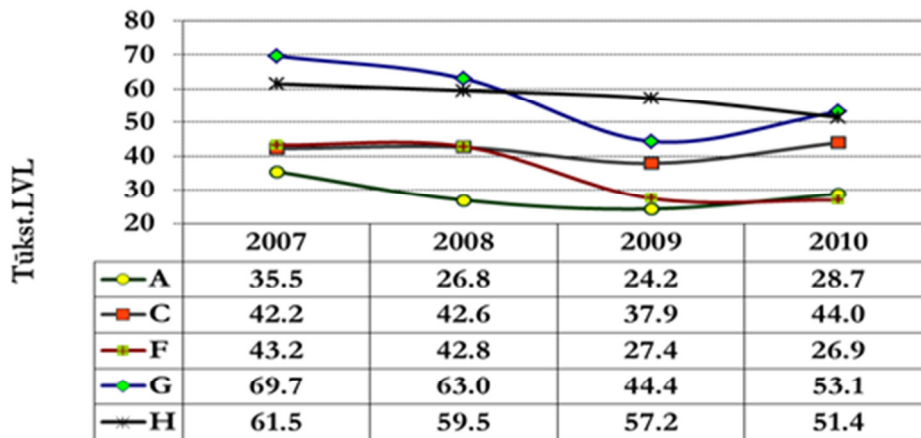
Apzvelgiant sektoriu darbuotoju skaiċiu matyti, kad didžiausias darbuotoju skaiċius yra apdirbamajoje gamyboje. Nors 2009 metais darbuotoju skaiċius ūiame pramonēs sektoriuje sumažējo, ji vis dar iūlaido lyderio pozicija darbo rinkoje.

Paveikslas 58 Kurzemēs regiono penkios sritys, kuriose registruotas didžiausias darbuotoju skaiċius nuo 2007 iki 2010 m.²³

²²UAB „Lursoft” duomenys

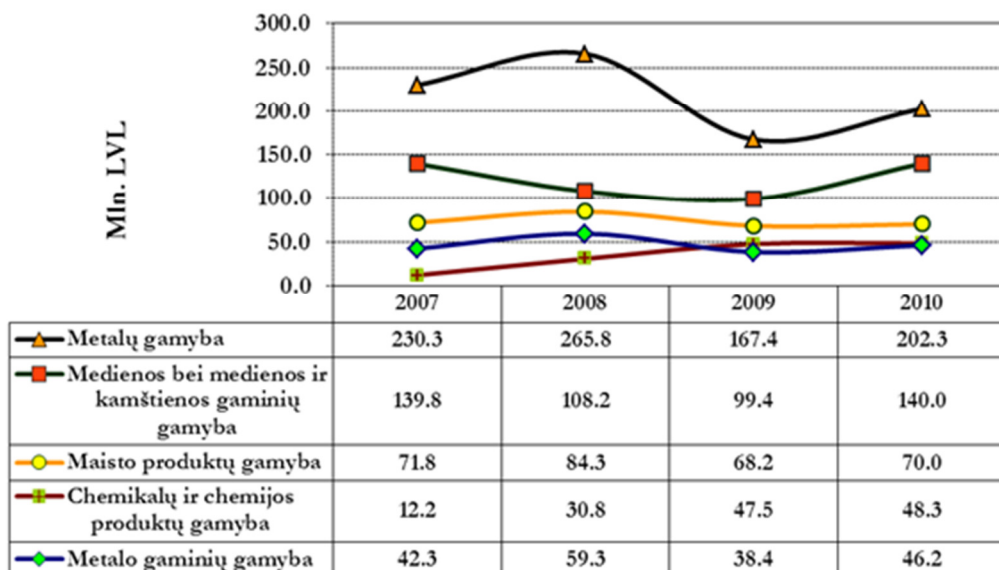
Abiejų aukščiau išanalizuotų duomenų apie sektorių įmonių sukurtą apyvartą ir darbuotojų skaičių apibendrinimui buvo gautas duomenų indeksas, parodantis vienam darbuotojui tenkančią apyvartą tūkst. LVL, kuris yra geras įvairių sektorių pokyčių efektyvumo rodiklis, nors ir neleidžiantis palyginti skirtingų sektorių pridėtinės vertės.

Paveikslas 59 Kuržemės regiono didžiausių sričių sukurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui nuo 2007 iki 2010 m.

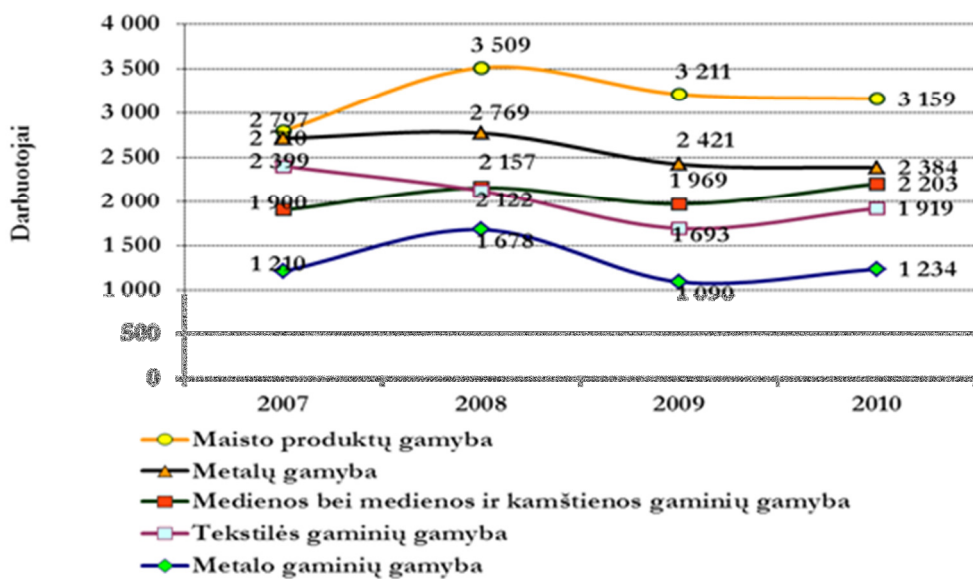
Šių duomenų analizė rodo, kad 2010 metais vieno darbuotojo sukurta apyvarta didesnė nei 2007 metais (ekonominio nestabilumo periodo metu) ir tai tik dar paspartino perdirbimo pramonę, kas ir paaiškina apyvartos didėjimą net su mažesniu esamu darbuotojų skaičiumi. Iš vienos pusės, tokie pokyčiai gali būti paaiškinami didesniu įmonių veiklos efektyvumu ir produktyvumu, o iš kitos pusės tai gali būti susiję su sparčiu pardavimų augimu gamyboje ir dėl metalo supirkimo kainų padidėjimo bei labai padidėjusių kainų metalo pramonėje. Siekiant nustatyti tikslesnes pasikeitimų priežastis turėtų būti atliekama išsamesnė analizė.

Kita Kuržemės regiono įvairių gamybos sektorių apžvalga rodo, kad svarbiausia sektorius Kuržemėje yra metalo pramonė, kurios apyvarta 2010 metais buvo 202,3 milijonų LVL. Reikšminga yra tai, kad ši ekonomikos sektorių veda praktiškai tik viena Kuržemės regiono įmonė A/S Liepojos metalurgs (2010 metais įmonės apyvarta buvo 194,26 milijonai LVL), todėl gerokai padidėjo su pramonės pokyčiais, žaliavų pirkimo kainomis ir įvairių šalių, ypač su Rusijos Federacijos, muitų tarifų pokyčiais susijusi rizika.

Paveikslas 60 Didžiausi apdirbimo pramonės sektoriai Kuržemėje pagal apyvartą mln. LVL nuo 2007 iki 2010 m.²⁴

Kaip pozityvi tendencija yra nurodoma ženkliai didėjanti medienos pramonės apyvarta ir 2010 metais šis sektorius jau viršijo 2007 metų apyvartą. Spartus augimas yra pastebimas cheminių medžiagų ir produktų gamybos sektoriuje.

Paveikslas 61 Didžiausi apdirbimo pramonės sektoriai Kuržemėje pagal darbuotojų skaičių nuo 2007 iki 2010 m.²⁵

Didžiausias darbuotojų skaičius, esantis maisto perdirbimo pramonėje, yra 3159 žmonės ir tai santykinai mažina apyvartą. Kiti svarbiausi pagal darbuotojų skaičių 2010 metais sektoriai yra minami:

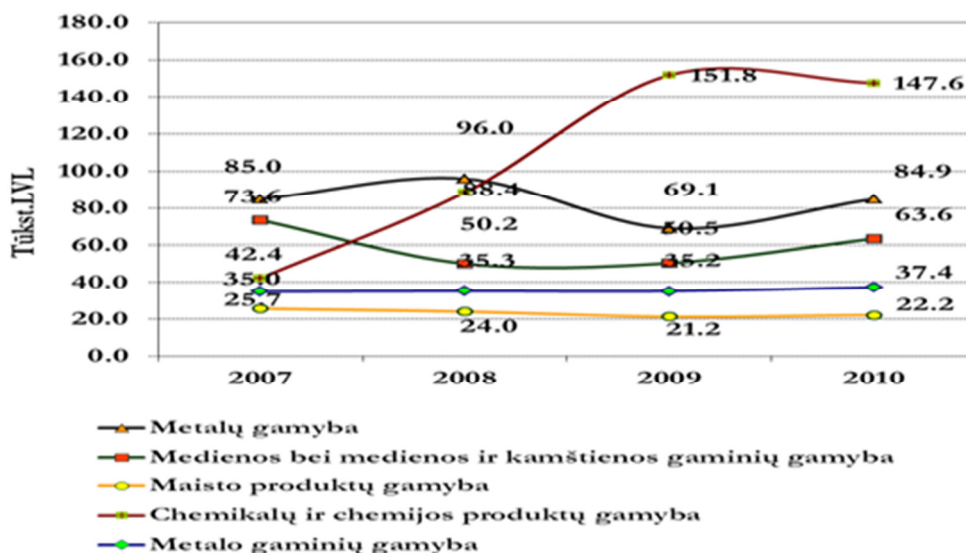
24 UAB „Lursoft“ duomenys

25 UAB „Lursoft“ duomenys

- Metalo gamyba su 2 384 dirbančiais;
- Medienos pramonė su 2 203 dirbančiais;
- Drabužių siuvimas su 1 919 dirbančiais.

Analizuojant informaciją apie gamybos sektorių apyvartą, tenkančią vienam darbuotojui matyti, kad didžiausias šio indekso augimas yra chemijos pramonėje. Kadangi ši pramonės šaka regione užima santykinai mažą plotą, yra pagrindo manyti, kad tokie pokyčiai yra susiję su vienos ar daugiau įmonių atsiradimu šiame Kuržemės regiono sektoriuje.

Paveikslas 62 Didžiausiose apdirbimo pramonės sektoriuose Kuržemėje sukurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui nuo 2007 iki 2010 m.²⁶

Taip pat yra laikoma, kad gerokai padidėjo apyvarta vienam darbuotojui ir medienos pramonėje bei metalų gamybos sektoriuje. Metalų gamybos sektoriuje šis rodiklis 2010 metais pasiekė 2007 metų lygį po staigaus 2009 metų nuosmukio.

Daroma bendra išvada, kad Kuržemės regiono ekonomikos profilį ir jo rodomos tendencijos yra susijusios su šiais pagrindiniais rodikliais:

- Vedančioji regiono pramonė pagal apyvartos rodiklį yra C apdirbamoji gamyba;
- Sektoriai, kurių vaidmuo Kuržemės regiono ekonomikai pastaraisiais metais sumažėjo yra F statyba ir H transportavimas ir sandėliavimas;
- Didžiausias darbuotojų skaičius yra apdirbamojoje gamyboje;
- Lyginant 2010 ir 2007 metų apyvartas, tenkančias vienam darbuotojui matoma, kad spartėjimas buvo pastebimas tiktai perdirbimo pramonėje, kurį galima paaiškinti kartu su pardavimų augimu net esant sumažėjusiam darbuotojų skaičiui;
- Didžiausias apdirbamosios pramonės sektorius Kuržemėje yra metalų gamyba, kuriame apyvarta 2010 metais siekė 202,3 milijonus LVL. Šiame Kuržemės regiono ekonomikos sektoriuje iš esmės yra tik viena įmonė - A/S Liepājas metalurģs ir tai neabejotinai yra rizikinga;

²⁶ UAB „Lursoft“ duomenys

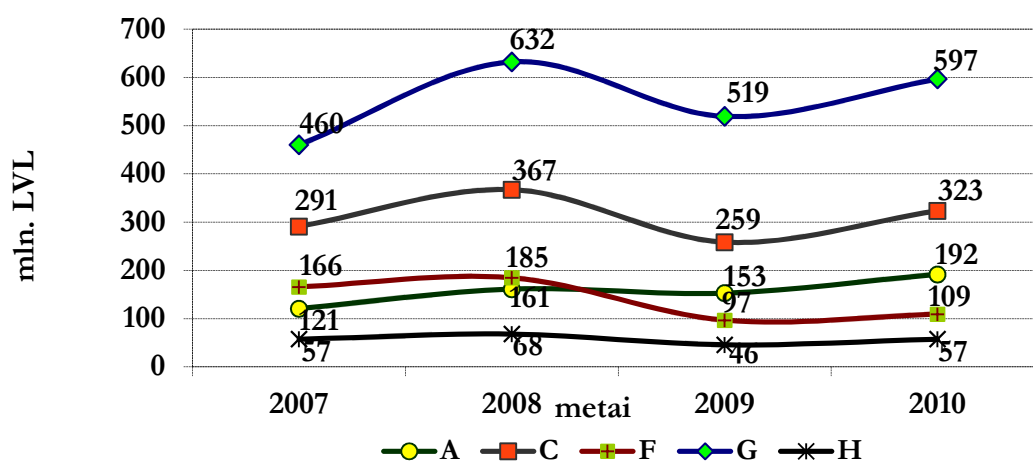
- Reikšmingos pozityvios tendencijos apima augantį medienos apdirbimo sektorių, kuris 2010 metais pralenkė 2007 metais buvusių pardavimus;
- Didžiausiais gamybos sektoriuje dirbančių žmonių skaičius yra maisto perdirbimo sektoriuje;
- Sparčiausia vienam darbuotojui tenkanti apyvarta padidėjo apdirbamosios pramonės sektoriuje ir tai yra chemijos pramonės sektorius.

2.3.2. ŽIEMGALOS REGIONAS

Kaip buvo paminėta anksčiau, Žiemgalos regiono ekonomikos profilis skiriasi nuo Kuržemės ir kitų regionų ekonomikos profilių. Kaip didžiausią apyvartą Kuržemės regione turinti pramonė yra minimas G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba“, kuri pilnai patenkina vietinių įmonių ir gyventojų paklausą įvairioms prekėms ir 2010 metais apyvarta siekė 597 milijonus LVL. Tikriausia šis indeksas yra paaiškinamas tuo, kad Žiemgalos regione yra didelis didmeninės prekybos centras, nes vietinė perkamoji galia yra panaši į kitų regionų.

Kaip antra svarbi pramonė šiame regione minima apdirbamoji gamyba. Yra svarbu pažymėti, kad lyginant su Kuržemės regiono apdirbimo pramonės apimtimis, abu regionai būtų lygiaverčiai iš Kuržemės regiono duomenų atmetus A/S Liepājas metalurģs apyvartą ir bendrą sektoriaus apyvartą išdalinant visam regiono gyventojų skaičiui. Todėl nėra jokio pagrindo manyti, kad Žiemgalos regiono apdirbimo pramonė yra mažiau išvystyta nei Kuržemės regione.

Trečias svarbus regiono sektorius po bendro 2009 metų ekonominio nestabilumo yra žemės ūkis, aplenkę statybos sektorių. Nors kituose sektoriuose yra pastebimi cikliški, nuo šalies ekonominės padėties priklausantys apyvartos pokyčiai, matyti, kad žemės ūkio sektorius plėtra Žiemgalos regione yra ir toliau stabilus, o 2009 metų kritimas buvo gana neįžymus.

Paveikslas 63 Žiemgalos regiono penkios sritys, kuriose registruota didžiausia apyvarta mln. LVL nuo 2007 iki 2010 m.²⁷

Apžvelgiant didžiausių Žiemgalos regiono pramonės šakų darbuotojų skaičių matome, kad žemės ūkyje yra 3 446 darbuotojų, neįtrauktų į pagrindinį pramonės darbuotojų sąrašą, ir tai gali generuoti didelę apyvartą turint palyginti nedidelį darbuotojų skaičių.

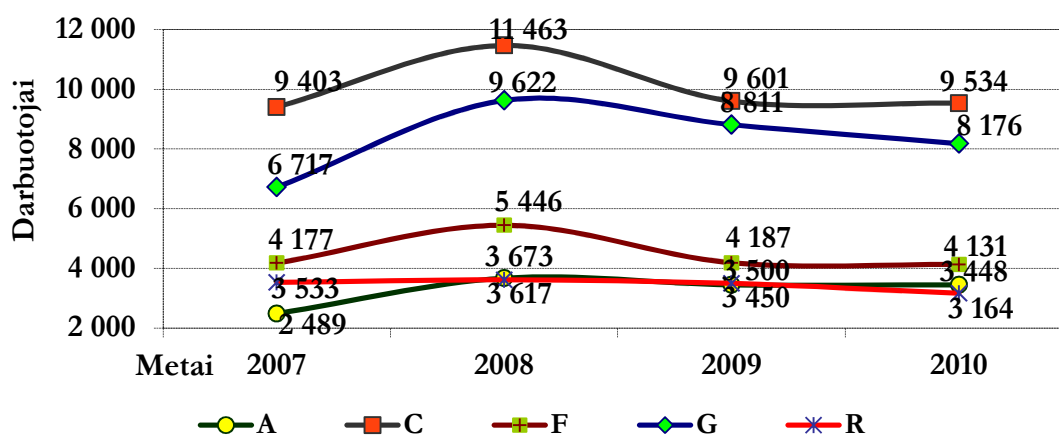
²⁷ UAB „Lursoft“ duomenys

Pramonės šakos, 2010 metais turėjusios didžiausią darbuotojų skaičių, Žiemgalos regione yra paminėtos:

- Apdirbamoji gamyba su 9 534 dirbančiais;
- Didmeninė ir mažmeninė prekyba, o taip pat automobilių remonto sektorius su 8 176 dirbančiais;
- Statybos sektorius su 4 131 dirbančiuoju.

Įdomus faktas yra tai, kad tarp sektorių, turinčių didelį darbuotojų skaičių, yra įvardijamas R sektorius „Menai, pramogos ir poilsis“, kuris yra netipinis kitiems regionams ir laikomas tik kaip Žiemgalos regiono požymis.

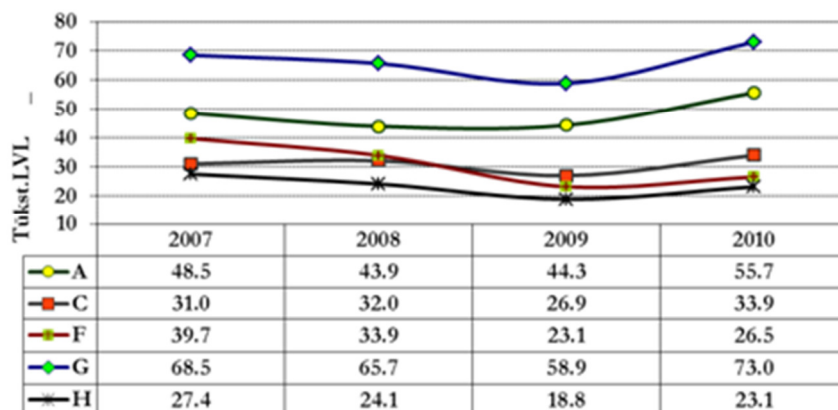
Apskritai, 2009 metų ekonominis nestabilumas turėjo įtakos visiems sektoriams ir tai gerokai sumažino darbuotojų skaičių. Kaip pramonės šakos, kurias mažiau paveikė ekonominės sąlygos, yra įvardijamas žemės ūkis ir prieš tai paminėti menai, pramogos ir poilsis.

Paveikslas 64 Žiemgalos regiono penkios sritys kuriose registruotas didžiausias darbuotojų skaičius nuo 2007 iki 2010 m.²⁸

Aptariant Žiemgalos regiono sektorių vienam darbuotojui tenkančią apyvartą matyti, kad aukščiausias indeksas 2010 metais buvo didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuje. Be to šis sektorius per laikotarpį nuo 2009 iki 2010 metų patyrė didelį augimo tempą, kuris yra paaiškinamas dideliu darbuotojų skaičiaus mažėjimu ir tuo pačiu metu padidėjusia apyvarta.

²⁸ UAB „Lursoft“ duomenys

Paveikslas 65 Žiemeļgales reģiona didžāciju sriču sūkurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui no 2007 iki 2010 m.²⁹

Panašios tendencijos 2010 metais yra matomas ir kitose pramonės šakose – darbuotojų skaičius sumažėjo, pramonė padidino savo bendrą apyvartą, kuri atspindi įmonių galimybę persitvarkyti ir užtikrinti išlaidų optimizavimą. Tokiu būdu per laikotarpį nuo 2009 iki 2010 metų žymiai išaugo ir darbo našumas, ir apskritai verslo produktyvumas bei efektyvumas.

Kaip antras pagal vienam darbuotojui tenkančios apyvartos dydį sektorius yra įvardijamas žemės ūkis, kur vienam darbuotojui tenkanti apyvarta yra 55,7 tūkst. LVL. Šis skaičiai yra dvigubai didesni nei Kuržemės reģiono žemės ūkio veiklos rodikliai ir didesni negu bet kurių kitų Kuržemės reģiono sektorių rodikliai, tai parodo aukštą darbo efektyvumą Žiemeļgales reģiono žemės ūkio sektoriuje.

Trečias pagal dydį 2010 buvo apdirbamosios gamybos sektorius, kurio apyvarta vienam darbuotojui 2010 metais siekė 33,9 tūkst.LVL, šis rodiklis gerokai išaugo ir viršijo ankstesnių metų pateiktus rodiklius.

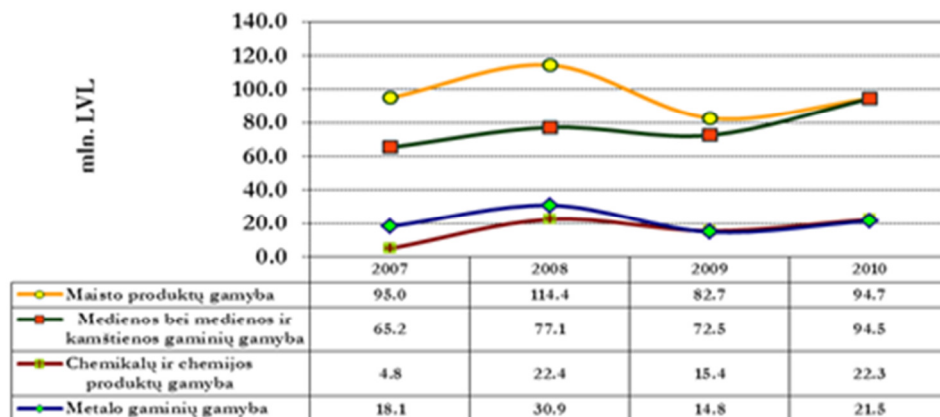
Taigi apskritai galima daryti išvadą, kad Žiemeļgales reģiono pagrindiniuose sektoriuose nuo 2009 metų vyko esminiai pokyčiai, įmonės optimizavo savo išlaidas ir sugebėjo pasiekti gerų verslo rezultatų net su mažesniu darbuotojų skaičiumi. Šie rezultatai parodo reikšmingą potencialą tos darbo jėgos, kuri teoriškai yra darbo rinkoje ir kuri gali būti įtraukiama į kitų sektorių plėtrą.

Toliau vertinant Žiemeļgales reģiono gamybos sektorius akivaizdu, kad pirmaujantis sektorius iki pat 2009 metų buvo maisto produktų gamybos sektorius. 2010 m tokiu sektoriumi tapo medienos gamybos sektorius ir šių abiejų sektorių bendra apyvarta 2010 metais buvo atitinkamai 94,7 ir 94,5 milijonų LVL.

Medienos sektorius, kuris gerokai sustiprino savo vaidmenį Žiemeļgales ekonomikoje, 2009 metais patyrė santykinai nedidelį apyvartos sumažėjimą, kai tuo tarpu kituose sektoriuose apyvartos mažėjo gana sparčiai.

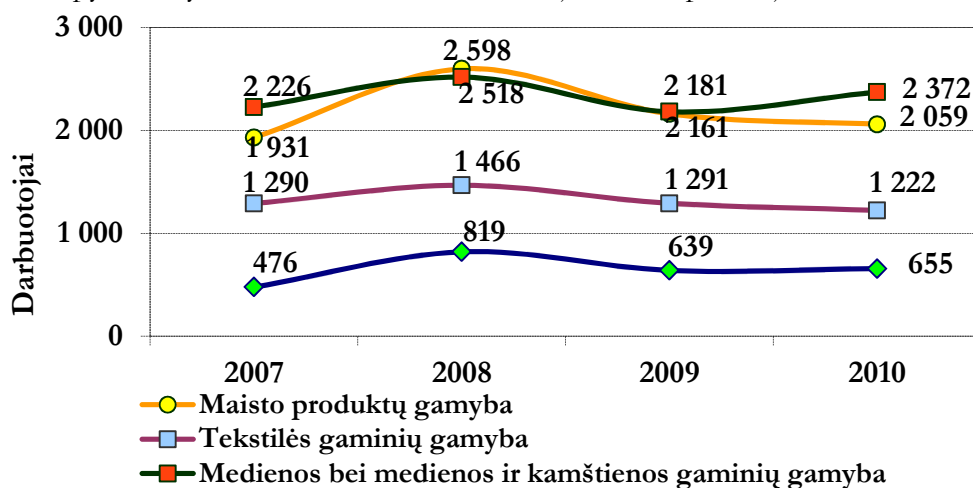
Maisto produktų gamybos sektoriaus apyvarta stipriai sumažėjo 2009 metais, kai apyvarta sumažėjo nuo 114,4 milijonų LVL iki 82,7 milijonų LVL, bet jau sekančiais metais šio sektoriaus būklė pagerėjo.

29 UAB „Lursoft“ duomenys

Paveikslas 66 Didžiausi apdirbimo pramonės sektoriai Žiemgaloje pagal apyvartą mln. LVL nuo 2007 iki 2010 m.³⁰

Kaip kiti pagrindiniai gamybos sektoriai yra įvardijami chemijos pramonė ir metalo dirbinių gamyba, kurių apyvartos yra 5 kartus mažesnės nei dviejų minėtų pirmaujančių sektorių apyvartos.

Paveikslas 67 Didžiausi apdirbimo pramonės sektoriai Žiemgaloje pagal darbuotojų skaičių nuo 2007 iki 2010 m.³¹

Kaip didžiausi pagal darbuotojų skaičių 2010 metais Žiemgalos regione yra paminėti šie gamybos sektoriai:

- Medienos pramonė su 2 372 dirbančiais, kuri 2009 metais yra aplenkusi maisto gamybos sektorių;
- maisto gamybos sektorius su 2 059 dirbančiais, kuriam pavyko padidinti apyvartą tuo pat metu mažinant darbuotojų skaičių;
- drabužių gamybos sektorius su 1 222 dirbančiais;
- techninės įrangos gamybos sektorius su 655 dirbančiais.

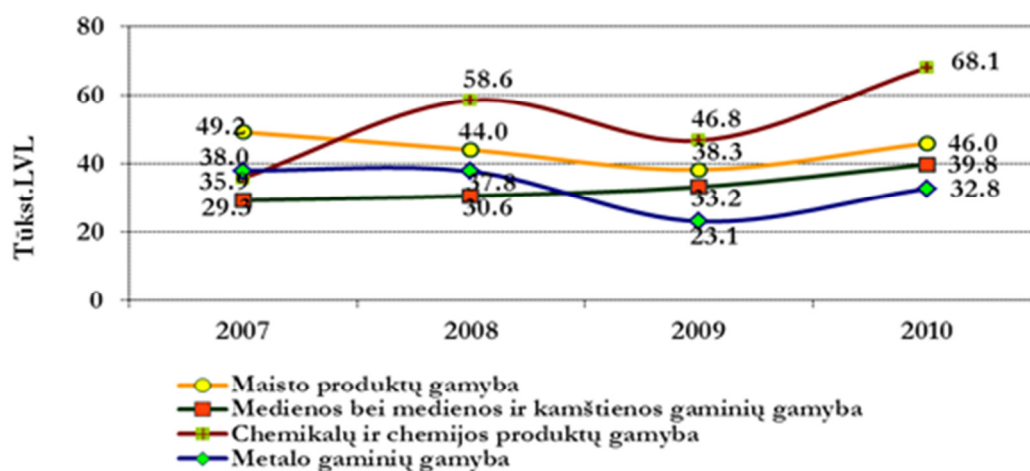
30 UAB „Lursoft“ duomenys

31 UAB „Lursoft“ duomenys

Tokiu būdu atrodo, kad praktiškai visi šiame sąraše esantys sektoriai yra pateikti pagal sektoriaus apyvartos dydį. Kaip išimtį reikia paminėti drabužių gamybos sektorių, kuris paprastai yra svarbus pagal darbo jėgos pajėgumus.

Analizuojant daugumos gamybos sektorių vienam darbuotojui tenkančią apyvartą matyti, kad pagrindinis vaidmuo pagal šį rodiklį tenka chemijos pramonei, kurioje santykinai mažas darbuotojų skaičius generuoja didelę apyvartą.

Kaip antras pagal apyvartos dydį yra minimas maisto gamybos sektorius, kuris per pastaruosius metus parodė šio rodiklio mažėjimo požymius, sektoriaus įmonėse nepavyko nustatyti darbuotojų skaičiaus dėl atitinkamai didėjančios arba mažėjančios paklausos. Remiantis 2010 metų duomenimis, sektoriaus įmonės šiais metais gerokai padidino savo darbo efektyvumą toliau mažindamos darbuotojų skaičių ir didindamos šio sektoriaus apyvartą.

Paveikslas 68 Didžiausiose apdirbimo pramonės sektoriuose Žiemeļgaleje sukurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui nuo 2007 iki 2010 m.³²

Kaip apdirbamosios gamybos, kuris nuolat didina apyvartą vienam darbuotojui, yra minimas medienos gamybos sektorius. Palyginus su kitais regionais, Žiemeļgalos regiono medienos sektoriui pavyko parodyti pastovų šio rodiklio augimą netgi ir sunkiais 2009 metais.

Daroma bendra išvada, kad Žiemeļgalos regiono ekonomikos profilį ir jo rodomos tendencijos yra susijusios su šiais pagrindiniais rodikliais:

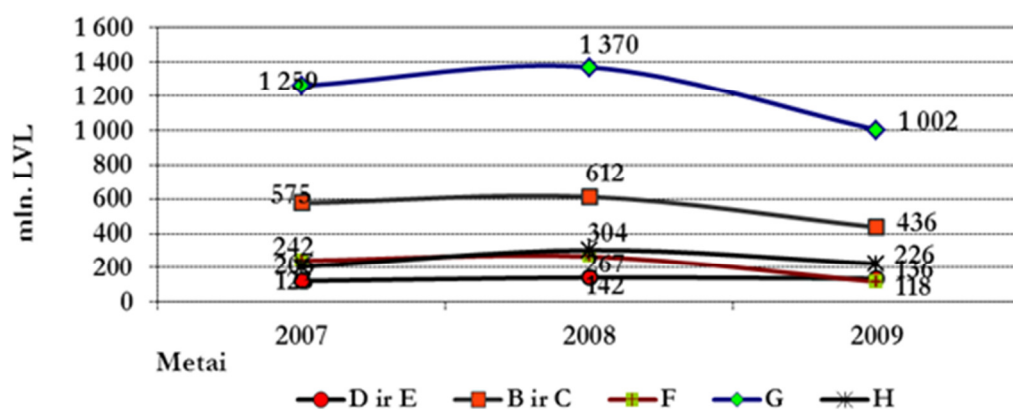
- didžiausia apyvarta yra G sektoriuje „Didmeninė ir mažmeninė prekyba” su 597 milijonų LVL apyvarta ;
- Kaip antras svarbus regiono sektorius yra įvardijama apdirbamoji gamyba, kurios apimtis būtų lygiavertė Kuržemės regiono duomenims, jeigu iš jų būtų išskaičiuojama AS Liepajas metalurģs rodoma apyvarta, o bendra suma sektoriuje būtų išdėstyta visiems regiono gyventojams. Taigi nėra pagrindo manyti, kad Žiemeļgalos regiono apdirbamoji gamyba yra mažiau išvystyta nei Kuržemės regione;
- Žiemeļgalos žemės ūkio sektoriaus augimas ir toliau yra stabilus, o 2009 metų kritimas lyginant su cikliškais ekonomikos pokyčiais buvo palyginti nežymus;

- Kaip didžiausias pramonės sektorius pagal darbuotojų skaičių Žiemgaloje yra įvardijama apdirbamoji gamyba su 9 534 dirbančiais;
- 2010 metais buvo tendencija mažinti darbuotojų skaičių didinant bendrą sektoriaus apyvartą, kuri parodo įmonės gebėjimą persitvarkyti ir užtikrinti sąnaudų optimizavimą. Tokiu būdu laikotarpyje nuo 2009 iki 2010 metų žymiai padidėjo darbo našumas ir bendras verslo produktyvumas bei darbo efektyvumas;
- Žemės ūkyje vienam darbuotojui tenkanti apyvarta yra 55,7 tūkstančių LVL. Šis rodiklis du kartus viršija Kuržemės regiono žemės ūkio sektoriaus rodiklius ir daugiau nei kitas kuris nors Kuržemės regiono sektorius rodo didelį efektyvumą žemės ūkio sektoriuje;
- Iki 2009 metų kaip pirmaujantis apdirbamosios pramonės sektorius buvo maisto produktų gamybos sektorius. 2010 metais šį sektorių aplenkė medienos apdirbimo sektorius ir abu šie sektoriai 2010 metais parodė bendrą apyvartą atitinkamai 94,7 ir 94,5 milijonus LVL;
- Medienos sektoriaus vaidmuo Žiemgalos regiono ekonomikoje žymiai išaugo, o 2009 metais šis sektorius patyrė santykinai nedidelį kritimą;
- Kaip didžiausi pagal darbuotojų skaičių Žiemgalos regiono apdirbamojoje pramonėje yra įvardijama medienos apdirbimo sektorius su 2 372 dirbančiais;
- Medienos apdirbimo pramonė yra toks apdirbamosios pramonės sektorius, kuriame nuolat didėja vienam darbuotojui tenkanti apyvarta.

2.3.3. ŠIAULIŲ REGIONAS

Šiaulių ekonominiame profilyje parodomas vieno palyginti didelio sektoriaus pranašumas prieš kitus sektorius - didžiausia apyvarta yra sektoriuje G „Didmeninė ir mažmeninė prekyba“, kuri patenkina vietinių verslininkų ir gyventojų paklausą įvairioms prekėms. 2009 metais šio sektoriaus apyvarta sudarė 1,002 milijardo LVL.

Kita svarbus regiono sektorius yra įvardijamas perdirbimas ir kasyba (sektoriai B ir C). Trečias svarbus regiono sektorius 2008 ir 2009 ekonominio nestabilumo metais tapo transporto sektorius, aplenkęs statybos sektorių.

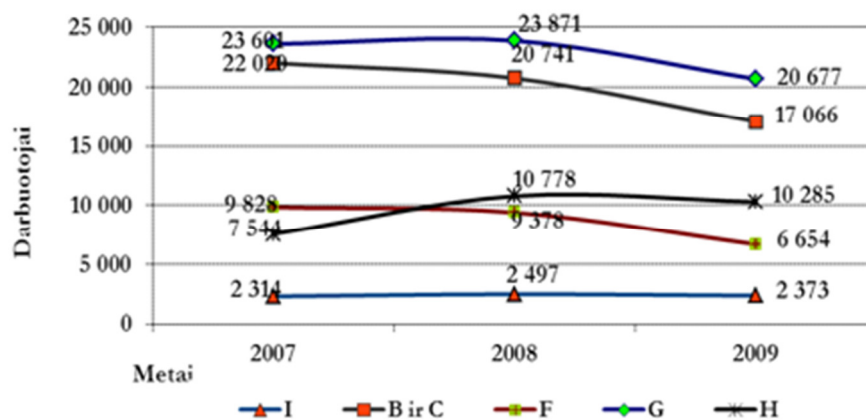
Paveikslas 69 Šiaulių regiono penkios sritys kuriose registruota didžiausia apyvarta mln. LVL nuo 2007 iki 2009 m.³³

³³Lietuvos statistikos departamento duomenys

Visi regiono sektoriai dėl cikliškų ekonomikos pokyčių pateko į nuosmukio etapą, išskyrus D ir E sektorius (Elektros energijos ir dujų tiekimas, šildymas iš oro kondicionavimas, o taip pat vandens tiekimas; nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir perdirbimas). Šiuose sektoriuose 2009 metais buvo palyginti nedidelis apyvartų sumažėjimas, kuris galėjo būti dėl padidėjusių energetinių šaltinių kainų, kurios taip pat sudaro didžiąją sektoriaus apyvartos dalį ir santykinai nelanksti paklausa, susijusi su pagrindiniais gyventojų poreikiais.

Skirtingai nuo Latvijos regionų, žemės ūkis nepateko tarp didžiausių regiono sektorių ir sudaro palyginti mažą bendrą apyvartą

Analizuojant pramonė darbuotojų skaičių matyti, kad didžiausias darbuotojų skaičius yra G sektoriuje „Didmeninė ir mažmeninė prekyba“, kuris taip pat pasiekė didžiausią apyvartą. Antras didžiausias pagal darbuotojų skaičių lieka kasybos ir perdirbimo sektorius. Abiejuose šiuose sektoriuose darbuotojų skaičius per laikotarpį nuo 2008 iki 2009 metų žymiai sumažėjo. Kadangi nėra 2010 metų duomenų, neįmanoma išanalizuoti vystymosi tendencijų per pastaruosius du metus.

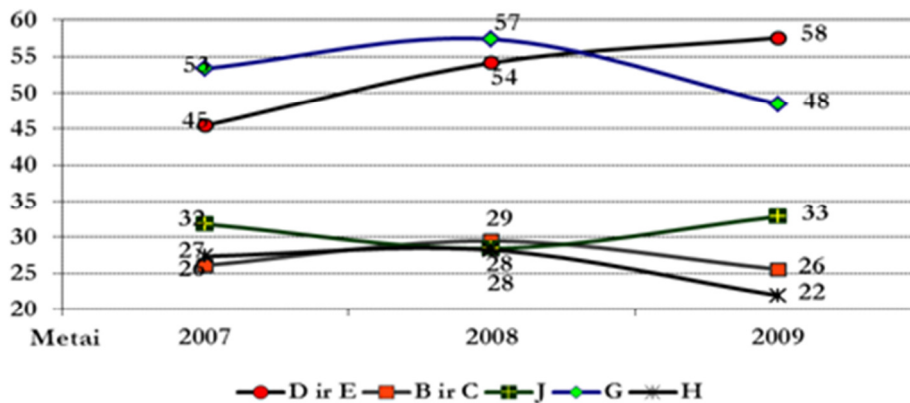
Paveikslas 70 Šiaulių regiono penkios sritys, kuriose registruotas didžiausias darbuotojų skaičius nuo 2007 iki 2009 m.³⁴

Sektorius, kuris nuo 2007 metų stipriai padidino užimtumą yra H transportas. Ekonominio nestabilumo metais spartų kritimą buvo galima pastebėti statybos pramonėje.

Be to derinant anksčiau analizuotas apyvartas ir darbuotojų skaičių buvo vertinama vienam darbuotojui tenkanti apyvartos ir jos pokyčių santykis laikotarpyje nuo 2007 iki 2009 metų.

³⁴Lietuvos statistikos departamento duomenys

Paveikslas 71 Šiaulių regiono didžiausių sričių sukurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui nuo 2007 iki 2009 m.³⁵

Galima pastebėti, kad Šiaulių regionas didžiausią šio rodiklio padidėjimą patyrė D ir E sektoriuose (Elektros energijos ir dujų tiekimas, šildymas iš oro kondicionavimas, o taip pat vandens tiekimas; nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir perdirbimas). Yra tikėtina, kad šis augimas vyko dėl energetinių resursų kainų augimo.

Dar verta paminėti didėjimo tendenciją J sektoriuje „Informacinės ir ryšio paslaugos“, kuris ekonominio nestabilumo metais pasiekė didelio veiklos efektyvumo padidėjimo.

G sektoriuje „Mažmeninė ir didmeninė prekyba“ nebuvo vienam darbuotojui tenkančios apyvartos sumažėjimo, nors darbuotojų skaičius šiame sektoriuje smarkiai sumažėjo. Galima matyti, kad pramonė didelį nuosmukį patyrė dėl ekonominio nestabilumo įtakos.

Apskritai Šiaulių regiono ekonomikos profilis ir jo rodomos tendencijos yra susijusios su šiais pagrindiniais rodikliais:

- Regionas rodo vieno palyginti didelio sektoriaus pranašumas prieš kitus sektorius su didžiausia apyvarta yra sektoriuje G „Didmeninė ir mažmeninė prekyba“, su šio sektoriaus 1 milijardo LVL apyvarta;
- Antras didelis regiono sektorius yra perdirbimas ir kasyba (sektoriai B ir C);
- Skirtingai nuo Latvijos regionų, žemės ūkis nepateko tarp didžiausių regiono sektorių ir sudaro palyginti mažą bendrą apyvartą;
- didžiausias darbuotojų skaičius yra G sektoriuje „Didmeninė ir mažmeninė prekyba“;
- Sektorius, kuris laikotarpiu nuo 2007 iki 2009 metų stipriai padidino užimtumą yra H transportas – kituose sektoriuose pasireiškė darbuotojų skaičiaus mažėjimas;
- Apyvarta vienam darbuotojui didėjo J sektoriuje „Informacinės ir ryšio paslaugos“, kuris ekonominio nestabilumo metais pasiekė didelio veiklos efektyvumo padidėjimo.;
- G sektoriuje „Mažmeninė ir didmeninė prekyba“ nebuvo vienam darbuotojui tenkančios apyvartos sumažėjimo, nors darbuotojų skaičius šiame sektoriuje smarkiai sumažėjo. Galima matyti, kad pramonė didelį nuosmukį patyrė dėl ekonominio nestabilumo įtakos.

³⁵Lietuvos statistikos departamento duomenys

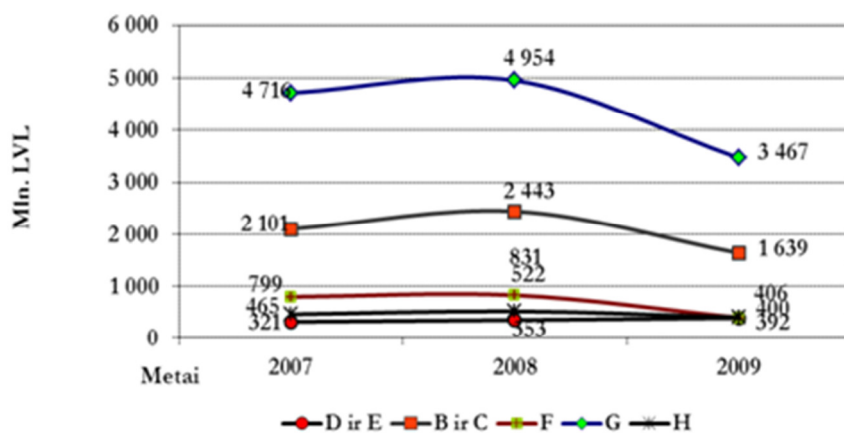
2.3.4. KAUNO REGIONAS

Pirmiausia yra labai svarbu pabrėžti, kad Kauno regiono ekonomikos dydis yra vidutiniškai tris kartus didesnis nei likusių tiriamųjų regionų ir Kaunas yra antras pagal dydį miestas Lietuvoje, kuriame gyvena 321 200 gyventojų, kurie sudarė pusę viso regione gyvenančių žmonių skaičiaus. Todėl yra pagrindo manyti, kad Kauno mieste atsispindi tam tikros pramonės tendencijos ir paprastai jos nėra panašios į kitų regionų tendencijas.

Kauno regiono ekonominis profilis rodo G sektoriaus pranašumą prieš kitus sektorius ir 2009 metais gauta apyvarta siekė 3,5 milijardų LVL. Šis sektorius Kauno regione taip pat patyrė smarkų apyvartos kritimą, kuris laikotarpyje nuo 2008 iki 2009 metų sudarė apie 30%.

Per šį laikotarpį, matyt, sumažėjo ir kitų pramonės šakų apyvarta, pavyzdžiui, perdirbimo ir kasybos, kur apyvarta sumažėjo netgi 33% ir statybos sektorius, kuriame apyvarta sumažėjo net 50%.

Kaip antras svarbiausias regiono sektorius yra minimas perdirbimo ir kasybos sektorius, kuri apyvarta 2009 metais sudarė 1,6 milijardo LVL.

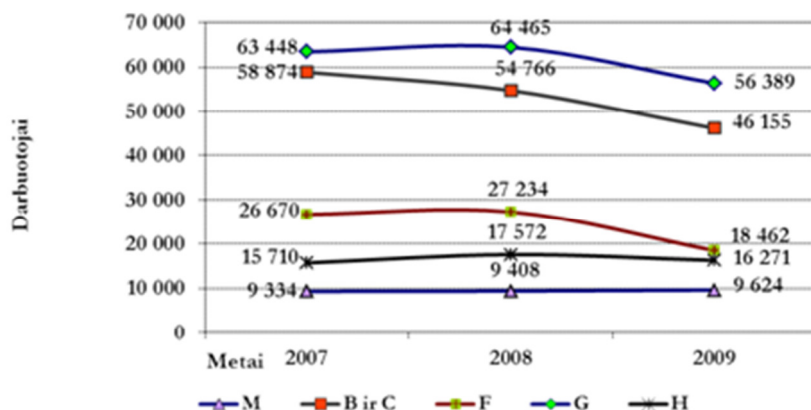

Paveikslas 72 Kauno regiono penkios sritys, kuriose registruota didžiausia apyvarta mln. LVL nuo 2007 iki 2009 m.³⁶

Kaip likę svarbiausi regiono sektoriai yra pažymėtini H transportas, F statyba bei D ir E sektoriai, kurie apima šildymo bei vandens tiekimo paslaugas.

Analizuojant daugiausia darbuotojų turintį regiono sektorių matyti, kad pirmaujantis yra G sektorius “Mažmeninė ir didmeninė prekyba”, o taip pat apdirbimas ir kasyba. Abiejose šiuose sektoriuose ne tik smarkiai krito apyvarta, bet tuo pačiu metu ir smarkiai sumažėjo darbuotojų skaičius.

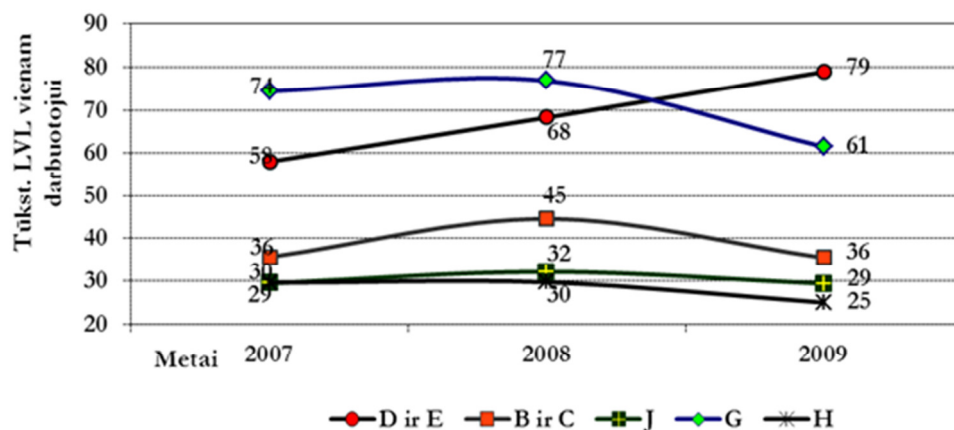
³⁶Lietuvos statistikos departamento duomenys

Paveikslas 73 Kauno regiono penkios sritys, kuriose registruotas didžiausias darbuotojų skaičius nuo 2007 iki 2009 m.³⁷

Kaip svarbiausias regiono sektorius pagal darbuotojų skaičių yra įvardijami statybos, transporto ir M sektorius „Profesinė, mokslinė ir techninė veikla“, kuris yra ypač unikalus Kauno regionui, kur regiono centriniam mieste Kaune veikia Kauno universitetai ir todėl daugelis verslo įmonių gali gilinti savo profesinę patirtį, teikti mokslo ir technikos paslaugas įvairių inžinerinių projektų plėtrai bei dirbti mokslinių tyrimų srityje.

Toliau atliekama sektorių apyvartos, tenkančios vienam darbuotojui, analizė padeda pamatyti, kad stebima Kauno regione situacija yra lygiavertė Šiaulių regionui, kur D ir E sektoriuose apyvarta vienam darbuotojui žymiai išaugo, tuo tarpu sektoriuje G „didmeninė ir mažmeninė prekyba“ šis rodiklis yra sumažėjęs dėl bendro ekonominio nuosmukio ir įvairių prekių bei paslaugų paklausos sumažėjimo.

Paveikslas 74 Kauno regiono didžiausių sričių sukurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui nuo 2007 iki 2009 m.³⁸

Apžvelgiant perdirbimą ir kasybą matyti, kad 2009 metais šis rodiklis taip pat sumažėjo ir nukrito iki 2007 metų apyvartos rodiklio. Be to sumažėjimas yra matomas ir Informacijų bei komunikacijų sektoriuje, o taip pat ir transporto sektoriuje.

37Lietuvos statistikos departamento duomenys

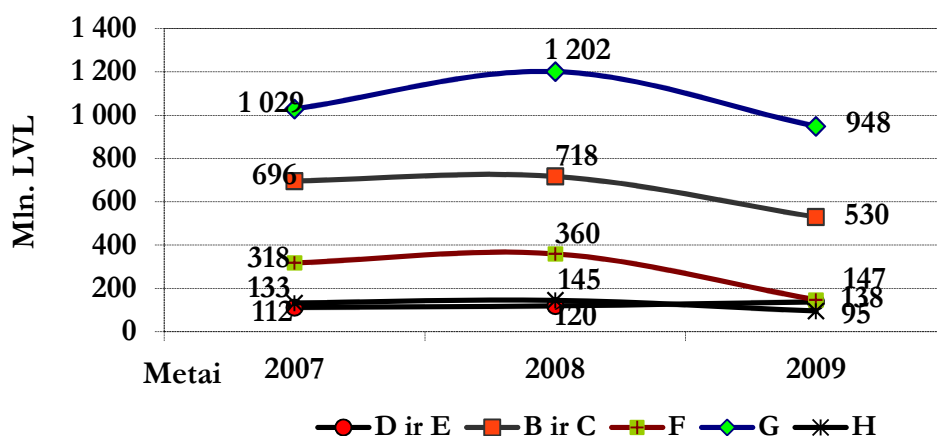
38Lietuvos statistikos departamento duomenys

Apskritai Kauno regiono ekonomikos profiliui yra būdingi šiais pagrindiniai rodikliai:

- Kauno regiono ekonomikos apimtis yra vidutiniškai tris kartus didesnė nei likusių tiriamųjų regionų ekonomikų apimtis ;
- Ekonominis profilis parodo didelį G sektoriaus pranašumą prieš kitus krašto sektorius ir 2009 metais apyvarta sudarė 3,5 milijardų LVL;
- Laikotarpyje nuo 2008 iki 2009 metų apyvarta beveik visuose prekybos sektoriuose praktiškai sumažėjo apie 30%, perdirbimo ir kasybos sektoriuje apyvarta taip pat sumažėjo apie 33% ir statybos sektoriuje apyvartos sumažėjimas siekia apie 50%;
- Antras svarbus regione yra apdirbimo ir kasybos sektorius kurio apyvarta 2009 metais sudarė 1,6 milijardų LVL;
- Pagal darbuotojų skaičių didžiausiu yra įvardijamas G sektorius „Didmeninė ir mažmeninė prekyba” , o taip pat apdirbimo ir kasybos sektorius;
- M sektorius „Profesinė, mokslinė ir techninė veikla”, kuris yra ypač unikalus Kauno regionui, kur regiono centriniam mieste Kaune veikia Kauno universitetai ir todėl daugelis verslo įmonių gali gilinti savo profesinę patirtį, teikti mokslo ir technikos paslaugas įvairių inžinerinių projektų plėtrai bei dirbti mokslinių tyrimų srityje.
- D ir E sektoriuose vienam darbuotojui tenkanti apyvarta žymiai išaugo, tuo tarpu G sektoriuje, „Didmeninė ir mažmeninė prekyba” ir kituose sektoriuose šis rodiklis žymiai sumažėjo.

2.3.5. PANEVĖŽIO REGIONAS

Panevėžio regiono ekonominis profilis iš kitų tiriamų regionų išsiskiria palyginti subalansuota ekonomika, kur G sektorius, lyginant su kitais sektoriais, yra šiek tiek mažesnis. Vis dėlto čia svarbiausią apyvartą kuriantis sektorius yra G su 948 milijonais LVL siekiančia apyvarta, po kurio seka perdirbimo ir kasybos sektorius .

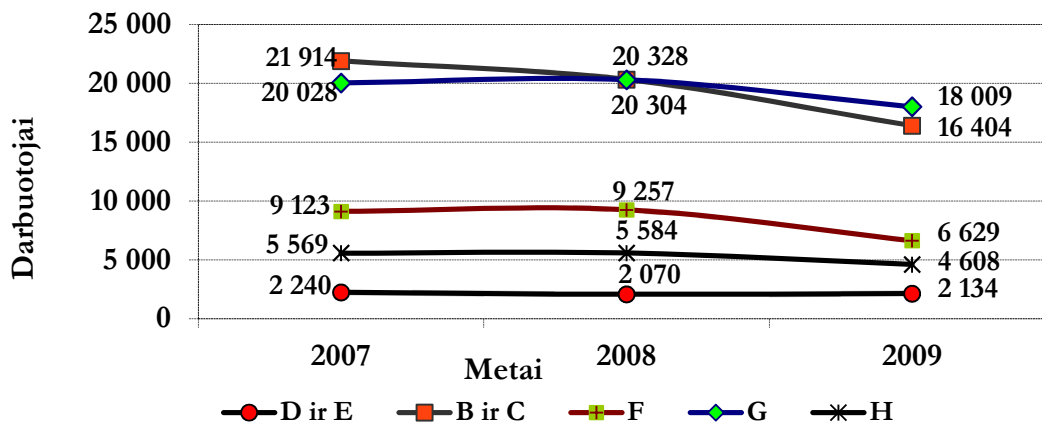

Paveikslas 75 Panevėžio regiono penkios sritys, kuriose registruota didžiausia apyvarta mln. LVL nuo 2007 iki 2009 m.³⁹

³⁹Lietuvos statistikos departamento duomenys

Taip pat Panevėžio regione laikotarpyje nuo 2008 iki 2009 metų dėl bendro ekonominio nuosmukio reikšmingai sumažėjo apyvarta. Reikia pažymėti, kad šiame regione apyvartos mažėjimas buvo mažesnis nei kituose tiriamuose Lietuvos regionuose, G sektoriuje per metus apyvarta sumažėjo 21%, o apdirbimo ir kasybos sektoriuje sumažėjo apie 26%.

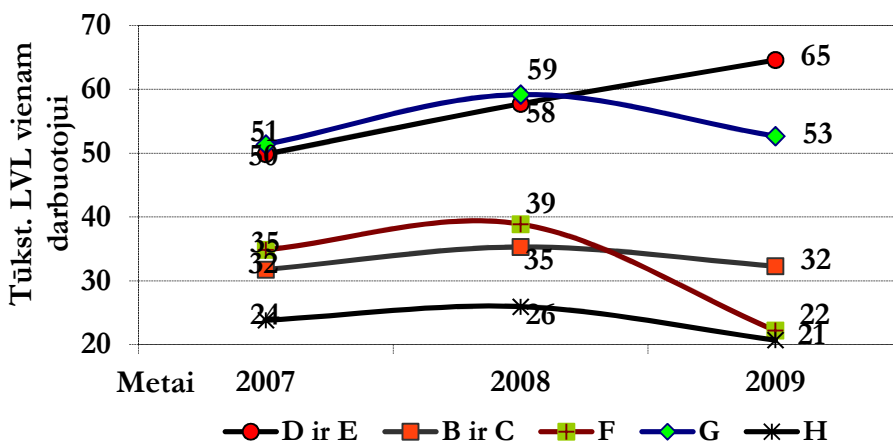
Aptariant darbo jėgos pasiskirstymą sektoriuose matyti, kad 2007 metais pirmasis ekonominis nuosmukis labiausiai paveikė apdirbimo ir kasybos sektorių. Ekonominė suirutė 2009 metais labiausiai įtakoją šio rodiklio sumažėjimą sektoriuje G ir prekybos sektoriuje.

Paveikslas 76 Panevėžio regiono penkios sritys, kuriose registruotas didžiausias darbuotojų skaičius nuo 2007 iki 2009 m.⁴⁰

Kitų regionų pagrindiniuose sektoriuose esantis dirbančiųjų skaičiaus mažėjimas sumažina bendrą regiono ekonomikos apimtį.

Apžvelgus vienam darbuotojui tenkančios apyvartos rodiklius matyti, kad kituose regionuose šis rodiklis sparčiai mažėja G sektoriuje, o D ir E sektoriuose yra pastebimas augimas. Kaip jau yra minėta anksčiau, šis padidėjimas greičiausiai įvyko dėl energijos šaltinių kainų didėjimo.

Paveikslas 77 Panevėžio regiono didžiausių sričių sukurta apyvarta tūkst. LVL vienam darbuotojui nuo 2007 iki 2009 m.⁴¹

⁴⁰Lietuvos statistikos departamento duomenys

Svarbu yra tai, kad perdirbimo ir kasybos sektoriuje 2009 m sukurta apyvarta sumažėjo iki 2008 metų lygio ir tiktai nežymi dalis sugrįžo iki 2007 metų lygio. Taigi, matome, kad šio sektoriaus įmonės labai aktyviai reaguoja į staigų apyvartos kritimą smarkai sumažinant dirbančiųjų skaičių, siekiant kiek įmanoma geriau patenkinti įmonių gamybos apimtis.

Kaip rodo tyrimo rezultatai, Panevėžio regiono perdirbimo pramonės įmonės yra vienos lanksčiausios iš visų tiriamų zonų ir gali greitai pertvarkyti savo gamybos procesus.

Bendram Panevėžio regiono ekonomikos medeliui yra būdingi tokie rodikliai:

- Panevėžio regiono ekonominis profilis iš kitų tiriamų regionų išsiskiria palyginti subalansuota ekonomika, kur G sektorius, lyginant su kitais sektoriais, yra šiek tiek mažesnis;
- Svarbiausią apyvartą kuriantis sektorius yra G su 948 milijonus LVL siekiančia apyvarta;
- šiame regione apyvartos mažėjimas buvo mažesnis nei kituose tiriamuose Lietuvos regionuose, G sektoriuje per metus apyvarta sumažėjo 21% , o apdirbimo ir kasybos sektoriuje sumažėjo apie 26%;
- pirmasis ekonominis nuosmukis labiausiai paveikė apdirbimo ir kasybos sektorių. Ekonominė suirutė 2009 metais labiausiai įtakojo šio rodiklio sumažėjimą sektoriuje G ir prekybos sektoriuje.
- Panevėžio regiono perdirbimo pramonės įmonės yra vienos lanksčiausios iš visų tiriamų zonų ir gali greitai pertvarkyti savo gamybos procesus, nepaisant staiga mažėjančių pardavimų galėjo greitai optimizuoti gamybą sumažinant darbuotojų skaičių atsižvelgus į gamybos pajėgumus.

2.4. ĮMONIŲ VEIKLOS PERSPEKTYVOS PAGAL REGIONŲ SEKTORIUS

2.4.1. KURŽEMĖS REGIONAS

Aptariant Kuržemės regiono įmones buvo nustatyta, kad trys perspektyviausi verslo sektoriai yra:

- Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė A;
- Apdirbamoji gamyba C;
- Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos I.

Apžvelgiant šių sektorių poveikį regiono ekonomikai matyti, kad pirmieji du iš perspektyviausių sektorių jau dabar užima svarbią regiono ekonomikos dalį. Abiem šioms pramonės šakoms yra būdingas vis didėjantis produktyvumo rodiklio ir vienam darbuotojui tenkančios apyvartos santykis, kuris nuolat auga. Taip pat matyti, kad šiuos sektorius ekonominis nuosmukis paveikė mažiau (pavyzdžiui, lyginant su sektoriumi G „Didmeninė ir mažmeninė prekyba“). Todėl yra pagrindo manyti, kad įmonės jų subjektyvia nuomone atspindi norą kurti stabilias pramonės šakas, kuriose nėra didelių svyravimų bei ekonominių rodiklių pokyčių.

Kaip parodė tyrimų rezultatai, sektorius, kurio nėra pirmaujančių sąraše, yra I sektorius „Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos“.

Atliekant perspektyviausio gamybos sektoriaus C apklausą, papildomai buvo užduotas klausimas apie didelę įvairių subpadalinių įvairovę, kurie yra įtraukiami į šį sektorių.

Kaip perspektyviausi verslo požiūriu gamybos sektoriai tyrime buvo paminėti:

- Maisto produktų gamyba (10 EVRK kodas) su dideliu atraišiu iš kitų gamybos sektorių;
- Medienos, medinių ir kamštinių dirbinių gamyba (16 EVRK kodas);
- Baldų gamyba (31 EVRK kodas);
- Metalo gamyba (24 EVRK kodas).

Šio pasirinkto gamybos sektoriaus įmonių sudėtis aiškiai parodo esamą apdirbamosios gamybos vaizdą, pagal kurį maisto produktų gamyba, medienos, medžio ir kamštinių dirbinių gamyba bei metalo gamyba yra pagrindiniai gamybos sektoriai pagal darbuotojų skaičių ir pagal sukuriama apyvartą.

Aptariant gamybos sektorių, kuris nėra vienas iš didžiausių gamybos sektorių, bet yra įtrauktas į perspektyvių sektorių sąrašą, yra paminėtas „Baldų gamybos (31 EVRK kodas 31)“ sektorius, kuris verslininkų požiūriu yra laikomas perspektyviu sektoriumi.

Remiantis pokalbių metu gautais iš Kuržemės regiono verslininkų duomenimis matyti, kad kaip ypač perspektyvus verslo sektorius yra minima apdirbamojo gamyba ir įvairūs jos subsektoriai tokie kaip tekstilės gamyba, maisto pramonė ir kt. Kaip pagrindas verslo vystymo srityje yra paminėtina smulkiųjų gamintojų verslo plėtra. Perspektyvos teikia turizmo sektorius. Svarbiausios šios pramonės šakų vystymosi prielaidos yra šios:

- Apgalvotas žemės naudojimo planavimas, laikantis galiojančių žemėtvarkos ir poreikio gamybos ir paslaugų srityje nuostatų;
- Konkreti infrastruktūra planuojant paramą šioms teritorijoms – kelių infrastruktūros sutvarkymas aplink gamybines zonas, o taip pat vietos logistikos centrų išdėstymas. Pavyzdžiui, kaip tokia zona galėtų būti nurodomas kelias Stende – Mersrags, kur asfaltbetonio danga palengvintų ne tik Mersgas uosto plėtrą, bet taip pat ir Kuržemės regiono vietos įmonių konkurencingumą.

2.4.2. ŽIEMGALOS REGIONAS

Aptariant Žiemgalos regiono įmones buvo nustatyta, kad trys perspektyviausi verslo sektoriai yra:

- Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė A, su dideliu atitrūkimu nuo kitų gamybos sektorių;
- Apdirbamoji gamyba C;
- Sveikatos apsauga ir socialinis aprūpinimas Q.

Apžvelgiant šių sektorių poveikį regiono ekonomikai matyti, kad pirmieji du iš perspektyviausių sektorių, panašiai kaip ir Kuržemės regione, jau dabar užima svarbią regiono ekonomikos dalį. Kadangi sektoriams yra būdingas vis didėjantis darbo efektyvumo rodiklis ir vienam darbuotojui tenkantis apyvarta, tas rodiklis stabiliai didėja.

Taip pat matyti, kad šių sektorių ekonominis nestabilumas paveikė mažiau. Taigi atrodo, kad ateityje Žiemgalos įmonės su dideliu potencialu turinčiais sektoriais matomai dar labiau sustiprins jau esamus regiono sektorius, visų pirma žemės ūkio sektorių, ir itin aukštą jų produktyvumą.

Kaip parodė tyrimų rezultatai, sektorius, kurio nėra pirmaujančių sąraše, yra Q sektorius „ Sveikatos apsauga ir socialinis aprūpinimas ”.

Taip pat atskiru klausimu Žiemgalos regiono verslininkų buvo klausiama apie perspektyviausius apdirbamosios gamybos sektorius.

Kaip perspektyviausi verslo požiūriu gamybos sektoriai tyrime buvo paminėti:

- Maisto produktų gamyba (10 EVRK kodas) su dideliu atitrūkimu nuo iš kitų gamybos sektorių;
- Medienos, medinių ir kamštinių dirbinių gamyba (16 EVRK kodas);
- Baldų gamyba (31 EVRK kodas);
- Metalų dirbinių gamyba (25 EVRK kodas).

Šio pasirinkto gamybos sektoriaus operatoriai Žiemgalos regione panašiai kaip ir Kuržemės regione pateikia aiškių esamą apdirbamosios gamybos vaizdą, pagal kurį maisto produktų gamyba, medienos, medžio ir kamštinių dirbinių gamyba bei metalo dirbinių gamyba yra pagrindiniai gamybos sektoriai pagal darbuotojų skaičių ir pagal sukuriamą apyvartą.

Aptariant gamybos sektorių, kuris nėra vienas iš didžiausių gamybos sektorių, bet yra įtrauktas į perspektyvių Žiemgalos regiono sektorių sąrašą, yra paminėtas „Baldų gamybos (31 EVRK kodas 31)” sektorius, kuris verslininkų požiūriu yra laikomas perspektyviu sektoriumi.

Tokiu būdu atrodo, kad Žiemgalos regione panašiai kaip Kuržemės regione, pastebima, perspektyviu yra laikomas šiuo metu santykinai neišvystytas baldų gamybos sektorius.

Remiantis pokalbių metu gautais iš Žiemgalos regiono verslininkų duomenimis matyti, kad kaip ypač perspektyvus verslo sektorius yra minimas žemės ūkis ir su juo susijęs maisto pramonės sektorius, užtikrinantis iš vietinių žaliavų ir žemės ūkio produktų suskurtą įmanomai didžiausią pridėtinę vertę.

Kaip papildoma veikla, kuri turėtų būti remiama, yra minimi amatai, kurie skatintų turizmo plėtrą ir padėtų užtikrinti subalansuotą regiono plėtrą.

2.4.3. ŠIAULIŲ REGIONAS

Aptariant Šiaulių regiono įmones buvo nustatyta, kad trys perspektyviausi verslo sektoriai yra:

- Apdirbamoji gamyba C;
- Statyba F;
- Sveikatos apsauga ir socialinis aprūpinimas Q.

Analizuojant šių sektorių poveikį regiono ekonomikai matyti, kad apdirbamoji gamyba jau užima gana tvirtą regiono ekonomikos dalį, kai tuo tarpu statybos sektorius savo vaidmenį regiono ekonomikai prarado ekonominio nestabilumo laikotarpiu.

Šie sektoriai nepasižymi darbo našumo augimo rodikliais ir vienam darbuotojui tenkanti apyvarta nedidėja. Taip pat du perspektyvūs sektoriai yra ypač imlūs darbo jėgai ir jie yra didžiausi darbdaviai tarp visų sektorių.

Taigi yra pagrindo manyti, kad įmonių nuomonė atspindint siekį plėtoti tų sektorių veiklą, kuriose reikalingas kuo didesnis dirbančių asmenų skaičius, yra subjektyvi.

Kaip išimtis, sektoriumi, kuris yra aprašomas tyrime, tačiau jo nėra tarp pirmaujančių sektorių, yra įvardijama „Sveikatos apsaugos ir socialinio aprūpinimo (EVRK kodas Q)” sektorius.

Turimo metu atskiru klausimu buvo klausiama apie perspektyviausius apdirbamosios gamybos sektorius. Šis klausimas buvo užduotas dėl daug esančių apdirbamosios gamybos ir daugelio skirtingų subsektorių, kurie yra įtraukti į šią pramonės šaką.

Kaip perspektyviausi verslo požiūriu apdirbamosios gamybos sektoriai buvo įvardinti šie:

- Maisto produktų gamyba (10 EVRK kodas);
- Tekstilės dirbinių gamyba (13 EVRK kodas);
- Drabužių siuvimas (14 EVRK kodas).

2.4.4. KAUNO REGIONAS

Aptariant Kauno regiono įmones buvo nustatyta, kad trys perspektyviausi verslo sektoriai yra:

- Apdirbamoji gamyba C;
- Statyba F;
- Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos I.

Analizuojant šių sektorių poveikį regiono ekonomikai matyti, kad apdirbamoji gamyba jau užima gana tvirtą regiono ekonomikos dalį, kai tuo tarpu statybos sektorius savo vaidmenį regiono ekonomikai prarado ekonominio nestabilumo laikotarpiu.

Šie sektoriai kaip ir Šiaulių regiono atveju neišsiskiria darbo našumo augimo rodikliais ir didėjančia vienam darbuotojui tenkančia apyvarta, kuri pastaruoju metu auga. Tuo tarpu du pirmieji perspektyvūs sektoriai yra ypač imlūs darbo jėgai ir jie yra didžiausi darbdaviai tarp visų sektorių.

Taigi yra pagrindo manyti, kad Kauno regiono įmonių nuomonė atspindint siekį plėtoti tų sektorių veiklą, kuriose reikalingas kuo didesnis dirbančių asmenų skaičius, yra subjektyvi.

Kaip išimtis, sektoriumi, kuris yra aprašomas tyrime, tačiau jo nėra tarp pirmaujančių sektorių, yra įvardijamas sektorius „Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos (I EVRK kodas)”.

Kaip perspektyviausi verslo požiūriu apdirbamosios gamybos sektoriai buvo įvardinti šie:

- Maisto produktų gamyba (10 EVRK kodas);
- Odos ir odos dirbinių gamyba (15 EVRK kodas);
- Medžio, medienos ir kamštinių dirbinių gamyba, išskyrus baldų gamybą; šiaudinių ir pintų gaminių gamyba (16 EVRK kodas).

2.4.5. PANEVĖŽIO REGIONAS

Aptariant Panevėžio regiono įmones buvo nustatyta, kad trys perspektyviausi verslo sektoriai yra:

- Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė A;
- Apdirbamoji gamyba C;
- Statyba F.

Lyginant šiuos sektorius su kitais Lietuvos regionais matyti, kad apdirbamoji gamyba jau užima gana tvirtą regiono ekonomikos dalį, kai tuo tarpu statybos sektorius savo vaidmenį regiono ekonomikai prarado ekonominio nestabilumo laikotarpiu.

Šiam sektoriui kaip ir kitiems likusiems Lietuvos regionų sektoriams nėra yra būdingas produktyvumo rodiklių didėjimas, o įmonių apyvarta, tenkanti kiekvienam dirbančiajam kiekvienais pastaraisiais metais netgi sumažėjo. Tuo tarpu du pirmieji perspektyvūs sektoriai yra ypač imlūs darbo jėgai ir jie yra didžiausi darbdaviai tarp visų sektorių.

Turime pagrindo manyti, kad taip pat ir Panevėžio regiono įmonių nuomonė atspindint siekį plėtoti tų sektorių veiklą, kuriose reikalingas kuo didesnis dirbančių asmenų skaičius, yra subjektyvi.

Kaip išimtis, sektoriumi, kuris yra aprašomas tyrime, tačiau jo nėra tarp pirmaujančių sektorių, yra įvardijamas sektorius „Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė (EVRK kodas A)“.

Kaip perspektyviausi verslo požiūriu apdirbamosios gamybos sektoriai buvo įvardinti šie:

- Maisto produktų gamyba (10 EVRK kodas);
- Medžio, medienos ir kamštinių dirbinių gamyba, išskyrus baldų gamybą; šiaudinių ir pintų gaminių gamyba (16 EVRK kodas);
- Drabužių siuvimas (14 EVRK kodas).

2.5. REGIONŲ VERSLO APLINKOS ĮVERTINIMAS

Siekiant tinkamai įvertinti tiriamų regionų verslo aplinką, šiame tyrime surinkti duomenys ir apklausų metu gauta informacija buvo apibendrinta vienu verslo aplinkos vertinimo modeliu. Tokiu būdu yra sukurtas skaitmeninis tyrime dalyvavusių regionų verslo aplinkos įvertinimo balas, pagal kurį 50% įvertinimo regionas gauna įvertinus tam tikrus statistinius duomenis, o kitus 50% įvertinimo regionas gauna remiantis per įvairias apklausas gautais rezultatais apie įvairius verslo aplinkos kokybės aspektus.

Naudojant iš eilės penkis konkrečius kriterijus, buvo statistiškai įvertinti penki Latvijos ir Lietuvos regionai. Tokiu būdu, kiekvienas regionas, kuriame gaunama vertė buvo didžiausia, gavo penkis balus, o regionas su žemiausiu vertės rodikliu, gavo vieną balą.

Kaip naudojami statistinio vertinimo kriterijai ir jų rezultatai yra įvardijama:

Nr.	Regionas Rodiklis	Kuržemės regionas	Žiemgalos regionas	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis
1	Regiono pridėtinė vertė vienam gyventojui LVL 2009 m.	4615	3686	3928	5360	4030
	Vertinimas	4	1	2	5	3

2	Vidutinė sričių apyvarta vienam darbuotojui A iki C srityse 2009 m.	27,4	41,8	24,7	35,0	31,5
	Vertinimas	2	5	1	4	3
3	Vidutinė vieno darbuotojo sukurta pridėtinė vertė 2009 m.	24,1	25,6	17,1	17,2	17,0
	Vertinimas	4	5	2	3	1
	VIDUTINIS VERTINIMAS:	3,33	3,67	1,67	4,00	2,33

Kaip taikytų apklausų rezultatai ir tų rezultatų įvertinimas penkių balų sistemoje yra įvardijama:

Nr.	Regionas Rodiklis	Kuržemės regionas	Žiemgalos regionas	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis
1	Automobilių kelių būklė	2,41	2,45	2,83	3,23	2,90
	Vertinimas	1	2	3	5	4
2	Kredito įstaigų finansavimo prieinamumas	2,83	2,89	3,41	3,31	3,00
	Vertinimas	1	2	5	4	3
3	Internetinio ryšio kokybė ir atitinkamumas	3,69	3,45	3,52	3,81	3,89
	Vertinimas	3	1	2	4	5
4	Elektros energijos tiekimo didinimo galimybės	2,97	2,91	3,17	3,19	3,06
	Vertinimas	1	2	4	5	3
	VIDUTINIS VERTINIMAS:	2,98	2,92	3,23	3,39	3,21

Rezultatų apibendrinimas

Nr.	Regionas Rodiklis	Kuržemės regionas	Žiemgalos regionas	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis
A	Statistinių kriterijų rezultatai	3,33	3,67	1,67	4,00	2,33
B	Apklausos kriterijų rezultatai	2,98	2,92	3,23	3,39	3,21
	VIDUTINIS VERTINIMAS:	3,16	3,30	2,45	3,70	2,77
	UŽIMTA VIETA:	III	II	V	I	IV

Apibendrinant aukščiau aprašytų regionų verslo aplinkos vertinimo kriterijus, galime daryti išvadą, kad tarp regionų labiausiai ekonomiškai išsivystęs ir stipriausias yra Kauno regionas, labiausiai

tikėtina dėl Kauno miesto poveikio regiono įmonėms dėl santykinai gerai išvystytos infrastruktūros ir galimybės pritraukti į šį regioną labiausiai konkurencingas ir produktyvias įmones.

2.6. VERSLUMO MOKYMO SI VISĄ GYVENIMĄ RINKOS APIBŪDINIMAS - REGIONŲ SEKTORIŲ EKONOMINIO AUGIMO PROGNOZĖS

Remiantis ankstesniuose skirsniuose aprašyta perspektyviausių regionų sektorių plėtra ir atsižvelgiant į apklausų metu gautą informaciją apie ekonominio potencialo augimą įvairiuose sektoriuose, šis tyrimas yra skirtas darbo jėgos paklausos augimo potencialo modeliui.

Nustatant darbo jėgos augimo prognozes, Latvijoje buvo atsižvelgiama į Latvijos 2011-2014 metų⁴² konvergencijos programą, kurioje buvo prognozuojama, kad planuojamas Latvijos BVP augimas nuo 2012 metų sieks 4%, o Lietuvoje, atsižvelgiant į Lietuvos 2011-2014 metams⁴³, planuojamas Lietuvos BVP augimas yra nuo 3,7% iki 4,7% per metus.

Šių dokumentų pagrindu yra planuojama tokia plėtros raida pagal sektorius:

- į eksportą orientuotų sektorių augimas – apdirbamosios gamybos C ir žemės ūkio BVP dalis;
- tikėtinas finansinių paslaugų, nekilnojamojo turto K ir prekybos BVP dalies mažėjimas sektoriuose;
- nesitikima didelio statybų F sektorių augimo;
- transporto sektoriuje I tikimasi nuosaikaus augimo, kuris priklausys nuo politinių santykių su Rusija;
- į asmeninį vartojimą besiremiančios prekybos G, apribotos dideliu nedarbo lygiu ir lėtai didėjančiu darbo užmokesčiu, tempai neleis viršyti numatyto BVP augimo tempo sektoriuose.

Remiantis aukščiau minėtomis nacionalinėmis konvergencijos programomis ir tyrimo metu atliktų apklausų rezultatais, laikotarpyje iki 2015 metų imtinai yra prognozuojamos linijinio darbo jėgos augimo tendencijos. Manoma, kad grįžimas į ekonomikos augimą tęsis pagal numatytą scenarijų ir jeigu nebus naujo ekonominio nuosmukio.

Lentelė 30 Regionų ekonomikos sričių prognozuojamas augimas proc. kiekvienais metais per 2012-2015 m. laikotarpį

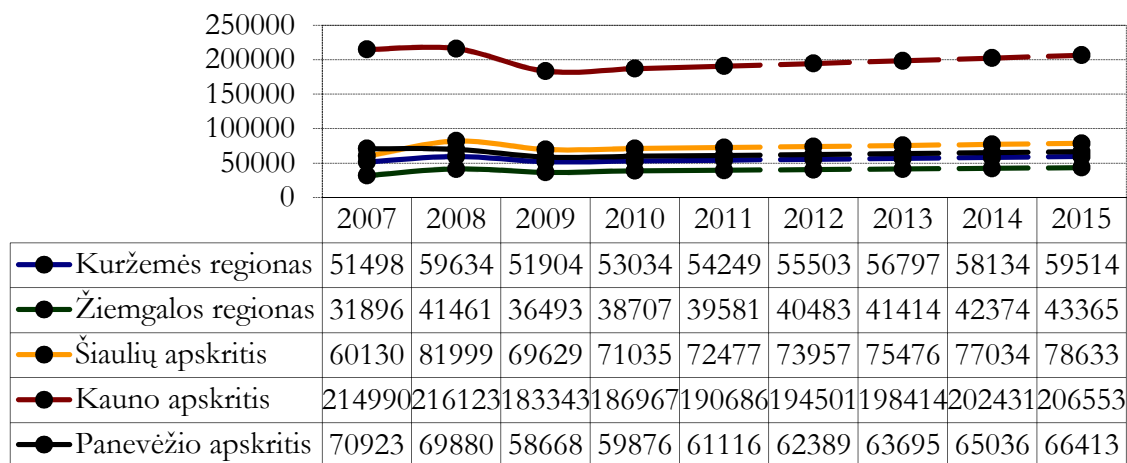
Kodas	Sritis	Kuržemės regionas	Žiemgalos regionas	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis
A	Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	4,0%	4,0%	3,5%	3,5%	3,5%
B iki E	Pramonė	4,0%	4,0%	3,5%	3,5%	3,5%
F	Statyba	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
G iki I	Didmeninė ir mažmeninė prekyba, transportas ir apgyvendinimas	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%

⁴² Internetinis šaltinis : www.mk.gov.lv/doc/2005/FMProg_21042011_LV_Konvergenc.1038.doc

⁴³ Internetinis šaltinis: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/cp_lithuania_en.pdf

Kodas	Sritis	Kuržemės regionas	Žiemgalos regionas	Šiaulių apskritis	Kauno apskritis	Panevėžio apskritis
J	Informacija ir ryšiai	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
K	Finansinė ir draudimo veikla	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
L	Nekilnojamojo turto operacijos	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
M iki N	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
O iki Q	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas; švietimas	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
S	Kita aptarnavimo veikla	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%

Atsižvelgiant į numatomą pramonės augimą, buvo sukurtas bendras pokyčių pasiskirstymo svarbiausiuose tiriamų regionų sektoriuose potencialo modelis. Analizuojant bendro užimtumo pokyčius visuose sektoriuose matyti, kad aiškus lyderis yra Kauno regionas, kurio tokius rodiklius galima paaiškinti dideliu gyventojų skaičiumi. Kiti regionai užima santykinai lygiavertes pozicijas.

Paveikslas 78 Bendrasis prognozuojamas užimtųjų skaičiaus pokytis tyrimo regionuose

Didžiausia darbo jėgos paklausos didėjimas laikotarpyje iki 2015 metų, tikėtina, gali būti laukiamas Šiaulių ir Kuržemės regionuose, kas yra paaiškinama dideliu augimu tų sektorių, kurie jau dabar užima didžiąją regionų ekonomikos ir darbo rinkos dalį.

Lentelė 31 Prognozuojamas kasmetinio užimtųjų skaičiaus augimas iki 2015 m.

	Esamas darbuotojų skaičius	Kasmetinis papildomų darbuotojų skaičiaus poreikis			
	2011	2012	2013	2014	2015
Kuržemės regionas	54 249	+1 254	+1 294	+1 337	+1 380
Žiemgalos regionas	39 581	+902	+931	+960	+991
Šiaulių apskritis	72 477	+1 480	+1 519	+1 558	+1 599

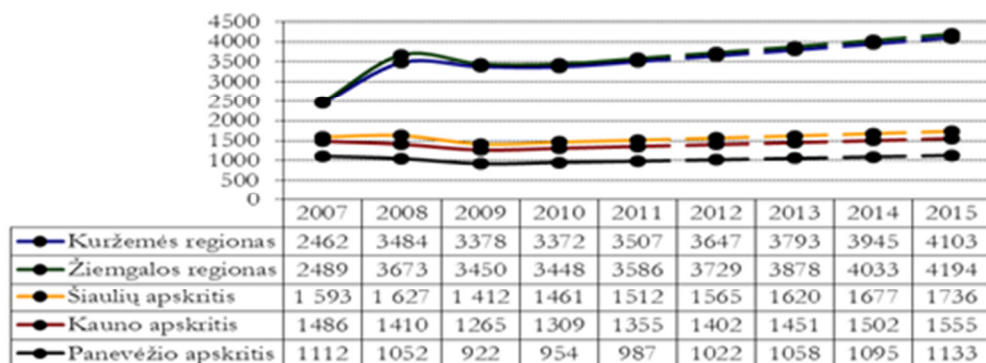
Kauno apskritis	190 686	+3 815	+3 913	+4 017	+4 122
Panevėžio apskritis	61 116	+1 273	+1 306	+1 341	+1 377

Visais žemiau pateiktais skaičiavimais apie papildomos darbo jėgos ir mokymosi visą gyvenimą veiklos poreikį ir buvo pagrįstos šios svarbiausios prielaidos:

- apklausų įmonėse metu verslininkai sakė, kad toliau plėtojant verslą, visų pirma mažo ir vidutinio lygio specialistų tarpe, reikia turėti pakankamai žinių ir įgūdžių vykdant konkrečias funkcijas. To pageidauja apie 70% bendro darbuotojų skaičiaus.
- Siekti žemesnio ir vidutinio lygio specialistų efektyvaus profesinio parengimo ir/arba mokymosi visą gyvenimą, nes yra manoma, kad regionai apie 70% papildomos darbo jėgos poreikio patenkins iš potencialių savo regiono klientų;
- Latvijoje yra prieinama informacija apie profesinio mokymo įstaigų absolventų pasiskirstymą pagal specialybes – todėl buvo įmanoma nustatyti, kad rodiklis, pavyzdžiui, kokios konkrečios specialybės specialistų skaičius 2010 ir 2011 metais baigė profesinio lavinimo įstaigas ir kiek žmonių per pastaruosius ketverius metus įsigijo įvairių specialybių profesinio mokymo kvalifikaciją, nėra pakankamai pagrįstas, kad profesinių mokyklų absolventams tai padėtų daryti prognozes sekantiems ketveriems metams;
- Lyginant planuojamą profesinio mokymo absolventų skaičių su sektoriuose reikalaujama papildomų darbuotojų skaičiumi, gali būti teoriškai prognozuojama, ar gali profesinio mokymo įstaigos patenkinti darbo jėgos poreikius ir kokios yra priemonės tolimesniam šios problemos sprendimui;
- Apdirbamosios gamybos srityje yra įmanoma nustatyti tam tikrą absolventų skaičių ne tik visiems sektoriams, bet ir konkrečiame apdirbamosios pramonės sektoriuje, priklausomai nuo tiesioginių įgūdžių, kurie yra įgyjami baigus profesinio mokymo įstaigą;
- Šiame tyrime daroma prielaida, kad profesinis mokymas per ateinančius ketverius metus nesikeis ir absolventų skaičius išliks nepakitęs;
- Apskaičiuojant skirtumą tarp 70% reikiamo darbuotojų skaičiaus (žemesnio ir vidutinio lygio specialistų) ir profesinio mokymo studijas baigusiu specialistų, galima prognozuoti reikalingą papildomą konkrečių sektorių ir subsektorių darbuotojų skaičių kuris yra būtinas parengiant neprofesinio mokymosi programas – tokiu būdu tai yra dalyvių skaičiaus skirtumas sektoriuje arba konkrečiame subsektoriuje – verslo poreikiui, kuris iš dalies gali patenkinti mokymąsi visą gyvenimą;
- Yra daroma esminė prielaida, kad kadangi tyrimo zona neapima absolventų migracijos į kitus su tyrimais susijusius Latvijos ir Lietuvos regionus ir atvirkščiai, nėra galimybės atsižvelgti į tai, kad aukštojo mokslo įstaigų absolventai į darbo rinką įsilieja kaip pradinio lygio specialistai;
- trūksta informacijos apie Lietuvos profesinio mokymo įstaigų absolventų skaičių, Lietuvos regionai gali numatyti bendrą verslo aplinkos darbo jėgos paklausą neatsižvelgdami į savo darbuotojus, kurie iš dalies galėtų patenkinti mokymosi visą gyvenimą veiklą.

Yra labai svarbu pabrėžti, kad šiame skyriuje modeliuojamas darbuotojų skaičiaus padidėjimas yra įmanomas tik turint prieigą prie būtino darbuotojų skaičiaus konkrečiame regione. Toks darbuotojų skaičiaus modeliavimas vyksta remiantis prielaida, kad pramonės sektorių augimas vyksta be jų produktyvumo kaitos ir tokiu būdu be darbo jėgos dalyvavimo tam tikros pridėtinės vertės kūrimo.

Pirmiausiai yra analizuojamas žemės ūkio sektorius A, pirmiausia nustatant sektoriuose papildomą reikiamų darbuotojų skaičių, kuris yra grindžiamas ekonominėmis prognozėmis ir tada atliekami atitinkami skaičiavimai, nustatantys darbo jėgos paklausos potencialą šiuose sektoriuose.

Paveikslas 79 Žemės ūkio srityje (A sektorius) prognozuojamas užimtųjų skaičiaus pokytis tyrimo regionuose

Apžvelgiant žemės ūkio sektorių matyti, kad užimtumo požiūriu aiškiai lyderiauja Latvijos regionai, kur dėl prognozuojamų pramonės augimo tendencijų gali žymiai padidėti darbuotojų skaičius šioje pramonės šakoje.

Tikimasi, kad kiekviename Latvijos regione laikotarpyje iki 2015 metų žemės ūkio sektoriuje papildomai reikės 600 darbuotojų, o kiekviename Lietuvos regionų, tikėtina, prireiks vidutiniškai nuo 200 iki 300 specialistų.

Kauno regionas šio skaičiaus nerodo kaip gerokai pranašesnio už kitus regionus, nes žemės ūkis regione nėra dominuojanti pramonės šaka.

Šie duomenys yra apibendrinami toliau pateiktose lentelėse, kur vienu metu yra modeliuojamas profesinio mokymo įstaigų absolventų ir numatomas metinis papildomas kvalifikuotų darbuotojų skaičius verslo įmonėse.

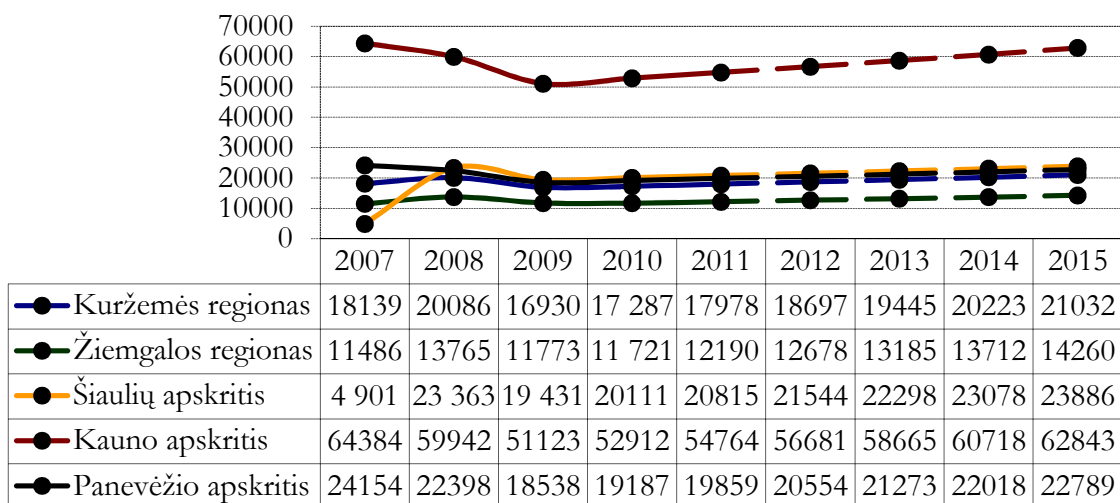
Lentelė 32 Žemės ūkio srities esamas ir prognozuojamas užimtųjų skaičius

	Esamas užimtųjų skaičius	Kasmetinis papildomų darbuotojų skaičiaus poreikis			
		2011	2012	2013	2014
Kuržemės regionas	3 507	+140	+146	+152	+158
Žiemgalos regionas	3 586	+143	+149	+155	+161
Šiaulių apskritis	1 512	+53	+55	+57	+59
Kauno apskritis	1 355	+47	+49	+51	+53
Panevėžio apskritis	987	+35	+36	+37	+38

Lentelė 33 Prognozuojama papildoma darbo jėgos paklausa žemės ūkio srityje⁴⁴

	Per metus paruošti profesinių mokyklų auklėtiniai	Paklausa, kurios neužtikrina regiono profesinio mokymo įstaigos			
		2012	2013	2014	2015
Kuržemės regionas	22 ⁴⁵	-76	-80	-84	-89
Žiemgalos regionas	16	-84	-88	-93	-97
Šiaulių apskritis	Nėra duomenų	-37	-39	-40	-41
Kauno apskritis	Nėra duomenų	-33	-34	-36	-37
Panevėžio apskritis	Nėra duomenų	-25	-25	-26	-27

Apžvelgiant visų pramonės šakų sektorių pateiktas augimo rodiklių prognozes matyti, kad šie sektoriai didžiausią darbuotojų skaičių turi Kauno regione. Be to, tikimasi gana didelio esamo bazinio lygio augimo, kuris darbuotojų skaičių padidins vidutiniškai nuo 3 iki 4 tūkstančių asmenų.

Paveikslas 80 Pramonės srityse (B iki E) prognozuojami užimtųjų skaičiaus pokyčiai tyrimo regionuose

Žiemgalos regionas išsiskiria mažiausiu darbuotojų skaičiumi ir yra tikėtina, kad laikotarpyje iki 2015 metų pramonės sektoriuose papildomai reikės vidutiniškai 2000 naujų darbuotojų. Kuržemės, Panevėžio ir Šiaulių regionuose atitinkamai reikės vidutiniškai 3 tūkstančių darbuotojų.

⁴⁴ Raudona pažymėtas teoriškai įmanomas trūkumas, bet žalia – teorinė perprodukcija

⁴⁵ Prognozė nustatyta remiantis informacija, kad Ciravos profesinė mokykla nuo 2010 metų kasmet priims vidutiniškai 30 mokinių į specialybę "Žemės ūkio technikos mechanikas" ir per ateinančius metus pasirodys pirmieji specialistai, darant prielaidą, kad 75 procentai baigs mokymus

Išsamiai pramonės sektoriuose planuojamos papildomos darbo jėgos poreikio skaičiavimai ir galimi šaltiniai buvo analizuojami toliau pateiktose lentelėse.

Lentelė 34 Pramonės srityse esamas ir prognozuojamas užimtųjų skaičius

	Esamas užimtųjų skaičius	Kasmetinis papildomų darbuotojų skaičiaus poreikis			
	2011	2012	2013	2014	2015
Kuržemės regionas	17 978	+719	+748	+778	+809
Žiemgalos regionas	12 190	+488	+507	+527	+548
Šiaulių apskritis	20 815	+729	+754	+780	+808
Kauno apskritis	54 764	+1 917	+1 984	+2 053	+2 125
Panevėžio apskritis	19 859	+695	+719	+745	+771

Lentelė 35 Prognozuojama papildoma darbo jėgos paklausa pramonės srityse⁴⁶

	Per metus paruošti profesinių mokyklų auklėtiniai	Paklausa, kurios neužtikrina regiono profesinio mokymo įstaigos			
		2012	2013	2014	2015
Kuržemės regionas	338	-165	-186	-207	-228
Žiemgalos regionas	245	-97	-110	-124	-139
Šiaulių apskritis	Nėra duomenų	-510	-528	-546	-566
Kauno apskritis	Nėra duomenų	-1 342	-1 389	-1 437	-1 488
Panevėžio apskritis	Nėra duomenų	-487	-503	-522	-540

Kadangi Žiemgalos ir Kuržemės regionuose turima išsamios informacijos apie apdirbamąją pramonę subsektoriuose – jų nurodytą darbuotojų skaičių ir potencialias augimo tendencijas – buvo atlikta išsamesnė sektorių duomenų analizė.

Lentelė 36 Kuržemės regiono apdirbimo pramonės C posektoriuose esamas ir prognozuojamas užimtųjų skaičius

2011 užimtieji	m.	2012	2013	2014	2015

⁴⁶ Raudona pažymėtas teoriškai įmanomas trūkumas, bet žalia – teorinė perprodukcija

Maisto produktų gamyba	3285	+131	+137	+142	+148
Tekstilės gaminių ir drabužių gamyba	2565	+103	+107	+111	+115
Medienos apdirbimas ir baldų gamyba	2836	+113	+118	+123	+128
Metalų ir metalo gaminių gamyba	3763	+151	+157	+163	+169

Lentelė 37 Prognozuojama papildoma darbo jėgos paklausa Kuržemės regiono apdirbimo pramonės posektoriuose⁴⁷

	Per metus paruošti profesinių mokyklų auklėtiniai	Paklausa, kurios neužtikrina regiono profesinio mokymo įstaigos			
		2012	2013	2014	2015
Maisto produktų gamyba	125	33	29	26	21
Tekstilės gaminių ir drabužių gamyba	28	-44	-47	-50	-53
Medienos apdirbimas ir baldų gamyba	98	19	15	12	8
Metalų ir metalo gaminių gamyba	39	-67	-71	-75	-79

Apžvelgiant Kuržemės regiono duomenis apie apdirbamojoje pramonėje reikalingą darbo jėgą, galima prognozuoti specialistų trūkumą tekstilės dirbinių gamybos ir metalo apdirbimo sektoriuose, kurie gali suformuoti mokymosi visą gyvenimą poreikių dalį.

Medienos perdirbimo sektorius gali sukurti tam tikrą darbo jėgos perteklių, bet vis dėlto Žiemgalos regione galutinės išvados konstatuoja darbo jėgos trūkumą. Be to, darbo jėgos perteklius gali atsirasti ir maisto pramonės sektoriuje.

Žiemgalos regiono duomenys rodo, kad trūksta pagrindinių specialistų apdirbamojoje pramonėje, tačiau tuo pat metu šis atotrūkis yra labai mažas net ir tokiame sektoriuje kaip maisto pramonė, kur net yra šių specialistų perteklius.

⁴⁷ Raudona pažymėtas teoriškai įmanomas trūkumas, bet žalia – teorinė perprodukcija

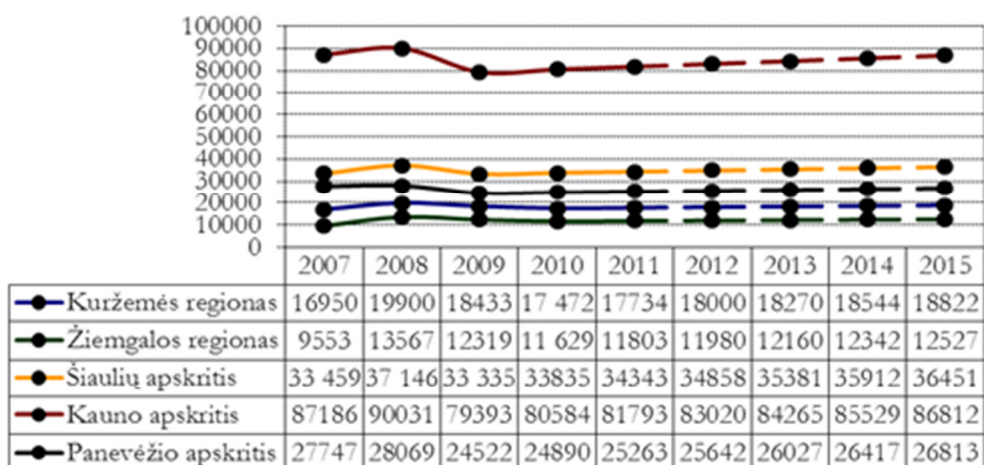
Lentelė 38 Žiemgalos regiono apdirbimo pramonės C posektoriuose esamas ir prognozuojamas užimtųjų skaičius

	2011 m. užimtieji	2012	2013	2014	2015
Maisto produktų gamyba	2141	+86	+89	+93	+96
Tekstilės gaminių ir drabužių gamyba	1370	+55	+57	+59	+62
Medienos apdirbimas ir baldų gamyba	2890	+116	+120	+125	+130
Metalų ir metalo gaminių gamyba	790	+32	+33	+34	+36

Lentelė 39 Prognozuojama papildoma darbo jėgos paklausa Žiemgalos regiono apdirbimo pramonės sektoriuose⁴⁸

	Per metus paruošti profesinių mokyklų auklėtiniai	Paklausa, kurios neužtikrina regiono profesinio mokymo įstaigos			
		2012	2013	2014	2015
Maisto produktų gamyba	176	116	114	111	109
Tekstilės gaminių ir drabužių gamyba	5	-34	-35	-36	-38
Medienos apdirbimas ir baldų gamyba	43	-38	-41	-45	-48
Metalų ir metalo gaminių gamyba	10	-12	-13	-14	-15

Toliau analizuojant informaciją apie prekybos, transporto ir apgyvendinimo paslaugų sektorius matyti, kad yra prognozuojama santykinai maža šių sektorių plėtra skirtinguose regionuose, išlaikant Kauno regiono sektorių esamą padėtį, o toliau seka Šiaulių, Panevėžio, Kuržemės ir Žiemgalos regionai.

⁴⁸Raudona pažymėtas teoriškai įmanomas trūkumas, bet žalia – teorinė perprodukcija

Paveikslas 81 Prekybos, transporto ir apgyvendinimo (G iki I) prognozuojamas užimtųjų skaičiaus pokytis tyrimo regionuose

Kauno regionas šiuose sektoriuose išliks stipriu lyderiu ir laikotarpyje iki 2015 metų reikės vidutiniškai 5 tūkstančių darbuotojų tuose sektoriuose ir Šiaulių regione maždaug apie 2 tūkstančius darbuotojų, būtina reikalingų norint vykdyti pramonės šakų pokyčius.

Dviejuose tiriamuose Latvijos regionuose ir Panevėžio regione, kur prekyba nėra pagrindinis ekonomikos sektorius, šiuo laikotarpiu šioje srityje reikės vidutiniškai 1 tūkstančio specialistų.

Detali planuojamos reikalingos darbo jėgos įvertinimo ir galimų šaltinių analizė yra pateikiama toliau esančiose lentelėse.

Lentelė 40 Prekybos, transporto ir apgyvendinimo sričių esamas ir prognozuojamas užimtųjų skaičius

	Esamas užimtųjų skaičius	Kasmetinis papildomų darbuotojų skaičiaus poreikis			
	2011	2012	2013	2014	2015
Kuržemės regionas	17 734	+266	+270	+274	+278
Žiemgalos regionas	11 803	+177	+180	+182	+185
Šiaulių apskritis	34 343	+515	+523	+531	+539
Kauno apskritis	81 793	+1 227	+1 245	+1 264	+1 283
Panevėžio apskritis	25 263	+379	+385	+390	+396

Lentelė 41 Prognozuojama papildoma darbo jėgos paklausa prekybos, transporto ir apgyvendinimo srityse⁴⁹

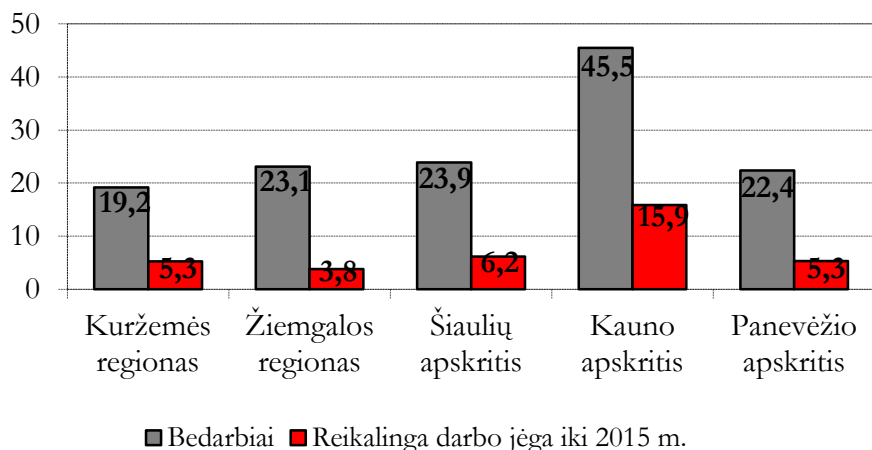
	Per metus paruošti profesinių mokyklų auklėtiniai	Paklausa, kurios neužtikrina regiono profesinio mokymo įstaigos			
		2012	2013	2014	2015
Kuržemės regionas	160	-26	-29	-32	-35
Žiemgalos regionas	107	-17	-19	-20	-23
Šiaulių apskritis	Nėra duomenų	-361	-366	-372	-377
Kauno apskritis	Nėra duomenų	-859	-872	-885	-898
Panevėžio	Nėra	-265	-270	-273	-277

⁴⁹ Raudona pažymėtas teoriškai įmanomas trūkumas, bet žalia – teorinė perprodukcija

	Per metus paruošti profesinių mokymų duomenų	Paklausa, kurios neužtikrina regiono profesinio mokymo įstaigos			
apskritis					

Bendrai įvertinant numatomą darbuotojų skaičiaus padidėjimą įvairiuose sektoriuose ir profesinio švietimo potencialą, galima daryti išvadą, kad:

- Žemės ūkio sektoriuje yra prognozuojamas vidutinis darbo jėgos trūkumas ir tokiu būdu tiriamuose Latvijos regionuose kasmet iš profesinio mokymo įstaigų gali būti reikalaujama parengti vidutiniškai 80 specialistų kiekvienam regionui, tuo tarpu Lietuvos regionuose specialistų vidurkis vidutiniškai yra 40 per metus;
- Didelis darbo jėgos trūkumas nustatytas apdirbamosios gamybos sektoriuje, kuriame Kuržemės regionui per metus reikės nuo 160 iki 200 specialistų ir Žiemgalos regionui vidutiniškai nuo 100 iki 140 specialistų;
- Abiejuose Latvijos regionuose pramonės šakomis, kaip būsimos vartotojų paklausos pagrindų, yra įvardijami tokie sektoriai kaip, pavyzdžiui, medžio apdirbimas ir baldų gamyba Žiemgaloje, tekstilės, drabužių gamyba, o taip pat metalo ir jo dirbinių gamyba;
- Palyginus pramonės šakų subsektorių sukauptus duomenis akivaizdu, kad esama profesinio mokymo sistema reikalauja iš pramonės šakų pasirengti santykinai pakankamam specialistų pagal sektorius skaičiui, kuris nėra suderintas su realia rinkos paklausa – abiejuose tiriamuose Latvijos regionuose toks specialistų perviršis yra maisto pramonės sektoriuje, tačiau trūksta specialistų medienos apdirbimo ir Žiemgalos baldų pramonėje, o taip pat tekstilės bei drabužių siuvimo pramonėje;
- prekybos, transporto ir apgyvendinimo paslaugų sektoriuose didžiausia darbo jėgos paklausos didėjimas tikimas Lietuvos regionuose, o tuo pat metu tiriamuose Latvijos regionuose parengiamų specialistų skaičius beveik patenkina esamą paklausą šiuose sektoriuose;
- visuose regionuose nustatytas bedarbių skaičius iki 2015 metų gerokai viršys planuojamas darbo jėgos poreikio apimtį (žiūrėti paveikslėlyje žemiau) ir tokiu būdu galima rekomenduoti mokymosi visą gyvenimą veiklą, sutelkiant dėmesį į tikslines darbo ieškančių žmonių grupes ir nuo 20% iki 25% tokių grupių kūrimą Latvijos regionuose daugiausiai žemės ūkio ir apdirbamosios gamybos sektoriams, o tuo tarpu Lietuvos regionuose prekybos, transporto ir apgyvendinimo paslaugų bei apdirbamosios gamybos sektoriuose, siekiant užtikrinti sėkmingą regionų ekonomikos augimą.

Paveikslas 82 Bedarbiu skaičius 2011 m. ir prognozuojama papildoma darbo jėga iki 2015 m. Matavimo vienetas - tūkst. asmenų⁵⁰

Atsižvelgiant į tai, susidariusią padėtį galėtų padėti spręsti mokymosi visą gyvenimą įstaigos, kurios darbo ieškančius asmenis jiems gavus mokymus galėtų siūlyti potencialioms to sektoriaus įmonėms, kuriose yra pastebimas augimas ir didesnis darbo jėgos poreikis. Galėtų būti apsvarstomas mokymo įstaigos tarpininkavimas tarp verslininkų, kurie ieško darbuotojų, ir darbo ieškančių asmenų, kurie neturi jokių minimalių darbo įgūdžių, ir mokymo įstaigose jiems būtų pasiūlomi kursai arba programos bendradarbiaujant su profesinio mokymo įstaigomis.

Kaip didelė problema, pasak apklaustųjų dalyvių ir tyrimų rezultatų, yra ta, kad daugelis darbo ieškančių asmenų – potencialių darbuotojų – turi menką motyvacijos lygį. Darbo ieškantys asmenys suranda daug įvairių galimybių galuti įvairias socialines išmokas, kurių pajamos yra lygios arba tik šiek tiek mažesnės nei mažiausia darbuotojams mokamo atlygio suma. Ši problema gali būti sprendžiama nacionaliniu lygmeniu arba (1) įvedus papildomą kontrolę socialinių išmokų gavimas būtų prieinamas tik toms grupėms, kurios dirbti negali dėl svarbių priežasčių, tai darbo ieškančius asmenis motyvuotų įsidarbinti arba (2) peržiūrėti darbo mokesčių našta, kuri leistų ūkio subjektams mokėti didesnę atlyginimą nei gaunamos socialinės išmokos.

2.7. VIEŠOJO SEKTORIAUS PARAMA VERSLUI - MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASALUGŲ VERSLAS

2011 metais buvo atlikta studija “ES struktūrinių fondų investicijų į užimtumo rėmimo priemonės 2004-2007 metų laikotarpiu įvertinimas ir šių investicijų poveikis”. Pagal įmonių darbuotojų profesinio tobulėjimo programas toks mokymas buvo finansuojama iš ES fondų ir ūkio subjektų apklausų apie per mokymosi laikotarpį įgytų gebėjimų naudingumą metu buvo patvirtintas tokių mokymų veiksmingumas.

Didžioji dalis paramos gavėjų – įmonės, kurios pakartotinai pasinaudojo skatinti profesinį tobulėjimą dėka iš ES fondų gauta finansine parama, o tai rodo, kad verslininkai patys teigiamai vertina valstybės paramą verslui.

Kaip rodo pokyčiai mokymosi tarnyboje, tarp darbuotojų profesinio tobulėjimo atvejų buvo pastebimas 27% pasikeitimas, 69% atvejų pasikeitimas nebuvo pastebėtas, o 4% atvejų sumažintas

⁵⁰ Latvijos centrinės statistikos valdybos, Lietuvos statistikos departamento duomenys ir Konsultanto skaičiavimai

darbuotojų skaičius. Kalbant apie darbo užmokestį ir darant prielaidą, kad profesinį tobulėjimą atspindi darbuotojų kompensacijos už padidėjusį našumą ir darbo kokybę, buvo pastebėta 31% pasikeitimo atveju, 58% atveju darbi užmokestis nepasikeitė, o 1% atveju darbo užmokestis sumažėjo ir labiausia tikėtina to priežastis yra ekonominių sąlygų pasikeitimas ne dėl tiesioginio švietimo priemonių poveikio.

Vertinant profesinį tobulėjimo metu įgytų įgūdžių pozicijas, 37% atveju darbuotojai buvo apmokomi jų turimos sektoriuje specialybės arba įgūdavo naujų įgūdžių. 53% atvejais darbuotojai įgūdžius įgijo įvairių kryžminių apmokymų metu.

Kalbant apie veiklos įtaką profesiniam tobulėjimui, 89% atveju profesinis tobulėjimas buvo įvertintas gerai arba labai gerai, o 11% atveju respondentai mano, kad profesinis tobulėjimas buvo menkas. Neigiamų vertinimų nebuvo.

Įmonės ir (arba) institucijos atlikta savo darbuotojų mokymo, įgytų žinių naudingumą kaip naudingą arba labai naudingą vertina 84% atveju. Šis skaičius yra panašus į profesinio tobulėjimo instruktorių vertinimą. 13% atveju iš darbuotojų įgūdžių tobulinimo naudos buvo mažai, o 2% atveju pažeidimai.

Įgytų gebėjimų veiksmingumas yra parodomas per naudingumą įmonės ir (arba) institucijos plėtrai. Įmonės ir (arba) institucijos, kurios vykdė savo darbuotojų mokymą, laiko kad svarbiausias privalumas yra darbo kokybės pagerėjimas (pagerėjimas 60% atveju) ir darbuotojų darbo našumo pagerėjimas (pagerėjimas 51% atveju). Lygiai taip buvo vertinama ir bendrovės valdymo efektyvumas bei darbo vietų kūrimo skatinimo pagerėjimas (24%). Šiek tiek mažiau švietimo veiklos įtaka buvo vertinama naujų produktų kūrimui ir apdirbamosios gamybos sektorių įmonių ekonominei veiklai (18%) ir kitų veiklų rodikliams (13%).

Daroma bendra išvada, kad iš viešojo sektoriaus gautą paramą, skirtą darbuotojų mokymams, verslininkai laiko tinkama.

2.8. REKOMENDACIJOS

2.8.1. PRIEMONĖS IR REKOMENDACIJOS, SKIRTOS VERSLO APLINKOS GERINIMUI PROJEKTO TERITORIJOJE

1. Ekonominio nestabilumo problemos Lietuvos teritorijoje turėjo neigiamo poveikio Latvijos Žiemgalos ir Kuržemės regionams – jie patyrė didesnių ekonominių sunkumų ir yra pagrindo manyti, kad, Lietuvos regionai turėjo imtis aktyvesnių veiksmų siekiant skatinti struktūrinius ekonominius pokyčius, didinti pridėtinės vertės kūrimą, o ne vartojimą su gamyba susijusiuose sektoriuose.
2. Latvijos įmonės, tikėtina, 2010 metais sumažino savo išlaidas bei optimizavo verslo procesus ir pasiekė pardavimų augimą net turėdama mažesnę darbuotojų skaičių nei 2009 metais – šią patirtį būtų naudinga perkelti Lietuvos regionams, kuriuose šio tendencijos negalima vertinti kaip teigiamų pokyčių.
3. Kaip parodė tyrimo rezultatai, Latvijoje kaip viena svarbiausių infrastruktūros problemų yra įvardijama kelių būklė. Regionai turėtų išanalizuoti būdus kaip geriau gauti papildomą finansavimą šioje srityje, siekiant užtikrinti pačią geriausią įmanomą verslo aplinką. Lietuvos verslininkai kelių būklę Lietuvoje vertina geriau nei Latvijos verslininkai.

4. Lietuvos regionų verslininkai galimybę padidinti elektros energijos tinklų jungtis vertina geriau nei Latvijos verslininkai, kurie teigia, kad yra būtinos derybos aukščiausiam lygmenyje su A/B Sadales tinklais, siekiant skatinti energetinį konkurencingumą lyginant su kaimyniniais Lietuvos regionais esamų elektros energijos galių didinimo srityje.
5. Visuose tiriamuose regionuose internetu naudojasi daugiau kaip 90% verslininkų ir galima pastebėti, kad internetas, kaip svarbiausias verslo įrankis, yra plačiai prieinamas visiems regionų ūkio subjektams. Tuo pačiu metu interneto kokybė nėra pakankamai aukšto lygio ir todėl aktyviai turėtų veikti šios srities įstaigos ir verslininkai, siekiant skatinti interneto kokybę, kuri gerokai išplėstų interneto funkcionavimą.
6. Vidutiniškai 15% - 25% verslininkų yra įsikūrę gana toli nuo aptarnavimo centrų, pavyzdžiui, kredito įstaigų, mokesčių inspekcijos skyrių, žemės registro tarnybų ir todėl turi būti siekiama sudaryti papildomas galimybes naudojantis nuotolinio interneto paslaugomis, įskaitant įvairių elektroninių paslaugų stiprinimą vietiniu ir regioniniu lygmeniu, tokiu būdu didinant jų konkurencingumą su kitų regionų ūkio subjektais.
7. Apžvelgiant Latvijos ir Lietuvos regionų verslininkų apklausą dėl pelno padidinimo galimybės ryšium su persikėlimu į didesnę miestą, dažniausiai pasitaikanti nuomonė buvo ta, kad toks žingsnis gali įtakoti pajamų kaitą. Tuo pat metu dauguma verslo interviu rodo, kad veiklos vykdymas konkrečiame regione yra susijęs su tradicinėmis aplinkybėmis, o ne su konkurenciniu pranašumu. Yra daroma išvada, kad verslininkai turi sukurti motyvuotą dabartinės verslo vietos patrauklumą, plėsti aplink esamą infrastruktūrą, regiono viduje gerinti ryšių infrastruktūrą bei ruošti darbuotojus, užtikrinti, kad jie liks tame regione, tokiu būdu sukuriant tam tikrą konkurencinį regiono pranašumą.
8. Latvijos regionuose darbingo amžiaus žmonių kasmet sumažėja vidutiniškai 1%, tuo tarpu Lietuvos regionuose laikotarpyje nuo 2010 iki 2011 metų šis skaičius yra sumažėjęs apie 3,3% Panevėžio regione, apie 4% Kauno regione ir apie 4,7% Šiaulių regione. Lietuvos regionuose vyksta didesnis darbo jėgos nutekėjimas, kuris smarkia sumažina regionų ekonominį potencialą. Gyventojų skaičiaus mažėjimas daugiausia yra dėl migracijos poveikio. Jeigu ši tendencija nesikeis, tada po 5 metų tai gali sukelti realų darbo jėgos trūkumą regionuose. Ši problema yra sprendžiama regioninės ir migracijos politikos lygmenyje.
9. Visi regionai turi daug darbo ieškančių asmenų, kurie dalyvauja įvairiose veiklose, įskaitant ir mokymąsi visą gyvenimą tokiame lygmenyje, kad per artimiausius 3-5 metus būtų užtikrintas papildomas darbo jėgos kiekis siekiant sėkmingo regiono vystymosi – tokiu būdu reikia, kad būtų sukurta mokymosi visą gyvenimą veikla, per kurią darbo ieškantys asmenys būtų motyvuojami į tolesnį mokymąsi tam tikrame sektoriuje. Viena iš rekomenduojamų šio klausimo sprendimo būdų yra mokymosi visą gyvenimą specialistų tarpininkavimas tarp darbuotojo ieškančio verslininko ir darbo ieškančių asmenų, kurie neturi reikiamų įgūdžių ir tai jiems gali pasiūlyti mokymosi visą gyvenimą paslaugas teikianti įstaiga arba pagal sudarytą bendradarbiavimo programą su profesinio mokymosi įstaigomis. Tikslu motyvuoti bedarbių perkvalifikavimą ar mokymąsi, mokymo įstaigos svarsto galimybę sukurti programą, pagal kurią ne tik būtų teikiami kryžminiai įgūdžiai kaip daugeliu atvejų yra dabar, bet taip pat vyktų tiesioginis bendradarbiavimas su profesinėmis mokymo įstaigomis per materialinę-techninę bazę.

10. Remiantis pokalbiais su verslininkais matyti, kad nemažai darbo ieškančių asmenų nėra motyvuoti patekti į darbo rinką dėl turimų įvairių rūšių socialinių išmokų ir dėl to jie nenori dalyvauti darbo rinkoje, nes rinkoje siūlomo darbo atlygis yra tik šiek tiek mažesnis už gaunamas išmokas. Nacionaliniu lygmeniu turėtų būti siekiama pagerinti socialinės paramos veiklą ir jos kontrolės mechanizmą, kad socialines išmokas gautų tik tie asmenys, kurie tikrai negali dalyvauti darbo rinkoje, o kiti darbo ieškantys asmenys būtų motyvuoti tapti darbuotojais.
11. Šiuo metu yra pastebimas esamos ekonomikos augimas ir vertinant dabartinę regioninės ekonomikos tendenciją tikimasi, kad per ateinančius dešimt metų bus tikėtina situacija, kad esami darbo ieškančių asmenų ištekliai bus perkvalifikuojami ir reikės ieškoti naujų ekonominės plėtros galimybių. Iš vienos pusės regionų plėtrą galima įgyvendinti siekiant aukšto darbo našumo ir mažinant darbo jėgos dalyvavimą, o iš kitos pusės valdant imigraciją.
12. Gauti apklausų ir interviu rezultatai rodo, kad kreditavimas Lietuvos regionuose yra žymiai sunkesnis nei Latvijos regionuose ir tai labai trukdo verslo plėtrai aptariamų sektorių teritorijose. Lietuvos regionuose vietos valdžios turėtų imtis visų įmanomų priemonių siekiant pagerinti galimybes gauti finansavimą, pavyzdžiui, sukuriant “patikimų įmonių sąrašą”, į kurią būtų įtraukiamos skolų neturinčios ir gero bendradarbiavimo su vietinėmis institucijomis istoriją turinčios įmonės.
13. Latvijos regionai, o ypač Žiemgalos regionas, turi ieškoti sprendimų siekiant užtikrinti vietinės valdžios dalyvavimą tvarkant ryšių komunikacijas, nes, remiantis apklausos apie infrastruktūros remontą Latvijos regionuose ir vietos valdžios pagalbą, Žiemgalos regionas įvardintas kaip labiausiai remtinas.
14. Visų tiriamų regionų verslininkai teigė, kad savivaldybės žinioje esamų laisvų erdvių nuomos klausimas yra sprendžiamas labai neefektyviai ir kad tai yra problema, susijusi ne tik su savivaldybėje turimos infrastruktūros veiksmingumu, bet ir su verslo veiklos pasidėjimu tam tikroje savivaldybėje.
15. Lietuvos regionų verslininkai pateikė gerokai daugiau neigiamų atsakymų apie esamą savivaldybių paramą verslui ir todėl matyti, kad įvertinimas į visus klausimus susijusius su šia tema Lietuvos regionuose buvo mažesnis nei atitinkamai Latvijos regionuose. Lietuvos savivaldybės turėtų aktyviau bendradarbiauti su vietos įmonėmis ir taip skatinti verslo plėtrą tam tikroje savivaldybėje.
16. Kuržemės ir Žiemgalos regionuose žemės ūkyje dirbančių žmonių skaičius yra panašus, o didesnė pridėtinė vertė yra sukuriama Žiemgalos regione ir tai gali būti paaiškinama didesniu šio Žiemgalos regiono sektoriaus produktyvumu. Nors iš dalies šis produktyvumo augimas yra paaiškinamas didesniu žemių derlingumu ir ilgametėmis Žiemgalos regiono žemės ūkio tradicijomis, vis dėlto aiškėja, kad, siekiant skatinti šio sektoriaus našumą Kuržemės regione, reikia imtis atitinkamų žingsnių, paremtų Žiemgalos ūkininkų patirtimi.
17. Lietuvos regionuose darbo jėga ir apyvarta yra sukonzentruota prekybos sektoriuje, tuo tarpu aptariamuose Latvijos regionuose labiau subalansuotas vystymasis apdirbamosios pramonės sektoriuose, kurie pasižymi daug didesniu našumu. Taigi, kaip pagrindinė rekomendacija Lietuvos regionams yra labiau subalansuotos ekonominės struktūros skatinimas.

18. Siekiant pagerinti verslo aplinką, yra svarbu plėtoti sektorių perspektyvų potencialą, įskaitant apdirbamosios gamybos sektorių ir patenkinti mokymosi visą gyvenimą poreikį.

Kuržemės ir Žiemgalos regionuose tokie sektoriai yra:

- a. Žemės ūkis;
- b. Apdirbamoji gamyba ir su ja susiję subsektoriai:
  - i. Tekstilės dirbinių gamyba ir darbužių siuvimas;
  - ii. Medžio apdirbimas ir baldų gamyba (Žiemgalos regionas);
  - iii. Metalų ir jo dirbinių gamyba (Kuržemės regionas).

Šiaurės, Kauno ir Panevėžio regionuose:

- c. Apdirbamoji gamyba;
- d. Prekyba, transportas ir apgyvendinimo paslauga

2.8.2. REKOMENDACIJOS ADMINISTRACINIO KRŪVIO MAŽINIMUI ADMINISTRACINIO KRŪVIO MAŽINIMAS LATVIJOS VERSLO APLINKOJE

Nors šiame tyrime atskirai nebuvo analizuojamas administracinės naštos poveikis verslui, tiesa, nei per verslo interviu, nei verslininkų apklausos metu nebuvo gauta skundų apie administracinę naštą – daugiausiai pastabų buvo pareikšta dėl geografinio atokumo, kas apsunkina įvairių paslaugų tiekimą. Tuo pat metu galima pastebėti ir rekomenduoti:

1. Reikšminga administracinė našta rodo tiesiai į įvairių regiono įstaigų neskaidrumą ir neapibrėžtumą sprendžiant įvairius klausimus (pavyzdžiui, prašymų nagrinėjimo terminai Latvijos valstybinės mokesčių tarnybos ir savivaldybių skyriuose), kurie galėtų būti sprendžiami detalizuojant įvairių procesų aprašus ir įdiegiant juos kaip elektronines interneto paslaugas. Tai sąlygotų abipusį aiškumą tarp suinteresuotų šalių konkretaus proceso laikotarpiu.
2. Kaip įmanoma plačiau įvairiose savivaldybėse įdiegti elektroninį parašą ir tam tikrų paslaugų plėtrą, kurios suteiktų žymiai geresnę prieigą prie paslaugų per gana trumpą laiką – įvedus panašias internetines paslaugas žmonės greitai persiorientuoja į jų naudojimą.
3. Visa vietos savivaldybių reglamentuojama veikla, pvz., prekyba gatvėse, turi būti kaip įmanoma paprastesnis ir atviresnis procesas, per kurį visus reikalingus veiksmus būtų galima atlikti greitai ir paprastai.
4. Vietiniame lygmenyje valdžios institucijos privalo kiek galima glaudžiau bendrauti su vietos verslininkais, kaip tai savaime suprantama ir akivaizdu mažiau apgyvendintose vietose. Tikrai abipusis supratimas apie vieni kitų poreikius gali prisidėti prie biurokratijos mažinimo.
5. Atokiausių regionų verslininkams vietos valdžia galėtų pasiūlyti tokias paslaugas kaip, pavyzdžiui, kreditai savo pagrindiniams klientams – vietos valdžios atstovai galėtų padėti greitai išspręsti bet kokius klausimus tiesiogiai bendraujant su įmonės vadovybe.

3. PRIEDAI

3.1. PROJEKTE DALYVAUJANČIŲ INSTITUCIJŲ PROFILIAI

3.1.1. DUOBELĒS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO CENTRAS / ŽIEMGALA

Duobelės Suaugusiųjų švietimo centras	Žiemgala, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	Skatinti žmogiškųjų išteklių plėtrą ir teikti verslo paramą Duobelės rajono socialiniam ir ekonominiam augimui.
Aktuali programų pasiūla (2012)	Yra siūloma devynios profesinio tęstinumo mokymo programos, 15 profesinio tobulėjimo programų ir 50 neformalaus švietimo programų.
Programų plėtra (2007-2012)	Populiarūs ir reikalingi yra kalbų bei kompiuterių kursai, įskaitant vadybą ir ryšius. Specifinių profesinių žinių paklausa technologijų plėtrai yra labai didelė – chemijos žinios šiame sektoriuje yra privalomos, tačiau tai nėra suaugusiųjų švietimo centrų kompetencija PIC kompetencija mokant šių įgūdžių. Taip pat vis platesne specializacija tampa kryžminių įgūdžių paklausa t.y. vienas specialistas mokosi daugiau nei vieną dalyką. - IT ir užsienio kalbų įgūdžiai kartu su kitomis profesinėmis žiniomis ir įgūdžiais. Konkrečių žinių apie verslą darbuotojai ieško patys.
Klientų statistika (2007-2012)	2009 metais pagal tarpvalstybinio verslo bendradarbiavimo projektą yra remiama sistemų plėtra Duobelės ir Joniškio regionuose, kur buvo suskurta per 12 mokymo programų, kuriose dalyvavo 35 įmonės ir toliau dalyvauja 40 įmonių. 2010 metais mokymo centruose mokėsi 839 žmonės bendras mokymosi valandų skaičius 103767. 2011 metais buvo organizuojamos konsultacijos, mokymai ir seminarai jauniems verslininkams, jaunimui, jau esamiems verslininkams verslo steigimo, mokesčių ir finansinės atskaitomybės, rinkodaros instrumentų, verslo plėtros idėjų pritraukiant ES struktūrinius fondus klausimais. Viso dalyvavo 390 interesantų.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Kai kurie kursų dalyviai po gautų pastabų patyrė įkvėpimo džiaugsmą ir optimizmą dirbti, gauti konkretūs pasiūlymai dėl tolimesnės plėtros ir vietos verslininkų dėmesys, pavyzdžiui, džiugu, kad Duobelės apskrities vadovas susitiko su verslininkus. Patarimai kaip pritraukti lėšas iš paramos programų kaip tai daro Rygos miesto taryba pagal programą „Atspėriens (atspirties taškai)“
Klientų tolesnieji pasiekimai	Dauguma buvusių bedarbių po apmokymų rado darbą, tačiau ne kiekvienas ateina ir papasakoja apie tai, t.y. ši informacija nėra objektyviai pasiekiamą.
Švietimo	Apskrities biudžetas, projektai, biudžeto paskirstymas mokesčiais

Duobelės Suaugusiųjų švietimo centras	Žiemgala, Latvija
paslaugų finansavimo šaltiniai	pagrįstoms paslaugoms yra apie 1:3.
Materialinis techninis aprūpinimas	Projekto įgyvendinimo metu gautos lėšos buvo panaudotos patalpų įrengimui.
Dalyvavimas projektuose	<p>Suaugusiųjų švietimo centro Projekto metu (nuo 1995 metų gruodžio mėnesio) yra įdiegta 11 projektų, t.sk. 6 tarptautiniai projektai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Verslo konkurencingumas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir verslo bendradarbiavimu” (508293,80 Ls – įgyvendintas procesas); 2. „Vietinių produktų plėtra Vidusbaltijā” (78714,048 Ls – įgyvendintas procesas); 3. „Mokymo raida naudojant informacines ir ryšio technologines (IKT) priemones” (įgyvendintas procesas); 4. „Tarpvalstybinis bendradarbiavimas kuriant verslo paramos sistemas Duobelės ir Joniškio rajonuose” (132075,14 Ls); 5. „Dėstytojai ir besimokančių suaugusiųjų motyvacija (MALT)” (280709,75 Ls); 6. „MO DAL – Socialinės rizikos grupių dalyvių motyvacija „MO DAL – Motivating disadvantaged adult learners”” (12353,88 Ls). <p>Kaip didžiausi regioniniu lygmeniu finansuojami projektai yra įvardijami šie: „Planuojama Žiemgalos regiono paramos sistema, skirta visą gyvenimą trunkančių mokymosi ir gebėjimų stiprinimui”; „Duobelės rajono profesinio mokymo įstaigų pedagogų ir IT darbuotojų kompetencijos didinimas”, „Verslą pradedančių įmonių steigimo, konsultavimo ir finansinės paramos programa”, „Personalo ir organizacijų gerovės gerinimas Latvijos Duobelės rajone”.</p>

3.1.2. JELGAVOS RAJONO TARYBA / ŽIEMGALA

Jelgavos rajono taryba	Žiemgala, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	<p>Tikslas/ visą gyvenimą trunkančio mokymosi specialistų uždaviniai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ištirti vietos gyventojų ir darbuotojų mokymosi visą gyvenimą ir interesų grupių poreikį; 2. Koordinuoti ir organizuoti seminarus, kursus, stovyklas, paskaitas, lekcijas interesų grupių vietos gyventojams; 3. Organizuoti neformaliojo mokymo programų rengimą ir tų programų įgyvendinimą pritraukiant dėstytojus; 4. Informacijos apie mokymosi visą gyvenimą galimybes sklaidymas į kitas regiono ir miestų savivaldybių apylinkes.
Aktuali programų pasiūla (2012)	Šiuo metu organizacijoje vedami mokymosi visą gyvenimą seminarai, o programų kūrimas yra parengiamojoje stadijoje.

Jelgavos rajono taryba	Žiemgala, Latvija
Programų plėtra (2007-2012)	<p>Daugiausia buvo organizuojama seminarų ir kursų, skirtų įvairių rankdarbių technologijų mokymuisi, juvelyrinių dirbinių gamybai. Populiariausi seminarai: „Sagių gamyba“; „Karameliniai saldainiai“; „Dekupažas“. Daug žmonių apsilankė teisės vairuoto dviratį išsigijimo kursuose, kurie buvo organizuojamas bendradarbiaujant su kelių policija.</p> <p>Rajone pastoviai vyko mokymosi visą gyvenimą specialistų, jaunimo koordinatorių ir asociacijų atstovų susitikimai už Projekto veiklos ribų, siekiant susipažinti su kitų apylinkių dienos centrų visuomenine veikla ir mokymosi visą gyvenimą srityje. 2011 metais įvyko 7 seminarai, iš jų 4 vyko už Projekto veiklos ribų Elejas, Platono ir Jaunsvirlaukas apylinkėse, kaip ir Duobelės SŠC.</p>
Klientų statistika (2007-2012)	2011 metais, kurie yra pirmieji institucijos darbo metai, Jelgavos rajone organizuojuose kursuose/seminaruose dalyvavo 826 asmenys.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	N/A
Klientų tolesnieji pasiekimai	N/A
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	<p>Yra tam tikras savivaldybės finansavimas, tačiau pagrindinis finansavimas yra iš nuosavų lėšų. Savivaldybė dengia 0.2 mokymosi visą gyvenimą renginių dalį.</p> <p>Yra programos dalyvių finansuojami kursai. Bendradarbiaujama su LLKC, mokymo centru „Līdumi” ir kt. specialiu mokumu, kurio negalime numatyti.</p>
Materialinis techninis aprūpinimas	Pagal šį Projektą gautas techninis aprūpinimas, pavyzdžiui, mobili kompiuterių klasė.
Dalyvavimas projektuose	<p>Kaip didžiausi 2007 metų investiciniai projektai yra įvardijami:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. „Konkurencingo verslo kūrimas per mokymosi visą gyvenimą ir verslo bendradarbiavimą” (508 293,80 Ls – įvedamas procesas); 2. ”Gebėjimų stiprinimo veikla, skirta pritraukti Europos Sąjungos lėšas į Jelgavos rajono savivaldybes” (11 105,93 Ls – įvedamas procesas); 3. „Parama prioritetinių sričių bendro lavinimo mokytojams ” (290 221 Ls); 4. „Amatų patrauklumo tarpvalstybinio lygiu Latvijas – Lietuvos pasienio tinkle skatinimas” (1 128 755 Ls); 5. „Darbinės praktinės priemonės, užtikrinančios bendruomenių darbo įgūdžių įgijimą ir palaikymą” (398 560,47 Ls); 6. „Mokytojų švietimo sistemos konkurencingumo skatinimo optimizavimas” (200 000 Ls); 7. „Verslo aktyvumo skatinimas Žiemgalos regiono pasienio teritorijose” (473 000,44 Ls).

3.1.3. RUNDALĒS RAJONO TARYBA/ ŽIEMGALA

Rundalēs rajono taryba	Žiemgala, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	Mokymų vykdymas dėmesį skiriant geografiniam prieinamumui. Tikslinė grupė – asmenys, kurie nespėja/ nenori važiuoti į Jelgavos mokymo centrą arba į kitas vietas, kuriose jau mokėsi.
Aktuali programų pasiūla (2012)	Pagal Projektą yra numatoma realizuoti tokias programas: „Motyvacinės programa“, „Verslo plano rengimas“, „Verslo administravimas besikeičiančių ekonominių aplinkybių laikotarpiu“, „Inovacijos – kūrybinis verslo pagrindas“. Būsimos programos bus atrenkamos remiantis projekte įgyvendinti siūlomomis programomis.
Programų plėtra (2007-2012)	N/A
Klientų statistika (2007-2012)	N/A
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	N/A
Klientų tolesnieji pasiekimai	N/A
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	ES finansavimas, miesto biudžetas, besimokančiųjų asmenų bendras finansavimas.
Materialinis techninis aprūpinimas	2011 metais atlikta pilna renovacija ir šiuo metu įsigyta įranga.
Dalyvavimas projektuose	„Verslo konkurencingumas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir verslo bendradarbiavimu ” (COOP EDU-SHIP) yra pačiame centre vykdomas projektas. Dalyvavimas projektuose: „Mokytojų švietimo sistemos konkurencingumo skatinimo optimizavimas” ir „Verslo paramos biblioteka”.

3.1.4. LIEPOJOS UNIVERSITETO MOKYMO SI VISĄ GYVENIMĄ SKYRIUS / KURŽEMĒ

Liepojos universitetas	Kuržemē, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	Teikti mokymų paramą Valstybinės įdarbinimo agentūros (NVA) bedarbiams ir mokymosi visą gyvenimą pagalbą dirbantiems asmenims. Tikslinė grupė: pedagogai.

Liepojas universitetas	Kuržemē, Latvija
Aktuali programų pasiūla (2012)	Iš viso 45 programos - Pedagogams: A grupės kursai – bendroji kompetencija, B grupės kursai – papildoma kvalifikacija, suteikianti galimybę pasirinkti dar vieno dėstomo dalyko mokymąsi. Pedagogų kvalifikacijos poreikį nustato Ministrų kabinetas, tačiau ir kiti mokymosi kursų lankytoja yra svarbūs. Siūlome ir kitas Valstybinės įdarbinimo agentūros programas.
Programų plėtra (2007-2012)	2007-2011 metų laikotarpi yra išklaustyti tokie kursai: Specialiųjų poreikių turinčių vaikų integracija į ugdymo procesą; Specialiuosius poreikius turinčių vaikų apsauga nuo socialinės atskirties ; Praktinis projektų valdymas; Mokymosi kliūtys, jų identifikavimas ir vertinimas, Specialusis ugdymas (studentams, turintiems negalių ir psichikos sutrikimų) ir matematika 5-6 klasėms. Nuo 2011 metų mokymų kursus rengti yra siūloma bendradarbiaujant su Valstybine įdarbinimo agentūra. Programų pasiūla didžiąja dalimi priklauso nuo finansavimo.
Klientų statistika (2007-2012)	Liepojas Universitetas per ataskaitinį laikotarpį organizavo 77 kursus, kuriuose dalyvavo 2180 lankytojų. Pagrindinę tikslinių kursų auditoriją sudarė pedagogai ir kursų organizavimas yra orientuotas į profesinių įgūdžių lavinimą. Kursų paklausa 2007-2011 metų laikotarpiu buvo gana nepastovi, su didėjimo ir mažėjimo tendencija, bet nuo 2009 metų dalyvių skaičius augo iš dalies dėl to, kad padidėjo pasiūlos ir paklausos apimtys, t.y, jie tampa vis išsamesni. Daugiausiai lankomi pagal valandų skaičių 2007-2011 metų periodu buvo specialiujų poreikių turinčių vaikų integracija ir ugdymo procesas – bendras dalyvių skaičius yra 421 su 37824 lankymo valandomis.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	N/A
Klientų tolesnieji pasiekimai	N/A
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Fondu finansavimas, valstybės ir pačių besimokančiųjų finansavimas.
Materialinis techninis aprūpinimas	Švietimo departamento techninis aprūpinimas yra dalijamasi su Universitetu. Šiuo metu nėra pakankamas stacionarios įrangos kiekis - įrangą tenka nešioti iš vieno kabineto į kitą.
Dalyvavimas projektuose	Didžiausi nuo 2007 metų įgyvendinti projektai ir su jais susijęs finansavimas yra: 1. „ Verslo konkurencingumas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir verslo

Liepojos universitetas	Kuržemē, Latvija
	<p>bendradarbiavimu” (508 293,80 Ls – kartu su partneriais įgyvendintas projektas);</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. „Liepojos Universiteto infrastruktūros ir mokymosi įrangos modernizavimas prioritetinių krypčių studijų gerinimui, užtikrinant lygių galimybių principą ir visuotinio prieinamumo aplinką. ” (1 837 771 Ls – įvedamas procesas); 3. „Bendrojo lavinimo klasių pedagogų tęstinis mokymas” (2 700 000 Ls – įvedamas procesas); 4. „Parama magistro studijoms Liepojos Universitete” (107 673 Ls – kartu su partneriais įgyvendintas projektas); 5. „Inovatyvumu ir praktika pagrįstas pedagogų ugdymas ir profesinis auklėtojų tobulėjimas” (900 000 Ls – kartu su partneriais įgyvendintas projektas); 6. „Bendrujų dalykų pedagogų dalyvavimas profesinio švietimo kompetencijos didinimo sistemoje ” (932 756 Ls – kartu su partneriais įgyvendintas projektas); 7. „Doktorantūros studijų plėtra Liepojos Universitete” (631 089 Ls – įvedamas procesas); 8. „Metodologinė sistema siekiant skatinti kuriamo regioninio verslo augimą (LT-LV)” (109 608,90 Ls, įvedamas procesas); 9. ESF projektas „Mokymosi visą gyvenimą priemonės savarankiškai dirbantiems asmenims” Nr. 2011/15_ESF/1.1-12.5.6ESF/50; 10. ESF projektas „Bedarbių ir darbo ieškančių asmenų mokymas Latvijoje - 2” Nr. 1DP//1.3.1.1.3/09/IPIA/NVA/001.

3.1.5. VENTSPILIO AUKŠTOJI MOKYKLA / KURŽEMĒ

Ventspilio aukštoji mokykla	Kuržemē, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	Siūlymas kiekvienam Kuržemės regiono gyventojui galimybę mokytis visą gyvenimą, tobulėti, keisti savi kvalifikaciją pagal rinkos paklausą ir jų poreikius bei interesus, tokiu būdu didinant Ventspilio, Kuržemės regiono ir visos Latvijos intelektualinį potencialą, įvedant į rinką ekonomikoje nusimanančius ir kūrybingus specialistus.
Aktuali programų pasiūla (2012)	<p>Kaip naujausios vyraujančios programos dominuoja užsienio kalbų ir kompiuterių kursai. Siūloma įgyti septynias kalbas – anglų, vokiečių, rusų, prancūzų, ispanų, norvegų ir lietuvių kalbų net ir neturint išankstinių žinių, o taip pat kompiuterinio darbo pagrindai ir darbo su kompiuterinėmis programomis.</p> <p>Su švietimo programomis susijęs interesas yra siuvimo mokymasis, mezgimas, nėriniai ir tekstilinės mozaikos mokėjimo igūdžiai.</p> <p>Pagal neformaliojo švietimo programas siūloma lankyti tokius kursus kaip, pavyzdžiui, kultūros istorija, meno ir kino istorija, etika, senovės graikų kultūra, filosofija, pasaulio religijų istorija ir kt.</p>
Programų plėtra (2007-2012)	<p>Metų eigoje vystėsi ir prekybos inžinerija, išaugo kryžminių kursų paklausa, t.y. kalbų ir kompiuterių kursai.</p> <p>Buvo prašoma asmeninio tobulėjimo kursų tokių kaip psichologija, literatūra, menas.</p>

Ventspilio aukštoji mokykla	Kuržemē, Latvija
	Dažnai kursuose dalyvauja buvę studentai, kursuose tokių iš viso yra buvę 120-130 absolventų.
Klientų statistika (2007-2012)	Vidutiniškai per metus kursuose dalyvauja 700-800 lankytojų, didžiausiais jų skaičius buvo 2007 metais - 1200 lankytojų. Bendrai į mokymo kursus registruojasi daug žmonių, tačiau šis skaičius šiek tiek sumažėjo finansinės krizės laikotarpiu. Mokymosi pagal kuponus procesas bendradarbiaujant su NVA krizės metu buvo palaikomas tik šiek tiek. 2007 metais Ventspilio naftos darbuotojai mokėsi anglų kalbos. Centras taip pat plėtojo atitinkamas paslaugas, skirtas atskiroms paslaugų grupėms – pasiruošimas centralizuotiems egzaminams, anglų kalba, fizika, latvių kalba kitos tautybės asmenims, tačiau šiai mokymo rūšiai nebuvo reikiamos perkamosios galios – studentai nori, bet tėvai negali to sau leisti.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Atsiliepimai skelbiami kiekvieno kurso internetinėje svetainėje.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Pavyzdžiui, darbo netekęs asmuo, baigęs mokymo kursą, už kurį sumokėjo savivaldybė, atidarė savo kepyklą. Kiti žmonės dažnai toliau pasirenka testinio mokymo kursus šioje srityje. Pavyzdžiui, baigęs vokiečių kalbos kursą asmuo pradėjo aspirantūros studijas Vokietijos universitete teisės aktų leidybos srityje. Tekstilės mokymų absolventai pasakoja, kad patys sau siuva drabužius.
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Mokymo centras yra pilnai savarankiškas ir turi savarankišką biudžetą, nepriklausantį universitetui. Finansavimas yra susietas su projektu, viešaisiais pirkimais, klientų mokėjimu, savivaldybės lėšomis. Kai kurie mokymai yra finansuojami privačių rėmėjų.
Materialinis techninis aprūpinimas	Pakankamas, gali naudoti Ventspilio aukštosios mokyklos techninę bazę, suteikiant lygiaverčią naudą.
Dalyvavimas projektuose	Didžiausi įgyvendinami projektai: <ol style="list-style-type: none"> 1. „Verslo konkurencingumas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir verslo bendradarbiavimu“ (508 293,80 Ls – įvedamas procesas); 2. „Vieno aukštųjų technologijų ir mokymo centro sukūrimas“ (371 637,83 Ls – įvedamas procesas); 3. „Projektas „(IKSA-CENTRS) Informacinių, ryšio ir signalų apdorojimo technologijų viešojo intereso tyrimų centro steigimas (1 1182 553 Ls – įvedamas procesas); 4. „JRTC (Bendras mokslinių tyrimų ir mokymo centras) atliekama realaus signalų sklaidos plėtros ir kontrolės sistemos srityje, tarpvalstybinis DISCOS“ (546 857,54 Ls – įvedamas procesas); 5. „Ventspilio aukštosios mokyklos informacinių technologijų fakulteto

Ventspilio aukštoji mokykla	Kuržemē, Latvija
	<p>studiju būtinu programų infrastruktūros modernizavimas” (2 969 384 Ls);</p> <p>6. „Mokymosi visą gyvenimą tarpvalstybinių pajėgumų didinimas (5L)” (713 101,48 Ls);</p> <p>7. „Maži inovatyvūs verslo palaikymo tinklai (SibNet)” (394826,85 Ls);</p> <p>8. „Apmācība investīciju gatavībai atbilstoši reģiona vajadzībām” (129259,00 Ls);</p> <p>9. Valstybinės įdarbinimo agentūros projektai.</p>

3.1.6. TALSŲ RAJONO SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO CENTRAS / KURŽEMĒ

Talsu rajono PIC (suaugusiųjų švietimo centras)	Kuržemē, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	Pagrindinė tikslinė Talsu suaugusiųjų mokymo centro strategija yra tiekti gyventojams neformaliojo švietimo paslaugas, tarp jų informacinių naujovių formavimas, mokslo ir naujų technologijų naujovės šioje srityje bei verslo kūrimas.
Aktuali programų pasiūla (2012)	<p>Pasiūlymai teikiami nuo mokyklinio amžiaus iki pensinio amžiaus. Yra mokoma: floristika, daržininkystė, kalbų, fotografijos, kultūrinių priemonių organizavimas, buhalterinės apskaitos pagrindai, organizacinė vadyba, raštvedybos pagrindai, apskaitos tvarkymas, viešieji ryšiai, verslo pagrindai, Valstybinės įdarbinimo agentūros kūrimas ir valdymas, logistika ir rinkodara, valdymo apskaita, supaprastinta įrašų apskaitos sistema, organizacijų vadybos psichologija, verslo mąstysena, projektų valdymas, verslo strategijos planavimas, verslo pagrindai.</p> <p>Valstybinės įdarbinimo agentūros kuponai: kultūros veikla, organizacijos vaidmuo, socialinių ryšių socialiniai darbuotojai, nevyriausybinių organizacijų steigimas ir valdymas, logistika ir rinkodara, valdymo apskaita, supaprastinto įrašų apskaitos sistema.</p> <p>Suaugusiųjų švietimo centras ir yra oficialus Latvijos technologijos centro (LTC) bendradarbiavimo partneris, šis bendradarbiavimas suteikia prieigą prie EEN duomenų bazės – inovatyvių technologinių sprendimų. Verslininkams padedama susirasti partnerius, taip pat padedama užmegzti pirmuosius kontaktus ir nustatomas bendradarbiavimas bei konsultavimasis.</p>
Programų plėtra (2007-2012)	Mokymas netaikomas tiems patiems žmonėms. Į mokymo kursus ateina tie, kurie nori išmokti naujų įgūdžių gyvenime. Žmonės ateina čia atsipalaiduoti po sunkios ligos, atgauti pasitikėjimą savimi ir suprasti, kas vyksta aplink juos ir, žinoma, įgyti naujų žinių ir įgūdžių.
Klientų	2007 metais buvo realizuoti septyni kursai, kuriuose dalyvavo 131

Talsu rajono PIC (suaugusiųjų švietimo centras)	Kuržemē, Latvija
statistika (2007-2012)	dalyviai, 8 valandų praktiniais užsiėmimai, kuriuose dalyvavo 187 žmonės, įskaitant vietos valdžios atstovus ir administracijos darbuotojus. Po to eina labiausia lankomi sodo dizaino, interjero dizaino ir anglų kalbos kursai. 2008 metais buvo pasiūlyta 11 kursų, kuriuose dalyvavo 125 interesantai. Projekto metu buvo surengta 12 mokymo seminarų apie projektų valdymą, streso valdymą, valdymo psichologiją, laiko planavimą ir personalo valdymą, o seminaruose dalyvavo 246 žmonės. Vienas iš tokių yra A. Poišas seminaras „Jūs einate savo gyvenimo upe“ (dalyvių skaičius - 35) ir konferencija „Visą gyvenimą trunkantis mokymas: kaip jį naudoti?“ (dalyvių skaičius - 60). 2009 metais Talsu Suaugusiųjų švietimo centras pasiūlė 11 skirtingų kursų ir juose apsilankė 106 žmonės, o 70 Talsu rajono gyventojų buvo išduoti sertifikatai. Didžiausią paklausą turėjo anglų kalba pradedantiems. Šiuose kursuose dalyvavo 26% bendro dalyvių skaičiaus. 2010 metais sparčiai augo Suaugusiųjų švietimo centro organizuojamas mokymas ir teikia kursai – pravesta 34kursai, kuriuose dalyvavo 228 žmonės. Taip pat vyko ir konferencijos apie paramą verslui, kurios buvo 72 dalyviai. Populiariausi buvo anglų kabos kursai be jokių išankstinių žinių ir socialinių komunikacijų mokymo kursai. 2011 metais dėl remonto ši veikla buvo apribota, bet vis dėl to buvo pasiūlyta 8 mokymo kursai ir 13 seminarų, kurie buvo nukreipti į veiklos įgūdžių mokymą – kalba, ryšiai ir konkretūs verslo įgūdžiai.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Klientai pripažįsta, kad kursai yra labai naudingi ir jeigu jie būtų dalyvavę juose ankščiau, jie galėjo išvengti didelių klaidų. Klientai yra skirtingi, ir tie, kurie atėjo tobulinti savo profesinius įgūdžius, ir tie, kurie nori tobulėti ir plėtoti savo gyvenimo įgūdžius.
Klientų tolesnieji pasiekimai	N/A
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Talsu rajono tarybos asignavimai; Darbdavių lėšos; Studentų lėšos; Fizinė ir juridinė asmenų aukos; Projekto pajamos ir kt.
Materialinis techninis aprūpinimas	Šiuo metu Talsu rajono Suaugusiųjų švietimo centras įsikūręs teatro pastate Voldemaro g. 17a, kur jis turi salę ir administracines patalpas. Suaugusiųjų švietimo centras taip pat naudojasi trimis Talsu rajono administracijos salėmis, kurios pagal Latvijos – Lietuvos tarpvalstybinio bendradarbiavimo programą yra renovuotos ir palengvina mokymo poreikius su tinkama įranga. O pagal LEADER projektą buvo įrengta mobili kompiuterių klasė. Planuojama atnaujinti ir įsigyti naują įrangą kino teatre esančiose Suaugusiųjų švietimo centras patalpose.
Dalyvavimas	Įgyvendinti projektai:

Talsu rajono PIC (suaugusiųjų švietimo centras)	Kuržemė, Latvija
projektuose	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Verslo konkurencingumas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir verslo bendradarbiavimu” (508 293,80 Ls – įvedamas procesas); 2. „Central Balticum Entrepreneurship Interaction (CB ENTREINT)” (įvedamas procesas bendradarbiaujant su Latvijo Tecehnologijų centru); 3. „MVU (smulkaus ir vidutinio verslo) prieiga prie tarptautinių paslaugų (BASIS)” (įvedamas procesas, bendradarbiaujant su Kuržemės regiono planavimo skyriumi); 4. „Paramos sistemų ir gebėjimų stiprinimo planavimas siekiant įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą Kuržemės regione ”; 5. „Mokymosi visą gyvenimą savaitė Talsu rajone”; 6. „SIGNS: Seniors Input to Generations Dialogue in Education Partners Tasks”; 7. ESF projektas „Mokymosi visą gyvenimą asmenų įdarbinimo priemonės ” Nr.1 DP/1.2.2.1.2./09/IPIA/NVA/001.

3.1.7. KULDIGOS RAJONO TARYBOS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO CENTRAS / KURŽEMĖ

Kuldigos rajono Suaugusiųjų švietimo centras	Kuržemė, Latvija
Tikslas/ tikslinė grupė	<p>Užtikrinti prieigą prie mokymosi visą gyvenimą, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, ankstesnio išsilavinimo, gyvenamosios vietos, pajamų lygio, tautybės, neįgalumo Kuldigos, Alsungos ir Skrundos rajonuose. Sukurti aukštos kokybės mokymosi galimybe suaugusiems, kas užtikrintų gerą darbo kompetenciją, pilietiškumą, asmeninį tobulėjimą ir prisidėtų konkurencingomis prie konkurencingos žinių ekonomikos ir demokratinės visuomenės kūrimo Kuržemės regione.</p> <p>Tikslinė grupė: savivaldybės ir vykdančios pareigūnai, verslininkai, rajono gyventojai, bedarbiai/darbo ieškantys asmenys ir dirbantieji asmenys.</p>
Aktuali programų pasiūla (2012)	<p>Iš esmės tai yra lanksti ir prie paklausos pritaikyta programa, kuri yra sukurta ir pritaikyta tenkinti gyventojų, savivaldybės pareigūnų ir verslininkų lūkesčius ir poreikius. Ji skirta individualioms mokymo programoms pagal klientų pageidavimus.</p> <p>Populiariausi yra užsienio kalbų, informatikos ir vadybos mokslo kursai.</p>
Programų plėtra (2007-2012)	<p>Populiariausi per ataskaitinį laikotarpį pagal lankytojų valandų skaičių yra kursai/seminarai, kurie yra nukreipti į kryžminę įgūdžių plėtrą, t.y. kalbų mokymo, kompiuterių ir projektų valdymo kursai. Iš tiesioginių labiausiai lankomų meistriškumo vystymo įgūdžių kursų yra įvardijami katilų operatorių sertifikavimo/peratestavimo kursai.</p> <p>2007 metais labiausiai lankomi kursai buvo užimtumo ir savarankiško darbo skatinimas ALTUM ir Valstybinės įdarbinimo agentūros</p>

Kuldygos rajono Suaugusiųjų švietimo centras	Kuržemė, Latvija
	klientams per kompiuterių kursus. 2008 metais tarp Valstybinės įdarbinimo agentūros lankytojų skaičiumi populiariausi taip pat buvo kompiuterių ir anglų kalbos kursai, 2009 metais prie populiariausių prisijungė projektų vadybos kursai, o 2010 ir 2011 metais ši tendencija tęsėsi ir pastoviai labiausia lankomi buvo kompiuterių, projektų vadybos ir anglų kalbos kursai.
Klientų statistika (2007-2012)	Kuldygos rajono suaugusiųjų švietimo centras 2007-2011 laikotarpyje organizavo 264 kursus/seminarus, kuriuose dalyvavo 3814 lankytojų. Analizuojamuoju laikotarpiu yra santykinai sumažėjęs lankytojų skaičius, bet kursų apimtis padidėjo pagal valandų skaičių, todėl galima daryti išvadą, kad kursai tapo didesni ir išsamesni gautų žinių ir supratimo apie kursų temas atžvilgiu.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Programų vertinimas atliekamas atrankos būdu naudojant specialia sukurtus vertinimo klausimynus.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Šiuo metu nėra specialiai sukurtos duomenų bazės, bet besimokantys kursų metu arba baigę juos yra priimami į darbą arba dirba savarankiškai.
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Apie 20% finansavimo yra gaunama iš Kuldygos rajono tarybos biudžeto, 80% sudaro sėkmingi dalyvavimai viešuosiuose pirkimuose, projektų finansavimas, įmokos už kursus. Per pastaruosius dvejus metus bendradarbiaujama su darbo birža pagal mokymo kuponus. Nuo 2007 metų Kuldygos rajono finansinė padėtis yra stabili ir apyvarta didėja.
Materialinis techninis aprūpinimas	Įkurtos dvi mokymo klasės su bevielio interneto prieiga, kuriose yra įrengtas stacionarus projektorius, mobili lenta ir moderni interaktyvi lenta. Klasės baldai yra lengvai transformuojami pagal skirtingus poreikius. Yra pilnai įrengta 13 mobilių darbo vietų su Windows 7, Microsoft Office 2007, MS Project 2007. Yra įsigytas daugiafunkcinis kopijavimo ir skenavimo aparatas, dokumentų saugykla, skaitmeninis fotoaparatas, dokumentų įrišimo įranga, o taip pat lengvieji automobiliai, kuri užtikrina paslaugų mobilumą.
Dalyvavimas projektuose	Svarbiausi projektai: <ol style="list-style-type: none"> 1. „Verslo konkurencingumas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir verslo bendradarbiavimu“ (508 293,80 Ls – įvedamas procesas); 2. „Motyvacinė programa, skirta gyvenimo ir darbo kokybės didinimui ir aprobavimui“ (44 822,14 Ls); 3. „Gyvenimo mokykla“ (20 146,58 Ls);

Kuldygos rajono Suaugusiųjų švietimo centras	Kuržemė, Latvija
	<ol style="list-style-type: none"> 4. „Kuldigos rajono jaunų, darbo igūdžių neturinčių žmonių, ir žmonių su negalia užimtumas, apmokant verslo vystymo ir savarankiško darbo” (33 554,03 Ls); 5. Bendradarbiaujant su UAB „Comperio” bendras ESF finansavimas projekto „Verslininkų mokymas, konsultavimas ir finansinės paramos projektų įgyvendinimas” įgyvendinimas Kuržemės regione; 6. Bendras „Latvijos informacinių ir ryšio technologijų asociacijos” su Kuldigos rajono mokytojais rengiamas projektas Latvija@Pasaule; 7. Grundtvig partnerystės mokymosi projektas „Together Each Achieves More (Kartu kiekvienas pasiekia daugiau) (TEAM)”; 8. Grundtvig seminaras „Kūrybiškumas ir vaizduojamasis menas”; 9. Grundtvig mokymosi partnerystės projektas „Moteris moderniaame pasaulyje”; 10. Nordplus projektas „Still-Active – A Communication Tool for Fighting Social Isolation”; 11. Viešųjų pirkimų sutartis su Valstybine įdarbinimo agentūra dėl renginio „Profesinis mokymas asmenims, kuriems gresia nedarbas” įgyvendinimo; 12. Viešųjų pirkimų sutartis su Valstybine įdarbinimo agentūra dėl bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje arba profesinio tobulėjimo mokymo programų kaip prevencinės nedarbo mažinimo priemonės organizavimo „Profesinis mokymas asmenims, kuriems gresia nedarbas” programos; 13. Viešųjų pirkimų sutartis dėl bendradarbiavimo neformaliojo švietimo programų, skirtų darbo neturintiems asmenims įgyvendinimo taikant prevencines nedarbo mažinimo priemones „Mokymosi visą gyvenimą priemonės savarankiškai dirbantiems asmenim” sistemoje; 14. Viešųjų pirkimų sutartis dėl neformaliojo švietimo programų įgyvendinimo darbo ieškantiems asmenims.

3.1.8. ROKIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS ŠVIETIMO CENTRAS / LIETUVA

Organizacija	Partnerystė:
Tikslas/ tikslinė grupė	<p>Įstaiga organizuoja kvalifikacijos tobulinimo renginius rajono gyventojams, daugiausia pedagogams (seminarus, kursus, konferencijas kt.); analizuoja švietimo renginių poreikį ir atitinkamai formuoja švietimo renginių pasiūlą Rokiškio rajone; organizuoja švietimo darbuotojų (pedagogų) metodinę veiklą ir įdiegia naujus švietimo metodus; koordinuoja rajono pedagogų atestaciją; kaupia ugdymo metodines priemones, literatūrą (biblioteka), kt.</p> <p>Tikslinė grupė: Rokiškio rajono pedagogai, gydytojai; Rokiškio rajono biudžetinių įstaigų darbuotojai; ES struktūrinių fondų paramos projektų pareiškėjai ir Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centro projektų partneriai.</p>

Aktuali programų pasiūla (2012)	Iš viso 30 tėstinio mokymo programų mokytojams. Įstaiga neturi bendros marketingo strategijos.
Programų plėtra (2007-2012)	Programų pasiūla kiekvienais metais vis augo, buvo tenkinami besimokančiųjų poreikiai maždaug 80%.
Klientų statistika (2007-2012)	Paklausa auga. Mokytojų kaitos rajone beveik nėra, dalyviai beveik tie patys.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Dažniausiai atsiliepimai yra geri, tai priklauso daugiausia nuo lektorių. Jei dalyviams nepatinka lektoriaus balso tembras ar pan. atsiliepimai būna šiek tiek prastesni.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Yra sėkminga patirtis
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Didžioji dalis seminarų vyksta nemokamai arba yra finansuojama ES struktūrinių fondų, kitus apmoka mokyklos iš mokinių krepšelio.
Materialinis techninis aprūpinimas	Restauruotos patalpos, bendrai padidėjo ir pagerėjo techninis aprūpinimas žemiau minėtą projektą rėmuose.
Dalyvavimas projektuose	Bendaradarbiavimą su verslininkais centras pradėjęs Projekto LLIII-175 rėmuose. Projektas "Radviliškio, Rokiškio bei Pakruojo rajonų pradinė klasių mokytojų užsienio kalbos kvalifikacijos tobulinimas" pagal Lietuvos 2007-2013 metų laikotarpio Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ priemonę „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“; Projektas „Mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo formų plėtra pietryčių, vidurio, šiaurės ir šiaurės rytų Lietuvos regionų mokyklose“, kt.

3.1.9. ŠIAULIŲ REGIONO PLĖTROS AGENTŪRA / LIETUVA

Organizacija	Partnerystė:
Tikslas/ tikslinė grupė	Šiaulių regiono plėtros agentūra skatina ES paramos įsisavinimą bei didina investicinį patrauklumą Šiaulių regione; rengia ir įgyvendina bendradarbiavimo projektus; administruoja kitų institucijų ir verslininkų projektinę veiklą; aktyviai teikia paramą verslui regione, suteikiant konsultavimo, mokymo ir kitas verslo paslaugas. Įstaiga kiekvienais metais plėtoja savo veiklą. Tikslinės grupės: Šiaulių regiono gyventojai, verslininkai, valstybės tarnautojai, ūkininkai, kiti.

Aktuali programų pasiūla (2012)	Įstaigoje yra 3 padaliniai: Verslo konsultacijų ir tarptautinių ryšių skyrius, Projektų rengimo ir administravimo skyrius, Mokymų skyrius. Pagrindinė mokymų pasiūla – kvalifikacijos kėlimas. Yra tiek patvirtintų programų (valstybės tarnybos, LR Ūkio ministerijos), tiek nepatvirtintų, kurių metų įstaiga išduoda savo įstaigos pažymėjimus.
Programų plėtra (2007-2012)	2008 m. mokymų skaičius – 64 mokymai, apmokyta 1254 asmenys; 2009 m. mokymų skaičius – 23 mokymai, apmokyta 262 asmenys; 2010 mokymų skaičius – 48 mokymai, apmokyta 561 asmuo; 2011 mokymų skaičius – 183 mokymai, apmokyta 2000 asmenų.
Klientų statistika (2007-2012)	Aktyviausi žmonės – vyresnio amžiaus, iš kaimo bendruomenių, nuo 45 m. Daug ūkininkų. Paklausa didėja.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Įstaiga turi konkurencingumo stoką dėl kitų įstaigų panašios švietimo programų pasiūlos. Besimokantiems svarbus yra lektorius, juo asmenybę visada domisi. Nemokamiems mokymams suteikiama pirmenybė. Žmonės lieka patenkinti, jei lektoriai pateikia informatyvių žinių, duoda reikalingos medžiagos.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Yra sėkminga patirtis
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	ES projektai, darbdaviai (kurie užsako konkrečius mokymus), patys mokiniai. Savivaldybė suteikia patalpas.
Materialinis techninis aprūpinimas	Techninis aprūpinimas pakankamas. Yra kompiuterių klasė, konferencijų salė, patalpos didelės, erdvios.
Dalyvavimas projektuose	Užsienio bendradarbiavimo partneriai: Projekto LLIII-175 rėmuose. Aktualiausi šiuo metu vykdomi projektai: „Profesinio mokymo tobulinimas atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius“; „Ūkininkų ir asmenų, dirbančių žemės ūkyje, kvalifikacijos tobulinimas“; „Menų inkubatorius“, „Konkurencingas verslas, pagrįstas mokymusi visą gyvenimą ir bendradarbiavimu tarp verslo subjektų“, „Bendros strategijos plėtra ir bendradarbiavimo tinklų kūrimas kūrybinių industrijų skatinimui“, „Kultūrinis bendradarbiavimas Latvijos – Lietuvos pasienio regione“.

3.1.10. ŠIAULIŲ MIESTO SAVIVALDYBĖS ŠVIETIMO CENTRAS / LIETUVA

Organizacija	Partnerystė:
Tikslas/ tikslinė grupė	Centro tikslinė grupė yra švietimo darbuotojai: švietimo įstaigų vadybininkai, pedagogai, mokytojai, mokinių tėvai ir kiti.

Aktuali programų pasiūla (2012)	Centro pagrindinė veikla – neformalusis suaugusiųjų (pedagogų, kitų švietimo darbuotojų) švietimas pagal kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo, papildomų kompetencijų įgijimo programas. Centro veiklą nuolat besiplečia, auga programų įvairovė ir skaičius. Patvirtintų ir nepatvirtintų mokymo programų įstaigoje yra vienodomis dalimis. Akredituotos yra tokios programos kaip specialioji psichologija ir pedagogika, informacinės technologijos.
Programų plėtra (2007-2012)	Per minėtą laikotarpį mokymų paklausa keitėsi labai nežymiai. Pastaruoju metu mokymų pasiūla šiek tiek sumažėjo.
Klientų statistika (2007-2012)	Aktyviausi mokymų vartotojai yra vidutinio amžiaus mokytojai. Jaunų bei vyresnio amžiaus žmonių nedaug. Mokymosi visą gyvenimą paklausa įstaigoje yra stabili. Į mokymus daugiausiai atvyksta mokytojai, norintys patobulinti savo kvalifikaciją.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Dažniausiai žmonės yra patenkinti mokymais, lektoriumi, suteiktomis žiniomis.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Yra sėkminga patirtis
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Šiaulių miesto savivaldybė ir kitos valstybinės institucijos
Materialinis techninis aprūpinimas	Centro techninis aprūpinimas yra patenkinamas, centras turi kompiuterių klasę (21 kompiuteris), kitos nedidelės patalpos su aparatu. Šio metu patalpos restauruojamos.
Dalyvavimas projektuose	Projektas LLIII-175; „Ekolangas“ - viešas informacijos apie aplinką punktas Šiaulių miesto gyventojams ir miesto svečiams (atidarytas įgyvendinant ES projektą „Šiaulių miesto informacijos apie aplinką valdymo ir sklaidos sistemos sukūrimas“, kurį įgyvendino Šiaulių miesto savivaldybė).

3.1.11. JONIŠKIO TURIZMO IR VERSLO INFORMACIJOS CENTRAS / LIETUVA

Organizacija	Partnerystė:
Tikslas/ tikslinė grupė	Joniškio TVIC - tai Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje nuo 2005 m. veikianti viešoji įstaiga, kuri smulkaus ir vidutinio verslo subjektams ir fiziniams asmenims, ketinantiems pradėti verslą, lengvatinėmis sąlygomis teikia verslo informaciją ir konsultavimo paslaugas, organizuoja mokymus, informacijos sklaidos renginius, įvairias verslumo skatinimo kampanijas, tarpininkauja ieškant verslo partnerių Lietuvoje ir užsienyje. Tikslinė grupė: Joniškio rajono gyventojai (verslininkai, tarnautojai, ūkininkai ir kiti) ir svečiai.

Aktuali programų pasiūla (2012)	Įstaiga aktyviai teikia paramą verslui regione, įgyvendinant LR Ūkio ministerijos ir Joniškio rajono savivaldybės koofinansuojamus projektus. Organizuoja seminarus ir mokymus įvairių profesijų atstovams – verslininkams, įmonių, įstaigų finansininkams bei kitiems specialistams. Pagrindinės temos - buhalterinė apskaita (mokesčiai, finansų analizė, kontrolė ir valdymas), teisė ir administravimas (darbo teisė, darbų sauga, priešgaisrinė sauga, dokumentų valdymas), informacinės technologijos, socialiniai mokslai (psichologija, bendravimo su žurnalistais menas), grožio industrija (visažistams, kirpėjams), etika ir etiketas ir pan.). Įstaiga neturi bendros marketingo strategijos, marketingo veikla aptariama veiklos plane.
Programų plėtra (2007-2012)	Programų pasiūla ir plėtra priklauso nuo konkretaus laikotarpio vykdomų projektų. Centras neturi savo patvirtintų programų.
Klientų statistika (2007-2012)	Besimokančiųjų skaičius nežymiai sumažėjo. Anksčiau buvo didesnė nemokamų mokymų pasiūla, tuomet ateidavo daugiau žmonių. Prasidėjus ekonominei krizei bei sumažėjus finansavimui, prie įvairių organizuojamų mokymų fiziniai asmenys ar įmonės turi prisidėti savo lėšomis, tokių mokymų paklausa labai sumažėjo. Į mokymus ateina tiek tie patys, tiek ir nauji asmenys. Vartotojai yra labai įvairūs, priklausomai nuo mokymų ar seminarų pobūdžio amžius gali varijuoti nuo 19 m. iki 60 m. Besimokantieji ateina kelti savo kvalifikaciją (buhalteriai, kirpėjai), taip pat plėsti akiratį (ateina susitikti su mokslo atstovais, sudalyvauti jų paskaitose).
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Klientai, mokymo dalyviai, labiausiai domisi nemokamais mokymais. Šiai dienai žmonės yra pasisotinę įvairiais mokymais, nusivylę „sausu“ mokymu. Bendradarbiaujant su verslininkais, labiausiai įstrigę projektai su Latvija (amatininkai, spaudos leidyba, verslo misijos). Verslininkai keliavo po Latvijos gamyklas, aukštai įvertino naudingą mokymą, aukšto lygio priėmimą.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Yra išleista knygelė „Joniškio krašto sėkmės istorijos“, kurioje yra trumpai apibūdintos šio krašto verslininkų, ūkininkų, amatininkų kūrimosi, plėtros, sėkmingos veiklos istorijos.
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Pagrindinis finansavimas yra projektai, LR Ūkio ministerijos (paskutinį kartą prieš 5 metus), Joniškio rajono savivaldybės (nedidelė dalis) koofinansavimas. Kartais seminarus užsako ir finansuoja verslo įmonės. Procentinė išraiška: ES struktūriniai fondai – 50%, savivaldybės - 25%, vietiniai projektai (VVG) -25%.
Materialinis techninis aprūpinimas	Įstaigos materialinis ir techninis aprūpinimas yra geras. Yra konferencijų salė, įrengta visa reikalinga įranga, įstaiga planuoja įsigyti interaktyvų ekraną. Patalpos yra didelės, išremontuotos, lokacija – miesto centras (centrinis prospektas).

Dalyvavimas projektuose	Daugiausiai bendradarbiauja su Latvija, įgyvendino stažuotes Vokietijoje bei Austrijoje. Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną projektas „Cross-border network of craft as promoter of attractiveness of Latvia-Lithuania borderlands, Nr. LLI-023; kiti bendradarbiavimo projektai.
-------------------------	--

3.1.12. PAKRUOJO VERSLO INFORMACIJOS CENTRAS / LIETUVA

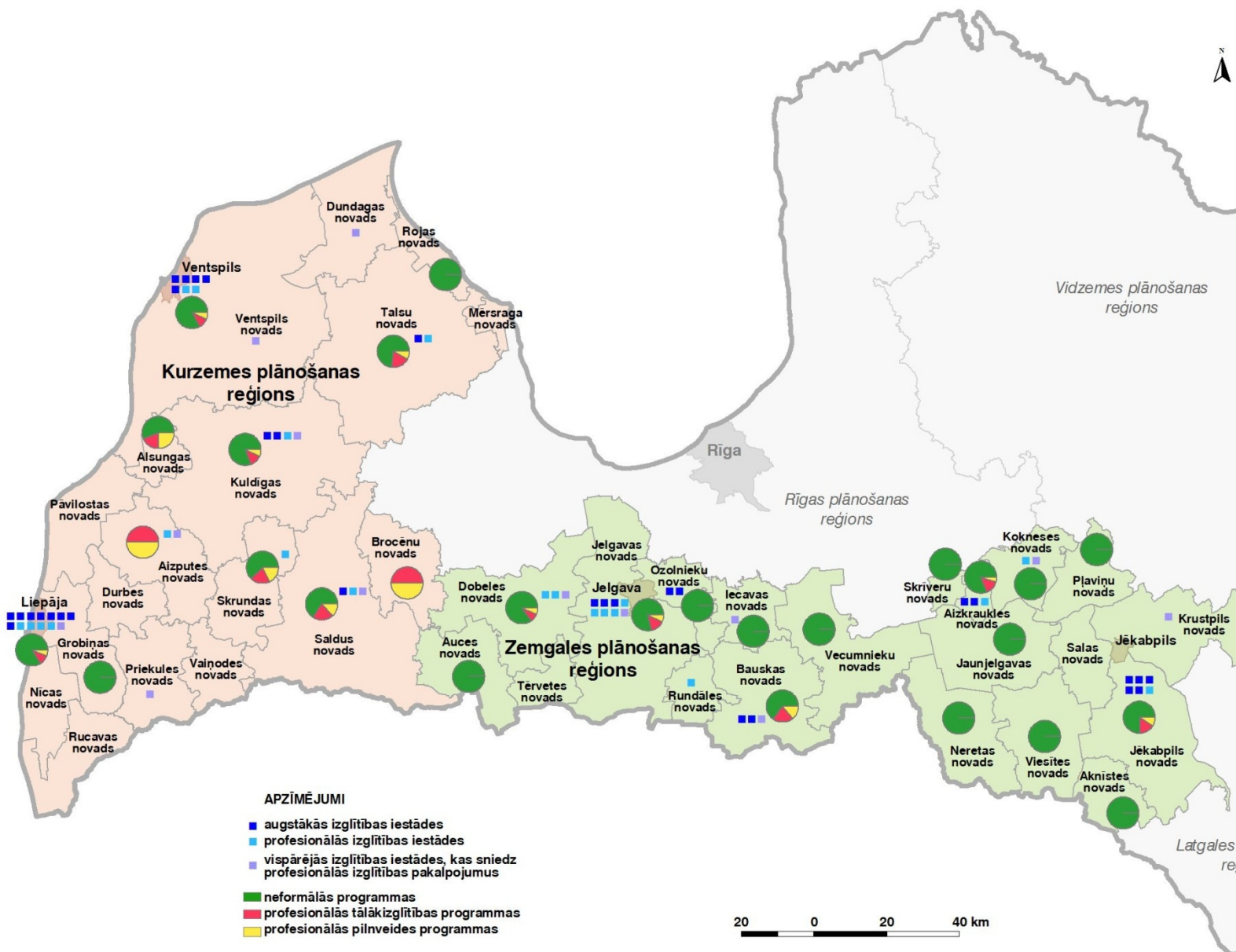
Organizacija	Partnerystė:
Tikslas/ tikslinė grupė	Įstaiga skatina verslo plėtra sudarant palankias sąlygas smulkaus ir vidutinio verslo kūrimui Pakruojo rajone, teikia verslo konsultacijas ir praktinę pagalbą, mokymo paslaugas, užtikrina smulkaus ir vidutinio verslo įmonių informavimą, padeda įmonėms prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų. Tikslinė grupė: Pakruojo rajono verslininkai.
Aktuali programų pasiūla (2012)	Įstaiga neturi bendros marketingo strategijos. ES projektų finansuoti mokymai, suinteresuotų asmenų savo lėšomis finansuoti mokymai. Siūlo tik suaugusiųjų švietimą. Centras neturi savo registruotų ar patvirtintų programų, kviečia lektorius.
Programų plėtra (2007-2012)	Programų pasiūla priklauso nuo tuo metu organizuojamų projektų veiklos.
Klientų statistika (2007-2012)	Aktyviausi 30-50 metų gyventojai. Į mokymus dažniausiai ateina tie patys asmenys – viskuo besidomintys ir norintys tobulėti.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Žmones motyvuoja žingeidumas, bendravimo stoka, potenciali galimybė kažkur įgytas žinias panaudoti.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Įstaiga skatina darbo vietų, MVI kūrimą.
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Finansavimo šaltiniai: LR Ūkio ministerija, projektai, Pakruojo savivaldybės Taryba.
Materialinis techninis aprūpinimas	Techninis aprūpinimas yra pakankamai geras: sukurta materialinė bazė mokymams organizuoti ir konsultacijos teikti.
Dalyvavimas projektuose	„Verslo paramos sistemos gerinimas Pakruojo rajone 2006-2008 m.“, kiti projektai, 10 metu patirtis.

3.1.13. KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS / LIETUVA

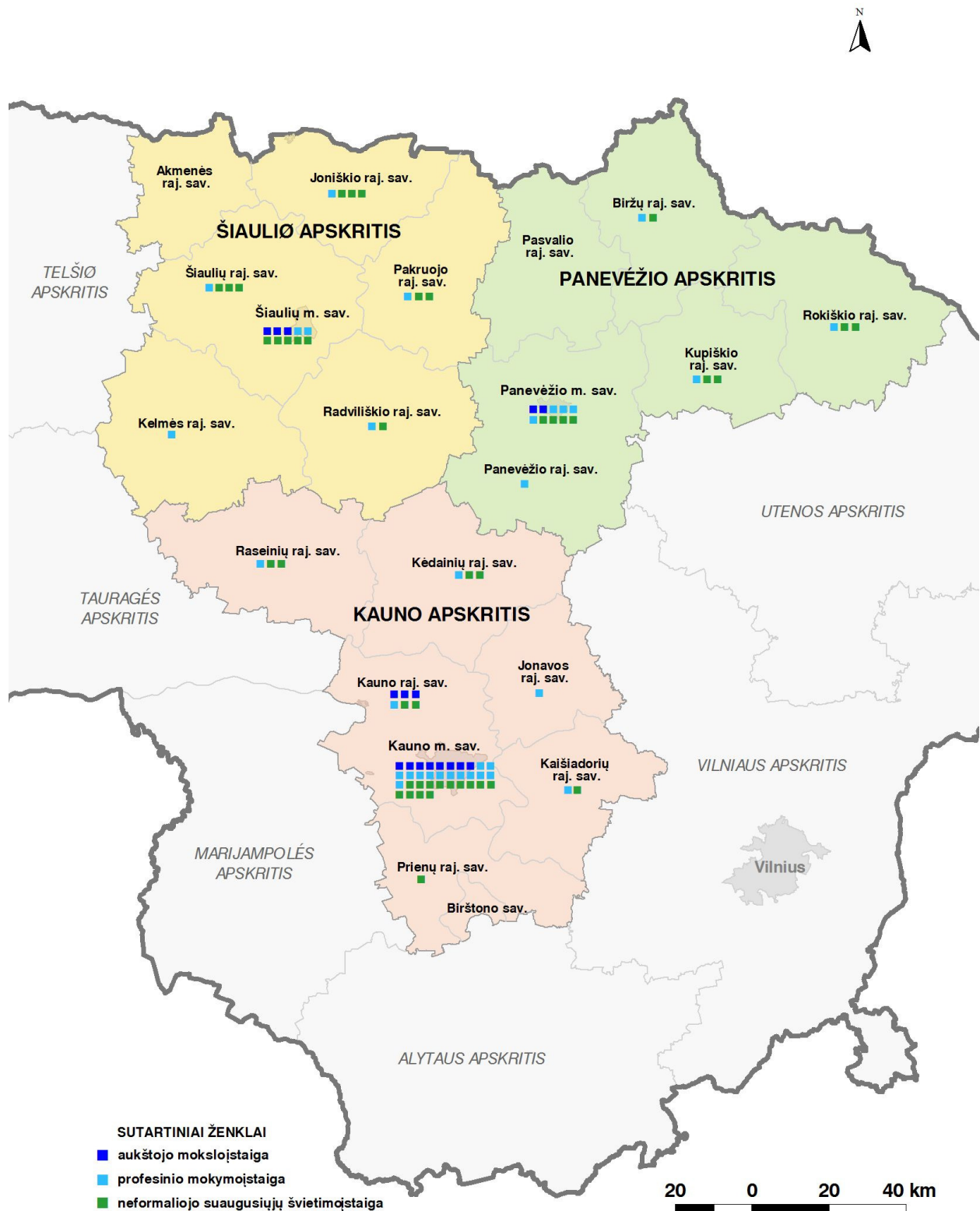
Organizacija	Partnerystė:
--------------	--------------

Tikslas/ tikslinė grupė	Suteikia studentams galimybę gauti kokybišką, Lietuvoje ir užsienyje pripažintą, šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygį atitinkantį aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir profesinius įgūdžius. Veiklos kryptys: darniai plėtoti įvairių sričių mokslinį pažinimą ir kurti naujas mokslo žinias, vykdyti aukšto lygio mokslinius tyrimus ir eksperimentinę (socialinę, kultūrinę) plėtrą, rengti mokslininkus. Tikslinė grupė: Lietuvos gyventojai, užsieniečiai.
Aktuali programų pasiūla (2012)	Iš viso yra patvirtintos 478 programos, iš jų 13 programų – LR Švietimo ir mokslo ministerijos. Dauguma programų patvirtina Universiteto Studijų programų komitetai, likusias – išorinės institucijos, tokios kaip: Aplinkos ministerija, Cisco systems inc., Krašto apsaugos ministerija, LR Valstybinė darbo inspekcija, Susisiekimo ministerija, Valstybės tarnybos departamentas prie VRM, Valstybinė metrologijos tarnyba, Vidaus reikalų ministerija, kt. Universitete vykdomos programos rengiamos atsižvelgiant į rinkos poreikius ir užsakymus. Programos gali būti sudaromos pagal asmenų grupių ar juridinių asmenų pageidavimus. Mokymasis gali būti organizuojamas darbo dienos metu, vakarais, atostogų bei kitu klausytojams patogiu laiku, taip pat nuotoliniu būdu. Taip pat yra nemažai programų, parengtų vykdant įvairius projektus.
Programų plėtra (2007-2012)	Programų skaičius augo.
Klientų statistika (2007-2012)	Įstaiga aktyviai skatina verslo veiklą regione. Preliminarūs Kauno Technologijos universiteto statistikos duomenys rodo, kad suaugusiųjų neformalaus švietimo programose 2011-2012 m.m. sudalyvavo apie 3000 klausytojų.
Klientų poreikių tenkinimas / vertinimas	Duomenų prieinamumas yra ribotas, duomenys kaupiami mokymus organizuojančiuose padaliniuose.
Klientų tolesnieji pasiekimai	Duomenų prieinamumas yra ribotas, duomenys kaupiami mokymus organizuojančiuose padaliniuose.
Švietimo paslaugų finansavimo šaltiniai	Finansavimo šaltiniai įvairūs: krašto biudžeto, darbo biržos, pačių besimokančiųjų finansavimas, arba darbdavių finansavimas. Darbo birža 2011 m. pagal projektą „Parama užimtumui ir mobilumui“ finansavo 9 programas (146550 Lt).
Materialinis techninis aprūpinimas	Materialinis techninis aprūpinimas yra labai geras. Universitetas turi tiek auditorinę, tiek laboratorinę įrangą, taip pat yra galimybė naudotis e. mokymosi technologijomis.
Dalyvavimas projektuose	Mokymosi visą gyvenimą tarptautiniai projektai. Kauno technologijos universitete duris atvėrė Inovacijų ir verslo centro Jaunojo verslo vystymo skyrius „StartupSpace“, kuris taps studentų ir jaunimo verslo idėjų, grįstų naujomis technologijomis ir inovacijomis, brandinimo ir įgyvendinimo terpe.

3.2. MOKYMOŠI VISĀ GYVENIMĀ PASLAUGU ŽEMĒLAPIS LATVIJOS REĢIONUOSE

3.3. MOKYMOSI VISĄ GYVENIMĄ PASLAUGŲ ŽEMĖLAPIS LIETUVAS REGIONUOSE

3.4. VERSLININKŲ APKLAUSOS ANKETA

INFORMACIJA APIE RESPONDENTĄ

1. Prašome nurodyti savivaldybę, kurioje veikia Jūsų įmonė (galima nurodyti daugiau nei vieną): _____
2. Prašome nurodyti Jūsų įmonės veiklos sritį (galima pažymėti daugiau nei vieną);
  - a. DIDMENINĖ IR MAŽMENINĖ PREKYBA; VARIKLINIŲ TRANSPORTO PRIEMONIŲ IR MOTOCIKLŲ REMONTAS (EVRK 2 KODAS G)
  - b. APGYVENDINIMO IR MAITINIMO PASLAUGŲ VEIKLA (EVRK 2 KODAS I)
  - c. APDIRBAMOJI GAMYBA (EVRK 2 KODAS C)
  - d. STATYBA (EVRK 2 KODAS F)
  - e. ŽEMĖS ŪKIS, MIŠKININKYSTĖ IR ŽUVININKYSTĖ (EVRK 2 KODAS A)
  - f. TRANSPORTAS IR SAUGOJIMAS (EVRK 2 KODAS H)
  - g. ŽMONIŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪRA IR SOCIALINIS DARBAS (EVRK 2 KODAS Q)
  - h. VANDENS TIEKIMAS NUOTEKŲ VALYMAS, ATLIEKŲ TVARKYMAS IR REGENERAVIMAS (EVRK 2 KODAS E)
  - i. ELEKTROS, DUJŲ, GARO TIEKIMAS IR ORO KONDICIONAVIMAS (EVRK 2 KODAS D)
  - j. INFORMACIJA IR RYŠIAI (EVRK 2 KODAS J)
  - k. Kita: _____
3. Jeigu pažymėjote antrame klausime APDIRBAMOJI GAMYBA (EVRK 2 kodas C), prašome, nurodykit poskyrį:
  - a. Maisto produktų gamyba (EVRK 2 kodas 10)
  - b. Gėrimų gamyba (EVRK 2 kodas 11)
  - c. Tekstilės gaminių gamyba (EVRK 2 kodas 13)
  - d. Drabužių siuvimas (gamyba) (EVRK 2 kodas 14)
  - e. Odos ir odos dirbinių gamyba (EVRK 2 kodas 15)
  - f. Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba (EVRK 2 kodas 16)
  - g. Popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba (EVRK 2 kodas 17)
  - h. Spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas (EVRK 2 kodas 18)
  - i. Chemikalų ir chemijos produktų gamyba (EVRK 2 kodas 20)
  - j. Guminių gaminių gamyba (EVRK 2 kodas 22)
  - k. Pagrindinių metalų gamyba (EVRK 2 kodas 24)
  - l. Metalų gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba (EVRK 2 kodas 25)
  - m. Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba (EVRK 2 kodas 29)
  - n. Baldų gamyba (EVRK 2 kodas 31)
  - o. Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas (EVRK 2 kodas 33)
  - p. Kita _____
4. Kiek ir kokios kvalifikacijos darbuotojų šiuo metu dirba Jūsų įmonėje:

	1-5	6-10	11-20	21 ir daugiau
Vadovai (personalo, gamybos, finansų vadovai ir kt.)				

Vyresnieji specialistai (inžinieriai, buhalteriai, ekonomistai ir kt.)				
Specialistai (inžinerijos, sveikatos priežiūros, informacinių technologijų ir kt.)				
Tarnautojai (sekretoriai, kasininkai, administratoriai, duomenų operatoriai ir kt.)				
Paslaugų ir prekybos darbuotojai (kirpėjai, barmenai, pardavėjai ir kt.)				
Kvalifikuoti žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės darbuotojai (augintojai, gyvulininkai, miškininkai ir kt.)				
Kvalifikuoti darbininkai ir amatininkai (statybininkai, remonto šaltkalviai, elektrikai, siuvėjai ir kt.)				
Įrenginių ir mašinų operatoriai ir gaminių montuotojai (pramonės mašinų operatoriai, montuotojai, savaeigių mašinų vairuotojai ir kt.)				
Paprastos profesijos (namudininkai, valytojai, krovėjai, darbininkai, ir kt.)				

APIE VERSLO APLINKĄ

5. Kaip Jus vertinate kelių būklę Jūsų įmonės veiklos teritorijoje pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai):
- 1 (labai blogai)
  - 2 (blogai)
  - 3 (patenkinamai)
  - 4 (gerai)
  - 5 (labai gerai)

6. Kokiu atstumu nuo Jūsų įmonės buveinės yra arčiausiai toliau išvardinti paslaugų teikėjai:

	mažiau nei 2km	Nuo 2 iki 5km	Nuo 5 iki 10km	Nuo 10 iki 20km	Nuo 20km ir daugiau
Bankas arba jo filialas					
Valstybinė mokesčių inspekcija					
Pašto skyrius					
Registru centro skyrius					

7. Prašome įvertinti kredito įstaigų finansavimo prieinamumą įmonėms Jūsų regione:
- yra laisvai prieinamas pateikus savo investicijų projekto idėją
  - prieinamas, jei yra parengtas išsamus verslo planas ir finansiniai skaičiavimai
  - yra prieinamas tik tiems projektams, kuriems įmonės savininkas teikia privačias garantijas
  - yra praktiškai neprieinamas ir teikiamas tik už nekilnojamojo turto hipoteką arba paskolos sumai atitinkamą vertę
  - neprieinamas
  - nežinau

g. Kitas variantas _____

8. Ar naudojate internetu įvairiais verslo klausimais:

- a. Taip, dažnai;
- b. Taip, bet retai,
- c. Ne.

9. Kaip Jūs vertinate turimo interneto ryšio kokybę ir tinkamumą Jūsų įmonės poreikiams pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai):

- a. 1 (labai blogai)
- b. 2 (blogai)
- c. 3 (patenkinamai)
- d. 4 (gerai)
- e. 5 (labai gerai)

10. Prašome įvertinti savo galimybes (reikalingos investicijos /prieinami finansiniai ištekliai) padidinti elektros energijos tiekimą, jei to reikalautų įmonės veiklos plėtra pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai):

- a. 1 (labai blogai)
- b. 2 (blogai)
- c. 3 (patenkinamai)
- d. 4 (gerai)
- e. 5 (labai gerai)

11. Kaip Jūs vertinate vietinės savivaldybės suteiktą paramą verslui pagal skalę nuo 1 (nesuteikia paramos) iki 5 (teikia paramą ir ji yra efektinga):

	1	2	3	4	5	Nežinau
suteikia nekilnojamojo turto mokesčio nuolaidas						
atlieka auto kelių ir kitų komunikacijų remontą Jūsų įmonės artimiausioje aplinkoje						
užtikrina savivaldybės įstaigų darbuotojų draugišką pažiūrą						
siūlo / išnuomoja savivaldybei priklausančias patalpas						
teikia konsultacijas ir mokymus						

12. Kokią dar paramą teikia Jūsų savivaldybė: _____

13. Kaip manote, ar pasikeistų Jūsų įmonės pelnas perkeliant įmonės veiklą į vietą su geresne infrastruktūra, bet brangesnėmis aptarnavimo paslaugomis, pavyzdžiui, rajono centre?

- a. Pelnas sumažėtų 50 proc. ir daugiau
- b. Pelnas sumažėtų nuo 49 iki 20 proc.
- c. Pelnas sumažėtų nuo 19 iki 1 proc.
- d. Pelnas nesumažėtų
- e. Pelnas padidėtų nuo 1 iki 19 proc.
- f. Pelnas padidėtų nuo 20 iki 49 proc.
- g. Pelnas padidėtų 50 proc. ir daugiau

14. Prašome įvardinti tris labiausiai perspektyvias verslo sritys, kurių plėtrai labiausia reikia siekiant pagerinti verslo aplinką Jūsų regione:

	Perspektyviausias	Antras labiausiai perspektyvus	Trečias labiausiai perspektyvus
DIDMENINĖ IR MAŽMENINĖ PREKYBA; VARIKLINIŲ TRANSPORTO PRIEMONIŲ IR MOTOCIKLŲ REMONTAS (EVRK 2 kodas G)			
APGYVENDINIMO IR MAITINIMO PASLAUGŲ VEIKLA (EVRK 2 kodas I)			
APDIRBAMOJI GAMYBA (EVRK 2 kodas C)			
STATYBA (EVRK 2 kodas F)			
ŽEMĖS ŪKIS, MIŠKININKYSTĖ IR ŽUVININKYSTĖ (EVRK 2 kodas A)			
TRANSPORTAS IR SAUGOJIMAS (EVRK 2 kodas H)			
ŽMONIŲ SVEIKATOS PRIEŽIŪRA IR SOCIALINIS DARBAS (EVRK 2 kodas Q)			
VANDENS TIEKIMAS NUOTEKŲ VALYMAS, ATLIEKŲ TVARKYMAS IR REGENERAVIMAS (EVRK 2 kodas E)			
ELEKTROS, DUJŲ, GARO TIEKIMAS IR ORO KONDICIONAVIMAS (EVRK 2 kodas D)			
DIDMENINĖ IR MAŽMENINĖ PREKYBA; VARIKLINIŲ TRANSPORTO PRIEMONIŲ IR MOTOCIKLŲ REMONTAS (EVRK 2 kodas G)			

15. Kita sritis/ komentarai: _____

16. Jei pažymėjote 14 klausime „APDIRBAMOJI GAMYBA (EVRK 2 kodas C)” prašome, nurodykit perspektyviausius trys poskyrius:

	Perspektyviausias	Antras labiausiai perspektyvus	Trečias labiausiai perspektyvus
Maisto produktų gamyba (EVRK 2 kodas 10)			
Gėrimų gamyba (EVRK 2 kodas 11)			
Tekstilės gaminių gamyba (EVRK 2 kodas 13)			

Drabužių siuvimas (gamyba) (EVRK 2 kodas 14)			
Odos ir odos dirbinių gamyba (EVRK 2 kodas 15)			
Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių, išskyrus baldus, gamyba; gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba (EVRK 2 kodas 16)			
Popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba (EVRK 2 kodas 17)			
Spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas (EVRK 2 kodas 18)			
Chemikalų ir chemijos produktų gamyba (EVRK 2 kodas 20)			
Guminių gaminių gamyba (EVRK 2 kodas 22)			
Pagrindinių metalų gamyba (EVRK 2 kodas 24)			
Metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba (EVRK 2 kodas 25)			
Variklinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba (EVRK 2 kodas 29)			
Baldų gamyba (EVRK 2 kodas 31)			
Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas (EVRK 2 kodas 33)			

17. Kita sritis/ komentarai: _____

18. Prašome, pateikite savo rekomendacijas vietinėm savivaldybėm ir kitom regiono institucijom verslo skatinimui Jūsų regione _____

APIE DARBO JĖGĄ

19. Prašome įvertinkite dabartinės ir potencialios darbo jėgos kvalifikacijos atitinkamumą Jūsų įmonės poreikiams pagal skalę nuo 1 (labai blogai) iki 5 (labai gerai):

	1	2	3	4	5	Nežinau
Vadovai (personalo, gamybos, finansų vadovai ir kt.)						
Vyresnieji specialistai (inžinieriai, buhalteriai, ekonomistai ir kt.)						
Specialistai (inžinerijos, sveikatos priežiūros, informacinių technologijų ir kt.)						
Tarnautojai (sekretoriai, kasininkai, administratoriai, duomenų operatoriai ir kt.)						
Paslaugų ir prekybos darbuotojai (kirpėjai, barmenai, pardavėjai ir kt.)						
Kvalifikuoti žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės darbuotojai (augintojai,						

gyvulininkai, miškininkai ir kt.)						
Kvalifikuoti darbininkai ir amatininkai (statybininkai, remonto šaltkalviai, elektrikai, siuvėjai ir kt.)						
Įrenginių ir mašinų operatoriai ir gaminių montuotojai (pramonės mašinų operatoriai, montuotojai, savaeigių mašinų vairuotojai ir kt.)						
Paprastos profesijos (namudininkai, valytojai, krovėjai, darbininkai, ir kt.)						

20. Jūsų komentarai: _____

21. Su kokiomis esamų ir potencialių darbuotojų gamybos pajėgumo problemomis Jūs susidūrėte Jūsų versle (galima pažymėti daugiau nei vieną):

- Specialių profesinių žinių, reikalingų darbo vykdymui, trūkumas;
- Kalbos įgūdžių stoka;
- Kompiuterinių įgūdžių trūkumas;
- Darbuotojo nesugebėjimas planuoti savo laiką ir /ar dirbti savarankiškai;
- Darbuotojo nesugebėjimas bendradarbiauti, psichologinės problemos;
- Bendras inteligentiškumo trūkumas;
- Kitas _____

22. Prašome įvertinti Jūsų esamų ir potencialių darbuotojų žinių ir įgūdžių aktualumą ir poreikį jas pagerinti pagal Jūsų įmonės poreikius nuo 1 (ne aktualu) iki 5 (labai reikia pagerinti):

	1	2	3	4	5	Nežinau
Specifinės profesinės žinios ir įgūdžiai						
Kalbos						
Kompiuteriniai įgūdžiai						
Gebėjimas planuoti ir tikslingai valdyti savo darbo laiką						
Gebėjimas bendradarbiauti						
Bendri gyvenimo įgūdžiai - sveikas gyvenimo būdas, filosofija ir t. t.						

23. Jūsų komentarai: _____

24. Ar esate pasiruošęs (ir kokių mastu) mokėti už Jūsų esamų ir (arba) potencialių darbuotojų apmokymą, kuris reikalingas darbo vykdymui Jūsų įmonėje:

- Nemokus;
- Galėtų apmokėti 1/3 dalį visos sumos;
- Galėtų apmokėti 2/3 dalį visos sumos;
- Galėtų padengti visas išlaidas;
- Kitas _____

Dėkojame!